BARBU DELAVRANCEA

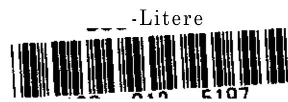
O, P E R E

VI

Ediţie in%rijitâ,
sjud i u introductiv,
note fi variante,
glosar şi bibliografie,
de
EMILIA ŞT. MILICESCU

S

SCRIITORI ROMÂNI
EDITURA MIN*V,*RVA
Bie«f<j!i, *1970*

PUBLICISTICĂ

ARTICOLE POLITICE (1)

(IN MINISTRU

1

E omul veacului, aşa zic unii.

E deştept, zic alţii.

E viclean şi ignorant: cînd scrie jupoaie, încăpuţează, lustruieşte, cînd nu fură nu-1 înţelegi, răspund scepticii. Toţi au dreptatea lor şi mai ales cei din urmă.

E vendicativ şi ambiţios; sub un surîs blajin, sub o căutătură şărpească care fură pe cei fără fire mai dîrje, ascunde ura învechită contra orcărui stăvilar ce ar întîlni d-a curmezişul drumului său: dar fie lege, fie cinste, fie adevăr. Taie unde nu poate dezlega şi înşeală unde nu poate tăia. Şopîrlele care se tîrăsc pe pîntece ar putea învăţa de la el tîrîrea, şi calemgiii, astăzi praf şi puzderii, n-au d-a face întru nimic cu aroganţa istoricului ce ş-a schimbat atîtea nume pentru a uzurpa un renume.

Păiajenul nu întinde laţuri mai fine.

O vorbă dulce, un salut amabil, un zîmbet meşteşugit, o făgăduială, un serviciu sunt nişte cinii în cari prinde pe cei slabi de îngeri ce ar cădea în raza sa de gravitaţie. Ca o femeie harnică ce nu uită nici un fir rupt în război, tot astfel noul ministru, cînd e vorba de trîmba sa, îşi aranjează devotaţii şi creaturile şi clienţii şi şurupurile mai cu vază şi pe cele fatal închinate. Şi suvelniţa e zveltă, şi spata bate, şi rostul creşte. Toate merg strună.

Cinismul e o comoară nesecată.

E vorba de d. Urechiă.

Nimic nu ne-ar fi îmboldit să-i cerem socoteala în degrab'; l-am fi lăsat, ca pe orce exploatator al căilor piezişe, să-şi grămădească singur, multă vreme, capete de acuzaţie in dosarul faptelor sale, dacă n-ar fi luat-o prea repede şi prea cutezător, dacă n-ar fi încercat, cu o bizuinţă caracteristică, să-şi deie frîu slobod patimilor sale, crezîndu-şi interesele neocrotite îndestul.

Şi firea morală şi scrierile ce dau chintesenţa omului şi pe cari i le socotim după preţul lor nu le vom răfui acum.

A aştepta este o virtute de căpetenie, ce n-am fi uitat-o dacă omul care scrie pe toţi pereţii institutului său: patrie, lumină, libertate, care dă alarmă în ţară pentru binele obştei că trebuie să răpunem pe nihilişti din rădăcină, devenind un pericol naţional prin mijlocirea geografiei şi a istoriei, care alerga cu vicleim ad-hoc la orce serbare naţională, care strigă cel dîntîi „ura" or de cîte ori majestatea-sa regina trece pragul Ateneului, n-ar fi cutezat să îmbrobodească pe cei cari se interesează de examenele de bacalaureat, acuzînd de la rectorul Universităţii pe toţi profesorii în rînd.ce au avut nepăsarea să nu corespunză aşteptărilor funambulescului ministru.

Mai toţi s-au înşelat în afacerea bacalaureatului. Sa discutat cu zgomot şi în pripă, şi dar era tocmai potrivit să fi scăpat din vedere cei mîniaţi în luptă pe adevăratul autor al gîlcevei, pitulat după portofoliul ministerial, de unde asmute copoii săi la vreme de nevoie, după cum vom dovedi, luînd personal parte la bătaie, dar susţiind atacul cu masca la ochi.

Şi mai întîi să lămurim cum d. Urechiă a luat şi ia partea de căpetenie, deşi nu făţişe, în această luptă.

D-sa avea un interes simţitor, din cauza obligaţiunilor contractate, din cauza intereselor monetare, din cauza perspectivelor de un bunicel viitor pentru institutul ce dirige, ca examenul de bacalaureat din această sesiune să fie cit se va putea de concesiv. (Să **ni se** îngăduie acest adevăr, pe care, desigur, mulţi l-au simţit; in curind îl vom dovedi.)

Comisiunea examinatoare, cum nu mai e de vorbit, nu putea a**-i** surîde. Trebuia o măsură luată contra chipului d-a se examina pînă esttimp, şi mai ales în vederea izkîndii c«piil®r săi.

Dar pentru a-şi cocoloşi interesele îi trebuia un pretext de ochii lumii. Nici un organ al presii nu-i era favorabil, şi orice act voieşte a şi**-1** motiva, neapărat, numai pentru a-şi asigura poziţia ministerială, nu tocmai zdravăn sprijinită.

D-sa, pe sub mînă, intră dar în relaţii de prietesug convenţional-oneros cu *L'Independance roumaine* şi răsuflă în coloanele acestui ziar cu reformele ce pregătea pentru examenul de bacalaureat, pentru ca **să** poată striga în circulările sale către rectorul Universităţii, publicate în *Monitor,* cu mult tapaj, că ţine seamă de nişte rele semnalate de presă **in** genere. Acesta e un mijloc, dacă nu îndestul de demn, dar îndestul de vrednic pentru popularitatea unui ministru, care nu despreţuieşte a-şi trimite gealaţii săi cu panachida să cerşească iscăliturile profesorilor, drept sincera mulţumire a corpului profesoral, adresată primului ministru, că a găsit pe omul doldora de carte, numai bun pentru instrucţiunea publică, pe omul d-o moralitate catoniană numai lovit să dirigă şi să dea pilde tinerimei de o purtare licită în toate apucăturile ei.

D-sa, susţinem ş-avem prilej d-a susţine, printr-o creatură exotică, un profesor de origină streină, hotărît a **se** vinde spre a ajunge unde şi alţi compatrioţi au ajuns, dădu zarvă în *UIndependance roumaine* de măsurile **cc trebuiesc luate** la examenele actuale de bacalaureat.

în adevăr, reclama din *L'Independance roumaine* apare marţi **5** mai **şi** circulara ministrului reformator, adresată rectorului Universităţii, apare in *Morii-*

torul de la 7 mai. Această circulară a trebuit să fie trimeasă la tipografia statului la 6 mai dimineața sau cel mult la namez.

Cînd dar d. ministru a citit cele zise de ziarul francez? Cînd a reflectat asupra utilității acelor măsuri? Cînd şi-a scr.is circulara? Toate acestea s-au plămădit ca fulgerul, într-un spațiu de 10 ore, adică de la 5 mai, aproximativ 2 ore, pînă Ia 12 ore noaptea, căci nu putem presupune că, nemaiavînd altă treabă, d-sa, care nu face decit să alcătuiască duzini de proiecte, a putut da năvală la coloanele numitului ziar spre a-1 citi cum s-a crăpat de ziuă.

Neapărat din legătura acestor date reiese cumplit prezumpțiunea de netăgăduit cum că d. ministru şi-a trimes omul său cu articolul în buzunar la redacția *VIndependance roumaine,* scris chiar în institutul d-sale, avînd circulara deja pregătită, gata s-o expedieze rectorului.

Numai astfel putu d. ministru să scrie cu toată libertatea în circulara trimeasă Academiei, mai în acelaşi timp cu aparițiunea reclamei sale: „Totuşi cred util, d-le rector, să vă atrag deocamdată atențiunea dv. asupra acelor îmbunătățiri cari *presa* (subliniată de d-sa) cu dreptate le reclamă încă din sesiunea aceasta".

De ce n-a zis mai bine „pe cari le reclamă *inia de azi dimineața'?* Ar fi **fo3t** mai corect; ar fi fost mai naiv, mai naiv chiar decît La Fontaine în fabulele sale, ar fi cucerit o calitate ce a făcut din fabulistul francez una din gloriile literaturii clasice.

Dar e d-un ridicul ordinar să vezi p-un ministru declarind că măsurile sale sunt reclamate de *presă,* cînd orcine simte de cine a fost scrise acele cu adevărat *reclame.*

Ş-apoi să ni se spuie ce alt ziar scrisese o vorbă măcar în vederea bacalaureatului din această sesiune, pentru ca un ministru să-şi motiveze circulările pe cererile „presii"?

De cînd oare eîteva rînduri scrise într-un ziar pot angaja „presa" in genere? Cînd şeful instrucției se coboară spre a precupeți eîteva linii, anume întocmite, nu poate inspira decît o milă dezgustătoare.

în fine, dacă analizăm cuprinsul circularii şi al articolului din *L'Independance roumaine,* se vede îndestul de lămurit izvorul lor comun. Acel articol nu e decît spicuirea circularii; seamănă ca două picături de apă; şi pentru mai bună înțelegere stabilim aici un paralelism:

L'Independance roumaine	*Circulara d-lui Utuhiă*
5 mai, *Le Bacalaureat*	**Xr. 6.074,** *Monit.,* **7 mai**
„Să sperăm că va repara această uitare (d. ministru), hotărind un regulament pentru examenele din septembrie".	**„...Subsemnatul n-a socotit nici bine, nici posibil a cere onor. consiliu permanent revizuirea regulamentului pentru zisele examene generale. Acesta va fi obiect de studiu pentru viitoarea sesiune".**
„...fiecare profesor examinând în parte la ore nedeterminate, nimeni nu poate asista".	**„...să faceți încă ca zilele şi orele de examene orale să fie mai dinainte arătate în afipte, ca să poată asista la ele orcine".**

în primul pasaj, organul francez se îngrijeşte de sesiunea viitoare; d. ministru răspunde în acelaşi gînd. în al doilea pasaj, organul francez se interesează de publicitatea examenilor din sesiunea actuală; d. ministru împărtăşeşte şi satisface aceeaşi cerință.

Ş-apoi cînd e vorba de a arăta neîncredere formală în comisiunea examinatoare, ş-a atinge simțit în demnitatea colegilor săi, se loveşte minunat cu pretențiile zisului organ:

L'Independance roumaine

„Cine va divulga vrodată comediile la cari dau loc examenile de bacalaureat, vizitele făcute profesorilor..., schimbările ce încearcă notele pe catalog mai nainte de a fi date rectorului?"

Circulara

„Al doilea caz care dă loc la reclamațiuni *nu mai puțin întemeiate* **este modul cum se procede în darea notelor' Socot, d-le rector, că s-ar garanta mai multă dreptate examenului dacă candidatului examinat de juriu i s-ar da îndată chiar în ședință nota cuvenită, fără ca sub nici un cuvînt să se mai poată schimba nota în public dată..."**

Cînd dar articolul din *VIndependance roumaine* din fir pînă în ață se potrivește atît de izbitor și în dorințe și în insulte și in redacție cu circulara d-lui Urechiă, cine s-ar mai îndoi de afirmațiunea noastră că au un izvor comun și că acel izvor nu poate fi decît d. ministru de instrucție?

Omul său prin care își scrie și trimite articolele îl cunoaștem și l-am văzut umblînd cu gazetele ca colportor, numai pentru a atrage atenția oamenilor asupra insultelor din urmă adresate profesorilor Universității.

Rămîind constatat că d. Urechiă e autorul vîlvei ce s-a dat prin ziarul francez, mai rămîne o cestiune de dezlegat: care e interesul d-sale d-a se lua la colț cu colegii săi?

Mai întîi să constatăm repede un vicleșug: d. Urechiă era sigur că profesorii nu vor putea examina în comisiune rînd pe rind cîte-un candidat, deoarece pe zi nu s-ar fi putut examina mai mult de șase candidați, neglijîndu-și fiecare examinator, pentru 180 de aspiranți, în mai bine de o lună de zile cursurile universitare.

D. Urechiă era dar sigur că profesorii vor examina ca și în trecut; astfel, neconformîndu-se adresei ministeriale, îi rămînea o clauză pentru casarea examenelor din această sesiune.

Numai în vederea acestei casări, d-sa, care publică toate, fie chiar adresele acelei junimi *studioase* care a apucat potecile d-sale, a publicat circulara sa fără a da la lumină încheierea profesorilor ce i-a fost trimeasă drept răspuns la faimoasa adresă cu nr. 6.074.

Numai in vederea acestei casări a asmuțit pe oamenii săi să strige contra pretinsei neregularitâți ce s-a întîmplat la examenul general de bacalaureat.

Vom vedea care era interesul, d-almintrelea nu greu de înțeles, al d-lui Urechiă d-a acuza comisiunea examinatoare, d-a izbi în rectorul Universității, d-a casa examenul general, după cum se răspîndise zvonul și după cum însuși d-sa cerca prin oamenii săi, prefăcîndu-se că e îmboldit de cererile presii.

II

D. Urechiă avea un interes material ca excmcnele generale de bacalaureat din această sesiune să fie cît se poate de blînde.

Avea și are un interes material de a casa examenele, văzînd că nu-i sunt după plac.

Avea și are un interes, cel puțin de nu va reuși să le caseze, să strige prin oamenii săi, să scrie, să dea motive de discreditare în povara juriului examinator.

Iată de ce.

D. Urechiă — vinovat poate fi mediul social or instrucțiunea-șubredă și zburdalnică, or decepțiile vieții familiare — nu se mai bizuie decît p-un cinism de altmintrelea din cele mai cochete ca înfățișare. D-sa vorbește cu patos de patrie, dar ar trăi tot așa de bine in Franța or în Italia or în Spania dacă afacerile i-ar merge, de nu mai bine, cel puțin ca la noi. D-sa vorbește cu lacrimele în ochi de cultura națională, cădelnițînd cu un glas declamator gloria eroilor ce au redeșteptat în noi năzuința luminii și a propășirii, dareconvinspînă în măduva oaselorcă laudele ce-i ies dâ pe buze pe buze sunt născute și că nu se alegealtcevadineledecîtunzarzavatvulgar,bunpentru

cei ce cred în declamațiuni umflate şi în acei soitarii ai ştiinții, meşteri in a afecta pentru cei săraci cu duhul un aer serios, posomorit şi clasic. Morala e o păpuşe bună pentru copii; cit pentru istoricul nostru, aci îi lungeşte nasul, aci îi scoate ochii, aci îi pune rochie lungă, aci o lasă goală, neapărat toate aceste operațiuni sunt făcute cu o mare îngrijire, departe de ochii lumii; cînd însă e vorba de a stoarce şi această parte psihică a omului cu o indemînare de nepomenit, o prezintă în haine de călugăriță şi nu despretuieşte a-i da în genuchi... abia stăpînindu-şi privirea indiscretă. Papa nu e mai catolic.

Aşa fiind omul, cum s-ar da în lături d-a exploata, d-a stoarce instrucțiunea publică? Formele deşerte sunt cele mai bune momeli pentru mințile necoapte. Şi d-sa nu uită la nici o paradă d-a ieşi cu elevii institutului ce dirige, echipați, şunuruiți, cu steagul în frunte, cu puşca pe umăr şi cu barabancea răsunînd războinic. Examenele şi le termină cu imne, cu alegorii, cu comedii, ba încă face apel chiar la îndurarea artiştilor din Teatrul Național.

Nimic nu e inconsecinte în d-sa: cine va crede aceasta învederează că nu cunoaşte omul. Cu această paradă ce ia ochii şi o bună sumă de mii de lei pe an stă în legătură scandalul ce s-a provocat la bacalaureat. D. Urechiă cunoaşte bine unde e grosul filonului de exploatat. Nu i s-a părut dar nimic mai bun decît să transforme institutul său într-o fabrică de bacalaureat fără firmă.

O duzină de repetenți cari ş-au părăsit cursurile de 4-5 ani, unii cu cinci clase, alții cu şase, făcute ca vai de ele, anul acesta dădu năvală la d-sa şi, după o bună plată şi după eîteva luni de repeție, susținură examenul de şapte clase la Liceul „Matei Basarab" în fața unei comisiuni aleasă după sprinceană. Angajamentul d-lui ministru era însă d-a trece şi prin foc numai să-i scoată şi bacalaureați. Un asemenea succes i-ar fi asigurat o afluență straşnică de trîntori cu dare de mînă. Renta anuală ar fi crescut nemăsurat.

Cîte osanale nu ş-ar fi cîntat singur în *Românul* după cum să intîmplă nu mai de mult decît în sesiunea trecută, cînd d. ministru, examinîndu-şi singur elevii, îi hărăzi mai pe toți cu nota zece.

Ş-apoi să ne mai îndoim de interesul ce pune in certele iscate cu ocaziunea examenelor generale din această sesiune? Dar pururea d-sa a avut în vedere să-şi facă din institut o babilonie la care să alerge cei dezmoşteniți de silință şi carte, pe cari, procopsindu-i cu o nenorocită de diplomă, să-i mişte la rîndul lor nervul bunurilor materiale.

Din acest prilej a luptat cu furie şi a obținut în timpul ad-interimatului d-lui Boerescu dreptul scandalos ca certificatele institutului său să aibă valoarea şi dreptul certificatelor liberate de liceele statului, zguduind astfel instrucțiunea publică printr-o concurentă necontrolată de liber-schimbist cosmopolit.

Acum, cînd 13 din 15 clienți d"3.1 Sftl Cgd la bacalaureat, d. ministru presimte eletănîndu-i-se viitorul fabricei din teişul de la şosea; se vede înhățat de dis-de-dimineață de contribuabilii săi; părinții pacienților nu-i mai surîd cu toată inima; şi zgomotul se duce din gură în gură că nu mai e cu putință bacalaureatul sub protecția şi îngrijirea părintească a d-lui Urechiă.

Dar de cîtă forță de vicleşug nu e capabil omul cînd, creîndu-şi apetite nelegitimate de firescul meritului pentru a-şi tolăni mădularile în tot largul, dă năvală la foloasele ipocriziei şi ale unui cinism ce numai în țară la noi se poate odrăsli. Mijlocul e găsit. Să se caseze examenele, or, dacă nu va fi cu putință, în loc ca traficantul cutezător al instrucției publice să fie acuzat, vina sacadă în spinarea juriului exEminator.

Iată prilejul circularii trimeasă către rectorul Universitătii; căci ştia bine că examenele nu se vor face după rețetă, tocmai din această pricină s-aştepta, cum s-a şi hitîmplat, ca în urmă să sibă o clauză de casare sau cel puțin să poată striga prin creaturile

sale că, examenele neținindu-se în regulă, s-au nedreptățit candidații.

Ce înseamnează destăinuirile publicate în *L'Iridipendance roumaine:*

„Se afirmă că d. ministru al instrucției publice, bine informat, a manifestat intențiunea d-a numi o comisiune însărcinată cu cercetarea concursurilor in scris din sesiunea prezentă".

Cum a aflat organul francez această intențiune a ministrului? Cine a pretins că s-a nedreptățit la concursul înscris? Elevii d-lui Urechiă ce nu știau conjuga nici românește? De unde știa d. ministru că juriul examinator s-a înjosit să escamoteze probele în scris mai nainte d-a avea la îndemină aceste probe, precum și notele cuvenite? Se vede de cît colo o pornire calculată în acele transpirațiuni ministeriale, un scop vădit.

Ș-apoi ce înseamnează acele îndemnuri animate, pururea în același organ și *cu* aceeași curtenire către ministru și aroganță către profesori, de a se casa examenele generale?

Neapărat nimic alt decît că ministrul, autorul intrigii, strîns în chingi de elevii săi, de pericolul de a se vedea părăsit de clienții pensionatului, să poată a-și legitima arbitrara măsură de a casa examenele. Numai astfel cei 13 ai săi nu se vor mai socoti căzuți la bacalaureat; numai astfel, socotindu-se atotputința ministrului, vor veni din toate cafenelele tineri pentru a-i prepara de bacalaureat, omul al cărui bust... pentru meritele sale, i s-a așezat cu multă pompă de Societatea etnografică din Paris.

Mai departe.

D. Urechiă avea un interes moral și material nu numai d-a-și crea posibilitatea d-a călca în picioare examenele generale, dar chiar d-a înnegri, d-a pierde desăvîrșit în opiniunea publică, dacă nu pe toți colegii săi, dar cel puțin pe vro cîțiva.

Mai întîi era pentru d-sa o saturare a urii ce poartă acelora cari nu l-au ales decan al Facultății de litere, după ce nu-1 recomandase de maestru conferențiar la Școala normală. Patima e cu atît mai vie, cu cît din neprevedere a umblat cam mult după acele onoruri. Al doilea, reușind a zugrăvi în fața lumii pe colegii săi ca pe niște oameni venali, găsea un motiv strașnic d-a se apăra în fața elevilor săi căzuți la bacalaureat și mai ales în fața părinților lor. Lupta începe cu mult meșteșug. Cei 13 se plîng că, răspunzînd ca niște îngeri, au fost respinși sub cuvîntcă sunt odrasle d-ale ministrului. Neadevărurile, de bună și de rea-credință, cresc, se înnoadă unul de altul și, traduse în franțuzește, apar în *VIndependance roumaine.* Se strigă că se diplomează „măgari"; se strigă că profesorii sunt vînduți; se strigă că alături cu favorul-canalie se află și persecuția scandaloasă. Se izbi nesocotit și în demnitatea profesorilor în parte și în demnitatea Academiei.

Și d. ministru se uită pînă într-atît, căci atît de mult orbește patima și ușurința, încît se făcu judecătorul acelor pretinse scandale și dădu nemernică sentință în scris, menită a produce discredit și anarhie, dar cu cea mai neîndoioasă premeditare. Astfel, adresîndu-se printr-una din circulările sale către profesorii liceelor, le îndrugă un furnicai de recomandațiuni pentru a apăsa pe concluziunea:

„Dacă voim să înceteze *atitea abuzuri* semnalate ca petreeîndu-se la bacalaureat".

Ginditu-s-a d. ministru că, aruneînd prin asemenea cuvinte sărite insulte neomenoase asupra bătrînilor profesori, că și înalta lor poziție și neclintita lor cinste ar face ca acele insulte să se răsfrîngă nemilos asupra celui ce le scapă dintr-o mînie neechilibrată?

Ceva mai mult. Cu trei zile înainte d-a apare în L'*Independance roumaine* (joi, 28 mai) scrisorile puse în socoteala d-lor Cernătescu și Crăciunescu, ministrul strigase în paroxismul furiei: „Am scrisori la mînă, voi dovedi nedreptățile!"

Prea bine. Ești d-ta, d-le Urechiă, care ai comunicat acele scrisori ziarului francez. Dar oare voit-

ai să fii drept cînd ai intrat în luptă pe sub mînă ori numai spre a-ți potoli bătăile inimii al cărui sînge-se înveninase de fierea patimii?

Cinstit ar fi fost să fi dat răvașele cu pricina fățiș.

Cinstit ar fi fost să spuneți că dvs. sunt adresate.

Cinstit ar fi fost să-spuneți că vi s-au adresat în sesiunea trecută, cînd vă examinați copiii din institutul d-voastră, iar nu să lăsați a se înțelege că sunt răfuieli din această sesiune.

Cinstit ar fi fost să nu schimbați redacția lor, pentru a se vedea lămurit că vi se atrage atenția în limitele obișnuite, iar nu a le prezenta sub o formă plăsmuită.

Dar ce stau de vorbesc, cinstea are și ea rostul ei; e un rod bun ce nu încolțește și se dezvoltă decît în pămînt bun.

S-a preferit a se acuza și pe sub mînă juriul examinator, s-au preferit capete de acuzație false și era natural să se prefere; faptele omului nu se dezmint: ele au logica și fatalitatea lor.

Cînd un om n-a trăit decît numai prin pizmă și fanfaronadă, vecinie va acuza dacă interesul lui va cere.

Și interes mare avea d. Urechiă d-a acuza pe colegii săi: altfel n-ar ști să-și dea socoteala de cei 13 elevi ai săi, căzuți din cauza unei desăvîrșite ignorante, ce i-au plătit bani peșin, bani calzi, bani ce au păcatul d-a țipa cînd nu sunt satisfăcuți.

I"

Trăim într-o atmosferă din cele mai mefitice; n-ai să te cîrmești, n-ai să te întorci și sistema unei chiverniseli necinstite îți scoate în cale tipuri scandaloase, oameni de altmintrelea salutați, curteniți, invitați la palat, cu peptul plin de decorații, dar cari calcă și *Constituție,* și legi civile, și regulamente speciale, și contracte scrise și subscrise, și conștiință, și bunele moravuri. Otrava ticăloșiei se întinde ca o pecingine.

Se îngrașă din sudoarea altuia; vind moartea morală sub forme de diplome; aruncă mucegaiul simțirilor lor, dospit în ură și decrepitudine, în mijlocul generațiunii fragede, în pîntecele acestei generațiuni îndestul de schilodită.

Și cînd te gîndești că pe acești oameni nu-i găsești nici la Telega, nici la Văcărești, cînd te gîndești că nu-i găsești nici prin cîrciumi, nici pe maidane, ci sus, sus de tot, în Cameră, în Senat și în minister, iluziunile ți se cleatănă și nu-ți mai rămîne decît o nădejde: școala; lumina.

Credința s-a înlocuit cu lumina; dogma cu analiza. Dar se vede că este un făcut, un păcat greu de ispășit; singurul mijloc ce ne-a mai rămas de mîntuire, școala, o vedem trîntită ca o sculă netrebnică în mîna unui om ce nu i se cădea nici după moral, nici după pricepere, nici după studii.

A dat turma în paza lupului.

Regii Franției cel puțin se prefăceau cînd ascultau cu rîsul în nas pe bufonii lor făcîndu-le curs de astronomie, istorie și morală, iar primul ministru a luat-o la serios cu d.Urechiă.

In loc de tricou cu un elefant în spate și cu o muscă enormă pe piept, se dă *Steaua României* și portofoliul ministerial.

Nedemnă alegere pentru o poziție atît de înaltă, nelegiuită pentru biata națiune, ce a ajuns în patarama femeilor de stradă, gata la gluma oricui.

Actualul ministru al instrucțiunii va exploata portofoliul cum a muls și funcția de membru în Consiliul permanent, cum a stors și pe aceea de profesor al Universității și după cum a precupețit pe aceea de director al institutului său.

Am văzut cît interes are în afacerea bacalaureatului; l-am văzut împrăștiind articole, scrisori, insulte; l-am văzut ca ministru făurind neadevăruri, simțindu-și mădulările țițîind-

Să ne apropiem de d-sa mai mult.

Orcine va lua reclama intitulată „Institutul Urechiă, București, Șosea (1880)" va simți cîtă legătură este mai cu osebire între pagina întîi, pagina a

cincia şi lupta de a casa examenele generale din această sesiune.

Impresia ce-ţi lasă această reclamă este aceea ce o simţi cînd citeşti pe afişele ovreieşti: „Marfă fină, din cele mai renumite fabrici; mai pe nimic".

în adevăr, se vede şi deşertăciunea, şi viclenia d-lui ministru, cînd, vorbind singur de examenele institutului său, zice pe pagina 1, rîndul al şeaselea:

„Au asistat la aceste examene părinţi, mai mulţi domni deputaţi şi senatori şi le-au onorat cu prezenţa sa înalt prea sînţitul mitropolit monseignorul Calinic Miclescu, primatul României, care le-a binevoit a preşede împărţirea premiilor, încununînd şi binecuvîntînd pe elevi" etc.

Ce pasaj elocinte! cît bizantinism nu dă pe faţa!

Nu-i scapă nici un chip simandicos, nici o formă bătătoare la ochi pe care să nu şi-o scrie singur spre a sa glorie. Şi, dacă î.p.s. mitropolitul a încununat pe elevii săi, d-sa se încunună singur în alin. 4:

„La sesiunea de bacalaureat din 1880, Institutul (Urechiă) a prezentat patru candidaţi... Asupra unei serii de 80 de candidaţi de bacalaureat ieşiţi toţi din liceele publice ale ţărei, au ieşit cei întîi trei şi între cei întîi N. Vicol".

Patru a prezentat, nici unul n-a căzut; şi au concurat cu elevii din liceele publice; ba încă unul a ieşit între cei dîntîi. Este d. Urechiă care-şi înalţă aceste osanale şi lumea naivă ascultă şi crede. Liceele statului, după d-sa, sunt mult mai inferioare. Dar de ce nu declară că singur şi-a examinat elevii şi, ca prin minune, nota zece le-a aşternut la tuspatru? „Meritau! meritau!", va striga d. ministru: „Face! face!", strigă toţi negustorii din strada Şelari.

După ce umple pagina a II-a, a III-a şi a IV-a cu raporturi oficiale şi mulţumiri private smulse ad-hoc prin complezenţă şi măgulire, pe pagina a V-a, litera d, nr. 3, d. Urechiă strecoară tot secretul acelor laude şi parodiate succese obţinute la examenul de bacalaureat în 1880:

„Costul anual al unui elev extern din clasa VII şi repetitiune pentru examenele de bacalaureat este de 2.000 lei!".

Două mii de lei un elev care nu mănîncă, care nu doarme, care nu se spală în institut, iată taina atîtor marafeturi, iată adevărata cauză care a împins pe actualul ministru să-şi ia inima în dinţi şi să strige contra acelora ce, respingîndu-i clienţii de la bacalaureat, îi lasă hotelul fără muştirii. în adevăr, d. Urechiă, socoteală rotundă, de la 15 candidaţi cea prezentat la bacalaureat a trebuit să umfle 30.000 lei; căzînd 13 la examene, se înţelege uşor că 26.000 lei nu închid gura aşa orcum.

Şi dacă ar fi numai atît n-ar face nimic: banii nu se mai întorc; cu şoşeli, cu momeli se alină lucru şi d. ministru — înaintăm un fapt pe care l-am putea proba cu martori — le-a făgăduit bacalaureatul celor 13, casînd ori necasînd examenele, pentru sesiunea viitoare; însă ce-l îngrijeşte mai mult e că la septembrie ar putea avea 30 de externi pentru clasa a VII-a, ceea ce i-ar da un venit brut de 60.000 lei şi cu perspective nemăsurate; ar putea, da, dar tristul rezultat obţinut de clienţii săi sparge droaia ce i se pregătea pentru septembrie.

Cum dar să nu strige contra rectorului Universităţii că a călcat circulara ministerială? Cum să nu răspîndească zvonul că i s-ar fi prigonit elevii? Cum să nu încerce pe toate cărările ilicite să caseze examenele? E vorba de peşcheşul anual de 60.000 arginţi.

Traficul pipăit nu e de ieri d-alaltăieri; e o ţintă urmărită de mulţi ani şi cu aceleaşi mijloace imorale. în adevăr, răsfoind colecţia ziarului *Alegătorul liber,* în no. 188, vineri 14 mai 1876, găsim un articol relativ la un scandal tot de soiul celui de estimp, care, după ce aminteşte ministrului de instrucţie după acele vremuri că articolul 2 din regul. de exam. gener. de liceu, între*altele, opreşte formal pe „un profesor ce dă lecţiuni de studiele liceale în institute private d-a face parte din juriul examinator", continuă astfel:

„Ei bine, între candidații din actuala sesiune se află și vro șapte tineri din institutul d-lui Urechiă, profesor la Facultatea de litere și membru în Consiliul superior de instrucțiune. în acelaşi timp comisiunca examinatoare care are să dea brevetul de capacitate acestor tineri este compusă, între alții, din *patru* profesori salariați în institutul d-lui Urechiă.

Constatăm o călcare a regulamentului şi atragem atențiunea d-lui ministru al cultelor asupra acestei nelegiuiri, comisă poate din neştiință de d. rector, care întocmeşte lista juriului, dar desigur cu ştiință de membrii Consiliului permanent, cari au aprobat acea listă, deoarece între dînşii se află şi d. Urechiă".

Iată pe actualul ministru al instrucțiunii publice arătat cu degetul de trecutul său; acelaşi om; aceleaşi fapte; aceleaşi „nelegiuiri"; acelaşi scop; aceleaşi mijloace. Fabrică de bacalaureat cu orice preț în trecut, aceeaşi industrie se încumetează a debita în prezent. Atunci ca şi acum, pentru a-şi face punga doldora, marele istoric, marele etnograf, marele pedagog, marele patriot, răspîndea în țara românească, tocmai sub scutul şcoalii, iubirea de trîndăvie, de fanfaronadă, de diplome nelegitimate, răpite prin punere de obraz. Atunci, ca şi acum, nu se gîndea că înbrînceşte tinerimea pe calea fraudii, căci fraudă este a lua o diplomă de pomană, furînd bucuria drepturilor ce o însoțesc.

Dar cît de bine se zugrăveşte singur în răspunsul adresat *Alegătorului liber,* publicat în *Românul* de la 23 mai 1876. In acest răspuns vezi pe omul stricat la simț şi copil la gîndire; viclean şi înveninat, fuduî şi tîrîtor, vendicativ şi cutezător. Iese din cestiune; vorbeşte de persoana sa, de şcoala sa, de meritele sale, de abnegația sa, de devotamentul său pentru corpul profesoral în genere şi pentru acel de peste Milcov în special.

Ce veți zice, oameni buni, de un scriitor care a jupuit fără milă pînă la artere pe scriitorii spanioli,

care face în incurările sale artistice, din pictori sculptori şi vice-versa, de un orator care la fiece frază ahtiază în „oh şi vai", de un profesor de istorie la facultate care „ciuguleşte" pe Şincai şi Bălcescu şi basta şi care, cu toate acestea, acuzat că calcă legea şi dat cu capul de articolele ei, răspunde cu ifos că el *ei* „restauratorul şi organizatorul învătămîntului public!"...?

Aşa răspunse d-1 Urechiă, aşa e gata să răspundă. oreînd, şi iată-1 ajuns ministru, de unde se încearcă, a-şi plămădi trebile cu mai mult succes.

Ceea ce e şi mai caracteristic e răspunsul ce s-a învrednicit să-1 dea articolului 2 din Regulamentul examenelor de bacalaureat; e de necrezut, dar e adevărat -, e scris cu mîna d-sale:

„Eu sunt contra art. 2 din regulament, pus acolo ca o insultă, d-aceea n-am ținut socoteala de el".

Dar, pentru D-zeu, cînd toți copiii au ajuns d-a băga cu chiu cu vai în țeasta lor adevărul fundamental orcărui stat: *dura lexsed lex,* iacă un profesor de facultate, om chemat a răspîndi ordine şi morală în jurul său, un „organizator al învătămîntului public", care numai fiindcă e contra art. 2 îl calcă, ba încă ceva; mai mult, are şi puținul simț d-a declara în public că e gata a călca o lege cînd e contra ei.

Nefericit grad de cultură socială !

Mai mult. Şi aci faptele se înnoadă atît de trist, încît milă am simți să le mai scoatem la iveală dacă am avea d-a face cu un om care ar merita-o.

In 1876, 23 mai, cu alte vorbe acum cinci ani, d* Urechiă considera art. 2 din Regulamentul examenelor generale ca o insultă pentru corpul profesoral. Aşadar d-sa acum cinci ani zicea:

„A nu permite unui profesor ce dă lecții private să examineze oficial pe elevii meditați este o izbire nesocotită în demnitatea profesorilor; este a ne îndoi de cinstea lui şi a afişa această îndoială".

Şi cu toate acestea iată că-1 duc păcatele să zică

în adresa no. 37, dată după jețul ministerial şi publicată în *Monitorul* de la 24 mai:

„Nu este oare bine şi cuviincios ca examenele de promoțiune să fie scutite de orice bănuială de părtinire? Cei mai mulți din profesorii secundari țin pe la casele lor şcolari interni cari urmează cursurile la clasele unde acei profesori au catedre; oare cuvine-se ca aceşti şcolari, examinați de către profesorii patronii lor să ajute promoțiunea lor?..."

Iacă dar d. Urechiă din 1881 strigind d-lui Urechiă din 1876: „Eşti un călcător de lege, eşti un nelegiuit!" şi pe d.Urechiă din 1876 strigînd celui din 1881: „Eşti un insultător al corpului profesoral şi meriți a fi terfelit ca şi art. 2, păcătos fiind deacelaşi delict!".

Ce bufon, ce echilibrist minunat, ce acrobat de gumilastic! Cum se mlădie de straşnic, cum merge p-o sîrmă cu ața de Sibiu şi ce ridicol devine tocmai prin acea seriozitate afectată, uitînd că faptele i-au plesnit tricoul, lăsîndu-i firea în toată deşertăciunea ei!

Şi venalitatea dovedită cu afacerea institutului său.

Şi unitatea de țintă din îndelungat trecut: monetă calpă, diplomă vîndută pe 2.000 lei.

Şi aroganța.

Şi călcarea legii.

Şi apărarea spiritului aceleiaşi legi:

Ne zugrăvesc pe omul care-şi insultă singur credințele şi conştiința pentru sporirea bunurilor materiale, care trafica instrucțiunea publică, care induce în eroare prin contorsiuni saltimbance pe străini pentru o zgardă şi un bust al cărui cap de piatră e mai de preț decît originalul, care bagă în comerț ovreiesc pînă şi binecuvîntările mitropolitului primat, care invidiază cinstea altora, care dă vînt tinerimei pe calea netrebnică a spoielii şi care azi, ca ministru, sparge în capul colegilor săi de la Academie toate păcatele ce-i stau scrise pe frunte în litere de oțel.

IV

Mai răiniiiea o treaptă de coborit: una singură.

D. ministru publică nişte scrisori. După ce exploata data şi adresa lor, tîrînd în greşeală şi pe unii oameni de bună-credință, într-una strecoară un rînd pe care-1 contestă cu toată tăria autorul ei. în adevăr, acel rînd e grav, dar gravitatea lui nu zdrobeşte decît pe ministrul moralității obşteşti.

Să admitem pentru un moment că acel rînd ar fi întocmit de cel care, asaltatde toatepărțile, cerea d-lui Urechiă un favor. „Ştie biletul no. 13", astfel se pretinde că ar fi în scrisoare. Foarte bine. Ce a făcut d. Urechiă, ministrul actual, care dă alarmă prin *VIndependance roumaine,* care se aprinde de mînie contra celor ce ar prigoni meritul studenților, care se încearcă a se asemui cu Socrate în dreptate şi virtute dăscălească, ce-a făcut la priimirea unei asemenea scrisori? Ştim pozitiv: nici mai mult nici mai puțin, d-sa dă 10 la înscris şi 10 la oral. Prin scrisoare i se punea sulița in coastă pentru a da 10 şi 10? Era influența unui superior cc-1 sugruma pentru a da 10 si 10?

D-le ministre, nu vi s-a răpit libertatea.

D-le ministre, elevul pe care l-ai examinat vi s-a spus că nu ştia decît anume bilet şi d-ta i-ai dat cea mai superioară notă. Cine e venal? Cine vinde dreptatea? Cine-şi calcă pe conştiință? Cine pîngăreşte instituțiunile? Cine insultă legea? Cine pune călcîiul pe adevăr? *Corpus delicii* este nota şi totuşi tot d-voastră dezmormîntați asemenea nemernicie? Delicventul acuză cu delictul său: cinism scandalos!

D-le ministre, nu vi s-a scris acel rînd; vi s-a scris în limitele obicinuite; i-ați dat nota cea mai superioară; or elevul a ştiut ce l-ați întrebat, or nu a ştiut; dacă a ştiut, botu pe labe, nimeni **nu** e vinovat, vi se recomandase un băiat bun; or elevul **nu** a ştiut şi i-ați dat 10 şi 10: *corpus delicii,* şi in acest caz, este nota, şi totuşi d-voastră dezmormîntați o asemenea nemer-

nicie? Delicventul acuză cu delictul său: cinism scandalos.

„Prin tîrire, o reptilă, după legi, nelegiuire ;
Prin cruzime, hienă cruntă; prin stomac, enormitate;
Şi prin forme, o minune; nimic prin zădărnicie:
Mai puţin prin demnitate!..."

E crud, dar adevărat.

Enorm.

Sfredeliţi, sfredeliţi tot pentru lăcomia puterii şi a banului!

Asemenea sfetnici sunt carii neamului nostru ce-l rod şi-l înveninează la rădăcină: unii fatal, cei mai mulţi cu liberă pornire, alţii fără să ştie, cei mai mulţi cu ştiinţă.

• • . . . .

încheiem:

Considerând că d. Urechiă, actualul ministru de culte şi instrucţiune, e izvoditorul intrigii de la bacalaureat, tirît fiind de un interes ce se bate în capete cu interesul public;

Considerînd că d. Urechiă a luat partea de căpetenie în această luptă, coborîndu-se de la înălţimea scaunului său de culte după patima unei răzbunări ilicite;

Considerînd că d-sa a insultat juriul examinator, alcătuit din colegii săi, deoarece îi acuză de venalitate printr-o pană vîndută;

Considerînd că d-sa, care acuză pe sub mînă, se face şi judecătorul juriului examinator, dînd o sentinţă în scris în care se afirmă acele pretinse prigoniri şi ispite de vînzare ce s-ar fi întîmplat la bacalaureat mai înainte de a numi o comisiune cercetătoare care să limpezească afacerea;

Considerînd că, precupeţind eîteva linii, anume întocmite de d-sa în jurnalul ee i se închină, aruncă pe umerii „presii" toate faptele sale;

Considerînd că izbeşte în instituţiunile statului, transformînd institutul său într-o fabrică de bacalaureat, bizuindu-se pe măgulire şi cutezanţă ;

Considerînd că printr-această fabrică, deşeartă de moral şi studii, împrăştia trîndăvia, ignoranţa şi necinstea prin tinerime, altmintrelea îndestul de împinsă pe povirnişul formelor seci;

Considerînd că încă din trecut a urmărit ţălul bănesc, vînzînd diplomele, servindu-se în trecut, ca şi în prezent, de aceleaşi căi piejişe, de aceleaşi mijloace tînjite de morală şi de lege;

Considerînd că pentru atingerea ţelului său calcă cînd îi vine la socoteală (în 1876) art. 2 din reg. exam. gener. de licee, declarînd prin *Românul* că „calcă legea pentru că e contra ei";

Considerînd că azi, spre răzbunare, apără aceeaşi dispoziţiune de lege, după cum se vede dintr-o circulară adresată către profesorii liceelor, insultîndu-şi singur zisele credinţe din trecut, numai fiindcă interesul şi pornirile materiale îl sfătuiesc la o astfel de cale;

Considerînd că spre potolirea urii şi satisfacerea intereselor sale nu despreţuieşte d-a se sluji de venetici, asmuţindu-i nesocotit contra profesorilor Universităţii noastre;

Considerînd că păstrează scrisorile prietenilor pentru a le da publicităţii cu adresa, cu data şi cuprinsul alterat;

Considerînd că, acele scrisori nerăpindu-i libera determinaţiune, a comis singur delictul, dînd nota cea mai superioară candidatului recomandat;

Considerînd că se serveşte de propriul său delict spre a împovăra pe alţii, fapt care în jurisprudenţă dă unul din cele mai de căpetenie semne de o perversitate agravantă;

Considerînd că în dările de seamă despre mersul institutului său, fără a uita vrun rînd stors prin ascendenţă, măgulire şi fals exploatează chiar binecuvîntările î.p.s. mitropolitului primat în vederea clientelii ce voieşte a-şi deschide;

Considerînd că prin circulara no. 37 aruncă în povara profesorilor bănuieli de fapte de cari d-sa s-a făcut culpabil în sesiunea trecută a examenului de bacalaureat, învederînd de cîtă duşmănie e capabil;

Considerînd că împinge arbitrariul nesocotit pînă a casa examenele generale de licee, numai spre a acoperi

ruşinea fabricei sale, crud, dar drept încercată, respingîndu-i-se 13 din 15 elevi;

în fine, fără a mai destăinui alte investigaţiuni, considerînd că această cale ilicită urmată de d. Urechiă ca profesor, director de institut şi ministru de culte şi instrucţie zguduie şi dărîmă morala publică îndestul de încărcată, împrăştiind pilde prin faptele sale de călcare de lege, de duşmănie, de înjosire, de cinism şi de cel mai cumplit despreţ de adevăr.

în loc de portofoliul ministerial ce i se dă d-lui Urechiă, ar trebui „pus în carantină ca pe un speculator neomenos al binelui public in propriul său interes."

MI-CAREME

PARIS

Vreme călduroasă şi vîntul nu se simte că adie, abia legănînd ramurile aleelor încăpuşate. Tramvaiele şi trăsurile uruie regulat în cruciş şi în curmeziş; omnibuzele cu roate mari, încărcate de gem, abia sunt tîrîte cu zgomot de nişte cai delii, cu copita cît taleru. Bulevardele se înţes, se încarcă şi pe la 4 ore sunt înăbuşite de mulţime.

E jumătatea postului nepostit; e dezlegare mare; zi cu trecut vestit şi pentru uvrier şi pentru baron. Patimele sugrumate de lucru şi de credinţă se lasă în dragă voie, se întretaie, se aţîţă, se împrăştie, se aprind şi cutreieră bulevardele mari.

Pe la sfinţit de soare, copiii se zburdă printre lume cu chivere albe, roşii, albastre, cu ochelari tricolori, cu hîrîitori şi cu ţifloi ce ţipă din loc în loc; baloane cu zurgălii mărunte, diafane, cerulii şi trandafirii deschise, pe cari se străvăd p-o parte şi pe alta în litere negre *Pygmalion, Danzig,* stau să zboare, aninate cu fire de ibrişin de cochete cu talii drepte, ţepene, rontuite ca în marmoră. Fetiţe de şase-şapte ani, mătăsuite în feţe policolore, cu cîrlionţi falşi, ciucurate de abia se mai zăreşte cîmpul rochilor, cu genuchii golaşi şi cu botini in nasturi galbeni şi argintii, leagănă mîinele bonelor privind norodul, cuviincios pe cît îi permite alba zilei, scoţînd în lungimea stradelor înecate de capete o zarvă confuză şi monotonă. Muncitorii,, in bluze şi cu cămăşi curate şi dichisite, cu mîinele în

buzunare, pifăie din lulea, plimbîndu-se cu umerii dați pe spate și cu pîntecele în afară, se înghioldesc din cînd in cînd.

Avenue de VOpera și piața din fața Operei, mărginită la un cap și la altul de *Boulevard des Italiens* și de *Boulevard des Capucines,* sunt punctele cosmopolite, poliglote. Și englezi, galbeni și prelungi la obraz, cu mustățile rase și cu favoritele roșcate, bolborisind o limbă guturală și gelatinoasă ; și olandezi, cu părul, barba și mustățile, dacă au, d-un aspect spălăcit, cu ochi ca ghioacea melcului șerpesc, îngînînd o limbă molatică; și negrii, cu pielea de saftian lustruită or de coajacastanei pirguite, c-un păr creț, des și mărunt, negru, bățos și cu ape, grăind o limbă zgomotoasă, guturalo-bucală, sunet de tobă și buhai; cu dinții albi, cu ochii galbeni ca ceara spre sfîrcuri; și italieni cu virginie subțiri printre dinți, cari, cînd pifăie, îți îneacă răsuflarea de duhoarea fumului; și ruși și români cu mustața răsucită și cu haine ce țipă pe corp. Trăsurile de oraș și de casă nu mai au loc, se țin șiruri-șiruri una după alta. abia mișcînd ca la o procesiune funebră; vizitii mai toți trăsniți, roșii ca ficatu și grași, obraznici la chip, rași prost de se văd crestăturile pe obraji și sub nas, vorbesc, se leagă unul de altul, ba unii, moțăind cu duhul sfînt la cap, aplaudă și strigă „bravo" la sunetul metalic al cornurilor de vînătoare ce se aude din balcon în balcon.

Mulțimea se așează în curente ce suie și coboară; feciorii și meseriașii poartă copii pe umeri;' cocoanele își dreg necontenit pălăriile surpate cînd la dreapta, cînd la stingă; redingotele negre se pudrează de părul și figurile studentelor; reclamele curg: căruțele *old England,* roșii și groase, cu roatele acoperite de tinichea cu afișe *Biberon Robert,* c-un dric pe care stă un căpățînos de copil în carton ce, moțăind din cap, pare că suge dintr-un flacon de sticlă ș-un tub încolăcit de gumilastic; cară triumfale ale cizmarilor, spălătoreselor, restaurantelor, braseriilor, cu cai naintași, cu tromboniști, cu tobe, cu măști, cu cavaleri în tricou, cu spade de lemn poleit, înconjurați de femei picior peste picior, in rochii pînă la genuchi, cu păr buclat, cu roșu pe buze, cu dinții necontenit spre vază, cari vorbesc, rid, gesticulează larg, dînd capul pe spate și lăsînd să se vadă la gît mărgăritare false; trandafiri mari le împodobesc pieptul umflat ca un ciumpoi, și nu e rar să vezi femei îmbrăcate bărbătește în felul cavalerilor din vremea lui Ludovic cel Mare.

Dar soarele s-a ascuns și noaptea umbrește, întunecă bulevardele. Cîteva lămpi licăresc slab, mesele cafenelelor se orînduiesc pe trotoare; bere, vermut de Turin, absint se bea pe întrecute; *garsonii* aleargă zăpăciți, neștiind cum să mai prididească atîtea zgomote de baston și de pumn.

Sorbona bate alene unsprezece ore. Bulevardele *Sevastopole, St. Michel, des Capucines, des Italiens* și aproape toate piețele de prima mînă sunt într-un incendiu de lumina lămpilor; cerul e învăluit în aburi galbeni și mugurii cleioși ai arborilor presărați pe ramurile sure îndantelează aleele.

Parisul s-a vărsat în strade, ca în niște canale de scurgere, talazuri de mulțime zvăpăiată. Fiecare caprițiu, fiece patimă, fiece vițiu trăiește, se simte, se mișcă cu cîrdurile ce cutreieră mulțimea zgomotoasă, în parte tot ce cauți și în total nebunia fără frîu, fără cămașe de forță. Un ocean murdar ce se frămîntă; vînturi ce se ciocnesc și nasc vîrtejuri grele.

Măști cu nasuri de șerpi și șopîrle; chipuri de cauciuc paralitice; șiruri de oameni în temeiu vîrstii în vesminte de nebuni: cu cămeși albe și lungi și cu ciorapi în cap; femei cu pieptul și glesnele uscate, goale, tîrîte de studenți; hohote sparte, țipete ascuțite, serenade cu refrenul: *Ah! sapristi! Oh! sapristi!,* înjurături, ghiontuieli, îmbrînceli, șuierături, toate valvîrtej se amestecă și despică un zgomot surd, o uruială fără sfîrșit.

Puțin mai trebuie pentru ca să fie tot permis. Fiece colț adăpostește cîte o îmbrățișare, fiece îmbrățișare se termină cu cîte o palmă. Bătrînele sunt luate în înghesuială drept tinere, și cavalerii păcăliți fac chef, lăsînd în urma lor ocări arareori serioase.

Nu se mai înţelege nimic într-atîtea mii de fraze răguşite, întrerupte, înăbuşite de bere şi absint. Ochii sticlesc ca nişte cărbuni aprinşi, drept lumine de plăcere şi beţie. Femeile necăutate sunt galbene ca turta de ceară de oboseală şi de flăcările lămpilor ce dîrdăie necontenit; altele sunt aprinse şi bucălate. Liceianii ţipă ca nişte clini scăpaţi din jujău, cu pieptul descheiat şi cu ţigările stinse ce abia le mai ţin printre dinţi, cletinîndu-se pe picioare şi aruncînd mîinele cu oase moarte, cercînd a imita cancanul.

în mijlocul drumului, tineri cu jobenele într-o ureche, cîntînd unison, aruncă pe braţe femei pe jumătate leşinate de rîs.

— „Pe el! e prea bătrîn!", strigă o ceată, mai trăsnită decît oricare, către un bătrîn ce se tot prelungea cu capul pe umerii unei studente durdulie, cu pălăria pe spate şi cu sînul d-avalma. Şi bietul bătrîn rămase cu buza umflată...

Un cîrd de beduini, numai în cămăşi lungi şi în cap cu ştergare încolăcite ce strîngeau ţeapăn nişte vase denoapte, defilează pe lîngă o cafenea. Aplauze prelungite; veselie obştească şi, pe coarda de sus, în tact regulat, mulţimea începe a cînta, arătînd lacriiaatoriele: „chapeau Perivier! chapeau Perivier 1"

— Priveşte, zise un medicinist către amicul său ce-i adormise pe braţ, iată marchizul Ch... îşi caută amanta, bietul marchiz !-— „Bietul marchiz", repetară în gura mare cinci-şase inşi şi într-o clipă numeroase gîtleje începură a striga „bietul marchiz, biata Ninon!", pe cînd un domn cu părul cărunt, cu mustaţa ascuţită la vîrf de intra printr-o undrea, parfumat ilan-ilan, cu monoclu în ochiul stîng, trecea repede către cellalt trotuar, gîngănind pe nas: *„canaillesl eochons!"*

— încă o bere, Georges, dacă mă iubeşti! p-a douăzeci şi cincea, tu care ai ajuns pînă la cincizeci! N-ai examen mîine, pînă vineri mai e timp !, zicea printre numeroase mese (nu mai mari decît o colivă şi toate cu cîte cinci sugători, ştii colea) o fată cu păru stufos pe ochi, agăţată cu dreapta de gitul unui baca laureat în drept, iar cu stînga eletina un pahar cu bere ce i se vărsa pe rochie la fiece cuvînt.

Unul care vărsase cerea straşnic să bea. „Bravo! strigară colegii săi, *voila un vrai francais\"*.

într-o patrulă de clovni îmbrăcaţi in mătase, c-un picior galben şi cu altul albastru, cel ce comanda, cu nasul jupuit in batistă şi tăvălit de sus pînă jos în praf, cînta *Marsilieza.*

Cafenelele servite de femei gemeau de tineret elegant, cochet, amestecat în bluze albastre şi roşii, în chipie cu găitan şi fir. Paharele şi buteliele goale şi pline stau sumedenie şi ciocniturile sticloase s-auzeau, ieşind pe ferestri, tot atît de numeroase ca şi grindina ce bate pe tinicheaua caselor. Mulţi părăsesc locaşele calde de respiratiune pe mai multe cărări, unii cad, alţii îi ridică.

' Chilomanul creşte şi cîntecele sunt nişte urlete răguşite; lupii în haită, lihniţi de foame, nu hăuiesc mai sălbatic. Casele, ce se ţin lanţ una de alta, nalte, drepte şi cu ziduri de piatră, adăpostesc zgomotul şi predomină mulţimea ce colcăie la rădăcinele lor.

Se trag danturi şi femeile ridică picioarele pînă la nas, pe cînd puiandrii ce privesc în rond ţipă: *plus haut! plushaut!*răsucind nişte mustăţi ce abia mijesc. Se năpustesc într-o năzuinţă involuntară, danţul se sparge şi dănţuitorii sunt purtaţi în triumf.

Aerul e gros d-o respiraţiune alcoolică; năduşala lustruieşte feţele; tropoitul se amestecă cu tuşea şi suflatul nasului.

Poporul caută plăcerea cărnii; bea şi nu se mulţumeşte cu atît; urlă şi nu-i e destul; îmbrăţişează ş-ar vrea mai mult; se împleticeşte şi pasul e mare, tîrît de epilepsia curentului lung ca un fluviu şi des ca ostrovul bălţii. Poporul e vesel şi obrajii ş-au pierdut pînă şi roşeaţa artificială a beţiei. Capetele palide, scălămbăiate se proptesc în piept, abătute de o greutate de plumb; gurile se strîmbă la fiecare sughiţ; mînile ridicate la cîte un strigăt *rauque* de entuziasm cad repede şi pocnesc în jobene şi pălării...

Secol de aur.

Pe zidurile puşcăriei „La Roquette" stă scris în litere mari: *Liberte, Egalite, Fraternite.*

Vuietul, zarva, chilomanul se împuţinase si, pe dasupra acestei Sodome ce amorţea, ceasorniciie băteau trist şi prelung cinci ore.

Răsăritul slomnea a se aprinde.

A doua zi soarele ardea la amiază si abia se zărea cîte un om posomorit tîrîndu-şi picioarele. Bulevardele erau pustii.

Dormea Parisul.

CORESPONDENTĂ PARIZIANĂ

IMPRESIUNI

Naţiunea franceză, ca o parte din întregul neam latin, este un amestec strîns, încîlcit, de defecte şi calităţi: imaginaţie pînă la halucinaţie, gust care, trecînd prin starea de rafinare, ajunge pînă la deboş, artă împinsă pînă la monomanie, inspiraţie, lipsă de calcul, răzvrătitori şi totuşi în fond doctrinari, idolatri, iubindu-şi ţara pînă la jertfă şi uitînd-o adesea cînd pornirile personale îi orbesc, astfel mi se par francezii, popor îndealtminteri hotărît de climă, sînge, tradiţiuni şi educaţiune d-a cuceri lumea într-o zi şi-a o pierde a doua zi. Mare prin văpaia momentului, slab în concentrare, generos, ignorant în pătrunderea de sine, neducînd grija viitorului, n-are, în linişte, conştiinţa profundă a datoriilor; gălăgios, nervos, cu avînt mai mare decît îi dă puterile-i colosale, poporul francez are nevoie, chiar în plin vot universal, de o centralizare morală care să inspire speranţe mari, care să-i satisfacă plăsmuirile închipuirii, are nevoie de un centru puternic de iniţiativă pentru a-l ţine vecinie în aşteptare, într-un neastîmpăr ce nicăieri mai mult ca în Franţa nu produce atîta emulaţie, atîta energie urmată necontenit de fapte mari.

Dar aci, ca mai în toate statele constituţionale, atîrnă greu patimele, şi partidele în ambele Camere sunt nişte grupuri sporadice hotărîte de personalităţi

şi rareori **de** convingeri politice, cristalizate în axe mai mult sau mai puţin statornice. De cîţiva ani s-a tot sporit numărul partidelor, aşa incit' astăzi mai că nici un grup din Legiuitoare n-ar ii în stare să-şi susţie un minister omogen; d-aci a născut *politica coaliţionistă:* unire de grupuri în vederea susţinerii unui guvern.

Politică bolnavă, măcinată în temelia ei de năzuinţele fiecărui grup unionist, nesigură, neechilibrată, fără o rezultantă de mers ştiută, mlădioasă, îmbrîncind grabnic ministerele, împrăştiind neînţelegerea, vrajba, ura, mărind pofta de mari combinări, de noi cimentări politice.

Neapărat în Franţa, din fericire, din cauza unei educaţiuni mai învechite, din cauza controlului sever al presei, orce s-ar imputa mandatarilor naţiunii — fie ambiţiune neligitimată, fie ignoranţă, fie tendinţe utopiste — nici unul din ei nu prilejuieşte bănuieli de necinste. Miniştrii, deputaţii sau senatorii nu exploatează poziţia înaltă şi mandatul naţiunii in vederea avutului privat. Ş-aici sunt demagogi, se găsesc destule nulităţi, destui oameni capabili în specialitatea lor şi incapabili in ceea ce priveşte conceptul unui stat cu tot mecanismul lui complicat, şi dar mulţi cărora, cu toată cultura lor, streină de mersul, năzuinţele şi nevoiele unui popor, lipsindu-le miezul fundamental, substratul mecanic al unei adevărate politice, cad în utopii umanitariste, cosmopolite, de puiandri sinceri, dar naivi; dar aceşti demagogi, aceşti cosmopoliţi, aceşti aţîţă-vîlvă nu se aseamănă de loc cu demagogii şi progresiştii din România. In Franţa, revoluţionarii se înşeală în credinţele lor şi, dacă au fost săraci, săraci mor, în caz cînd dincolo de politică n-a intrat condeiul or vro agoniseală materială; la noi, revoluţionarii, făcînd din politică o meserie netrebnică, înşeală fără a se înşela cu profesiunile lor labile, şi orce alarmă ridicată contra-le e *vox in deserto;* poporul aude, închide ochii şi tace. Popoarele arareori nu sunt blajine.

Starea de tranziţiune se simte îndestul în Franţa, cu toate că republica e de mult întemeiată şi pe fiecare zi devine mai puternică. Majoritatea mandatarilor în ambele Camere sunt învoiţi într-o singură idee fundamentală: „ridicarea enormă şi masivă a republicei", aşa încît numai aspectu-i năprasnic să cutremure ghidul vrăjmaş al orcărui monarhist. în această privinţă sunt toţi una; dar, de pildă, fiecare este în stare să strige contra orcărei impulsiuni politice; fiecare aproape se crede cu stemă în frunte d-a combina, d-a măsura, d-a diferenţia ş-a unifica numeroasele elemente constitutive ale statului în vederea binelui obştesc. Dintre cei ursiţi să facă zgomot se disting eîteva capete şi după puntele de contact ale închipuirilor momentane se grupează în jurul lor deputaţii, astfel încît partidul republican, un tot indivizibil cînd e vorba de pornirea fundamentală, se dumică în grupuri şi grupuleţe, cari, de ce se micşorează şi se subîmpart, de ce pierd însuşirile intrinsece ale unor adevărate partide: forţa numărului şi forţa gîndului.

D-aci priveliştea ciudată ce o oferă mai ales Camera Deputaţilor, care se aseamănă adeseaori cu golfurile apusane ale Italiei în plină primăvară: dimineaţa senin şi nori, la amiază e senin, vînt şi ploaie, seara vînt, ploaie şi furtună. Unită şi dezunită în majoritatea ei, susţinînd şi muşcînd acelaşi guvern într-o întindere de timp imposibil de scurtă, azi aclamînd un minister pentru ca a doua zi să comploteze întru a-**1** arunca jos; amestecînd umanitatea, libertatea, centralizarea, descentralizarea, protecţionismul, liberul-schimb, război, pace, toată această marfă socială cernută prin pasiune, raţiune sau închipuire, într-acelaşi cazan, „mărirea republicei", cu nimic nu se împacă şi într-o zbuciumare continuă a surpat atîtea ministere, încît azi a început să le ia iar d-a capo, urmind seria căderilor, nemaifiindu-i cu putinţă vro nouă combinaţiune ministerială.

Căderea lui Gambetta a fost o dovadă materială că actuala Cameră nu se învoieşte cu nici un preţ cu un guvern care, pe lîngă inspiraţiunile mandatarilor, să mai aibă şi inspiraţiunile sale, prerogativele sale

de putere executivă pe care i le dă *Constituția* şi atenția națiunei, care rezultă prin forța fatală a faptelor pentru un guvern dorit de mulțime' sau chiar pentru un guvern în care s-ar afla drept şef numai o individualitate care a ciştigat mulțimea.

Credința vagă a tutulor era că numai Gambetta este în stare, după atitea rostogoliri de ministere, să o scoată la capăt intr-o situație atît de nesigură. Om d-o voință de fer, d-un temperament care cînd convinge mulțumeşte şi cînd nu convinge tîrăşte, ca orator, prin puterea cuvîntului, prin volubilitatea periodului şi prin destoinicia combinațiuniior, bărbat de stat cu putere de înțelegere spre osebirea utopiei de cuprinsul noțiunii de stat, el era după socotința chiar a vrăjmaşilor săi politici, omul dorit de țară şi legitimat de vîrtejul repede al pasiunilor personale ca cel mai puternic d-a alcătui un minister cu vederi omogene şi cu destulă autoritate spre a infrînge desele clătiri.

Ministerul Gambetta a căzut mai repede decît orice minister.

Dodată cu înfățişarea lui înaintea Camerilor, prin buna primire ce i s-a făcut, situațiunea părea rezolvată, dorințele împlinite. „Sosise'Nilul la Cair".

Şi eîteva săptămîni trecură şi lozinca nemulțumiților era împrăştiată: *hic Rhodos', hic saltă,* „Gambetta e un dictator".

A căzut fără a se şti în definitiv ce voieşte şi pînă întrucît merită încrederea şi renumele de care'sebucură. Nu i-a dat pas nici d-a i se vedea pornirile, nici d-a-i apreția puterea, nici d-a-i ghici slăbiciunile.

în asemenea situațiune, răscolită în cruciş şi curmeziş, care nu susține statornic nici o executivă, Franța pierde ca popor, pierde ca republică, risipindu-se vremea în certe sterile în loc d-a se pregăti legi spre îmbunarea obştii şi zdruncinîndu-se reputația şi autoritatea celor mai de frunte republicani.

Nu e unire, nu e forță; e patimă, nu e rațiune; nu e rațiune, nu e politică,

în loc d-a vedea laolaltă pe republicani, fie chiar fără intransigenți, luptînd pentru prestigiul Frânții în afară şi pentru consolidarea ei înlăuntru, ei se împart, se'deosebesc, se arată cu degetul şi refuză orice înțelegere, se revoltă contra oricărei personalități pronunțate, contra oricărui centru de cristalizare atît de necesar în politică, atît de vital în propăşirea unui stat. Aproape jumătate sunt îmbuibați de idei de o descentralizare absolută, d-o independență fără margini, şi, întinzînd atributele şi susceptibilitatea Camerii mai mult decît se cuvine şi frîngînd guvernului chiar centralizarea morală, nu vor suferi niciodată un guvern d-o voință mai statornică, tălmăcind astfel pactul fundamental cum nu se poate împăca cu ignoranta... *„Vignorance — qualite maîtresse d'une portion notâblede lapresse francaiseetdespoliticiens frangais...",* după cum o zice unul dintre cei mai distinşi publicişti din Paris. . . . .

Docamdată reprezentanții națiunii par liniştiți față de ministerul Freycinet şi nici c-au avut vreme d-a-1 zgudui; uniți contra unui minister pe care au reuşit să-1 surpe, âzi se mai resimte încă acea unire: orce disoluțiune, ca elemente, presupune şi nițel timp.

Freycinet e bătrînul oțelit în calcule teoretice, ca şi în lucrări practice. Cele două tendințe ale spiritului omenesc, abstracțiunea şi pozitivismul, în el sunt împăcate prin atîtea mari devreme de experiențe pe amîndouă căile. E omul de stat înțelept, răbdător, corect, sincer; om de muncă, prevăzător, blajin, este respectat mai mult decît orce politic francez. Cu toate acestea, după toată probabilitatea, după tot zvonul şi chiar după modestia şi sinceritatea discursurilor sale, pare a fi timid, şi energia statornică care-1 caracteriza cînd e vorba d-a făptui afară din sfera politicei şi a hîrțuielilor de grupuri se moaie avînd d-a face cu vîlva nedomolită a frînturilor de partid, ale căror opiniuni sunt *„non pas divisees, mais pulverisees".* E omul care în mijlocul neînțelegerilor şi a intrigilor nu taie niciodată unde nu poate dezlega.

Din această pricină, acestui bărbat, mai presus decît oroare la hărnicie, poate că-i va fi greu să eon-

ducă puterea executivă cînd răscoalele regulate din Camerile franceze se vor ațîța din nou.

Mulți socotesc că ministerul Freycinet va fi suferit de teama d-a nu se zări iar, la răsturnarea lui, Gambetta, ridicîndu-se pe ruinile atîtor ministere efemere, în orce caz, e de regretat că Freycinet nu e în bună învoială cu Gambetta.

Cel dîntîi ar fi elementul static în fața oricărui proiect mare, omul care ar căuta să-i mişte' convingerea adîncă; cel d-al doilea ar reprezenta elementul dinamic, inspirația şi voința; cel dîntîi e iubit de majoritatea din Camere, cel d-al doilea e iubit de majoritatea poporului republican.

Şi amîndoi împreună e tot ce trebuie Frânții. Vom reveni.

Paris, 1 mai

CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

Paris, 13/1 iunie

Politica în genere; două cuvinte despre politicii Frânții; greşeala ei; diferinta între politica germanilor, slavilor şi a francezilor- nemulțumirea generală a statelor latine ; dubiosul ciştig al unei politice înguste; vinderea Dunării şi organele lranceze. Concluzie.

Atenția Europii e ațintită asupra politicei franceze; cei bătr'îni şi iscusiți în secretele acestei mreje de vînat popoare zîmbesc privind zvîrcolirile neputincioase ale guvernelor franceze; cei indispuşi — şi sunt cam mulți—îndeamnă pe sublima Poartă să-şi bată joc de naiva acțiune combinată a Angliii şi a Frânții.

Aşa stau lucrurile şi numai bine nu stau pentru bătrînul Freycinet. Compasul lui, atît de meşter în lucrări publice, i-a înghețat în mînă or descrie rotocoale ce nu pot speria pe principele de Bismarck.

Dacă politica este o ştiință e o chestie de discutat; dacă e o artă, greutățile ei nu se înpuținează ; în tot cazul, politica nu poate fi o meserie de rînd, pe care orcine s-o întreprindă cu succes; nu poate fi o tîrguială, o tocmeală, un schimb cu un obiect special, limitat, cu un profit orb, legat numai de actualitate. Prezentul unui popor are o întindere mare, şi omul cu vederi largi **şi** sigure, omul politic, e acela care ş-aruncă privirea **şi** despică cu gîndurile sale prezentul în toată întinderea lui, ba încă se înfige

şi în viitor. Poţi fi un bun samsar, un distins acţionar al vrunei societăţi, un excelinte cîrmuitor de operaţiuni de bancă, dar pentru a fi un bun politic trebuie să fii înzestrat cu însuşiri mai presus decît lumea de rînd, trebuie să devinezi acolo unde nu poţi dezlega cu priceperea rece, să pătrunzi şi în pătrundere să ai o extensiune ce îmbrăţişează prezentul şi cît se poate mai mult din viitorul unui popor. In viaţa unei naţiuni, un profit brut, d-o actualitate restrînsă, poate fi o pagubă, după cum o pagubă la vreme poate să-i aducă un profit.

Folosul aci e d-o ordine mai superioară decît în cursul activităţii unui individ; şi jaful, care arareori profită individului, într-o societate bine organizată, nu e de nici un folos popoarelor. A trecut vremea tristă a invaziunilor, cu atmosfera ei de plumb şi şiroaie de sînge; nedreptatea cu greu rămîne nerăsplătită.

„Este o răzbunare istorică", a zis fostul preşedinte al Camerii franceze, şi ar trebui să aibă mai multă încredere în ceea ce a zis.

Franţa se bucură d-a înnumăra mulţi bărbaţi destoinici întru a dirige trebile şi încurcăturile dinlăuntru; ceea ce ni se pare însă că-i lipseşte sunt oamenii cari să atîrne o greutate demnă în echilibrul european. Mai toţi cîţi au purtat firile politicei externe de vreo cîţiva ani încoace n-au reuşit decît să izoleze republica franceză de celelalte puteri; pe mulţi din ei în adevăr i-a lăudat organele principelui de Bismarck, dar, cînd te laudă vrăjmaşul, nu e loc de multă mîndrie.

Ceea ce e mai trist e că oamenii de stat franceji, măgulindu-se de eîteva prinoase trecătoare, au uitat elementul de căpetenie al politicii, elementul psihologic, elementul istoric pe care l-au avut şi-l au în vedere toţi bărbaţii de stat de la Kaunitz şi Cavour pînă la omul de fer ce predomină în Europa de la SadoWa, ca un colos neclintit.

Germania a luptat şi luptă de la Frederic cel Mare mai ales pentru mărirea ei prin întinderea şi mărirea elementului alemanic, oriunde s-ar afla el; Rusia gînd nestrămutat a avut de la Petru cel Mare: deşteptarea slavonilor, sfărmarea jugului strein ce ar apăsa pe grumaji de slavon. Din această cauză războaiele dese contra Turciei, din această cauză ura perpetuă contra monarhiei Habsburgilor, ură ce nu atîrnă decît de împrejurări spre a sparge într-un război. în politica Statelor Unite domneşte *doctrina Monroe,* punt asupra căruia se împacă toate partidele. Doctrină foarte simplă: America nu e şi nu trebuie să fie decît a americanilor.

Pe cînd dar slavii şi germanii, ce ameninţă să sugrume independenţa Europii, s-au înălţat la principiul originii, principiul sîngelui, al năzuinţelor, al simpatiilor intime, pe cînd americanii în politica externă s-au degajat de egoismul strimt al unei actualităţi trecătoare, al profitului meschin închis numai într-anume stat şi au conceput ideea nobilă „neatîrnarea statelor americane", Franţa, primul stat din ginta latină, mîndria trecută a ginţii, s-a uitat pînă într-atît, încît şi-a uitat originea, limba, sîngele, simpatiile, tendinţele şi s-a înjosit şi ş-a pierdut prestigiul, şi-a pierdut dragostea şi admiraţiunea de care se bucura de la Gibraltar pînă în Gurile Dunării. De la politică a scăzut la precupeţie, din glorie în viaţa de rînd, din generozitate în zile veştede de călău şi din zbor de vultur a căzut la tîrîre de crocodil.

Franţa sub influenţa oamenilor de stat de azi nu-şi mai continuă larga cale a trecutului, ci se tîrîie pe poteci strimte şi glodoroase.

Nu e stat latin care să nu resimtă răul acestei politice mediocre şi să nu strige contra unei porniri orbite de interesul nemernic al momentului. Catalanii se revoltă în faţa tractatului de comerţ pe care-l impun politicii francezi slăbănogului guvern spaniol; Italia strigă contra războiului din Tunisia şi face din Spezzia un punt strategic inexpugnabil în coastele de sud ale Frânţii; cît pentru noi românii, am văzut cu durere şi dezgust pe Franţa, „atletul libertăţii", fâcîndu-se coada toporului austriac prin propunerea Barrere.

Ce eiştigă Franţa prin această politică ce-a izolat-o de toate statele latine? în Spania, printr-un tractat de comerţ demn de nişte băncrutari frauduloşi, iar nu de un stat cu trecutul şi renumele Franţiei, ucigînd mişcarea comercială şi industrială din sudul Spaniei, protege interesele a cîtorva zecimi de comercianţi francezi îndestul de bogaţi; în Tunisia, izbind în demnitatea şi interesele Italiei, pretinde a-şi asigura stăpinirea în Algeria, asifel neameninţată de nimeni; cit pentru Dunărea noastră, pe care fu gata a o da plocon necondiţionat Austriei, s-ar părea ciudat cîştigul, scopul pe care l-au urmărit politicii francezi. Nu cunoştea oare nici d. Gambetta, nici aşa-supranumitul „sincerul şi onestul" d. de Freycinet interesul vita) al României ce stă legat intim de talazurile Dunării îndată ce au trecut Porţile de Fier? Nu cunoşteau aceşti bărbaţi de stat tratatul de [la] Berlin? Nu ştiau că propunerea Barrere e arbitrară? Nu posedă ei nici douâ-trei buchi din dreptul ginţilor pentru a şti că e un atentat în demnitatea şi independenţa României „poliţia streină", „supremaţia nemţească." asupra Dunării noastre?

Nimic din toate acestea nu se poate presupune. Au voit să ne sacrifice şi pretinsul lor interes se vede limpede.

La masa verde de la Berlin, politicii francezi voiră să arate că şi Republica Franceză are voinţă, şi prin graiul lui Waddington, care proba că ştie mai puţină geografie decît Homer, ne dete ovreii'pe cap. Voiau să propuie şi ei ceva şi, dacă nu găsiau în noi o jertfă, ar fi rămas cu degetul în gură, încîntaţi de complimentele viclene ale marelui cancelar. '

în fine, simţind mîncărime de a se arăta lumii că trăiesc şi că vor să zică ceva in abundenţa neînţelegerilor europene, se născoci războiul Tunisiei. Defilare de paradă: joc ce i-a costat mai mult decît au putut prevedea. Trebuia însă ca Italia să fie redusă la tăcere sau cel puţin trebuia ca strigătele ei să n-aibă răsunet. Problema se rezolvă. Cabinetul din Viena s-a însărcinat cu hotărîrea celui din Berlin la tăcere, în schimb insă să i se dea Dunărea pînă la gurele ei.

Cînd Austria fu sigură de tocmeală, ziarele din Viena începură a discuta comisiunea mixtă şi, cînd diferendul dintre România şi Austro-Ungaria se ivi prin discursul tronului, organele franceze iniţiate în secretele cabinetului din Paris, cum e bunioară *Le Temps,* se deteră, lucru de mirare pentru noi românii, de partea austriacilor, ba încă cutezară să afirme că noi românii, *semicivilizaţi, avem nevoie de tutela Austriei!*

Noi românii, în instituţiuni, în literatură, ca şi în ştiinţă, reprezentăm în răsărit civilizaţiunea franceză; dar dacă noi, cu cultura şi năzuinţele franceze, avem nevoie d-o tutelă, gînditu-s-a marele organ francez de ce *tutelă au nevoie francezii?*

Dar, nici vorbă, acea clevetire a *Timpului* ascundea dedesubt o conştiinţă turburată, ascundea conştiinţa vinderei efectuate de cabinetul din Paris, conştiinţa furtului, căci în *dreptul natural,* în *dreptul pozitiv,* ca şi în *dreptul ginţibr, a vinde lucrul altuia în folosul său* este un *furt* şi *o alienare nevalabilă.*

Mai tîrziu, cînd prin propunerea Barrere se dete pe faţă de ce încercarea d-a protesta a guvernului italian a găsit rece, indiferentă Viena, ca şi Berlinul, cînd românii nu puteau crede ceea ce citeau şi cînd se hotărîră a lupta contra Austriei pînă în pînzele albe, organele franceze, ca *Le Temps, Debats* şi *Republique Frangaise,* cunoscînd angajamentul guvernului lor, se dă d-a curmezişul dorinţelor noastre şi combat orce încercare de opunere la pretenţii austriace.

După atîta iubire ce tot românul poartă Frânţii, ni se şi cuvenea răsplata cocorului.

Politicii noştri au dormit liniştiţi cu capul pe surlsul şi gentileţa politicienilor francezi; astfel au avut pernă de puf spre odihnirea împănată, însă de acelea- pe cari le simţi îndestul după eîteva invîrtituri.

Guvernele franceze — căci această tristă onoare se răsfrînge asupra multora — ne-au vindut şi miniştrii noştri dormeau duşi de somnul mătuşii; cînd

s-au deşteptat, erau deocheați şi se mişcară galeş ca şi gîndacii de gogoşi, galbeni cu sprincenele îmbinate.

Tot pe poteca obicinuită ai noştri: nu sunt buni decît de paradă, de chilomaneşi peşcheşuri de împărțit pe la juvinele streine; cînd însă e vorba să surprinză, să previe şi să sugrume un pericol național, se trezesc a treia zi după scriptură şi încep a se tîngui cu glas de isterici. Li se frînge inima şi se prăpădesc cu firea, strigînd în urma fie a prestigiului pierdut al țării [...], fie a Dunării care se duce:

„Cu amar şi grea durere
De tine mă depărtez !"

Şi atit e destul; sunt patrioți; sunt liberali; fac şi ei ce pot în afară: țara e mică.

Mici sunt acei cari nu simt mărirea demnităţii unui popor; miei sunt demagogii, aceşti samsari de cuvinte; mici sunt inepţii cari într-o naţiune risipesc zadarnic bunurile ei.

Cit pentru oamenii de stat ai Frânții, cari, ieşind afară din politica rasei, singura cale glorioasă a oamenilor mari, vor gusta îndată din roadele izolării şi a dezgustului ce presară in neghiobie de-a lungul catenii statelor latine.

Azi e în toată furia politica raselor, lupta raselor; naționalitatea în frămîntarea Europii este un vis plăcut pentru cei ce dorm pînă la amiezi. Tractatul de alianță cel mai trainic e în inima popoarelor; e singurul ce poartă sigiliul neşters al sîngelui.

Şi pe cînd lumea întreagă este încredințată de nişte adevăruri atît de simple, francezii, zvăpăiați din fire, judecind unde trebuie să simtă şi simțind unde trebuie să judece, vor să dea probe de egoism şi de simț practic ultramontan.

Rău a înțeles Berlinul.

Politica unui stat latin este o nebunie să se asemene cu melcul ce se închide la orce adiere în ghioacea din spinare. Slavii se ridică, germanii amenință d-a înghiți Europa şi latinii se sfâşie între ei.

INAUGURAREA MONUMENTULUI LUI MICHELET

Cîteva cuvinte despre Michelet; delegaţiunile; coroana tinerimei române din Paris; monumentul lui Michelet; discursul d-lui Haşdeu; încheiere.

Azi la zece ore dimineața s-a sărbătorit piatra mormîntului a marelui istoric francez Michelet. Niciodată un om mai mare la simț n-a închis înlăuntru-i atîta dragoste pentru omenire. Nimeni n-a trăit mai mult pentru şi prin alții. Cutreierînd Europa, Michelet, încărcat de glorie, deveni tribunul neobosit al popoarelor apăsate, şi îndeosebi al popoarelor de ginte latină; şi pana lui, sabie cu două tăişuri, o împlîntă adînc în tirania ascunsă şi fățişă ce apăsa greu pe grumajii neamurilor îngenucheate din Orient. Traiul molatic şi fără de grije al despoților ce a adimenit pe Voltaire îl revoltă şi îi îndoi geniul şi neoboseala d-a lupta pentru națiunile dezmoştenite. N-a fost durere de popor pe care să n-o mîngăie, nici nădejde moartă căreia să nu-i dea viață din viața sa; n-a fost principiu generos pe care să nu şi-1 însuşească şi să nu-1 desfăşure în fața lumii. Elev al revoluțiunii din '92 şi înzestrat c-un temperament poetic şi violent, lucru de mirare, el devină, fără o analiză de pozitivist, partea umană, mare şi justă a acelei epopei sîngeroase, lăsînd în umbră utopiile ce au pierdut atîtea talente ş-au asmuțit atîția nebuni.

Istoric şi artist, îmbrățişează totul: nedomirit de *mare* şi *general,* neglige de multe ori *partea;* zugrăveste nervos şi profund mişcarea întreagă a societății; la el individul şi uneori chiar clasa şi partidul sunt

afluenţi pe cari îi ia in băgare de seamă numai pentru marele fluviu la care dau naştere: năzuinţa totală a naţiunii; şi, dacă n-ai recunoaşte şi simţi personalităţile, simţi şi recunoşti epocele legindu-se una de alta într-un chip firesc, comunicîndu-şi mişcarea continuă de viaţă şi transformare.

Ga istoric, Michelet ridică giulgiul de pe trecutul Frânţii; ca cetăţean, luptă pentru gloria ei; ca latin, luptă pentru unirea Italiei şi strigă vorbind de noi, după cum spuse aşa de potrivit pe mormîntul lui savantul nostru d. Haşdeu: „Ei sunt latini, ei au o istorie, ei sunt o naţiune, ei au un viitor !". Ca om, în fine, apără drepturile tutulor, dînd alarma de deşteptare conştiinţei amuţite de baionetă şi pumn.

Pentru memoria unui geniu atît de uman şi mare trebuia o serbare demnă; şi demnă a şi fost.

Franţa îşi trimise şi guvernul, şi naţiunea. Şcoalele şi industria, tinerimea şi bătrînii, ziaristica şi asociaţiunile s-au întrunit cu respect şi mîndrie. Guvernul era reprezentat prin ministrul instrucţiunii publice, d. JulesFerry, preşedintele Republicei prin locotenentul-colonel Lichtenstein, Gamerile prin cîţiva deputaţi şi senatori. Din partea şcoalelor stau de faţă delegaţiunile Institutului, a Colegiului de Francia, a Asociaţiunei politehnice, a Liceului Carol-Magnu in care Michelet şi-a făcut studiul, a Şcoalei normale, a Şcoalei politehnice, ale şcoalelor „Uniunea franceză a tinerimei", ale şcoalelor din 1876, ale şcoalelor din 1882, ale liceelor din Paris etc. Industria era reprezentată prin delegaţii Asociaţiunei tipografice, delegaţii camerilor sindicale de uvrieri etc, etc.

Naţiunile streine, România, Italia, Anglia, Polonia, Ungaria, Haiti etc, erau reprezentate unele prin trimeşi ai guvernelor, altele prin delegaţi ai iniţiativei private.

La 9 % toţi cîţi s-au grăbit a-şi mărturisi iubirea şi admiraţiunea ce poartă marelui istoric, toate naţiunile tributare lui s-au adunat pe piaţa Voltaire. Tinerimea română aduse în mijlocul mulţimei, prin delegaţiunea sa, o imensă coroană în doliu de perle. Lumea se grămădeşte în jurul ei; o priveşte rînd pe rind şi nu se sfieste a o proclama de cea mai frumoasă. Pe rontul cel mare al coroanei stă scris în litere capitale: *„La jeunesse roumaine, ă Michelet.* în mijlocul ei e aşezat un monument funerar; pe faţa de sus a monumentului se citeşte în litere negre nemeritele cuvinte: „On *ne tue pas une natiori". J. Michelet.* în partea de jos a coroanei, tricolorul românesc atirnă în bande lungi. Frumos, sever şi caracteristic, acest atribut de admiraţiune face onoare tinerimii române.

La 9 3/4 convoiul de peste două mii de persoane se înşiră liniştit şi apucă suişul puţin simţit al stradei Roquette, ce' mînă la cimitirul *Pere-Lachaise,* locaşul de vecinicie al atîtor glorii franceze. Timpul e frumos; cerul e senin şi căldura temperată de adierea vîntului. Lumea se grămădeşte pe trotuare, privind convoiul tăcut ce se mişcă regulat şi solemn. Niciodată solemnitatea nu s-a înfrăţit cu atîta demnitate şi modestie. Studenţii, de firea lor gălăgioşi, urma bătrînilor c-un fel de sfială d-a nu turbura seninătatea serbării. Pietatea şi armonia, idealul lui Michelet, cuprinsese inconştient inimele tinere; Michelet învinse în fiecare şi le-arătă cu degetul „sferile păcei universale", după care a umblat o viaţă întreagă de erou.

Şi totuşi, nici unul nu era trist, mergînd cu toţi să sărbătorească pe mormîntul unui om viaţa care nu piere.

La zece ore, lungul şir de delegaţiuni şi coroane intră pe porţile de piatră groase şi mari ale cimitirului, deschise cu aceeaşi bunăvoinţă pentru toţi. Drumul principal suie în pantă şi se sfîrşeşte la ' o mică distanţă în ronturile de iarbă şi flori ale colinei pe care stă clădită capela cimitirului. Monumentele sunt aşezate cu toată regula cuviincioasă; uneori îţi lasă impresia unor bulevarde în miniatură; pomii, bine hrăniţi, d-un verde închis şi viu, abia îşi cleatănă vîrful; numai salcia de pe mormîntul lui Alfred de Musset e ofilită; s-au sădit atîtea pe mormîntul lui şi, cu tot dorul poetului d-a se adumbri sub plete de salcie, ele se usucă aproape la fiecare doi ani.

Mormint de mormint se leagă ; unii au locaşe modeste; alţii au hotele întregi.

Şi invidia e stinsă în acest Paris mort.

Trista tăcere, întreruptă pentru un moment de pasul mulţimii, din nou îneacă cimitirul. Zăbranicul negru de pe monumentul lui Michelet s-a ridicat. Mormîntul i se acopere de coroane. Citeva minute lumea încremeneşte locului privind piatra ridicată în memoria marelui om.

La capul eroului adormit era dusă pe ginduri bătrîna lui soţie. D-na Michelet, modest îmbrăcată, cu ochii vii încă, cu părul aproape coliliu, întretăiat cu şuviţe sure, aşteaptă, între vara sa, d-na general Boyer, şi d-ra Ilertzen, ca vocea oratorilor să se ridice pe mormîntul aceluia care a ridicat Franţa, inviindu-i trecutul.

Monumentul lui Michelet, ridicat prin subscripţie internaţională, este un edicul antic, mărginit d-o parte şi d-alta cu două coloane corintiene; marmură albă; c-o frunte distinsă prin brîul dintre arhitravă şi corniş, încărcat de ramuri, păsărele şi insecte migălite c-o răbdare caracteristică artei moderne; pe faţa principală a trupului reiese in relief corpul lui Michelet, aşternut p-un sarcofag şi acoperit pînă puţin mai sus de mijloc c-un giulgiu; pieptul îi e descoperit; capul plecat p-o pernă, în afundătura căreia îi cade părul în lungi pale uşor ondulate; faţa slabă şi dăltuită cu atîta sentiment de Mercie, că nu ştii bine dacă priveşti o bucată de marmură albă or dacă eşti înaintea unui chip cu paloarea de şofran ce se întinde pe faţa omului care abia ş-a dat ultima suflare. Ochii sunt închişi şi buzele îi poartă spre dreapta un surîs blajin: surisul de pe urmă al geniului neabătut de scepticism. Mulţumirea supremă încrustată pe buzele unui teist ce cade luptînd pentru umanitate. Mîna stingă stă liniştită pe inimă, iar dreapta, uşor alăturată în lungul corpului, ţine pana ce nu i-a tremurat niciodată in viaţa sa. In josul lui e scris în litere negre cea din urmă frază a testamentului său: *„Que Dieu recoive mon âme reconnaissante de tant bien, de tant d'annees laborieuses, de tant d'amitie!"*

în faţa lui se ridică istoria în chipul unei femei d-o frumuseţă antică, învesmîntată într-un văl recurbat în cute cari nu ascund farmecul unei frumuseţi desăvîrşite. în mîna stingă ţine un sul pe jumătate desfăşurat, cu vorbele *Histoire de la France.* Mîna dreaptă i se ridică puternic în sus, arătînd cu degetul cuvintele: *UHisioire est une resurrection.* Pe pilastrul din dreapta al monumentului sunt scrise naţiunile cari au contribuit la ridicarea lui, printre cari am citit cu o plăcere vie *Roumanie,* iar pe cel din stînga consiliile comunale din Franţa, cari asemenea au luat parte la subscripţiune. în jurul monumentului împărtăşesc pacea nemărginită: *Balzac, Barrye, Casimir Delavigne, Cambaceres, Frederic Barat, Frederic Soulie* şi *Buloz,* grup glorios, demn de marele autor al revoluţiunei franceze.

După o căutătură lungă a mulţimei aruncată pe mormîntul lui Michelet, d. Jules Ferry, ministrul instrucţiunei publice, înaintează în mijlocul semicercului arcuit în jurul mormîntului şi c-o voce puternică şi emoţionată face elogiul cuvenit şi poetului, şi istoricului, şi cetăţeanului. D. Ferry fineşte în aplauze unanime, făcînd apel la unirea partidelor din Franţa, unire pentru care Michelet a luptat o viaţă întreagă, adînc convins că gloria şi întîietatea Franţiei în lume e strîns legată de această unire. După d. Ferry ia glas bărbatul nostru de frunte în ale condeiului, d. Haşdeu. Privirea sa profundă, ca de obicei, se încruntă plecîndu-se spre foiţa ce-o ţinea în dreapta şi c-o voce stăpinită, în care totuşi se simţea emoţiunea, dă citire următorului discurs:

„Domnii mei,

în numele României, viu a face omagiul lui Michelet, una din gloriile Franţiei şi care a fost totdodată şi cetăţean român. Parlamentul nostru a contribuit în unanimitate la ridicarea acestui monument şi guvernul m.s. regelui Carol I s-a crezut dator a trimete oficialmente un delegat pentru a lua parte la solemnitatea inauguraţiunii. Este imens ceea ce ţara

mea datorește Frânții; e frumos ceea ce datorește lui Michelet. Frânții...? Da, Franța ne-a dat mai mult decît un imperiu, ea ne-a dat ceea ce niciodată nu se dărîmă: ne-a dat civilizațiunea. Bărbații noștri de stat, oamenii noștri de litere, chiar oștenii noștri, da, chiar eroii de la Plevna, toți am învățat în Franța sau cel puțin de la Franța. (Vii aplauze.) Cît despre Michelet, el este marele vostru istoric, marele vostru poet; d. Taine a zis-o de mult; dar, mare poet pentru voi, pentru români el a fost mai mult decît atît: el a fost un profet. (Aplauze unanime.) La 1848, pe cînd eram încă necunoscuți, pe cînd neștiința și reaua-voință ne făcea slavi, turci și cine mai știe ce, cînd unii ne contestau pînă și dreptul de existență, ei bine, Michelet a fost cel dîntîi a ne dezvălui dinaintea Europii. «Ei sunt latini, zise el, ei au o istorie, ei sunt o națiune, ei au un viitor !» Și această profeție el a și văzut-o realizată. (Aplauze prelungite. Bravo!)

Termin. N-am vrut a face un discurs, ci numai a explica prezența aci a unui trimis din partea latinilor Orientului, din partea acelor latini de la Dunăre cari au fost dragi lui Michelet și cari merită d-a fi dragi Franției, căci pe Franța, pe Occidentul latin reprezintă ei la marginele Europii civilizate. (Vii aplauze.) Și românii sunt franceji, aș putea să zic că am venit la voi de la voi: de la București la Paris; și salut, salut memoria marelui om care aparține ambelor Franțe".

Odată cu finitul acestui discurs, d. Ferry, senatorul Pelletan și atîția alți bărbați de frunte în știință și publicitate se grăbesc a strînge călduros mîna d-lui Hașdeu; și întreaga adunare, într-un glas, strigă de nenumărate ori: *Vive la Roumanie! Vive la Roumanie! Vive la France ! Vivent Ies Francais ! Vivent Ies Roumains !*

Fire-ar ca guvernele franceze de pe mormintele gloriilor lor să învețe politica rasei, adevărata politică, singura mîntuire și mărire a gintei latine. Poporul francez ne iubește și el ni-e nouă drag ca ochii din cap. Guvernele sunt datoare să simtă pentru cine bat inimele națiunilor, căci calea pe care pornește avîntul dragostei lor este calea gloriei.

Numeroasa adunare mai aplaudă discursurile ce sosea unu după altu, fie din partea tinerimii franceze fie din partea celorlalte națiuni, și, surîzînd de „l'houmanite" a generalului ungur Turr, se împrăștie liniștită. . .

Astfel se fini această serbare, mare prin calmul și solemnitatea sa, scumpă nouă românilor prin sentimentele ce ne-a dovedit.

CORESPONDENTĂ PARIZIANĂ
SUFRAGIUL UNIVERSAL ŞI MITINGURI

Paris, 2 noiemvrie

Mai adeseaori statele în mina timpului şi a oamenilor de stat se aseamănă cu o bucată de marmură pusă sub dalta unui sculptor. Trebuiesc ani de gîndirepînă să ajungă la o concepţiune limpede şi impuitoare; ş-apoi, după ce inspiraţiunea a trecut în plan hotărît, cîtă bătaie de cap, cîte ciopliri, cîte îndreptări, cîte neteziri, şi mulţumirea cu greu vine, dacă vine vrodată. Aşa s-a întîmplat şi se întîmplă necontenit cu Republica Franceză, statul des şi cumplit încercat fie din lăuntru, fie din afară.

Şi vor dura mult nevoile, neînţelegerile vor creşte, căci situaţia turbure a unei naţiuni nu se limpezeşte cu un pahar de apă.

S-au ivit după războiul din '71 în Franţa atîţia oameni, unii destoinici, alţii celebri; toţi, nu mai încape îndoială, au vroit propăşirea republicii; dar, din capul locului, nici în plan n-a fost bună învoială, nici execuţia n-a fost la o seamă. E fatal ca o trecere bruscă de la monarhie la republică să fie o cletinare în speranţele multora.

Poporul nu e pregătit nici pentru sufragiul universal, nici pentru mitinguri. Votul e obscur şi mitingul zgomotos. Şi toată clădirea statului în principiu, şi pînă la oarecare punt chiar în fapt, e întemeiată pe aceste două mari şi periculoase însuşiri ale suveranităţii naţionale.

Nimeni nu se pune d-a curmezişul progresului fără a face ca un neam întreg să sufere pentru o diademă.

Se înţelege, Anglia şiFranţa, fruntaşele între naţiuni prin conştiinţa dreptului şi a datoriei, trebuie să se cîrmuiască de instituţiuni de alt soi decît s-ar cuveni, bunioară, Rusiii şi Spaniei. Dar de la a turna forma dreptului public impus de înţelepciunea situaţiunii şi de fatalitatea epocii pînă la o d-a valma visată în crize de răscoale este o distanţă, un pas atît de mare pe care nu-1 poţi face fără o zguduire a întregului sistem ca de la stînca solidă pînă la buzele prăbuşiturii, ca de la sigur la precariu, ca de la bine la rău.

Vremea are sarcina ei: va dovedi neîncetat că aprinderea momentului e o patimă de bolnav; pedeapsa e chiar în satisfacerea ei.

Era un ideal în Franţa: sufragiul universal. Om şi om, cap şi cap, unităţi algebrice ; nici o nuanţă de deosebire, o pogorîre a sfîntului spirit, o conştiinţă ş-o lumină dopotrivă în firea orcăruia care ar putea zice: „Sunt francez". Alegătorii sunt naţiunea şi naţiunea o chilă de fasole în care bob şi bob are aceeaşi coajeşi miez. Prima greşeală şi cea mai mare; prima utopie şi prima speranţă. Fericirea visată a fost un vis. Acea Cameră, acea expresie a suveranităţii naţionale, mîndră, bărbată şi înţeleaptă, s-a înfăţişat naţiunii şi dorul vrăjmaşului din afară s-a împlinit: e dumicată, pulverizată, zgomotoasă, încinsă de ambiţiuni ce se bat în capete, fără cumpănire, fără ţel, un morman ce se frămîntă şi vrea şi nu vrea.

Din '77 pînă azi, de la deplina izbîndă a republicei contra monarhiei, aşa-zisa expresie fidelă a naţiunii franceze a suit ş-a rostogolit şapte ministere: ministerul Dufaure, ministerul Waddington, primul minister Freycinet, ministerul Ferry, ministerul Gambetta, al doilea minister Freycinet şi, în fine, actualul minister Duclerc, d-al cărui obştesc sfîrşit se bălăngăie mult.

Aceasta e opera de căpetenie a sufragiului universal lăsat în plata Domnului. Şi ca urmare firească: reformele atît de cerute în justiţie, în finanţe, în adminis-

trație mototolite în portofoliul fiecărui ministru ce a avut nenorocirea să suie treptele ministeriale. Nimic mai mult nici in organizarea armatei, căci a desființa şi a reînființa toboşarii nu va să zică a dobîndi nici disciplina, nici bunii generali de cari se simte îndestulă lipsă.

Aceste berbeleacuri ministeriale, acest *perpetuum mobile* a pus pe gînduripe mulți publicişti de frunte. Gri-jea a mişcat multe condeie. S-a inserat, între altele, în *Revue politique et litteraire* un articol asupra Senatului. Vorbeşte anonimul lui autor mult despre Senat, i-aduce multe laude, dar c-o minte de om ce cugetă şi pătrunde, se opreşte cu mîlinire asupra valvîrtejului ministerial. Analizează toate relele ce decurg din desele crize şi căderi: unitatea de mers în afacerile publice, siguranța progresului îi dispare; un ministru urmează altuia, proiectul unuia, proiectului celuilalt, reformă după reformă vine şi nici una nu se poate pune în practică. Pentru a para acest rău inevitabil, propune şi susține ca cel puțin unii miniştri să fie scutiți întriicîtvâ de responsabilitate înaintea Camerilor. Bunioară, ministrul de finanțe, ministrul de lucrări publice şi miniştrii de război, marină şi instrucțiune publică să'se bucure, printr-un fel de uz, de acelaşi privilegiu de care s-a bucurat inamovibilul *de fapt* Coehery.

Ingenios, dar cu neputință.

Lunga viață ministerială a lui Coehery se explică uşor. Ministrul poştei şi al telegrafului "e singurul, prin felul cercului său de ocupațiune, care e exclus din politica statului: aşa fiind, e'singurul pe care nu-1 privesc luptele de partide. După dînsul, şi încă la o bună distanță, n-ar putea veni decît ministrul de lucrări publice.

Darministrulinstrucțiuniipublice?Apoi,făcutu-s-a mai multă politică în Franța, mai multe sfîşieri de partide cu alte legi decît cu noua lege a instrucțiunei publice?

Dar miniştrii de război şi de marină? Orice reformă a lor nu aduce aminte doliul de pe Alsacia şi Lorena? S-ar putea oare, chiar în principiu, ca apărarea națională, ca acel corp care va răzbuna mînia şi onorul Frânții cînd îşi va azvîrli mănuşa in fața Germaniei să scape de sub controlul suveranității naționale aşa de uşor cum s-ar strecura combinațiunile de țeluri şi de factori poştali ai d-lui Coehery?

'Nu mai încape vorbă, articolul e bine scris, ca cugetare îndestul de dospit, dar propunerile cu cari se încearcă autorul a tămădui unele portofolii nu sunt nici paliative.

Mai departe. Altă speranță înşelată. Alături de sufragiul universal e dreptul de mitinguri. Drept mare, dar greu, imposibil şi vătămător pentru francezi, aşa cum este alcătuit în Franța fără nici un control, fără nici o margine.

Violent, gălăgios, declamator, gata d-a îmbrățişa orce idee ce ar suna ca o tipsie, prezumțios, utopist, acest popor nobil n-are nici trecut de mitinguri, nici aplicări d-a le înțelege. Atenianii au reuşit într-o vreme, englezii se țin bine în aceste adunări poporane, dar cîte condițiuni'de fire, de tradițiuni, de educațiune nu lipsesc francezilor, pe cari le-au împlinit atenianii şi nu le lipsesc englezilor.

Fără îndoială, e un drept al omului d-a cădea la aceeaşi învoială cu mai mulți, d-a se sfătui, d-a îşi arunca greutatea ghidului său în opiniunea" publică, d-aş spune cu viul grai dorul ce-1 arde şi ideea ce-1 munceşte pentru binefe obştii, dar e o datorie a oamenilor cari conduc o națiune d-a pune limită acestui drept. Nimeni nu neagă, e'xceptînd biserica, că e un drept al omului d-a dispune de brațe în cercul libertății sale: poate să agonisească şi poate prea bine să se strîngă de gît. Cine însă ar mai susține că e un drept al lui a lua cu aceleaşi brațe o piatră să o arunce în capul altuia?

Dacă există drepturi imprescriptibile, nu există un drept fără limită.

Dar dacă nu ar fi de aşa mare folos francejtlor mitingurile, e un drept al poporului şi i s-a acordat. E însă un drept inerent libertății ca două sute de oameni adunați laolaltă să surpe siguranța şi libertatea a două milioane prin ideile ce le propagă, dîndu-le chiar un

început de execuțiune? E un drept al orcărui venit ca în mijlocul a cinci sute să poată în toată libertatea să atace existența unui stat la care consimt cincizeci de milioane? Dacă majoritatea într-un stat, marea majoritate, nu are dreptul d-a se răscula contra minorităţii, cum s-ar putea susține că o infimă minoritate are dreptul d-a se răscula contra majorităţii?

Şi, cu toate acestea, dreptul de mitinguri fără nici un control închide în sine puterea d-a comite cele două nedreptăți reciproce.

Deja faptele acuză îndestul neprevederea republicanilor francezi şi oamenii de stat distinşi văd negru acolo unde vedeau lumină. Ceea ce se petrece astăzi în Franța încrețeşte multe frunți şi cei cari au deschis drum larg nebunilor, crezînd că dau avînt poporului, încep a se retrage din făgaşul croit într-un moment de entuziasm.

Curtea cu jurați de *Saone-et-Loire,* judecind pe atentatorii din districtul Montceau-les-Mines, a fost nevoită să amîne pricina pentru altă sesiune, amenințați fiind jurații cu moartea, în urma unui miting socialist.

La Lion, un ovrei, aprins de discursurile din adunările anarhiste, împiedică pe un preot în biserică de a citi evanghelia; e de necrezut, dar s-au văzut exaltați oferindu-se în public să ucidă pe preşedintele republiceii.

Journal de Geneve susține că anarhiştii din Geneva s-au hotărît a începe răscoala în Franța, *„choisie comme sujet d'experience, parceque Von esperaitque dans un pays ou Vautorite est tres affaiblie, la societe ne resisterait pas ă cette serie de secousses habilement espacees".*

în întîiul, al cincilea şi al şaselea arondisment din Paris noi placarde anarhiste s-au afişat, făgăduind burghezilor, capitaliştilor şi guvernanților „pumnal, dinamită, otravă şi petroliu".

Se înțelege, aceste încercări vor fi zadarnice; vor da însă de lucru guvernelor şi, dacă nu s-ar lua măsuri grabnice, furia celor cari sunt trunchiați şi de sentimentul familiei, şi de sentimentul patriei, şi de noțiunea cinstii, ar reînnoi, poate, tristele scene din timpul Comunei.

Aci aduce orce abuz de libertate; şi abuzul e o consecință imediată a mitingurilor scutite de orce control din partea Puterii executive.

Nici că putea fi altfel.

Ia-i calului frîul şi-şi dă el singur pinteni.

CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

Paris, 28 ianuarie 1883

în mersul națiunilor sunt încercări periculoase, încercări de clătinare perpetuă şi nehotărîtă, de turburare fără scop, de muncă fără produs, de o eombustiune intestinală maladivă. în aşa stare socială capii n-au autoritate şi pionii îşi dovedesc insuficiența lor prin veleități sterpe. Nu e idee, nu e utopie, nu e contorsiune necumpănită care să nu-şi găsească adepți cu chila. Un fel de secetă a bunului-simț se declară în stare latentă ; din astă cauză nasc şi se lățesc năzuințele paradoxale. Agitațiunea artificială, mersul în salturi, patimele de senzație vulgară, himerile vîrstei de doisprezece ani înlocuiesc mişcarea cumpătată, mersul natural, pasiunile nobile şi acele ideale cari, orcît de depărtate ar fi, totuşi nu se concep decît prin analize profunde şi reale ale spiritului uman.

Şi dacă citeodată şi pentru scurtă vreme surprindem un aspect favorabil, o iluzie de reînviere în aceste societăți zbuciumate, nu e loc de multă bucurie: aceste momente fericite se asemuiesc cu rumeneala vioaie a tuberculosului tratat cu arsenic.

E de regretat că tocmai Franța, această țară generoasă chiar în nenorocire, să fie izbită profund de această stare de turburare al cărui caracter de căpetenie e întuneric îndărăt, întuneric înainte, numai într-un cerc limitat al prezentului o făclie ce răspîndeşte atîta lumină cît trebuie pentru a se împiedica om pe om din mersul venit. O dibuire zadarnică e toată viața politică. Printre toți oamenii capabili, decişi şi oneşti, pînă acum cel care ar întruni capacitatea şi deciziunea de primă ordine nu s-a pronunțat şi cu greu ar învinge să fie recunoscut.

Omul timpului, a cărui deciziune şi pătrundere politică n-au fost mai puțin însemnate ca elocvența sa fulgerătoare, bărbatul de stat care după Thiers a fundat d-a doua oară Republica în 1875, care apărea între amici şi inamici ca un centru de gravitate al politicii şi ar fi curmat zăpăceala internă provenită din demonstrațiuni socialiste şi mai ales dintr-o Cameră pulberizată în grupuri microscopice, acest bărbat nu mai există.

Şi era prima speranță a Frânții.

Astăzi, în dezechilibrul total al republicii e nevoie mai mult decît orcînd de un erou al tribunii care să impuie, să forțeze, să decidă măsurile politice.

Nu e vorba de „dictator", nu e vorba de „tirania personală", de care ş-au făcut spaimă atîția oameni de bună şi de rea-credință, incapabili d-a concepe statul în toate încheieturile sale, ci trebuie *sine qua non* o mînă forte fără a fi despotică, o conceptiune cu autoritate fără a fi autoritară, care să dea impulsiunea *unității* în mecanismul republicii.

Se va găsi? Fi-va fatal ca marele gol lăsat în urma sa de acela care s-a dus pentru totdauna să rămîie neumplut multă vreme de un talent de prima ordine în politica franceză?

La această întrebare tremură toți bunii republicani, amici or inamici ai lui Gambetta.

Nesiguranța, neîncrederea, frica, orce s-ar zice, bîntuie partidele republicane. Republica e forte, strigă mai toți, şi strigă puternic, pentru a acoperi zgomotul ce-l fac în toată libertatea în sînul republicii şi anarhiştii, şi bonapartiştii, şi legitimistii, şi orleaniştii. E conştiința, la urma urmelor, care, orcît ar fi de obtuză şi întunecată, tot împrăştie o temere firească; se înțelege, sunt puțini partizani ai monarhiştilor în Cameră şi la lumina zilei, dar d-aci drept e să se

susție că nu pot pune piedici înseninate la prosperitatea republicii prin continuele lor demonstrațiuni?

Fără îndoială, Jerome Napoleon a dat dovezi de incapacitate prin acel „ordin de zi împărătesc" adresat poporului francez, fără îndoială că, subscriind acel act de ultimă voință, ş-a dat obştescul sfîrşit: probă injuria cu care a fost primit faptul de clericali, de bonapartiştii-victorişti şi de monarhişti în general; însă nu e mai puțin adevărat că această înflăcărare neghioabă probează oarecum conştiința intimă a vrăjmaşilor că republicii îi lipseşte omul atît de necesar în împrejurările turbulente în care se află.

Ce însemnează graba cu care a fost arestat prințul Jerome? Spiritul domol, înțelept, liniştit, pacinic al preşedintelui, al acestui „cunctator" pus în fruntea republicii, desigur nu s-a alarmat de demonstrațiunea demagogică venită din partea unui pretendent de tron împărătesc, nicicând nu i-a trecut prin minte posibilitatea unei lovituri de stat. Pentru aşa eveniment capital, nici Jerome n-are îndestul cap, nici puținii lui partizani. Nu dar spaima de bonapartişti a pus in picioare pe bătrînul din „Eliseul francez", ci pur şi simplu convingerea, de altfel foarte politică, că pînă în ziua în care va apare din nou pe scena publică un om în care să se încarneze politica republicii şi care să dea impulsiile viguroase şi sigure ale statului, e de datoria lui şi a guvernului, primi servitori ai republicii, să încingă ordinea şi siguranța zguduită cu mai multe măsuri politice decît pînă acum.

Sunt d-acei oameni cari farmecă dominind, cari dirige fără a sugruma, ce cutează fără a se pierde, cari atrag toată atenția şi cuceresc simpatia prin puterea cuvîntului ş-a gîndirii, singuri ei ştiu azi, ca şi în republicile antice, să amuțească cârtirile vrăjmaşe; numai ei ştiu să dirigă interesele practice ale statului şi să împace năzuința generală într-un timp dat; ei numai împacă iluziile cu faptele şi tinzînd necontenit spre propăşire şi glorie, satisfac aspirațiunile popoarelor, domolesc şi conving majoritatea, impun nemulUimiților; in pace ori în crize, ei umplu statul de la un hotar la altul d-o încredere nemărginită. Şi cînd pier parc-ar tîri după ei toată viața socială, toată rezistența; nădejdea în viitor se simte zguduită.

Iată ce e limpede şi în mintea republicanilor şi în a monarhiştilor. Bărbatul de stal care ar fi încarnat o epocă întreagă în istoria republicii a urzit fără a bate institui iunile măririi, a început fără a termina.iuiii... şi vrăjmaşii din afară şi din năuntru au simțit cu o bucurie febrilă că se dărîmă un munte de pe pieptul lor zdrobit sub greutatea unui gigant.

Monarhiştii au răsuflat; perspectivele le-au suris; grupurile lor împrăştiate, fără să-şi dea multă seamă, s-au concentrat. Aveau în față nu o moştenire, ci o speranță. Sub nişte asemenea impresii favorabile s-a găsit prințul Jerome Napoleon in preziua faimoasei sale demonstrațiuni.

Dar pe cînd monarhiştii îşi dau pe față, prin inocența unui *bonhomme,* complotele lor înăbuşite, preşedintele si guvernul Republicii Franceze ş-au înțeles pierderea încercată, slăbiciunea momentului, măsura decisivă ce trebuie să ia intr-un timp cînd republica o văduvă de un om care ştie să insro orice tendințe subversive.

în Cameră dezunire, in aceeaşi vreme demonstrațiuni socialiste de toată nuanța, demonstrațiuni bonapartiste şi în perspectivă demonstrațiuni orleaniste şi legitimiste. Lipsa de unități în politica externă şi cea internă, puțina sau mai bine lipsa totală a stabilitații guvernelor şi, mai presus de orce, lipsa unui bărbat de stat republican care să facă față dificultăților din prezent.

Acesta e pasivul actual al republicii. Şi in această situație orce demonstrațiune e o primejdie, nu atît prin ea însăşi, cît prin împrejurării»' excepționale în ca?e sn manifestă.

E dar o datorie şi un drept al republicanilor d-a stirpi de este cu putință aceste mauifestațiuni contrarii ordinii sociale.

Legea de expulziune a pretendenților ce vin rezemați pe dreptul divin să-şi afirme pretențiile lor nu

mi se pare nici nepotrivită cu firea unei republice, nici contrarie libertății. într-o stare excepțională e o măsură excepțională. E o legătură intimă intre această lege şi dreptul de a apăra şi întări ca formă de guvern recunoscută de națiuni şx de puterile străine.

Ca voință națională şi ca drept internațional public, nimic mai corect decît Republica Franceză. Aşa fiind, este absurd a acuza de tiranic pe aceia cari, chemați a guverna o națiune, iau măsurile necesare pentru a asigura forma statului, aşa cum e întemeiată de sufragiul universal.

Se susține de unii că generozitatea, indulgența sunt însuşirile republicii. E o copilărie şi mai puțin un argument. A fi indulgentă şi generoasă nu exclude datoria d-a se apăra. A tolera are o limită; nu înseamnează cîtuşi de puțin a închide ochii la prima lovitură de grație, ca un martir creştin ce consideră moartea provenită din partea vrăjmaşilor ca o supremă fericire. Aceşti amici ai republicii sunt nişte inimi simple ce răspund cu utopii cînd e vorba de deciziune de fapt.

în Atena se ostracia cetățenii de frunte, republicanii sinceri, cari, prin autoritatea lor crescândă, ar fi întins o penumbră pe libertățile recunoscute or care ar fi împiedicat mersul prosper al națiunii împărțind simpatiele poporului în două.

Aristide a fost exilat şi nici tirania nu tenta, nici nu meritase mai puțin de la patrie decît adversarul său.

S-a susținut de cineva pînă azi că această ostraciare era incompatibilă cu republica Atenii ori că era contra libertății? Din contră, atenienii au dovedit că un popor de artişti poate fi un popor cu un spirit practic fără a cădea în excesul brutalității din Sparta.

Şi azi, cînd prințul Jerome, cînd duca d'Aumale, cînd Henrie V nu sunt nişte Aristizi cari să se consume pentru binele republicii, ci, din contră, nişte vrăjmaşi declarați ai ei, nişte cauze de slăbiciune înlăuntru şi în afară, să se acuze guvernul Republicei Franceze de presiune, de violare a libertății?

Oare dacă majoriluiea ce formează republica este ținută prin organele ei d-a garanta libertatea tutiilor se poate întinde această datorie pînă la absurd, pînă a garanta libertatea de acțiune a cîtorva grupuri îndreptate contra inarei majorități? O asemenea aserțiune e nu numai absurdă, dar şi d-un ridicol patent. Exilul pretendenților e o apărare a libertății si un exil de piedici pentru armonia internă.

Cînd deputații monarhişti se duc să aplaude în public pe Louise Michel, nu răniine îndoială că monarhiştii sunt dispuşi a sta împotriva republicei prin orce mijloace. E dar de datoria ei ca să ia măsurile cuvenite contra a patru-einei oameni ce fiecare vor să puie pe frunte în acelaşi timp coroana monarhică.

Ş-apoi în toată istoria nu găsim decît Republica Franceză purtînd în sinul ei cu o neglijență exagerată vrăjmaşii săi declarați, care orcind pot să-şi sprijine dorințele lor pe invaziunile streine.

Dacă pînă acum nu erau de nici un pericol aceste manifestări monarhice, cauza am spus-o: trăia un om care, ca şef declarat al republicii, chior cînd nu era decît un simplu deputat, apăsa şi ținea în frîu şi pe monarhişti şi pe socialişti. Azi coroanele ruginite încep a sclipi şi pretențiunile încep a se afirma pe zidurile Parisului.

Azi pot fi o piedică, mîine un pericol.

E dreptul republicii el-a se apăra. *Cavtnt.*

DOMNULE REDACTOR,

Pe cinci faimosul concert european pare în majoritate dispus a năpăstui pe adevărații stăpinitori ai Dunărei, din libera Belgie, destinată a fi cea mai sinceră şi mai dezinteresată amică a României în Occident, ne vine o nouă şi călduroasă apărare a drepturilor noastre in cestiunea arzătoare a zilei după aceea deja apărută anul trecut: *La navigation des fluves* (sic !) *Le Danube, par le chevalier de Thicr* (Liege).

Tot in Liege o tipărită şi această nouă broşură, ce poartă titlul plin de actualitate: *La Roumanie devant la Conference de Londres, par un Paysan du Danube*[1]. Orcare ar fi autorul acestei studiate lucrări, primească mulțumirile noastre pentru accentele pline de dragoste ce-a adresat în favoarea românilor şi spre auzul nedreptului areopag do pe malurile Tamisei.

Autorul, in concisa sa introducere, expune mai întîi, cu o competință desăvîrşită, gravitatea cestiunei ce preocupă Europa; el arată consecințele periculoase ce deciziunile luate în pripă ar putea să aibă mai tîrziu. E de notat că „țăranul de la Dunăre" pare a cunoaşte cu de-a măruntul țara, organizațiunea şi instituțiunile noastre, lată cum se exprimă de frumos in această privință la pag. 5 a prețioasei sale lucrări:

1883, [illegible] boulevard d Sauveniere, 12,

Revoluțiunea fizică şi socială care a metamorfozat"sub ochii mei teritoriul Dunării in mai puțin de-un pătrar de secol îmi pare una din acele instantanee schimbări de decor ce se văd în feeriele de teatru, si mă întreb cîteodată, privind această minune, dacă tiu sunt victima unuia din acele mirage înşelătoare pe care cerul Orientului le păstrează ca surprindere noilor debarcați, căci pe acel pămînt, țelină ieri încă, civilizațiunea a-ncolțit tot aşa de repede ca şi grînele de primăvară sub soarele ei învietor. Acolo unde domneau ignoranța, mizeria şi robia, strălucesc azi, ca nişte flori autohtone, ştiința, bogăția şi libertatea.

Aceea ce națiunile bătrînei Europe au strîns în timp de secole, cîte o dată cu prețul a lupte îndelungate, națiunea română a dobîndit-o fără convulsiuni, numai după eîteva lupte, prin puterea vitalității sale şi sub imperiul unui mediu propriu repedei sale dezvoltări...

Putem afirma cu mîna pe istorie că Dunărea este geniul tutelar al României, precum Nilul este zeul nutritor al Egiptului, precum Rinul este sentinela care veghează asupra patriei germane, precum rîul Escaut este paladiul independenții noastre. în apele acelui mare fluviu se concentra trecutul, prezentul şi viitorul tînărului regat. A suprima libera întrebuințare a acestei mari căi de transport către mare este a reduce România la soarta unei *oasis* pierdută în stepe, este a condamna poporul român la viața nestatornică a hordelor sălbatice, cari nu de mult au lăsat pe pămîntul său urma numelui lor barbar în mijlocul bălăriilor şi al ruinelor ce au presărat peste tot. Cestiunea navigațiunii Dunărei, sub verce față am examina-o, ori politică, ori economică, este *alfa* problemei orientale, precum chestiunea Bosforului este *omega* acestei probleme, şi acestea sunt în adevăr cei doi poli, unul de nord şi altul de sud, între cari trebuie să graviteze lumea din Orient sub pedeapsa de-a se rupe echilibrul lumei întregi".

Aci vine naturalmente o repede ochire asupra chestiunei orientale în general şi asupra navigațiunei dunărene în special de la începutul secolului şi pînă

azi, analizindu-se eu multă limpeditate dispoziţiunile respective ale tractatelor din Viena, Paris, Londra şi Berlin. Autorul urmăreşte pas cu pas tendinţa, din ce in ce mai vădită, a Austriei, împinsă de Germania, de-a se lăţi în Orient şi a deveni astfel o putere in adevăr ..orientală".

Această parte esenţialmente istorică are un interes foarte viu pentru acei ce caută cauzele neînţelegerilor de azi asupra Dunărei. Dar ele au o importanţă mai mult generală si, prin urmare, trecem.

Sub titlul *Question du Danube* (pag. 50), iubitul nostru „ţăran" vine la cestiunea care ne preocupă in special şi determină mai intii instituţiunea eomisiunei dunărene.

Vorbind apoi de neînţelegerile, încă neînlăturate, dintre România şi Austro-Ungaria, autorul se exprimă astfel (pag. 57):

,,Discuţiiinile tractatului din Berlin prevesteau aceste neînţelegeri şi probă sunt protocoalele.

Legislaţiunea fluvială a Dunărei fu opera Austriei şi rezultatul unei înţelegeri intre această putere şi Rusia, înţelegere obţinută cu preţul a lungi discuţiuni în urma unei conferinţe speciale dintre baronul Haymerle, delegatul austriac, baronul d'Oubril, delegatul rus, şi cornițele de Saint-Vallier, delegatul francez, cari stabiliră redacţiunea acestor articole, la cari congresul se ralie fără alte observat iuni. Austria prezintase mai întîi un proiect foarte amănunţit, care fu prezintat mai tirziu sub o formă mai concisă şi la care Rusia răspunse printr-un contraproiect. Proiectul austriac cerea neutralizarea Dunărei, mandatul de-a face să dispară Porţile de Fer, independenţa teritorială a Comisiunei europene, cu întinderea juridicţiunii sale pînă la Galaţi şi un loc pentru România în acea Comisiune. Proiectul rus uita trei din aceste puncte şi se mărginea să confirme privilegiile aceste Gomisiunii, care se menţinea, şi să statueze putinţa de-a revizui actul public din 1865 printr-o Comisiune specială de *riverani,* sub rezerva aprobaţiunei puterilor (protocolul 12).

Principiul necesităţii unei înţelegeri asupra prelungirii puterilor Comisiunei fu introdus în tractatul de Berlin după observaţiunile Rusiei (protocolul 12), care declară că proiectul austriac nu e mulţumitor (protocolul li). Acest proiect voia să *întindă durata ei peste espirarea puterilor sale in 1883, pînă la încheierea unei noi înţelegeri.* Cu alte cuvinte, Austria dorea permanenţa Comisiunei şi prelungirea ei prin reconducţiune tacită, altfel zis păstrarea Comisiunei dunărene pînă la o disoluţiune fortuită sau pină la o modificaţie făcută de Europa, fără să se fixeze cînd. Francia recunoştea avantagele proiectului austriac rezultind din reconducţiunea tacită şi propunea, dacă nu prelungirea de drept, cel puţin posibilitatea de a fi prelungită.

Rusia refuză.

Această diverginţă o vedem în reticenţele şi rezervele făcute deja de Rusia cînd se revizui actul public şi acum în urmă cînd pretinse să interzică inginerilor Comisiunei dunărene dreptul de-a opera sondagii în braţul Kiliei de sub juridicţiunea Europei. Aceasta ne face să ne temem că şi la Conferinţa din Londra ea să nu reînoiască pretenţiunele şi să mi primească a se uni cu prelungirea puterilor Comisiunei spre a rămînea izolată sau, cel puţin, să încerce a mărgini durata Comisiunei la un termen scurt, reprodueîndu-şi din nou rezervele. Austria, pe cît se pare, a făcut să atîrne aprobarea ei la dorinţele Rusiei de adeziunea României şi-a Europei la principiele ce a încercat să facă a triumfa în regulamentele fluviale votate de Comisiunea din Galaţi, şi ea a reuşit să atragă pe cea din urmă fără a îi putut să convingă încă pe cea dintîi.

îşi va executa ea oare ameninţările că nu va da adică consimţire Comisiunei dunărene dacă nu reuşeşte la Dunărea de jos?... Ne e permis a ne îndoi, căci ce ar cîştiga Austria dacă s-ar distruge jurisdieţiunea Europei de la gurele Dunărei?

Dacă această Comisiune moare, ea va fi înlocuită cu o Comisiune ţărmureană.

Dar ce Comisiune? După tractatul din Paris, in acord cu tractatul de Viena, această Comisiune ar trebui să-şi întindă juridicţiunea sa asupra întregului *fluviu navigabil,* asupra Dunărei maritime, Dunărei de jos şi Dunărei de sus. în acest caz ar face parte clin Comisiune şi Rusia şi Germania, cea dinţii ţărmurcană de la 1878 şi cea de-a doua reprezintînd Wurtenbergul şi Bavaria in numele Imperiului german. Ea ar avea, desigur, o rivală într-una; in cealaltă găsi-va oare totdauna o aliată?...

Admiţînd că comerciul austriac ar putea să se mulţumească cu Dunărea de la Viena ia Galaţi, comerciul german, care nu transportă nimic pe această cale mai sus de Ratisbona şi al cărui export pini Bremen şi Hamburg se va face pe mare, ar fi oare Germania de părere ca transportul «pe gurile Dunărei să rămîie o ficţiune pentru ea»?[1]

Austria, la Congresul din Berlin, dorea sinceramente menţinerea Comisiunei europene: probă că propusese *permanenţa* acelei Comisiuiu si obţinu prelungirea juridicţiunii pină la Galaţi şi nu putem presupune că si-a schimbat azi părerea, pentru că, in această privinţă, interesul imperiului dualist se uneşte cu interesul Europei [...]. Congresul a evitat d-a se pronunţa asupra trebuinţei acestei prelungiri, precum şi asupra trebuinţei de-a schimba ceva în organizarea puterilor actuale; dar putem bcinuı că tăcerea puterilor, unită cu sprijinul dat de Franţa propunerilor Austriei, însemnează o aprobare nu numai pentru menţinerea intactă a juridicţiunii europene, dar pentru întinderea ei încă pînă la Brăila, afară poate de Rusia, care va încerca să excludă braţul Kiliei.

Această tăcere e regretabilă, căci o hotărîre ar fi înlăturat neînţelegerea care ameninţă a se reînnoi la fiecare expiraţiune a mandatului Comisiunei dacă Conferinţa din Londra nu se decide a vorbi lămurit.

[1] **Cuvinlele prinţului Bismarck.**

Pretenţiunea de-a exclude Kilia este contrarie tractatului din Paris, caro, e adevărat, aplică principiele Congresului din Viena la situaţiuni speciale, dar care a înţeles juridicţiunea Europei asupra tuturor gurilor Dunărei fura a se îngriji deocamdată de navigabilitatea lor, deoarece a si însărcinat Comisiunea dc-a înlătura cu timpul toate stavilele ce navigaţiunea ar întîmpina. Juridicţiunea Comisiunei nu ar trebui mărginită num;.') asupra canalului Sulina sub cuvîntul că ea n-a executat pină cnim îmbunătăţiri în braţul Kilia.

Dar atunci ce-ar deveni puterea Europei asupra faimoasei delte?...

Nu voi să obosesc mai mult pe cetitorii dv., d-le redactor, şi de aceea închei aci prima mea epistolă.

După cum vedeţi, o nouă lumină se face asupra complicatei cestiuni prin studiul „ţăranului de la Dunăre" şi sper că publicul român va aştepta cu interes finitul acestei analize ce vi-1 promit în apropiaţa mea epistolă.

O stringere de mînă şi nădejde în triumful dreptăţii.

II

Nu ştiu dacă numeroşii dv. cetitori vor fi aşteptat cu impacienţă urmarea cercetării ce mi-am făcut plăcerea a întreprinde asupra broşurii despre care v-am întreţinut în prima mea epistolă, dor ştiu că, oricare ar fi dispozitiunea lectorilor, eu f.m datoria de-a vă trimite încheierea analizei asupra importantului studiu „al ţăranului de la Dunăre" şi iată, d-le redactor, că mă şi execut.

Mai interesant ca orice comentariu inii pare textul însuşi al scrierii *La question du Danube devant la Conference europeene [...].*

Acestea sunt, credem, d-le redactor, şi ideile larii, şi pe tărîmul acesta trebuie să luptăm înainte, căci îupta noastră este leală şi demnă şi nu se poate lua ca îndărătnicie cînd tot viitorul nostru depinde de soarta Dunării.

Mulțumind încă o dată autorului acestei broşure, atît de bine inspirate, în numele cauzei drepte a României, vă salut şi vă îndemn să țineți întinsă coarda pre care ați susținut pînă azi cestiunea Dunării.

BUCUREŞTI, 15 IANUARIE [1885]

Cînd natura împerechează într-una două ființe, amlndouă cu vițiile lor organice, cu patimele lor ordinare, mici şi brutale, nu poate scoate din această glumă nenorocită decît un monstru, ale cărui zile se vor număra pe anomalii, pe capricii şi pe revolte, iar sfîrşitul fatal se va cresta la capătul răbojului: „Mort prin sinucidere, sinucis din cauza aberațiunei'. Nu este cu putință în toată încăperea lumei să se topească într-un trup trainic şi cumpărîit două elemente eterogene, două specie deosebite, două firi anapoda una de alta. Nici în cuprinsul mineral, nici în cel vegetal, nici mai puțin în domeniul lumei animale nu se poate silui natura cu bună reuşită. Cristalul cu elemente străine va fi un produs fragil, planta c-o viață fără zile, animalul un scandal, ursit de mai înainte a fi înecat într-un borcan cu spirt.

Aceeaşi lege se vede că stă neclintită, fatală şi neîndurată peste toate contopirile grupurilor politice, cari prin trecutul lor, prin ideile ce împărtăşesc, prin moravurile de cari suferă se osebesc aşa de mult, încît nu pot a se grămădi laolaltă fără a-şi pierde cumpătul, fără a călca peste orice rînduială de bun-simț caro ar asigura viața şi izbînda ideilor ce reprezintă.

Din ceasul în care partidul „conservatorilor" şi-a dat mînă de frăție cu grupul d-lui Vernescu, noul partid „liberal-conservator" n-a mai ştiut nici ce

simte, nici ce voieşte. Principiele şi datoriele cari tie-buiau să-l călăuzească ca partid de opoziţiune s-au făcut o apă şi un pămînt; dar o apă turbure şi un moşoroi de pulbere. A uitat de bunul-simţ, a călcat peste orice început de socoteală omenească şi, păşind din greşală în copilărie, din copilărie în dezgust, din dezgust în revoltă, era firesc lucru să se coboare de la revoltă la injurii.

Leneşi, răuvoitori, ignari, egoişti şi irascibili, aceşti şefi de fracţiuni politice, aceşti căpitani de regimente împrăştiate, punîndu-se în fruntea a două crîmpeie de partide, se încearcă a zgudui o ţară întreagă şi a-şi impune voinţa lor numai prin trivialitatea acuzaţiunilor. Dar, dacă oricare s-ar răscula să-i întrebe: unde vă sunt ideile de stat? ce reprezentaţi voi? ce reforme aţi cercetat? ce remedii aţi propus? ce studii aţi întreprins? cari sunt faptele lămurite cu cari izbiţi în guvernul actual? s-ar împletici din colţ în colţ, ar alerga la sacul vorbelor vagi, ar deschide vocabularul d-lor de fraze nesăbuite şi ar continua aceeaşi potecă îngustă şi cotită de pînă acum. Dar dacă orice bun român i-ar întreba: voi cari vă zbuciumaţi ca şi cum v-ar durea de durerile acestei ţări, cînd aţi cîrmuit-o şiruri întregi de ani, ce năzuinţe mari aţi realizat în fapt? ce nevoi şi suferinţe d-ale ei aţi tămăduit? ce cale de propăşire i-aţi deschis înainte-i? ce aţi făcut pentru administraţiunea contra căreia vă ridicaţi pe galenţi şi socotiţi că vă opintiţi pe picioare de uriaşi? ce aţi întocmit pentru instrucţiune? cu ce aţi ocrotit agricultura şi comerciul?

în faţa acestor întrebări, dacă simţul demnităţei ar mai cîntări un dram măcar în sufletele ruinate, ar tăcea teacă de pămînt ori, de nu, ar izbucni în clădăria de insulte şi incriminări, marfă ce d-a pururea a vîndut creierii întunecaţi şi inimile îmbuibate cu venin.

I *1 Şi acum, cînd se găseşte în opoziţiune, partidul |liberal-conservator, prin organul lui, nu se pricepe să-şi îngrijască măcar o umbră de încredere în această ţară. Discreditînd România dincolo de hotare, izbind înlăuntrul ei in orice instituţiune, năpustindu-se fără căpătîi asupra oricărui act din partea guvernului, asupra oricărui vot al camerilor legiuitoare, şi-a tocit poleiala pînă la aramă, şi-a dat pe faţă dorul nestăpînit d-a guverna cu orice preţ; şi, voind să cucerească opiniunea publică, a ajuns o tobă care bate la răspintii ca să vînză eîteva ţoale murdare, care, cu cît bate mai tare, cu atît depărtează pe trecători.

Datoria sintă a unui partid cu adevărată grijă de ale tarei ar fi trebuit să arunce pe liberalii-conservatori'în lupta alegerilor; acolo era cîmpul cavaleresc şi nobil; acolo, biruitori ori biruiţi, şi-ar fi făcut datoria; soldaţii cari-şi cinstesc drapelul nu părăsesc nici stanţia de veghe, nici cîmpul de război.

Dar voi, cari acuzaţi guvernul de trădare, Camerile de servile şi netrebnice, cari vă dumicaţi pentru binele patriei, nu înţelegeţi patria, nici o puteţi iubi decît cînd patria vă dă majoritatea în Camere şi eîrma statului pe mini. Cu mandatul minorităţei nu vă puteţi învoi. Pentru voi Camerile ar fi nişte morminte de n-aţi fi şi pe băncile ministeriale. Aţi preferit strada şi agitaţiunile ca fapte, abţinerea şi calomnia ca idei politice.

Şi cu această purtare fără noimă, grosolană, maniacă, întunecată, puerilă şi vinovată în aceeaşi vreme, vroiţi să îmbrobodiţi opiniunea publică?

Şi bătînd cimpii cu acuzaţiuni cînd demne de rîs, cînd demne de milă, socotiţi că veţi clinti întru ceva încrederea ce ţara şi-a afirmat din nou în persoana şi în guvernul d-lui loan Brătianu?

Dacă luaţi din curagiu numai îndrăzneala ordinară, din limbă numai insultele, din vorbe numai sunetele, socotiţi că vă e de ajuns pentru voi, nişte bărbaţi cari, nici mai mult, nici mai puţin, nădăjduiţi a guverna ţara?

Dar, d-lor, nici gîndiţi cît nu v-aţi înţeles nici rolul, nici firea, nici mijloacele de cari dispuneţi, nici calea ce aţi apucat, nici greşelile ce aţi făptuit, nici răul de care sunteţi potriviţi să-l faceţi ţărei dacă în scaunul minţei d-voastră nu lăsaţi să încapă decît ura şi ambiţiunea.

Şi ar fi trebuit să faceți ochii mai mari; căci, chiar dacă v-ați fi dat afund şi ați fi săpat fără preget la temelia statului român ca nişte orbeți, cu nădejde d-a răsturna guvernul, țara v-ar fi înțeles planul vostru de soboli după moşoroaie. Cînd însă nu v-ați sfiit de nimeni, nici chiar de cenuşa conştiinței voastre, d-a izbi şi insulta, d-a morfoli şi discredita orice instituțiune a țărei numai spre a înnemeri mai bine la mirul guvernului, lumea v-a cintărit, v-a înțeles şi vă ştie că nu prețuiți mai mult decit oamenii cari dau foc pădurei ca să-şi aprinză ciubucul şi abate la pămînt copaciul pentru o cireaşe din vîrf.

CUM SUNTEM GUVERNAȚI

Atîta sărăcie, morală şi materială, şi atît dezgust de viață a copleşit neamul românesc,încît este de datoria oricărui om de bine să se întrebe cu hotărîre: oare nimic din bărbăția d-odinioară nu mai trăieşte? nici o credință nu ne mai poate deştepta din lîngezirea în care ne-am afundat pînă dincolo de creştet? Sfintele datine apucate din străbuni, drepte şi de omenie, s-au stins în oraşele noastre pentru a se preface în uitare de sine, necinste şi nemernicie?

Căci unde să fie oamenii cari să vegheze şi să se jertfească pentru popor? Unde sunt marile gîndiri cari să întrupau în fruntaşii națiunii spre mîntuirea ei? Şi cum s-au dat afund obiceiurile simple şi curate cari țineau pe fitece om în paza binelui său fără de a clinti pe cel al tuturora? Unde sunt legile şi oamenii ieşiți din noi numai pentru noi, cari să ne cîrmuiască şi să ne zorească către un viitor mai bogat şi mai demn?

Dacă am fi crezut, fără vro îndoială, că viațanoastră ca popor liber şi viguros ş-a zvîntat cele din urmă picături de trai firesc, cu alte vorbe, dacă am fi crezut că nimic nu mai trebuie să aşteptăm nici de la mintea noastră, nici de la legile pămînteşti, nici de la soartă, nici chiar de la spaima d-a ne vedea pierind pe nesim-

țite, atunci orice întrebare a noastră ar fi fost zadarnică, fără răspuns, fără vrun țel.

Cînd însă ne adunăm laolaltă, nesfiindu-ne nici de prigoniri, nici de jertfe, credința noastră e că poporui românesc are şi mai multă viață decît răbdare, are şi mai multă conştiință de sine decit copilăria d-a suporta pe grumajii săi încălicarea celor răi si perverşi; cînd ne strîngem în jurul unor idei după părerea noastră drepte şi mântuitoare, noi împărtăşim siguranța că răul şi spaima tuturora nasc nu din legile noastre, ci din legile străine cari ne guvernă, nu din moravurile curatului nostru singe, ci din veninul apucăturilor străine cu cari mai-marii noştri de astăzi ne altoiesc oraşele, comunele şi cătunele, ca, in sîîrşit, nu lipsa de o minteromânească ne duce la pieire, ci nemila celor cari astăzi cîrmuiesc vitreg în fruntea poporului cu legi aduse de peste nouă țări, legi pe cari le fac pentru a le călca chiar ei şi ie calcă pentru a născoci altele noi, altele cu cari să ne discînte şi să ne adoarmă neştirea în care ne-au îmbrîncit.

Noi dar nu ne credem pierduți, ci rătăciți; noi no simțim abia cumpănindu-ne pe buzele prăpastie!, dar nu în fundul ei, căci adevăratul rău e peste noi, dar nu e nici în noi, nici de la noi.

*

Şi am fi rămas d-oparte, oroare ar fi fost uimirea d-a ne vedea pierind, dacă am fi socotit că poporul nostru ş-a trăit vacul, cheltuindu-şi întreaga vitalitate şi căzînd d-o bătrinețe sceptică, putredă şi fără vro speranță de lecuire.

Dar cînd ne simțim un popor tânăr şi nedoborît de atâtea încercări grele, cînd abia nc-am deschis ochii şi abia ne-am ridicat pe picioare, să răbdă.m oare a ne năvăli nepăsarea față cu drepturile cetățeneşti, lăcomia d-a jertfi pe toți în vederea unui cîştig personal, adormirea orcărei iluzii, singurile cari dau energie unui popor, şi nepăsarea de lege, de legea care numai ea povățuieşte drept energia unui popor?

Aceasta ar fi şi nebunie, şi crimă.

Dreptul de a trăi al unui popor naşte din conştiința că nu şi-a stins puterile vieții, şi răscoala noastră din dreptul legitim de a trăi.

Şi iacă de ce ne adresăm către toți oamenii de bine şi de credință in poporul românesc, punîndu-le in vedere de azi înainte:

cum *Constituția* noastră nu mai există decît ca un basm pe care fitece omuncul d-al guvernului îl povesteşte cum îi vine mai la socoteală în petrecerile din adunările legislative;

cum cei cari au uzurpat puterea ne chinuiesc în legi pe cari poporul nu le înțelege, căci nu sunt scoase din firea şi datinele lui;

cum, în genere, averea publică se preface în fantezii;

şi cum, în sfîrşit, noi răbdăm în spinare, într-un chip nefiresc, o clasă ignorantă şi desfrînată.

Iar dacă aci am rămînea ar fi să constatăm ruina noastră şi nimic mai mult.

Noi însă — cari avem credința nestrămutată că poporul românesc e sărăcit de alții, iar nu do către el însăşi, că vițiile cari bîntuie patria lui cuibează numai în clasa astăzi conducătoare, că zăpăceala în care e îmbrîncit provine numai din chinul formelor noi şi schiloade în cari să încearcă a-1 încătuşa cei ce țin într-o mînă netrebnică frumosul său destin — nu ne vom mărgini numai a-i apăsa pe ranele care-1 chinuiesc, ci vom căuta a-i povățui cu sinceritate şi grije remediile cari socotim că-1 vor vindeca.

*

Şi deocamdată, pentru astăzi, cari sunt cele două mari idei ce trebuiesc să conducă pe oamenii ce țin în minele lor soarta unui popor? Cari sunt cele din urmă hotare în cari noi ne-am strîns şi cari ne vor susține în lupta ce deschidem?

Noi unii, cari nu credem că un popor este o turmă a cîtorva oameni, nici rezultatul unui eveniment izolat din viața lui, nici mai puțin păpuşa ignoranților de

uliță, nu ne mai îndoim d-a admite două legi generale şi eterne cari stau dasupra oricărui popor:

1) *legea* istorică,care uneşte strîns şirul evenimentelor din trecut cu prezentul unui popor; care înnoadă faptele lui ca belciugele unui lanț; care transformă încetul cu încetul viața lui, dar nu-i îngăduie a-şi născoci într-un moment moravuri absolut noi şi diferite absolut de cele de pînă ieri; care nu admite trecerea violentă şi nepregătită de la toate formele de cîrmuire la altele cu totul streine conştiinței sale surprinse de o mînă depseudovisători, mai adesea ambițioşi și derea-credință;

2) *legea progresului,* care, fiind rezultanta tuturor descoperirilor ce mintea omenească le dă la lumină, îndeamnă popoarele întru a-şi îmbogăți traiul, a şi-! uşura, înlesnindu-le mijloace noi de a produce, d-a transforma şi de a crea ceea ce pînă ieri exista în natură, dar nu le era cunoscut.

Şi, nețiinînd seamă de aceste două mari adevăruri, cum ar putea oare un om de stat să conducă un popor cînd s-ar trezi înălțat pe umerii lui?

Căci poate cineva să şteargă dupe plac moravurile unui popor şi să decreteze altele noi? poate să paralizeze printr-o condică de legi o întreagă năzuință istorică? poate, nețiinînd seamă de gradul de cultură al unui popor, să-i impuie forme noi de viață cari nu isă potrivesc pe cap şi pe talie, fără a-1 zăpăci ş-a-1 înşela, fără a-1 da pe mîna demagogilor cari vecinie au trăit din obscuritatea formelor noi?

Un om care nu ar cunoaşte nici poporul în mijlocul căruia s-a ivit, nici progresele practice pe care cealaltă lume le-a făcut, cum ar putea să se amestece în legi cari privesc dezvoltarea agricolă, industrială şi ştiințifică a poporului său?

în acest caz ar fi să nădăjduim că, bunioară,un calmuc, care n-ar şti nici că am fost vrodată ca națiune, nici cum am fost, nici cum suntem, ar putea să ne decreteze legi de guvernare şi că vro cîțiva miniştri: unul care, neştiind să citească, ar putea să ne organizeze şcolile, altul care, neştiind să adune, ar putea să ne plămădească legi financiare, un al treilea, pentru care nu s-a inventat nici cuțitul de masă, ar putea să ne organizeze armata, în fine altul care nu ştie nici că Mna să toarce ar putea să ne deştepte industria națională.

Şi la noi în țară, sub îndoita ignoranță de trecut şi de ştiință, a guvernului actual, lucrul tocmai aşa s-a petrecut şi se petrece. Poporul a închis ochii zece ani în şir, iar miniştrii adunați de pe orunde de către eternul prim-ministru:

ne făuresc legi de guvernare cari nu ni se potrivesc, căci nici unul din ei nu-şi cunoaşte poporul nk-i în prezent, nici în trecutul lui;

ametesc lumea cu amintiri despre nişte mişcări naționale pe cari nici nu le-au făcut, nici nu le-au înțeles şi nici au minte de a le înțelege vrodată ;

ne scutură vistieria şi ne înglobează în datorii ale căror dobînzi ajung la jumătate venitul țărei, fără a se sinchisi de tristele legături ce există între datoriile creseînde ale unui popor şi crizele monetare şi economice în cari trebuie să se înfunde din ce în ce;

ne mînjesc ochii cu drumurile de fier fără a mai visa de şosele, adevăratele artere prin cari ar mai putea circula săraca avuție a sătenilor noştri;

ne strigă că țara noastră este o țară agricolă, că singurul nostru izvor de viață este brazda şi din atitea milioane împrumutate nici o lăscaie nu au dat pentru împrăştierea învățămîntului agricol.

Iacă cum ne guvernă inimile mici şi capetele înguste, ignoranța şi corupția. Iacă cum ne duc la peire aceia pentru cari trecutul nostru nu există, pentru cari poporul e o turmă fără voință şi fără simțire şi în capul cărora ştiința nu ocupă nici locul ce-l ocupa în creierul lui Tubalkain.

URIAŞILOR DE LA „ETOILE ROUMAINE"

UEtoile roumaine, ziar guvernamental, ne consacră în numărul său de 19 noiembrie 1885 un articol intitulat *Mlnia mirmidonilor.*

Mirmidonii sunt redactorii *Epocei.*

Mirmidonii lui Ahile au războit contra troienilor, după cum povesteşte Omer.

Noi, mai puţin norocoşi, noi nu avem în faţa noastră în cei de la *UEtoile roumaine* decît pe „sir Pandarus al *Troiei".*

Puţinul spaţiu de care dispunem, cînd e vorba să răspundem *Stelei române,* ne împiedică de a-i reproduce articolul său pe d-a întregul. Dar, neputînd face aşa ceva, vom imita pe Virgiliu, cercînd să culegem numai mărgăritarele risipite în foiţa guvernamentală.

UEtoile roumaine, luîndu-se la contră, ne izbeşte pe noi cu aceste două lucruri:

1) că suntem nişte paraponisiţi, durîndu-ne d-a nu fi în ceata fericiţilor cari primesc lefuri grase şi se tolănesc în lene vecinică (cel mai nemarit portret al unui colectivist făcut în două cuvinte);

2) ne ceartă că nu am cunoaşte limba românească (mărturisim că nu am aprofundat-o în *Coardele sparte* ale d-lui Trandafir Djuvara).

Aşa de puţin ne ating aceste atacuri, încît le reproducem fără nici un comentar, dar eîteva cuvinte nu strică, căci poate ar face minunea d-a deştepta adormitul bun-simţ al acestor băieţi cu *Steaua:*

De ce vă supăraţi pe noi, nişte bieţi *mirmidoni?* Dacă stăpînii cari vă dau pine sunt aşa de buni şi aşa de milostivi, asta nu e un cuvînt ca să-i proslăvim noi şi să le sărutăm pulpana.

Apoi nişte copii pierduţi pe cari nu-i taie capul să lege două fraze ca lumea, nişte romancieri de contrabandă, nişte politiciani de bîlci, nişte pomanagii bugetari cari tremură rebegiţi pe lîngă vistieria ţărei, aceştia să ne vorbească *de soliditatea de cunoştinţe, de aplicare la muncă şi de limba românească?* Şade rău, şade rău.

Pentru D-zeu, apăraţi-vă stăpînii cari vă rîzgîie la pragul lor, dar mai puţină gălăgie, că prea aveţi aerul unor potăi îmbuibate.

ABSTRACȚIA ÎN DISCUȚII

Este adevărat eă lumea să sperie şi să dezgustă de generalităţi.

Nu fără oarecare cuvînt de dreptate avocaţii, medicii, militarii, comercianţii, agricultorii să ridică cu obieețiunea: e de ajuns atîta vîlvă, atît zbor capriţios in plaiul abstracţiunilor; ar trebui să vă coborîţi mai grabnic în problemele reale ale societăţei noastre; ar trebui din cercetarea neajunsurilor de cari suferim, ba prea suferim, să vă cunoaştem cu de-amăruntul, încît cu toată omenia să vă putem spune odată la un fel: aveţi ori nu dreptate, mergem cu ori alături de voi, vă vom susţine ori vă vom combate pină în pînzele albe.

Iaca în eîteva cuvinte o stare a spiritului public, care, făţiş ori pe ascuns, stă d-a curmezişul publicisticei, fie ea conservatoare, liberală, colectivistă, junimistă, demagogică ori socialistă.

Are mare cuvînt lumea să gîndească astfel: oare ce foloseşte ea din speculaţiunele înalte, generale şi mai adesea zgomotoase? Ce ar putea dejbîndi ca credinţă din combinaţiile cari parte nu pot să existe, parte ar fi cu greu să şi le închipuiască, să şi le apropie şi să şi le poată transforma în putere proprie de a gîndi? Puţin; aproape de loc; nimic.

Dar, fără a fi prietenul bun al principiilor largi în publicitate, e tot aşa de drept d-a recunoaşte că şi oamenii cinstiţi, cu adevărată ştiinţă de carte si răsculaţi asupra regimului actual de guvernare, au şi ei multe cuvinte d-a sări uneori peste amărunţimi, d-a părăsi specialul pentru vederile generale. Faptul e şi firesc şi drept în unele cazuri extraordinare.

închipuiţi-vă că vă dă de ochi un monstru al cărui cap tîmpit şi schilod, ale cărui membre frînte din nemila naturei, al cărui glas tot una cu fiorul v-ar împietri orice voinţă streină de acest morman de carne şi viaţă fără noimă, fără seamăn. Mai întîi spaima v-ar ţintui în loc, apoi dezgustul, în fine revolta v-ar îmboldi să vă spuneţi impresia şi gîndurile ce v-au deşteptat această infamie a naturei.

' Ei bine, veţi cerca oare să-i descrieţi ochii stinşi şi saşii, gura largă şi dinţii de şarpe? Veţi cerca oare să studiaţi cu de-amăruntul acest organism murdar şi amorf? Desigur că mai degrab' veţi trece peste monstruozitate în două cuvinte, de spaimă d-a nu o avea prea adînc în închipuire; şi, în loc d-a migăli cum ar trebui să punem un nas omenesc, o gură potrivită, un picior bine tăiat, un cap cu creier în locul acelui nas turtit, acelei guri despicate, acelui butuc inert, acelei hîrci hidrocefalice, fără îndoială că vă veţi închipui în eîteva linii mari cum natura, cu acelaşi nomol de carne şi cu aceeaşi pornire d-a vivifica, ar fi putut să plăsmuiască o făptură cumpănită şi minunată.

Spaima şi dezgustul adeseaori te opreşte d-a analiza.

Exact acelaşi fenomen să petrece şi în oamenii care se ocupă de afacerile publice şi nu are un temperament hotărît şi rece cînd priveşte valvîrtejul neghiob si monstruos în care se află toate interesele vitale ale ţărei.

Aceasta însă atîrnă de temperamentul celui ce scrie.

Dar sunt şi mulţi oameni cari se pot stăpîni, cari cearcă să studieze cu dinadinsul nevoile ţărei şi mai ales mizeria economică care izbeşte, mai presus de orce, mintea celor ce vor să cugete drept în afacerile publice.

Contra acestor însă se ridică o altă piedică: lipsa desăvîrşită a unei statistice regulate pe care s-ar putea bizui în studiile lor.

Guvernul aciuai ne ameţeşte eu legi cari privesc agricultura, comerţul şi industria. Fitece ministru pe care a căzut nenorocul lui şi al ţărei de a purta la subţioară portofoliul agriculturei şi al comerţului convoacă făţiş comisii de comercianţi şi de agricultori, cum face d. Stolojan, or prepară pe sub ascuns rapor-turi asupra învătămîntului agricol, cum a făcut d. Cîmpineanu. la cari unii din noi au lucrat fără a cunoa-şte pe d. ministru, fără a-i cere nici plată, nici funcţie. Dar toate acestea rămîn numai nişte încercări pe cari miniştrii le pun la dosar, căci scopul lor a fost numai d-a mînji ochii oamenilor, d-a le înşela nădejdea, d-a fermeca Camera, d-a-şi măguli nepriceperea şi de a-şi linişti puţin conştiinţa lor vinovată.

Dar în sfirşit, dacă faţă cu sărăcia ce bintuic comu-nele şi cătunele noastre ne-am hotărî să ajutăm pe miniştrii nepricepuţi fie prin raporturi ascunse, fie prin studii făţişe şi publice, mărturisim că întâmpinăm o greutate aproape decisivă: lipsa unei statistice rc-gulate.

în adevăr, relele ce cad asupra noastră variază după regiunea ţărei, adică după situaţia judeţelor, după clima lor,după pămîntul lor, după obiceiurile lor, după cursurile de ape. Căci altele sunt nevoile săteanului din munte, altele la plăieşi, altele acelor din muscele, altele acelor din cîmpie; şi, dacă lăsăm la o parte aceste subgrupări, altele sunt nenorocirile românilor din Moldova, altele la cei din Muntenia, şi cauzele lor ce trebuiesc stîrpite ori cel puţin micşorate sunt aproape cu totul deosebite.

Dar unde e statistica după ale.cărei ţifre reci şi adevărate, după ale cărei medii şi curbe să ne putem îndrepta ca să putem vedea exact întregul răului şi să ne dăm seama neted de cauza lui?

Noi nu ştim nici cîţi locuitori sunt în fiece judeţ, nici cît pămînt au proprietarii mari, nici cît au cei de mijloc, nici cît posedă săteanul; nouă, care nu ne este dat să ştim exact ce sămînţă, în ce proporţie să aruncă pămîntului în diferitele regiuni ale ţărei şi care e media productelor adunate de sătean şi de cultivatorul mare, luată după o unitate de întindere, cum vroiţi să judecăm despre economia naţională a poporului nostru? Cum am putea să ajungem la o economie rurală care să merite numele de ştiinţă? Şi cum ne-am inălţacu sigu-ranţă la un sistem de economie naţională?

Fără o statistică bine organizată, nimeni nu poate bine pipăi pulsul vieţei noastre economice şi eşti nevoit a te mărgini numai la acele probleme sociale în a căror înţelegere şi dezlegare statistica ne ajută prea puţin ori de loc.

Pentru ce d. Ioan Brătianu, căci numai el singur face evhnpeie de legi si Ic distruge, inventind miniştri şi răsturnindu-i, şi-a călcat prima lui datorie de om de stat, distrugîndu-si mijloacele de a cunoaşte halul economic în care se află ţara? Dar, dozorganizînd sta-tistica, a sfărîmat în cioburi oglinda care i-ar fi pus în ochi sărăcia ce bintuie agricultura noastră, care i-ar fi răsfrânt in faţă cauzele acestei decăderi şi, poate, d-ar fi avut minte să priceapă, i-ar fi pus la îndemînă leacul mizeriei noastre.

Marţian cercase, cu oarecare izbîndă, a organiza serviciul statistic, avînd in **vedere** modul de organizare al Austriei şi al Germaniei; şi, cu toate că pe atunci nu aveam nici drumuri de fier, nici administraţie spo-ită de oarecare carte, nici atîţia funcţionari, nici atîtea şosele, nici un serviciu poştal atît de întins ca astăzi, Marţian izbutise a pipăi răul, a studia cauzele lui **şi a** propune îndreptarea ce se cuvenea. Acest om, bolnav **şi** singur, a lucrat pentru ţară şi i-a făcut mai mult bine decît un guvern întreg care stă la putere de **zece** ani.

Astăzi statistica, marea carte în care s-ar putea citi întreaga viaţă a poporului nostru, nu numai **că** nu a făcut progrese, dar s-a îmbucatit, s-a falsificat, s-**a** distrus; şi cine ar cerca să citească în volumele ei – care apar aşa de rar, încît bine nu-ţi dai seama dacă mai apar — nu i-ar mai rămînea îndoială că această sta-tistică **e** necomplectă, zăpăcită, şi adeseaori falsă.

Numai în statistica noastră să poate vedea naivita-tea **că** locuitorii unui judeţ consumă exact aceeaşi canti-tate de carne în fiece lună, înfiecesăptămînă,ba şi în aceeaşi zi;

numai în statistica noastră să poate vedea că locuitorii după o regiune de podgorii beau exact aceeaşi cantitate de vin în fiece lună, la culesul viilor, la zobul strugurilor, ca şi în vremea căpşunelor;

numai în statistica noastră poţi vedea acelaşi număr de nunţi în toate anotimpurile;

şi,scurt, numai cu o astfel de statistică nu afli nici morţii, nici născuţii, nici creşterea, nici descreşterea populaţiei, nici exacta ţifră a străinilor cari ne-au inundat Moldova şi, în genere, toate oraşele noastre.

Iacă adevărata cauză care face pe mulţi să rămîie în generalităţi îndată ce vine vorba de starea noastră socială.

Dar e foarte simplu: d. Ioan Brătianu are dreptate să uite statistica, ba chiar s-o distrugă; altfel prea ar sări în ochii tuturora nefasta tutelă ce a exercitat asupra poporului de cînd a venit la putere.

Un minister care organizează o statistică şi dă publicitate! rezultatele ei e un tutor care-şi dă socotelele administraţiei sale.

Şi un tutor care nu-şi dă socotelele trebuie să fie or neghiob, or necinstit: risipeşte or fură.

„FIII POPORULUI"

si

„SĂRĂCIA" POPORULUI

Nu se află durere a ţărei care să nu fie luată în rîs de ignoranţi şi de amăgitori.

Ă născoci cuvinte cari ameţesc fără să coprinză ceva în ele, iacă o meserie mănoasă şi cutezătoare, asupra căreia dau năvală nemiluită oamenii ce abia ştiu să se iscălească, aceia cărora toată învăţătura să poate reduce la foi volante, şi, la urma urmelor, procopsiţii cari s-au înnomolit în ştiinţa broşurelor si în cinstea geambaşilor.

Şi, dacă această pornire ar rămînea închisă în haita oamenilor de uliţă şi în creierul oamenilor fără noroc şi fără minte, fără vază şi fără trecere printre cei ce cîrmuiesc afacerile publice, ar fi un rău peste care mulţi ar avea dreptul să treacă, lăsîndu-1 numai în biciul puritanilor. Dar această meserie trivială s-a întins ca o pecingine, s-a ridicat făţiş pe treptele sociale şi s-a încuibat mai ales în sfera guvernamentală de astăzi.

D-aci spaima dreaptă a celor pe cari îi mai îngrijesc soarta noastră ca popor mic, sărac şi incins de toate părţile de vrăjmaşi naturali.

Căci ce însemnează vecinicul răspuns al primului-ministru de „patruzeci şi opt" cînd i să pune o problemă dificilă de finanţe? Ce vrea să zică „libertate" cînd se vorbeşte de scoale? Ce să fie blagomania „fiii poporului" cu care banca ministerială să ridică cînd i să pune în ochi nefericita icoană a societăţii noastre?

!

Ce valoare poate avea pentru un om în toate minţile lui cuvintele de ieri ale d-lui Cimpineanu: „înainte! iacă ce suntem, inainte !"? Ce poate fi această logomanie decît numai şi numai o meserie de cuvinte? Ce alt poate fi decît industrie vicleană şi zadarnică, căci în schimbul jertfelor publice aceşti meseriaşi nu dau nici cizme, nici opinci, nici postav, nici cămăşi, nici zahăr, nici mai puţin o guvernare de omenie, ci numai cuvinte a căror valoare calpă ar trebui să revolte pe orce om care să bucură de o sănătate deplină?

.

Să râfuim o afacere. Să vedem puţin cum acest metod uşor al guvernanţilor să potriveşte cu singurul izvor de viaţă naţională. E vorba de agricultură.

Toţi miniştrii cari s-au odihnit pe scaunul agriculturei, şi cu ei d. Ioan Brătianu, au trebuit să recunoască, şi au recunoscut, că existenţa noastră economică este legată de brazdă, de mulţimea de jos, de cultivatori. Neavînd nici o industrie, pieirea ne-ar fi fatală fără pămîntul pe care l-am apărat atîtea veacuri şi fără ţăranul bun, umilit şi lipit de ogorul său. Foarte bine. Dar ce grije să dă acestei temelii pe care ne sprijinim cu toţii, mici şi mari, profesii libere şi nelibere? Acest guvern mărturiseşte singur că administraţie bună nu are încă; cultură, ce a apucat din strămoşi; în loc de şosele, drumuri naturale, pe ploaie schimbate în nomol şi băltoage; şcoli potrivite, de loc; iacă ce nu are; iar ce are, cu vîrf şi îndesat: serviciul militar, biruri grele, streini hrăpitori, biserică dărăpănată, preoţi beţivi, monopoluri berechet şi opt miniştri in vîrful acestei lihneli sociale.

în faţa acestui scandal, voi, cari vorbiţi cu împăraţii, voi, rasă rîvnitoare de belşug şi onoruri, voi năclăiţii în decoraţii şi cordoane streine, voi, socotiţi onest a răspunde cu cuvinte sub care să pot adăposti de minune: şi ignoranţa, şi nepăsarea, şi viclenia, şi necinstea.

„Libertate? fiii poporului? patruzeci şi opt? înainte?" Aci e tot leacul agricultorilor? în aceste cuvinte vi să închide toată mintea voastră?

Inventaţi alte ileacuri noi cu cari să îmbrobodiţi naţiunea; reţeta s-a învechit, si seminţele de haihui pe cari le-aţi semănat în **Iară** ş-au dat tristele roade: „libertatea" voastră a produs sărăcia, datoriile şi libertatea in banii publici; „fiii poporului" au cuibat despoţii mici, lacomi şi inţestaţi; „patruzeci şi opt" al d-lui Brătianu **a** născut pe imoralul optzeci şi cinci, iar „inainte" al d-lui Cimpineanu ne-**a** dat îndărăt pînă la timpurile in care clasa muncitoare şi productivă era sclavă, îngenucheată, stoarsă şi pusă în rîndul uneltelor brute.

Nu. Chestiunile economice ale unei ţări nu să dezleagă de oamenii ce să sfătuiesc pentru a găsi cuvinte cari uimesc şi înşeală. Şi a îmbunătăţi soarta plugarului este o datorie de căpetenie a acestor „fii ai poporului", şi este o datorie uşor de împlinit, cu atît mai mult cu cît nimeni nu le-ar cere să transforme desăvârşit toate mijloacele de producţie.

Suferinţele ţăranului sunt multe şi mari. A le vindeca pe toate rămîne un ideal, dar a-l scăpa de unele a stat şi va sta în putinţa oricărui guvern.

în adevăr, lăsînd la o parte cit pămîrft are şi cît i s-a dat şi cit i s-ar fi cuvenit după lege să i să dea, trecînd peste administraţie, neluînd seama îa impozitele indirecte, este o sumă de rele, uriaş de mare, care nu-i cade pe cap decît din cauza neştiinţei cu care-şi sparge şi-şi seamănă ogorul.

Ţăranul nu-si dă bine seama de împrospătarea pămintului, nu-şi face rotaţia bucatelor, nu cunoaşte foloasele unor semănături, habar nu are de industria agricolă cu care s-ar putea ocupa in vreme de iarnă şi nu ştie ce animale de bătătură ar putea să-şi acioleze. Toate aceste neajunsuri grele nu provin decît din ignoranţă. Şi miniştrii de agricultură ai d-lui Brătianu zece ani d-a rindul au făcut politică de vanitate şi de bun trai, pe cînd adevărata lor politică ar trebui să le fie coarnele plugului şi brazda.

Din cele 300 de milioane eu cari au sporit datoriile publice, pentru ce nici un „fiu al poporului" nu s-a gîndit să facă şcoli mici, simple, potrivite cu trebuinţele acestui popor, din care-şi fac o glorie că au ieşit şi o înaltă politică de a-l minţi? O şcoală de agricultură ca cea de la Herăstrău nu scoate plugar cult; tinerii cari ies d-acolo pot fi profesori, moşieri, vechili pe la domeniile proprietarilor mari, dar niciodată ţăran care să frămînte şase pogoane de pămînt. Numărul lor este mic; studiile lor dezvoltate şi trebuinţele ce-şi crează sunt şi mai dezvoltate. Dorinţele le sunt mai mari decît a-şi strînge călcăiul în opincă, mijlocul în şerpar or în chimir; minele lor, obicinuite cu căldura claselor, nu mai pot răbda gerurile; şi, în genere, o minte care să înalţă prin studii ceva mai desfăşurate, destoinică d-a dirige, nu mai poate fi potrivită cu munca directă, cu practica imediată a ştiinţei, mai ales cînd această muncă e grea şi materială.

Ceea ce ne trebuie nouă sunt şcoli agricole regionale, şcoli comunale agricole. La ce folosesc plugarului nostru, care nu să dezlipeşte de pămîntul său decît de nevoie, acele clase primare prin care trece, după întîmplări, şi să spoieşte cu nişte cunoştinţe streine meşteşugului său? Cîteva oraşe mai mult în mintea lui, cîteva fluvii, rîuri şi gîrle pe cari le-ar afla că să resfiră în America, cîteva socoteli, caregula de trei şi proporţii, toate acestea nu-l ajută întru nimic la spargerea ogorului său şi nici va afla, bunioară cînd trebuie să-şi semene rapiţa, nici cum să şi-o apere de viermi.

în loc de aceste şcoli primare-rurale, aşa cum sunt întocmite, cu geografiile, catehismele, gramaticele şi geometriile lor, am putea avea cu aceleaşi 'cheltuieli modeste şcoli agricole, din cari săteanul, după ce a învăţat să scrie şi să citească, să poată dobindi idei de agricultură practică şi de industrie agricolă. Numai astfel săteanul ar ajunge ca să scoată ban alb din băligarul care ii putrezeşte morman în bătătura sa săracă ; numai astfel ar învăţa să-şi crească păsăretul pentru a avea d-ale gurei; numai astfel s-ar îmbrăca în lina caldă şi sănătoasă a oilor lui în loc s-o schimbe pe fustele de stambă, scrobite şi friguroase.

Dar dacă poporul s-ar îmbogăţi, dacă puţin ar da de bine, îmbrăcat şi nutrit mai din belşug, „fiii poporului" de la putere nu l-ar mai putea guverna cu vorbe goale ca „libertate", şi „înainte".

Un popor bine nutrit, nervos şi viguros, cu voinţă şi cu minte limpede, ar scutura de pe grumaji orce guvern de despoţi lacomi şi piperniciţi.

Un popor sărac nu poate avea nici voinţă, nici gîndire.

Ei şi? Domnul Cimpineanu a strigat, ieri în Cameră: „înainte! înainte !".

LAŞII

Suni oameni cari pentru un codru do pine pindesc la răspintii si, pitulați în şanțul şoselei, ucid pe calatori. Aceştia suni laşi din cauza lenei şi **a** foamei.

Sunt oameni cari umblă cu traista intrigei pentru **a** să recomanda ceîor mai mari. Şi, linguşind, aeuzînd Mră scrupul, intrînd în noroi şi scuturtndu-se p» orcine ini Uneşte in drum, îşi răcoresc mica lor inimă Aceştia sunt ambițioşi fără nici un dar de la **Dumnezeii** Aceştia sunt laşii ce bîjbiie Ia întuneric după procopseaîă.

Sunt oameni cari acuză pe alții de infamia lor: şi făcând dintr-un lucru de nimic o vina, din vină **ui.** păcat, din păcat o crimă, nu să opresc decît cînd soco fese că a adus pe adversarul, lor tocmai în halul i:< care i-au adus nesimțirea şi ignoranța lor, micşorimo • şi neobrăzarea lor. Aceştia sunt laşii condamnați, da grațiați şi cocoloşiți de câțiva puternici cinici. **Dac** cel puțin tot ce fac ei fac pe față. Îşi declară meseria.

Cei dinții îşi primejduiose capul, cei d-al doilea **ic** aspiră decit la pomană, cei d-al treilea îşi vînd obrazu!. In toate aceste mizerii omeneşti există o cumpănă. în tustrele cazurile este un'rizic de viață or de einsl- .

Dar pe lingă aceste fapte, pe cari întreaga lume ' cunoaşte, s-a descoperit un altul în care laşitatea e . cunoştinţă nouă pentru mintea omenească.

Un scriitor insultă personal pe cineva într-o gazeta

Scrie; nu dovedeşte; nu subscrie. Să ia socoteala gazetei; gazeta nu mărturiseşte autorul; primul redactor al ei îşi ia asupră-şi responsabilitatea articolului. îşi constituie martorii şi cearcă a repara insulta pe teren.

Dar după cîteva asalte acest cavaler, care şi-a încrucişat spada pentru altul, să declară obosit de vecinicie, neputînd a se mai bate nici după o odihnă ce ar fi putut crede el necesară, nici chiar în altă zi. Martorii săi primesc şi subscrie o astfel de situaţie. Martorii cari mi-au făcut cinstea de a fi ai mei, după cum mi-au declarat, nu puteau să-mi „ţie cu d-a sila adversarul pe teren".

în urma acestora m-adresez către cel care a scris acel articol injurios:

Ai avut laşitatea d-a insulta fără a subscrie;

Ai avut laşitatea d-a nu mărturisi insulta;

Ai avut laşitatea d-a priimi ca să se bată un altul in locul tău;

Trebuia, cel puţin, să nu iei asupră-ţi şi ruşinea d-a trimete în locu-ţi cavaleri *cari să ostenesc şi să ostenesc de vecinicie.*

Ştiu că necinstea merge mînă în mînă cu laşitatea.

Poltronia d-tale e un nou caz pe lume.

Şi pentru un necinstit şi un laş, între baston, palme şi... sunt dator să stau la îndoială.

în tot cazul, în ziua cînd îţi voi afla numele, vei priimi neapărat ceea ce ţi să cuvine din cele trei drepte plăţi.

PREMIERUL NĂZDRĂVAN

în poveşti şi basme multe să spun; dar ce plac mai mult copiilor e cum împăraţii îşi trimet copiii la procopseală şi cum ridică palate; în toate aceste fapte întîmplarea decide.

Apucă împăratul arcul din cui, îl întinde voiniceşte şi săgeata zboară: încotro să duce săgeata sau unde-o cădea, un băiat d-al împăratului porneşte nouă cu a brînzei, or un palat i să ridică celei mâi mici dintre zînele sale de fete.

Şi azi, la noi, d. Brătianu face întocmai ca împăraţii din poveşti. Cînd să joacă d-a schimbarea ministerului, ia arcul lui Domiţian cu care săgeta muştile, trage în partidul colectiviştilor şi care deputat or senator va fi atins din grămadă, aceluia îi dă un portofoliu văduv de stăpîn. Dar va fi destoinic or nu ca să-şi ducă greutăţile ministerului, va fi visat, nu va fi visat vrodată, la reformele cerute de întreaga ţară în ramura ce-i dă pe mînă, aceasta este o afacere fără nici o importanţă pentru noul împărat din poveste. D-l Brătianu are o scuză pentru conştiinţa sa. „Am fost în tinereţe prapurcic în armată', îşi'zice d-sa, m-am făcjit din senin ministru de război'şi armata a mers minunat de bine; aşa mi-au spus prietenii dinprejurul meu. De ce cutare să nu fie un bun financiar?"

Dar pînă aci calea-valea. Mai departe povestea pusă în practică este şi mai hazlie. Primul ministru

dupe ce şi-a înnemerit cu ochii închişi miniştrii, îndată-i vine ciudă pe rînduiala ministerială.

Acum însă lasă arcul să i să odihnească.

Deschide frumuşel o cutie, scoate un „flaut fermecat", cheamă pe rînd pe toţi miniştrii şi începe a le cînta. Ministrul căruia îi cîntă începe să sară; şi joacă ce joacă pe cînd ceilalţi ascultă la uşa cabinetului înmărmuriţi, iar d. Brătianu îl opreşte în mijlocul danţului şi-i zice: „Tu din ministru de justiţie vei deveni un'ministru de finanţe". La al doilea: „Tu din ministru de război te **vei** preface în ministru de externe" etc.

Astfel îşi farmecă ministerul, îl întoarce pe dos, îl farmecă şi, cînd să mînie, îl face praf şi fărîme.

Această legendă nu să petrece nici la Smirna, nici la Cair, nici îa Damasc; şi nu este furată nici din *O mie şi una ale nopţi.* Faptele să petrec la noi, sub împărăţia premierului năzdrăvan I.C. Brătianu.

Să luăm un exemplu.

Printre toţi oamenii noi aduşi la minister de d-l Brătianu, cel care pe drept avea mai multă trecere în opinia publică era d-l Nacu **ca** ministru de justiţie.

Profesor de dreptul civil laFacultatea din Bucureşti, om aşezat şi serios, neamestecat în nici o afacere bănească din cîte să imputâ celorlalţi miniştri, toate acestea lumea le credea şi le crede. Iacă de ce mulţi oameni s-au bucurat la venirea sa ca ministru de justiţie. Şi, cu toată destituirea nedreaptă a unui procuror, nimeni nu avea temerea ca nu cumva d. Nacu să semene predecesorilor săi din partid. Ba, mai mult, să credea că **va** fi singurul ministru roşu care va face serioase reforme in justiţie.

Ce e drept, tînărul ministru s-arătă om harnic din capul locului. Convocă comisii, să consultă cu prietenii, întrebă curţile, s-adresă la înalta curte de casaţie. Orcît de pripită ar fi fost hărnicia sa, orcît era în neajuns de datele ce trebuiesc unui bun reformator, căci nu cunoştea nici personalul, nici numărul proceselor din ţară pierdute şi cîştigate, împărţite dupe cauză, dupe persoanele în litigiu, dupe durată, dupe

regiuni, dupe instanțe etc., orcît de novice era în materie de reformă, totuşi onestitatea şi bunăvoința d-sale puteau să-1 ajute a îndrepta justiția pe sfert, dacă nu pe jumătate.

Dar dupe şase luni de gîndire, cînd toată lumea aştepta să-i vază proiectul său, cînd ziarele chiar deschisese discuția acestui aşteptat proiect, criza ministerială sosi cu toate grijile ei. Proiectul începu a face ceva mai puțin zvon. Apoi, cu dezbaterile răspunsului la adresa tronului, tăcerea acoperi bietul proiect, care să îngropa şi el, ca şi celelalte proiecte cari s-au oprit în calea metamorfozelor, rămînînd în stare de crisalidă fără picioare, fără aripi, fără viață.

Noul minister s-a constituit, şi d. Nacu, făcîndu-şi scrum proiectul său cu care să încerca a reforma justiția, se vede exilat la Ministerul de Finanțe. De unde d-sa financiar? Cînd a învățat să conducă finanțele țărei? Ce vraje 1-a făcut să primească o situație atît de falşă? De unde s-ar fi priceput să facă față în specialitatea sa, să primească a fi surghiunit în ale finanțelor? Dar, pentru un om cu conştiință cum trebuie să fie d-sa, a-1 trece de la justiție la finanțe este a suferi un adevărat exil ridicul, căci este un exil de minte. în finanțe: şi limba lor, şi socotelele lor, şi daraverile, şi personalul, şi neajunsurile lor îi sunt streine. Nu va înțelege decît prea puțin şi foarte cu greu. Prima sa încercare de prezentarea socotelilor a fost aspru şi pe drept criticată.

Vroieşte, poate, să încerce şi în finanțe un proiect de reforme?

Cînd va sfîrşi proiectul, noi îi proorocim că va fi prefăcut în ministru de război sau nu va mai face parte din minister.

întîmplarea d-sale nu e izolată; e un sistem de guvernare al d-lui Brătianu. Nu vroieşte miniştri capabili şi speciali. îndată ce un ministru cearcă a face ceva durabil în ramura în care să pricepe, îl preface or îl alungă.

Căci povestea nu să petrece nici la Smirna, nici la Cair, nici la Damasc, ci la noi.

Primul ministru are un arc de argint, mic cît arcul de muşte al lui Domițian, şi un „flaut fermecat".^

Cînd închide ochii şi trage cu arcul în partid, îşi compune ministerul, iar cînd cîntă cu flautul, îşi farmecă miniştrii şi le preface şi mintea, şi menirea.

Dar după flaut vine rîndul arcului; iacă de ce povățuim pe d. Nacu să nu mai cerce nici o reformă în finanțe.

CURIERUL BĂILOR

I

Lacul Sărat, 14 iuliu 1886

Fără îndoială, dragul meu directore, Lacul Sărat, sau, cum îi zic brăilenii, Lacul scurt, fără Sărat, este menit a deveni cu timpul, mulţămită puternicelor proprietăţi medicale ale nămolului său, una din staţiunile de căpetenie ale României. După cum altădată eram obicinuiţi a admira numai la Karlsbad şi într-alte mari staţiuni termale şi balneare din Europa tămăduiri mai adevărate decît cele din lacul Bethsedei din *Noul Testament,* tot astfel cei cari ca mine vin în simpli vizitatori să vadă Lacul Sărat au ocaziunea să admire pe modestele şi puţin îngrijitele aleie ale Lacului Sărat adevărate minuni de tămăduire. Paralitici aproape împiciorogaţi, foşti scrofuloşi cu sîngele aproape curat, doamne cu felurimi de suferinţi căpătînd din zi în zi mai multă putere, mai multă faţă şi, prin urmare, recîştigînd, graţie nămolului greu mirositor, farmecile firei şi frumuseţei lor de mai nainte.

Adaugă pe lîngă acestea, dragul meu directore, o altă particularitate proprie numai Lacului Sărat, aceea adică de a avea de vro 3—4 ani încoa un număr de 300 pînă la 500 de copii şi copilaşi în fiecare stagiune balneară; 500 de glasuri vesele,'500 de drăgălaşe hohote de rîs cari răsună prin uliţele, pieţele, şi piaţetele (toate în formaţiune) ale Lacului Sărat şi după ele şi ceva plînsete, destul de multe, în ora de baie în nămol — *le quart d'heure de Rabelais* al micilor domni şi împăraţi din Lacul Sărat —, toate acestea la un loc combat cu putere monotonia proprie serioaselor staţiuni balneare, staţiunilor în cari petrecerile sunt lucru accesoriu şi de a patra mînă.

Şi, totuşi, cu toată seriozitatea curei, cu toateemanaţiunile lacului pecari vîntul le aduce spre orăşelul balnear şi cari fac în tot minutul pe locuitorii lui trecători să-şi zică: suntem suferinzi, totuşi petrecerile se ţin dîră pentru fiecare în felul său. Vizitele cunoscuţilor; *la causerie* sub umbra cam costelivă a salcîmiorilor sădiţi mai an şi anul acesta; enumerarea minuţioasă a incidentelor zilei, mai totdauna incolore prin firea lor, dar bine împodobite de fantazia şi spiritul doamnelor; excursiuni la mult visata „Movilă" de lîngă şoseaua Călăraşilor şi la frumoasa grădină de lîngă Brăila, numita „Grădină la Monument" şi botezată de birjarii Brăilei „La Molament"; vizite zilnice cînd la băile statului, cari încă nu s-au deschis, cînd la aşanumitul Cazino, tot al statului, care tot nu e isprăvit, aceste petreceri pe lîngă cari se adaugă lăutarii de la restaurantul — artist primitiv în vioară Stanică Bîrlează (un tip caracteristic asupra căruia voi reveni) — alcătuiesc viaţa la Lacul Sărat.

Balurile de vară, după sentinţa ce-mi comunicară mai adineaori vro cîteva domnişoare, judecătoare suverane în această săltătoare şi cadenţată materie, balurile de vară nu s-au înjghebat încă în toată puterea lor.

Şi, poate, cred eu, că nu se vor înjgheba decît tare greu dacă de aci înainte multe zile încă vor continua căldurile spăimîntătoare ce chinuie Brăila şi Lacul Sărat cu o furie africană. Alaltăieri, ieri şi azi, căldura muiase pînă şi ştiinţa limbei române în capul reprezintanţilor Ministerului Domenielor, reprezintanţii cari au zis evreilor vopsitori să scrie alb pe negru pe capul uşilor de la noul Casin ici *Cafee,* mai dincolo *Casino,* mai departe nu ştim cum, dar tot în o, o, întocmai cum Bîrlează scrie pe lista mult criticatelor, dar mult mîncatelor sale bucate *rizotb d lă italiano*; Choufleury şi Mateescu la Teatrul Naţional din Bucureşti nu vorbesc cu mai multă ştiinţă în *o, o* decît cei cari fac *Casinul* Lacului Sărat şi mănîncă la Bîrlează *rizotb â lă italiano.*

Dacă vrun membru al Academiei Române, secțiunea limbistică, citește aceste rînduri, verse, rogu-l, o lacrimă duioasă asupra bietei limbi române pe care Ministerul Domenielor o tractează atît de crud la Lacul Sărat. Nu-i cer decît o lacrimă pentru Lacul Sărat; le va vărsa pe celelalte peste chinuri şi mai dureroase, suferite cu nebiruit stoicism de biata limba română pretutindeni.

Ca limbă în Lac, nu e vorbă, româneasca împestrițată predomină: greceasca e departe de a-i lua, ca în alte timpuri, locul; franceza îi ține ca o soră mai mică, în *Lac,* un ison armonios; destul de des nemțeasca aruncă notele-i dure pe aleele principale ale Lacului, iar italiana brăileană sau *levanlia* mai îndulcește asperitățile germanei duminica pe seară, cînd Brăila *fashionable* vine să se arate înomoliților din Lac şi să epateze pe bucureşteni cu exhibițiunile unor toalete, trăsuri şi *attelages* de un gust mai mult sau mai puțin corect. Ieri, duminică-seara, bunioară, bogații grînari de toate neamurile, bogații arendaşi, bogații'bancheri, bogații mai nu ştiu ce, veniră din Brăila la Lac pentru a se arăta în toată strălucirea lor, destul de prăfuiți de drumul (25 minute) parcurs din oraş pînă la *Lac.* După ei, alți brăileni sosiră; poporațiunea Lacului creştea pe minut pe minut.

Eh! deacă confortul şi silințele administrațiunei ar fi nu numai mari, ci mai pricepute şi mai cerute de natura întreprinderii, Lacul Sărat ar deveni peste 2—3 ani o stațiune de căpetenie! Dar... dar... voi reveni.

II

Lacul Sărat, 15 iuliu 1886

Nu ştiu, dragul meu director, dacă statul o fi aiurea bun întreprinzător, negustor harnic şi prevăzător; în Lacul Sărat statul n-a fost şi continuă a nu fi bun întreprinzător, harnic şi destoinic negustor.

De ai lua *dai capo al fine* sau *dai fine al capo,* căci multe lucruri se încep de la sfîrşit, de la coadă, în țara românească; de ai judeca de la începutul stagmnei pe stat, principalul întreprinzător din Lacul Sărat, te vei convinge la tot pasul că intențiunile i-au fost excelinte, pline de dor pentru prosperitatea mult repetatei stațiuni. Vai mie însă, sau, mai bine, vai, nu mie, un simplu *viator* turist, ci statului şi bolnavilor, intențiunile pornind spre realizare, toate, fără pic de excepțiune toate, şi-au pierdut firea, sau desnaturat, au ieşit din vacă urs, după exemplul celebru de mai zilele trecute.

Si mai întîi *Casinul* pentru a nu zice *Cazinoul.* Avea să fie gata la 1 iuliu; se zicea, se afirma, se trîmbița prin toată țara; ecoul Brăilei şi al întinselor şesuri dunărene repetau pe întrecute că acest casin va fi inaugurat la 1 iuliu în prezință autorităților bucureştene, brăilene şi *chişcănene* (de comuna Chişcani ține Lacul Sărat); ba încă, lucru pe atît de firesc pe cît de rar în țara românească, se mai adăugea cu privire la solemnitatea inaugurațiunei că şi presa va fi invitată.

Inaugurarea la **1** iuliu chiar era tîrzie pentru un negustor care îşi pricepe englezeşte interesele; stagiunea in Lac începe bine de tot la 15 iuniu. Dar — fie 1 — zicea românul, care e adesea răbdător din fire, şi **1** iuliu tot e bine. Suntem în 15 iuliu; mai sunt 15 zile de stagiune deplină şi în putere; nici, nu e vorbă de inaugurare; casinul nu e gata. Doamnele din Lac îl vizitează zilnic pentru a vedea cum înaintează lucrările, si îndeosebi acelea ale parchetului din sala de dans.

Fii sigur, dragul meu directore, că nu complimente fac cocoanele celor ce inimează lucrările. Multe au plecat fără să fi danțat în această sală, despre care li se povestise minuni, chiar de cînd erau încă în pădure parchetele. în fața acestui casin, oaspeții Lacului nu fac decît să se întrebe: eh! cînd e inaugurarea? cînd? cînd? Va fi? Nu va fi! Ba o să fie! Cred. Nu cred.

Vă închipuiți deci lesne că, dacă în Lac nerăbdarea a ajuns la culme, darmite în Bucureşti, unde pe drept cuvînt mulți din confrații noştri au inaugurat din cabinetul lor de 2—3 ori pînă acum acest r.einaugurabil casin al Lacului Sărat.

In Lac şi pretutindeni, inaugurarea, *chestia* inaugurărei a ajuns de pomină. Ieri, la „Movila", doi diblari şi un cobzar cîntau în fața mai multor vizitatori pe nu ştiu ce arie de *Frunză verde:*

„Cînd s-o-ntoarce Lacu-ncoace
Şi-o creşte în el putcoace,
Atunci domnul Stolojanu
Şi cu vraciul Rîmniceanu
Or veni din Bucureşti
în vagoane-mpărăteşti
Şi-or merge sus la casin
Şi-or bea vutcă şi pelin
Şi-or încinge hora mare
Pentru inaugurare
Of (ter)
Pînă atuncea tot Bîrlează
E a Lacului sfîrlează" (bis)
Etc. Etc. Etc.

Casinul, anul acesta, nu va îace nici 15 la sută din ceea ce ar îi îăcut dacă s-ar fi inaugurat la 1 iuliu cel mai tîrziu.

Aceasta-i prima probă de destoinicie a statului în întreprinderile lui proprii.

A doua probă.

Pînă acum, de vro 3-4 ani, băile de nămol, calde şi reci, erau făcute de particulari în mod primitiv, încet, greoi, dar eficace. După ce aceşti particulari şi bolnavi întemeiară reputațiunea Lacului Sărat şi cînd într-o bună dimineață statul simți că-1 apucă dorul întreprinderilor balneare, desființarea stabilimentelor particulare de băi calde şi reci şi înființarea unui stabiliment al statului, mare, sistematic, *ştiințitititific* (cum zice Bîrlează), fură hotărîte. Statul negustor'nu vrea concurență. Noroc numai că ordinul de dărîmare al vechilor şi primitivelor stabilimente nu fu intimat proprietarilor de la începutul stagiunei, căci, de s-ar fi întîmplat astfel, rămînea lumea fără băi calde şi îără înlesnirile trebuincioase la băile reci. De ce?'Pentru că băile calde şi reci ale marelui negustor nu s-au gătit decît ieri.

Si ce fel de găteală? Desigur că a băgat în ea prea mult *sisisistem,* deoarece conductele nu merg, nămolul e subțire, mecanismul umblă pe poftă, cînd de la 8 la 12, cînd de la 2 la 4. Azi un onor inspectore financiar era să fie julit, iar o damă care ceruse o baie de 26 de grade a primit-o de 36. Ca debut, stabilimentul *momodel* nu a ştiut să-şi pregătească unul ceva mai reuşit. Şi pentru eă publicul nu dă decît cu praştia pe la *momodel,* administrațiunea băilor, în unire cu onor primăria Chişcanilor (care trebuie să se priceapă foc în materie balneară), a hotărît să dărîme podurile cari conduc la băile reci cele vechi. Ieri s-a comis această probă de longanimitate şi cavalerism ale noului marenegustor.

Primitivii, adică cei cari serveau pe bolnavi in stabilimentele cele vechi, surîd, căci văd de acum cu siguranță că *momodelul* nu va merge, că e rău aşezat, că în anii secetoşi apa lacului se va retrage din dreptul stabilimentului,'că nu e lîngă centru, deoarece, pentru a nu tăia perspectiva casinului, cei ce au ales poziţiunea băilor l-au dat spre dreapta, spre capul aleelor, departe de tot de locurile unde în Iac nămolul este şi se face în straturi mai bogate.

Poate, zicea o damă ieri, poate că .pentru a alege locul unde să se facă băile s-a cerut şi avizul onor primării a Chişcanilor, de care atîrnă Lacul Sărat cu trup şi suflet, mulțămită uneia din acele giuvaeruri de înțelepciune administrativă, şi poate că acest aviz competinte al Chişcanilor a întrunit maioritatea voturilor.

Nu ştiu dacă primăria Chişcanilor şi-o fi dat în astă privință avizul său competinte, dar ştiu şi am văzut ieri cu ochii cum afabilul primar voieşte să devină cu orice preț adevăratul părinte al Lacului Sărat. Voieşte să dea cît mai multe distracțiuni bolnavilor din Lac. Deci ştiind cum că tragerea la țintă cu puşca, flinta şi pistolul (pac ! poc !) place mult nervoşilor, anemicilor, doamnelor suferinde şi copiilor mici, presupunînd de asemenea că jocul cu popicele (bam **1** bom! bum!) trebuie să fie una din viele dorinți ale bolnavilor mai sus numiți şi cu locuința prin

apropierea lui *pac\ poci* şi lui *bam! bum!* — d. primar a dat voie unor nemţi să-şi facă instalaţiunile necesare la dreapta casinului la 50 de paşi.

Ce vreţi, în materie de petreceri potrivite cu natura staţiunii, onor primărie a Chişcanilor face cît se pricepe.

Primarul şi-a zis că, dacă lui îi plac popicele şi tragerea la ţintă, de ce oare nu le-ar place şi suferinzilor cari sunt pe picioare? Argumentul e fără replică ; omul, cînd e lăsat în voia firei, judecă lumea după el.

Din aceste rînduri, dragul meu directore, reiese un lucru: anul acesta statul a lucrat numai pentru anul viitor. A-nceput tîrziu, va sfîrşi cu dibuieli foarte tîrziu. Singurul profit ce va trebui să treacă la activul întreprinderii sale din Lacul Sărat va fi acela că a probat vizitatorilor eu *casinul* şi cu *stabilimentul de băi* că se interesează de această staţiune. Tot e e ceva, ba încă mult în ţara românească.

Voi reveni asupra Lacului într-o a treia şi ultimă scrisoare.

III

Lacul Sărat, 16 iuliu 1886

Nimeni, şi noi printre cei dîntîi, nu vom cere administraţiunilor de la băile noastre ca dodată să scoată ca Joe din cap pe Minerva armată, o desăvîrşită instalaţiune a staţiunilor balneare, frecventate mult, cum e Lacul Sărat. Ştim că începem, că începuturile sunt dibuitoare, că nu putem avea geniul de *comfort* în instalaţiune al hangiilor elveţiani. Nu pretindem a ni se da *multul,* dar dorim *puţinul,* şi, cînd o administraţiune balneară ori de alt soi ni-1 dă, suntem mulţămiţi în grad superlativ.

Astfel de pornire spre mulţămire îmi pare de vro 4 zile de cînd mă *iglindisesc* în Lacul Sărat că este şi-n spiritul locuitorilor provizorii ai staţiunii. Cu alte cuvinte, se mulţămesc cu puţin, cu frînturi de atenţiune din partea administraţiunii. Probele slabe de îngrijire ce această administraţiune le dă din cînd în cînd îi fac să zică cu plăcere: tot e mai bine ca anul trecut, fără îndoială progresăm; la anul va fi şi mai bine.

Dacă administraţiunea le-ar da asemenea probe slabe, uşoare, foarte puţin costisitoare de îngrijire, de atenţiune, de năzuinţă spre confort, sunt sigur că în cor locuitorii s-ar întrece a ridica la ceruri pe îngerii de administratori ai Lacului Sărat.

Exemplu:

Fură ploile de la sfîrşitul lui iuniu şi de la începutul lui iuliu. Pămîntul argilos al celor trei aleie paralele şi al piaţetei se desfundase teribil. Circulaţiunea devenise cu desăvîrşire imposibilă. Cu toată uşurinţa de nimfe a doamnelor, tocurile Louis XV se afundau în potecele burduşite, încît nu auzeai pe alee decît ţipete, nu de cochetărie, ci de adevărată spaimă.

Presupune, dragul meu ziarist, îmi zicea ieri o doamnă din cele cari s-au afundat în nomolul aleelor, presupune că aş fi fost o engleză, *miss* sau *mistress n'imporie,* şi că m-aş fi afundat atît de adine încît singură n-aş fi mai putut scoate picioarele din chisăliţa Lacului Sărat. Nefiindu-mi prezintat, nici un domn n-ar fi putut să sară să-mi întindă mîna. Deci aş fi stat ca femeia lui Lot, nu schimbată în sare, deşi în Lacul Sărat, pînă cînd bărbatu-meu sau frate-meu sau vro cunoştinţă făcută conform regulelor de prezentaţiune să **Aună** să mă scape.

Deşi curios, argumentul doamnei X... îşi are cuvîntul său de a fi; ba chiar a fost, supt diferite forme, pus in practică atunci cînd ploile îngroziseră pe toate doamnele din Lac.

După ploaie, pe aleea unde şeade prefectul Brăilei, administraţiunea a pus de a făcut să se cunoască unde e trotoar şi unde e strada. Pînă atunci, ca acum pe celelalte două alee, drumul era otova. Îndată ce au văzut această formidabilă îmbunătăţire făcută de administraţiune, un concert de laude la adresa administratorilor s-a ridicat din toate căsuicele Lacului; la baie, unde doamnele se perpelesc ca sfintul

Laurenţiu pe grătarul nerăbdărilor nervoase, nu se vorbi 2—3 zile decît de magnifica şi peremptoria probă ce a dat vizitatorilor administraţiunea făcînd trotoare şi stradă pe aleea principală. Multe doamne cari onoră pe unii ziarişti cu spirituala lor prietenie vorbeau să telegrafieze la Bucureşti la ziare această admirabilă gentileţă a administratorilor.

Vedeţi cu cît de puţin lucru se poate ademeni publicul! Şi notaţi că astă probă este cît se poate de incompletă. Strada e oricum nivelată, se desparte de trotoare, dar, îndată ce o mai ploua, pămîntul se desfundă din nou, iar nivelul îşi ia adio de la aleea medie a Lacului. Trotoarele, în loc d-a fi în clin spre stradă, sunt p-alocurea înclinate spre case, aşa că la ploaie apa va da îndărăt în loc d-a curge la vale in uliţă. Nu e pic de petriş şi nu va fi decît ia anul.

Şi notează, dragul meu directore, că, dacă ar fi fost un pic de bunăvoinţă, cu niţel, foarte niţel petriş s-ar fi făcut, atunci cînd era pămîntul moale, după ploi, o potecuţă de cel puţin 75 centimetre lărgime pe trotoare, s-ar fi bătut îndată, iar cocoanele îa viitoarele ploi n-ar fi mai perforat fără să vrea cu tocurile *Louis XV* diferitele straturi din cari se compune tărîmul geologic superior la Lacul Sărat. E, dar, zice-veţi, ceri prea multe şi ştii prea bine că administraţiunilor române nu le prea place să se treacă cu firea.

Aşa e; deci nu incriminez, ci constat faptele. Iacă încă unul destul de expresiv.S-a lucrat casinul, tîmplăria toată a fost făcută în piaţeta din faţa locului unde s-a aşezat casinul. Pentru a-şi propti scândurile şi a-şi face meşteşugul, tîmplarii au bătut o mulţime de ţăruşi, cari, înfipţi afund, nu se mai văd din iarbă. Lucrările s-au sfîrşit de mult, ţăruşii insă au rămas locului. Azi sunt de pomină, vor deveni legendari!

într-adevăr, de stai bunioară la cafeneaua-cofetăria „Progresului", în colţul despre dreapta casinului şi priveşti spre Lac, asişti la privelişti de felul cărora numai artiştii de la *Palais Royal* din Paris îţi oferă unele cu arta lor.

Vezi un domn bătrîn că traversează piaţeta prin iarbă mergînd încet, tacticos, cu deosebită maiestate. Dodată execută un salt: bustul i se azvîrlă înainte, picioarele joacă o secundă, pasul zis la Paris *le pas du homard en delire.* Cauza? Ţăruşul!!

Vezi o doamnă venind iute cu paşi mărunţi de la baie, tot p-acolo. Merge cochet, graţios, ducîndu-şi corpul ca o pariziană pe asfaltul bulevardelor. Deodată un ţipăt se aude: doamna se poticneşte, trandafirul de la piept cade, pălăria se avîntă spre dreapta; *la tournure* s-aruncă supărată şi greoaie la stînga; într-o secundă, estetica economie a costumului, a mersului, a surîsului, a peptănatului se preschimbă într-o deziluzionată realitate. Cauza? Ţăruşul!!

Vezi copilaşi, un înger blondin, vesel rîzînd, jucîndu-se cu mingea ori cu cercul prin iarba piaţetei. Nimeni nu e mai fericit decît el. Dodată se rostogoleşte prin iarbă, un ţipăt ascuţit şi înecat în lacrămi iese din pieptişoru-i, iar buzele-i pronunţă cuvîntul *zenucu! zenucu!* (genunchiul); adesea două trei picături de singe ca rubinul apar la *zenucu.* Cauza? Ţăruşul !

Vă întreb acum: cît ar fi costat pe administraţiune să pună a se scoate aceşti ţăruşi „de pocinoage făptuitori"? Nici milioane, nici muncă multă; un singur centigram de bunăvoinţă.

Ş-apoi notaţi că au braţe destule, de n-am socoti decît pe acelea ale gardiştilor, epistaţilor şi ipocomisarilor obligaţi de poliţia Brăilei a face poliţia Lacului Sărat şi cari gardişti, epistaţi şi ipocomisari nu fac toată ziua decât a-şi plimba prin Lac superba uniformă cu lampasuri roşii stacojii de un lat de mînă, ca şi cum ar fi nişte generări ai ducesei de Gerolstein Offenbach. Nu ştiu dacă lampasurile sau firea lor, sau instrucţiunile primite sunt cauza, dar ştiu că sunt — lucru rar în neamul poliţienesc ! — sunt politicoşi, corecţi... în limitele corecţiunei din Lacul Sărat.

Politicos, artisticamente şi-n acelaşi timp *culinarmente* politicos este de toţi cunoscutul Stanică Bîrlează, primul şi unicul în Lacul Sărat şi chiar în

Regatul României, primul, repet, care, artist pe vioară şi pe tigaie, hrăneşte mai toată poporaţiunea Lacului cu „ardei umpluţi'" (un fel din lista bucatelor) şi cu „unde sonore şi muzicale" în acelaşi timp. Sunt zile cînd te saturi foarte iute de bucatele lui Bîrlează, niciodată însă nu te poţi mulţumi îndestul privindu-1 cum *zice* din vioară cu dor, cu foc, cu frenezie — l-ai crede posedat de demonul muzicei — ş-apoi deodată oprindu-se din *valsul* sau „bătuta măruntă" şi şoptind chelnerului ce trece pe lîngă el: o tocană la masa 5! *Mişmaşul* la masa 7!

Niciodată, toţi din Lac o mărturisesc, valsul *V Amour en reve* n-a fost mai bine înfrăţit cu servirea unei „cheftele marinate"; niciodată cîntul wagnerian al *Ciocirliei,* cîntată fără nai, numai pe coarda subţire a vioarei lui Bîrlează, n-a mers mai in tact cu servirea unei „ciorbe cu potroace". Fără Bîrlează, pitorescul, deja slab, al Lacului Sărat ar scădea cu încă 50 la sută.

Dacă vrodată primarul Chişcanilor va face cartea de aur pentru numele acelora cari scot la iveală nămolul Lacului Sărat, Stanică Bîrlează va trebui să ocupe printre cei dîntîi stâlpi ai Lacului un loc de frunte. Modestia îl opreşte d-a cere o statuă, dar pentru Lac vă asigur că Bîrlează o merită mai mult ca alţii. Sunt doamne în Lac care-1 adoră pentru că se bîlbîieşte cînd vorbeşte, sunt altele cari, nervoase şi enervate de cură, îl urăsc de moarte tot pentru că se bîlbîieşte şi nu răspunde iute la grăbitele lor întrebări. Se petrec zilnic scene d-un comic irezistibil pe teraţa birtului Bîrlează, cum sunt altele tragicomice la băile calde ale lui Stănulescu, unde doamnele aşteaptă pînă să le vie rîndul cîte 2 şi chiar cîte 3 ceasuri, deoarece nu sunt toate decît 10 băile la Stănulescu.

SEPTE ZILE LA CONSTANŢA. NOTE CONSTANŢIANE. MEMORIU „PRO NASONE"

I

Era nainte de evenimentele bulgare cu o săptămînă; prin saloanele de redacţiune ale ziarelorbucureştene domnea un felde linişte moleşitoare şi adormitoare. Nici o încurcătură politică, diplomatică, economică, militară nu se arăta pe orizontul lui august. *La morte saison* a ziarismului bucureştean începuse cu toată anosteala ei cea fără seamăn în celelalte luni ale anului.

Cu braţele încrucişate, citind alene ziarele din provincie şi pe cele din străinătate, tot atît de palide ca şi coloanele confraţilor bucureşteni, nu ne simţeam mai sprinteni în fire decît când *Curierul băilor* — singura actualitate mai răcoritoare — ne aducea povestirea vrunui incident sau accident întâmplat pe la vruna din numeroasele noastre staţiuni balneare, climaterice şi de alte soiuri.

Bucureştii sunau a gol şi ţi-era silă să apari pe Calea Victoriei; de la fereastră, numai uitîndu-te la chipurile blegite de şedere ale birjarilor puteai să te convingi că zgomotoasa viitoare cetate fortificată nu mai era decît un mare oraş de provincie.

Linişte, tăcere, răsuflare, trei factori de galeşă viaţă, pe întinderea cărora praful, căldura şi stropitoarele municipale îşi jucau mendrele după pofte, cei doi dîntîi cu neţărmurită putere, cele d-al treilea

ftizice şi costelive, ca orice lucru de administraţiune publică.

Şi într-un astfel de centru grozav de descentralizat, ziarul trebuia să-şi facă, să-şi umple, să-şi învieze zilnic şi variat cele 18 coloane, portret mai mult sau mai puţin reuşit al vieţei de o zi din cele cinci părţi ale lumei.

Mărturiţi, o cititori nemiloşi în pretenţiunile voastre ca şi timpul care trece, mărturiţi că ziaristul puţine avea de spus din acest mare şi gol centru al regatului; că şi el, om ca toţi oamenii, avea drept a se simţi obosit de oboseala celorlalţi şi că, prin urmare, tot drept avea cînd simţea că muşchii aductori, pronatori şi supinatori ai celor trei degete de la mîna dreaptă nu mai duceau condeiul cu zvelteţa şi aducăturile cerute de neîncetatul apetit al ziarului şi al cititorului.

— Avem toată dreptatea, dar *Românul* trebuie să apară ; deci ne trebuie *du nouveau, n'en fut-il plus au monde,* zicea într-o zi directorele nostru.

— De unde? din ce? cum? ziceau în cor redactorii, uitîndu-se a lene la spiralele fumului de tutun cari mergeau rotocolindu-se spre tavan.

Intr-o zi, cînd pentru a zecea oară, îndemnul directorelui şi întrebările redactorilor răsunaseră în redacţiune, uşa se deschise cu zgomot şi un domn cu privirea mînioasă, cu buzele tremurînde, fruntea cutată, iar degetele jucîndu-se febril pe pulpana unei corecte redingote, dede năvală în redacţiune şi, ţintind privirea asupră-ne după un salut sec şi nu tot atît de corect ca redingota, începu a vorbi.

— Domnilor, mă-ntorc de la Constanţa... da, mă-ntorc de la Constanţa... de pe ţărmurile Mărei Negre... de la Constanţa...

— Ne pare foarte bine, dragul meu domn, zise unul din noi, că vă întoarceţi de la Constanţa... de pe ţărmurile Mărei Negre ...şi am dori să ştim dacă această întoarcere de la Constanţa... de pe ţărmurile Mărei Negre... ne procură plăcerea vizitei d-tale... Şedeţi, rugămu-vă....

— Da, domnilor, ducerea şi întoarcerea mea de la Constanţa, îngrozitoarea ştire ce am găsit acolo rotindu-se cu nepăsare pe buzele tuturor, zguduitura nervoso-literară ce am primit auzind-o şi eu mă fac astăzi a veni aci şi a vă zice cu voce tare, c-un glas în care ferbe toată mînia mea de om civilizat...

— Luaţi-o cu încetul, stimate domn...

— Cînd veţi cunoaşte ştirea, veţi zice că am luat-o prea cu încetul...

– Cu greu...

— Veţi vedea; constanţianii şi amicii Constanţei ştiu că d. Remus Opreanu, directorul comitetului pentru statua „sublimului Ovidiu", voieşte, în contra tuturor legilor şi tuturor cuvintelor, să aşeze pe „cîntătorul *Ponticelor'-* în aşa-numita piaţetă a Independenţei, lîngă... — oroare si sacrilegiu! — lîngă cafeneaua lui Said, in loc de a-1 aşeza pe malul mărei, „albit de spume", pe minunatul bulevard al Constanţei. Lumea ştie la Constanţa astă crudă noutate; nimeni nu ignoră crima ce e gata a se comite şi toţi tac, toţi sufer... Doamne! — Domnilor, *Românul* care...

— De nu mă-nşel, dragul meu domn, si d-ta poţi zice ca Ovidiu că, de te-ai pune, numai în versuri ai vorbi. Le faci *inconscientamente?*

— Obicei de tinereţe, ovidian comerciu care / m-alinta în armonia cadenţatelor măsuri. / Azi s-a dus, s-a şters cu totul / şi-n Constanţa lovitura / ce-am primit fără-ndurare / a secat în pieptu-mi tînăr / orice sînte melodii... / Ah ! Ovidiu !... Făr' delege!/ O, barbare hotărîri...

— Stimate domn, sincera expresiune a sincerelor noastre condoleanţe nu este de ajuns pentru a linişti justa d-voastră înferbinţeală; vom trămite la Constanţa pe unul din redactorii *Românului]* vom strînge Ia faţa locului amănuntele necesare unui memoriu *Pro Nasone.* Vom publica memoriul şi credem, ca şi domnia-ta, că tristul şi blîndul oaspete al Constanţei, Ovidiu cel fără seamăn, nu va fi pus să bea ciubuc şi cafea la Said în cafenea, ci va sta pe malul mării

„albit de spume", ca să privească din vecinicia bronzului dacă dinspre sud, despre Mangalia, valurile azurii ale Mării Negre nu aduc de la Roma corabia purtătoare a iertărei lui August... Fiți siguri...

— Fericire neauzită !... Un memoriu *Pro Nasonel...*

Tînărul şi focosul ovidiolatru ar fi mai continuat cu instrunarea cuvintelor în cadențată măsură dacă directorele nu s-ar fi sculat după fotoliu şi nu ar fi arătat prin această mişcare vizitaiorului bizar că s-a sîîrşit timpul ce putea a-i acorda.

Ne strînse minele la toți. Mîna lui era jilavă de entuziasm ovidian. Plecă, iar directorele *Românului,* întorcîndu-se către mine, îmi zise:

— *Viator,* pleci la Constanța.

— *Indicibile baldanza!*

— Fără versuri!

— Fie-n proză... tot mă duc. Dar, *direttore del mio cuore,* spune cînd? cum? p-unde! *Di!*

— Bucureşti — Filaret — Giurgiu — Smîrda — — Cernavoda — Medjidie — Murfatlar — Constanța; fără repaus, afară de acelea ale drumului de fer şi ale vaporului. Pleci mîne, sîmbătă. Zăboveşti după cerințele anchetei ovidiane; vom publica dosarul; e de actualitate; să zice fără a se afirma că inaugurațiunea se va face în septembrie; ne-ndeplinim deci datoria, *ovidianizînd* în august.

Călătorie bună, Viator!

Am plecat.

II

Simbătă, 14 august. — Gara Filaret, la guichetul biletelor, o lume de gîndiri se petrec, vin şi iar se duc prin capul meu pînă să-mi vie rîndul să-mi iau biletul Bucureşti-Constanța şi... viceversa. Trenul merge mai mult sau mai puțin *à la vapeur,* dar cel care dă biletele de fel.

De-i dai 60 de franci în trei murdare hîrtii şi el trebuie să oprească 53 şi 80, pune tibişirul, face socoteală, şterge cu degetul băgat în gură, mai face o dată din cap şi pe urmă se hotărăşte a da biletul. Credeam întîi că transformă lei noi în lei vechi ca să pară mai mulți... Oricum ar fi, baba Dumitrana, care mi-aduce mie ouă, face socoteala cu boabele de porumb mai degrabă ca domnul acesta. Cestiune de administrațiune, ba de o administrațiune pe care Bulgaria are tot dreptul să ne-o invidieze.

Plecai, cînd apropiindu-ne, cînd depărtîndu-ne de acea şosea Bucureşti — Giurgiu pe care odinioară birjarii giurgiuveni provocaseră admirațiunea lui *Jerome Napoleon* şi avuseseră curagiul să se ia la-ntrecere cu drumul de fer. Desfiderea supremă a trecutului către propăşirea prezintelui.

Câmpuri frumoase, bine cultivate, peisagie aproape variate, gările bine întreținute. în cuştile numite vagoane de pe linia Bucureşti — Smîrda, conversațiunea se stabileşte asupra agriculturei.

Ați băgat de seamă că, după cum în drumurile de fer franceze conversațiunea începe totdeauna cu timpul, tot astfel la noi e peste putință să nu înceapă cu „cum or fi bucatele anul acesta"?

— Țară eminaminte agricolă, zice-veți...

— Ştiu, dar vă rog să nu mai începem pe nota „țărei eminaminte" agricolă, căci n-o mai isprăvim.

Să constatăm numai că, potrivit cu vecinicul şi neschimbatul lor obicei, cultivatorii, proprietari şi arendaşi, deşi anul acesta porumbul e superb şi grîul tot nu e rău, se plîng şi se vaită de ți s-ar rupe inima de nu i-ai cunoaşte. Doamne ! *di* ce-or fi trăgînd aşa a rău?

Probabil din cauza credinței poporare (sic!) care spune să pui răul înainte ca să-ți iasă binele la urma urmelor. Oricum ar fi, obiceiul e anost, căci e monocord, şi-ar trebui un deosebit talent să-ți cînte cineva variat pe o coardă.

Giurgiu. Pare-se că Giurgevo, fratele Ibrailei în comerciul de odinioară al Țării Româneşti, s-a mai spălat, s-a mai dichisit. Turnul geamiei din mijlocul oraşului s-a civilizat, punînd în capu-i în loc de fes un fel de gioben *ă la franca.* întorcîndu-mă, îl voi admira de aproape.

Oraşul se depărtează la dreapta, iar noi, pe linia Giurgiu-Smîrda, ne apropiem de Dunăre, la port!... la port adică zicem, ca să zicem, nu doară că e port la Smîrda.

Dunărea! măreţul nostru fluviu, lin, mare, formidabil prin cantitatea-i de apă, cînd limpede, cînd turbure, are asupră-mi un efect bizar: pune înainte-mi figura seacă şi anguloasă a onor d-lui Camille Barrere, cel cu anteproiectul privitor la cestiunea Dunării. Constataţi că evocaţiunea nu e plăcută.

Limbele încep să se bată în capete. Pe lîngă românească şi franceza cari se disputau între Bucureşti şi Giurgiu, nemţeasca, slovaca, bulgărească şi din cînd în cînd turceasca — palidă probă a unei crunte dominaţiuni de odinioară — se adaug pentru a alcătui un admirabil talmeş-balmeş, care prin porturile levantine trebuie să fie limba francă.

De pe „Karl-Ludwig". — De sus de pe copertă, unde mă suisem printre cei dîntîi, văd îmbarcîndu-se în acest vapor al societăţei de navigaţiune o mulţime de bucureşteni. Parlamentul, justiţia, artele, *le monde,* industria, comerciul, toate din Bucureşti sunt reprezintate. Merg toţi la Constanţa, pentru a sfîrşi acolo stagiunea vacanţielor. După aerul munţilor, aerul sărat al mărei. La-ntoarcere se vor găsi cu plămînii atît de bine restauraţi, încît vor desfide cu floarea la ureche carbonul Bucureştilor şi vieţei lor.

Unii vin de la Călimăneşti, alţii de la Sinaia, alţii de la Pucioasa şi din alte localităţi balneare. Damele sunt vesele, n-au să deschidă geamantanele, căci, deşi merg la mare, nu ies de pe teritoriul român.

Căpitanul lui „Karl-Ludwig", trebuie să fie *un vieux loup de mer,* un bătrîn pandur de mare, care îşi mănîncă pensiunea de retragere în apă dulce, adică pe Dunăre. Comandă manopera de plecare cu aceeaşi maiestate cu care ar comanda un transatlantic pe linia Havre — New York pe timp de furtună.

Vaporul cîrmeşte gemînd, iar Dunărea bate supărată cu valurile sale coastele şlepurilor şi caicilor aneorate în apropiere. Vîntul Dunărei începe îndată ce intrăm

în firul apei, iar românească infamă a chelnerilor de pe „Karl-Ludwig" ne anunţă că putem dejuna.

Descindem în salon. Icre moi nu tocmai moi, ştiucă proaspătă nu tocmai proaspătă, un şniţel vienez făcut între Giurgiu şi Turtucaia nu ne confundă într-o plăcere gastrică atît de covîrşitoare pentru ca privirele noastre să nu se plimbe cu atenţiune asupra călătorilor.

Cote-femmes: figuri gentile, figuri frumoase, figuri urîte şi — ceea ce e mai grozav — figuri *insignifiantes;* pe acestea din urmă, proprietarele lor ar trebui să le poarte in toc şi să nu le arate decît celor ce sunt datori a le privi. Toalete cu gustul spiritual al Parisului, altele cu gustul de contrabandă al Vienei, altele cu acea greoaie, imposibilă şi ceşnică potriveală a Berlinului care face pe călătorul străin să se oprească pe *Unter den Linden* la Berlin cînd trece o doamnă şi să zică în el:

— *Cest pas une femme ga!!*

Pitorescul îmbrăcămintei, cu talia rochiei pusă sub „sînuri",e de văzut în cl. II şi III, unde bulgarele şi cadînele stau la soare sau la căldura maşinelor, învîrtind mătăniele şi privind în infinitul albastru al cerului.

Cote-hommes: oacheşi, blonzi, sivaci, înalţi şi scunzi, simpatici şi antipatici, sunt de toate felurile; vorbesc politică, fac curte, pun Europa la cale şi comandă cafele unui Ganimede, [care], incontestabil, e artist în prepararea băuturei iubite de Voltaire şi de Midhat-paşa.

Pe ţărmul român apar din cînd în cînd pichetele grănicerilor; primim cu frăţie salutul oşteanului de gardă, sclav al datoriei şi victimă a ţînţarilor din sălciele dunărene.

Ne oprim la Turtucaia, un sat mare şi murdar prin care civilizaţiunea rusească se vede că n-a trecut. Abordăm apoi la Olteniţa, de unde mai luăm pentru Constanţa şi alţi călători.

O s t r o v, în Dobrogea română. Spectacol înduioşător, care ar servi drept bogată şi jalnică temă unui poet cu priviri elegiace. închipuiţi-vă că vedem pe

țărm tineri și frumoși oficeri bucureșteni azi exilați la Ostrov și trecuți din saloanele societățeі din capitală în cocioabele cu pămînt bătut din Dobrogea. Dureroasă preschimbare! Acum pricep durerea lui Ovidiu. S-ar crede că pintenii cari răsunau a mîndrie și *douces conquetes* pe trotoarele Bucureștilor sună în Ostrov a jale și mîhnire.

— Voi deveni mizantrop, misogin, raiso... mai nu știu ce, zicea unul, altădată nebiruit dănțuitor. Aci te apucă de gît *spleenul;* citești, mergi la cazarmă, te întorci acasă, iar citești. E grozav... Totuși, va trece și asta de dasupra capului nostru... Uf! Dobrogea! d-aș putea cel puțin să viu pentru cîtva la Constanța. Aci mă topesc, ba ceea ce e și mai de spaimă e că simți sălbăticia că te coprinde cu încetul și pe furiș..

Ne dederăm *rendez-vous* la Constanța; vaporul plecă. Ostrovul începu a se pierde. Ne uitam spre dînsul cu milă, știind că sunt într-insul inimi multe cari bat numai spre București și spre petrecerile și zgomotoasa lor viață.

Iacă Cernavoda, scrisă *Czernavoda* de compania vapoarelor și tot *Czernavoda* de autoritățile române. De ce *Czernavoda?* Fi-va fost vro ortografie particulară *ad usum dobrogensium,* fabricată în București de doctul corp al Academiei și trămisă în România transdunăreană? Nu știu, dar *Czernavoda* cu un *z* îmi pare ciudat și comic.

O! Tătarii! Ce chipuri! Un hoge turc cu mătăniele în mînă ne privește șezînd turcește pe niște grinzi. Ce s-o fi petrecînd în capul lui la vederea dorobanților români cari sunt de gardă la debarcader? Nu multe, desigur; e turc, e fatalist; așa a voit Dumnezeu ; timpurile se schimbă și noi ne schimbăm cu timpurile.Dacă hogea va fi zicînd așa, e tot atît de inteligent ca și îataliștii germani.

Funcționarii români vorbesc turcește cu deosebită înlesnire. Vom vedea dacă și turcii și tătarii o rup pe românește. Trenul către Constanța pleacă. Cîmpiele întinse, goale, triste, fără un singur accident de teren se arată privirilor noastre.

Medjidie și Murfatlar, două stațiuni, și în urmă, în depărtare, pe o lună superbă, un fel de văl argintat și licăritor, marea cu toate farmecile ei, ne spun că Constanța e aproape.

IU

Duminecă, 15 august. — Fără îndoială, o sosire Ja Constanța seara, pe lună, pe la 9 trecute, nu se aseamănă cu o sosire tot seara, tot pe lună, la Veneția ori la Lucerna, pe malurile lacului celor patru cantoane. Dar totuși călătorul percepe îndată pitorescul propriu al Constanței; e ceva care nu e liniștea moartă și „oripilantă"' a unei sosiri într-unui din orașele din districte ale României cisdunărene.

De n-ar fi decît grija că poate nu va găsi odaia la otelul „Carol I " și totuși nervii călătorului sunt mai încordați ca de obicei. Ș-apoi lumea de toate felurile ce furnică prin gară cu tot felul de costume; giobenul ceva cam *defraichi* al funcționarului care s-a rătăcit și a rămas prin Constanța, cialmaua unui *cinghine* (țigan turcesc) cu ochii d-un negru strălucitor și cu pielea sclivisită în cărămiziu, fesul turcului, chipiul si lampasurile de general ale comisarilor, culori peste culori mișună în gara de unde călătorii se răped spre cele douăsprezece birji ale Constanței.

Cel mai iute la picior are birjă; cei cari, voind să-și însușească îndată culoarea locală, adică să fie agaleagale, cînd nu sunt astfel din fire, rămîn pe jos. N-au însă dreptul să se plîngă. Amabilitatea interesată și idioată a tătarilor hamali îți ia cufărul, geamantanul, orice ladă, fie cît de mare, și, bolborosind o românească imposibilă, întocmai ca tonkinezii și chinezii limba franceză, îți ofer să te conducă ori la „Caru" (Carol), ori la „Tampet" (Gambetta), ori la „Ighilter" (Englitera), oțele cu vază în ovidiana cetate.

Și-n timpul cînd tătarul îți îndrugă multe și mărunte din cari puține pe sfert le înțelegi, poliția gărei strigă pe turcește birjarilor: fuga! fuga! și să vă întoarceți iarăși.

Bicele răpăie pe spinarea cailor, iar moțul de la fesul stimabililor birjari constanțiani joacă în deznădejde tontoroiul lui Mahomet, în ciuda tradițiunilor străvechi ale turcilor, tradițiuni cari, cu privire la moț, spun că, precum turcul cu tembela maiestate se mişcă, tot astfel şi mişcările moțului de la fes tembele, grave şi lente trebuie să fie. E, darvai! — domnia fesului a trecut în Turcia toată, darmite în Dobrogea! Acest semn al caracterului musulman sufere de schimbările timpului ca anteriele boierilor noştri d-acum 30—40 de ani. Se duce cu-ncetul cealmaua, turbanul, calpacul; fesul le va urma, va dispărea şi el. *Tout passe, tout casse, tout lasse.*

Unui fes ar fi o temă d-o poezie intensă pentru vrun copil rîzgîiat al muzelor române în viligiatură marină la Constanța. Ar fi duios să recunoşti fesul în versuri calde de emoțiune şi să-1 vezi nemurit în:

„Salutare, tingirică de postav de la Alep,
Tu pieri, fes, cum pieri braga şi parfumatul salep".

Ca milionarism de rimă, recomand cu deosebită stăruință pe *A lep-salep.* Pînă şi cel mai migălos făuritor de versuri va admira bogăția acestor rime surprinse in ibrişimul de la moțul unui fes birjăresc.

La otel, „Carol I", primire elvețiană; gerantul, comptabilul, un *ober* şi mai mulți chelneri la intrare; ca fond al tabelului, clienții otelului cari aşteaptă să vază noile figuri sosite din țară. Zăresc printre ei o mulțime din bucureştenii lui „Tout-Bucarest", şi doamne, şi domnişoare din cele ale căror busturi superbe se încadra spre fericirea spectatorilor pe marginile logielor de la teatru la toate primele reprezintațiuni. S-ar crede că-s numai bucureşteni la „Carol I". Cu atît mai bine!

Ne urcăm în camerele noastre.

Muzica se aude pe bulevard, iar mai aproape, în josul terasei otelului, vocea mărei, acel concert indefinibil al valurilor după auzul căruia simți la certe epoce ale vieței un dor nepriceput. Marea, odată auzită în neîntrecutele ei cînturi, te atrage neînduplecată. Astă putere a mărei o personificau cei vechi în Sirene.

Era magnifică Marea Neagră ieri-seară, cu acea lună plină care, ridicîndu-se roşie înfocată din undele mărei, cu atît mai mult păleşte şi licăreşte ca argintul, cu cît alene voluptoasa Febe se depărtează în sus pe cer.

Deschid fereastra. Vîntul răcoros al mărei bate dulce; ca o oglindă p-ici pe colea cutată, se întinde înaintea ochilor apele mărei. In lumina coclită a lunei se estompă casele Constanței; ultimele sunete ale muzicei tac; nu se mai aude decît susurul mărei care, ondulînd la țărmuri, cicăleşte pietricelele şi scoicile marine de mult golite.

O seară napolitană! Ai crede că-n afunzimea mărei zăreşti o barcă venind despre Castellamare şi dintr-însa, aduse de briza mărei, răsună pe *Marină* cântecele răsfățaților napolitani:

„D'inebbrianti balsami
Come e la terra e il mar, l'aure son piene;
Sul verde lido siedono
Le alletlatrici dive alme Sirene.

E cantan tutte: E splendida,
O ingegnoso mortal, quesla dimora:
Qui Amor fiorisce 1'anime,
Come april questi prati orna o ristora".

Dar dacă poetica Constanță e astfel, pentru ce Ovidiu, în cestiunea căruia sunt aci, se plîngea mereu? Era oare mai greu la gusturi decît bucureştenii? Problemă grea de dezlegat; o las pe seama altora. Constat numai că acum Constanța este *purement et simplement* de toată frumusețea. Mi-ar părea rău să încep a fi indispus în contra lui Ovidiu. Memoriul *Pro Nasone* s-ar resimți de supărarea mea...

Azi de dimineața am fost la băi, la *plage,* sau cum zic românii dobrogeni pe *hatia* mărei. Nu e puțin lucru a merge la *plage.* Mai întîi mergi cu trenul pe *Ymia-embranchement Constanța-Băi.* Te sui pentru a face acest formidabil voiagiu de 10 minute, te sui în vagon la halta *Ovidiu* dacă te afli cu şederea, adică cu domiciliul pe marginea mărei, pe bulevardul *Elisaveta Doamna;* dacă stai în centrul oraşului, atunci haltele

Tomis şi *Tetis* te invită cu al lor parfum antic (scândurile de pe podețele de suit în vagon sunt noi) să poftești în tren pe la dînsele. Mai e halta *gărei (gara* lîngă *Ovidiu* şi *Tomis* face un contrast nervozamente modern) ş-apoi băile.

Coasta înaltă pe care o scobori pe scările obositoare făcute de administrațiune şi-n privința cărora cei bine informați te anunță că la anul viitor se vor preschimba cu totul şi cu totul mai bine. Credem că, lucru rar, la Constanța administrațiunea în genere se sileşte a arăta vizitatorilor că ține a-i mulțumi.

La finele scărei se fac două drumuri: la stînga băile doamnelor, la dreapta ale domnilor. Pentru ce la stînga doamnele şi nu bărbații? Pentru că-n stînga este inima, zicea un tînăr parlamentar.

Oricum ar fi, pentru ce această despărțire? Bărbații într-o parte şi doamnele într-alta nu se vede pe nicăieri în străinătate. Mister oriental?! Fi-va oare spaima tradițională care a rămas de la Ovidiu în Constanța pentru femeia goală?

Se ştie că, după unii, Ovidiu a fost trămis la Tomis-Constanța pentru că a văzut pe Livia, împărăteasa Romei, goală în baie. Prin urmare...

Aşa e, dar Livia avea poate straşnic interes a nu fi văzută. Contrariul e adevărat azi pentru ambele părți... contractante. Ş-apoi cochetul costum de baie desinînd puritatea formelor, odinioară nemurite de sculptorii Greciei antice, salvă decența şi opreşte pe *shocking* pe buzele celei mai engleze din fiicele Albionei.

Stărui a nu-nțelege separațiunea şi o deplîng în numele animațiunei. Marea e superbă; valurile blajine. Lumea — *cote-hommes* — se-mbăiază cu delicie. Unii fac studie psihofiziologice *sur le nu ă Voeil nu;* admirabilă ocaziune pentru pictori pentru a lucra la schițe de „piele goală".

Ne-ntoarcem în vagonul-salon al liniei *embranchement.* De pe bulevardul *Elisaveta Doamna,* clopotul otelului „Carol" sună vesel dejunul.

însemnătatea acestei afaceri e atât de mare în viața omului, încît s-o lăsăm a o nota altădată...

Marți, 17 august. — O dimineață superbă ! Briza mărei aduce pe bulevardul Elisabeta o răcoare din cele mai plăcute. Sunt 8 ore. Mulți din vizitatori au plecat la baie; unii se opresc să-şi ia rahatul cu mastică sau fisticuri înainte de a pleca spre băi.

Valurile se sparg uşor pe pietrele de la țărmuri; marea e ca o oglindă ; abia se zăresc în depărtare unele corăbii. în port intră o corabie grecească. Bulevardul e măturat, spilcuit, gata a primi pe gentilele *baigneuses,* cari, în costume simple, dar de gust, se îndrumează spre halta *Ovidiu.* Nota veselă predomină peste tot, şi-n deosebi pe bulevard.

Acest bulevard începe de la Casino şi din colțul frumoasei vile a d-lui Poenaru-Bordea şi se sfîrşeşte în strada *Elenă,* lîngă halta *Ovidiu.* Domină marea la o înălțime de 7 metri. Pe stînga, mergând de la *Carol* spre port, adică pe partea unde dă-n mare, sunt 2—3 chioşcuri şi-ncolo nimic. Pe dreapta şir de case dintre cari *Villa-Bordea* şi casa, curioasă prin pietrele cu inscripțiuni şi prin sculpturile antice, a d-lui M. Kogălniceanu, atrag privirile întâi; pe urmă, după un loc viran, biserica cea nouă a Constanței, reproducțiunea reuşită şi, poate, cu mai juste proporțiuni decît originaiul a *Doamnei Bălaşa* din capitală.

Spre bulevard dau mai multe ulițe; toate conduc in centrul oraşului, spre piața *Independenței,* la cafeneaua lui Said, despre care ne vorbea la Bucureşti excitatul adorator al lui Ovidiu.

E ! aşa e; sunt de două zile în ovidiana cetate, venit pentru al meu memoriu *Pro Nasone,* şi pînă acum, luat în plăcerile variate ale frumoasei şi adimenitoarei stațiuni, nici măcar timp n-am avut a deschide *Ponticele* poetului Sulmonei, citire obligatoare la Constanța, mai cu seamă pe un mic promontoriu, o ieşitură a bulevardului, mai sus decasa Kogălniceanu, se-nțelege pe stînga. Promontoriul acesta trebuie să fi fost locul unde Ovidiu sta ore întregi privind marea şi ascultînd şoaptele vîntului, pe cînd în mintea lui defila întreagă viața de la Roma cu toate farmecile ei.

Ț

Cu gîndul la Ovid şi la schimbările cele năzdrăvane ale vieţei omeneşti, mă îndreptam spre chioşcul verde, coloarea padişahului, în faţa aşa-numitei *Confiserie Universselle,* unde se vinde rahat, meşi, cafea, fesuri şi alte turceşti *cişituri.*

In chioşc, onor d. Kogălniceanu, bine, vesel, respirînd cu lăcomie aerul salin al mărei.

Cu aceeaşi vioiciune a spiritului său totdeauna tînăr şi puternic şi cu aceeaşi universalitate de cunoştinţe care îl făcea să discute la Paris teologia cu superiorul capelei române, diplomaţia cu miniştrii, pictură, chiar impresionistă, cu d. Iorgu Bellu, drept cu tinerii jurişti români şi, în fine, *de omni rescibili,* chiar şi de porcelanerie — *Sevre pate tendre* şi *Saxe-Meisscn,* — d. Kogălniceanu începu acum a *ovidianiza.*

Toată lumea *ovidianizează* la Constanţa; sunt în aer discuţiunile pro şi contra lui Nasone. Vorbeşti de Ovidiu la baie, la hotel, pe bulevard, în bărbieriele turceşti, unde te duci să cumperi monede şi flori marine.

Prefer, fiind dat partenerul, discuţiunea ovidiană din chioşcul verde al padişahului din faţa cofetăriei universale şi cred că pot să-mi sprijin preferinţa pe multe şi neîntrecute argumente.

Ori, cum zic advocaţii în limba lor, care aduce, nu e vorbă, cu cea românească, *ori,* d. Kogălniceanu zicea cam aşa:

— Da, ştiu, vor să inaugureze statua lui Ovidiu în piaţa *Independenţei.* Ideea-i nenorocită, n-are raţiune de a fi. Cum? Poetul sta unde? Citeşte *Ponticele* şi *Tristele.* Toată ziua sta pe marginea mărei. Ce ar fi făcut înăuntrul cetăţei Tomis? Tomis? Nu-i plăceau geţii, nici grecii tomitani. Aştepta scrisori de la Roma. Uite promontoriul acela de colo. Ei bine, dacă Tomis a fost situată tocmai aci, eu pariez 95 contra 100 că Ovidiu sta totdeauna acolo. Nu crezi? Probează-mi contrariul. Presupune că Tomis n-a fost aci; atunci, de ce pui statua în faţa cafenelei lui Said şi nu aci pe bulevard? Ce-are a face *piaţa* Independinţei şi chiar independinţa română — nu confunda! — cu poetul Ovidiu? Prin urmare, de ce să-1 afumi cu tutun internaţional şi de regie românească? de ce să-1 închizi în mica piaţă a oraşului şi să nu-1 aduci pe malul mărei, cu această perspectivă infinită,nu pe promontoriu, ci pe unul din cele două locuri virane ale bulevardului? Unul e al meu ; îl dau primăriei pe preţ infim; altul e al unui bulgar; îl vinde şi el. O perdea de arbori în spatele statuei, în faţă bulevardul şi marea. Care poziţiune e mai frumoasă în Constanţa? Nici una! Prin urmare... Puneţi pe modernii mari oameni ai Dobrogei în piaţa Independinţei. Aceasta are sens. Dar pe Ovidiu ! Nu înţeleg. Cum adică? Închideţi pe poet în oraş şi conservaţi locurile de pe bulevard pentru cine? Marea nu va mai ficîntatăde aci înainte. Nota timpului e alta. S-o pricepem şi să mergem după cadenţa ei...

Şi mereu cu acea admirabilă varietate care e farmecul vorbirei sale, onor d. Kogălniceanu continuă.

Vorbirăm de monede, de tătari, de inul Dobrogei, de anticităţi.

— Le-ai văzut pe ale mele? Am multe. Fac acum la Murfatlar din cele găsite pe acolo o poartă. Am capete de coloane foarte bine conservate; lespezi minunate cu nişte sculpturi d-o fineţă incomparabilă. Voi imita stilul greco-roman. Am o piatră cu inscripţiune de la Septimiu Sever, completă, citibilă, admirabilă; voi incastra-o în fronton. La anul viitor te invit la Murfatlar să vezi poarta; n-au mulţi aşa. Nu va fi o piatră nouă ; toate vechi, mai toate sculptate. La Roma, principii Orsini, Colonna, Massinii şi Barberinii au lucrări de artă construite cu material vechi, artistic, dar nu în completul lor. Poarta mea va fi toată veche; singur varul de legătură va fi modern. In Dobrogea, care e burduşită de antichităţi, lucrul nu e prea rar. Sunt vro două sate ale căror case sunt toate construite cu pietre din valul lui Traian. Dobrogea e interesantă şi va deveni din ce în ce mai interesantă cu cît va fi mai bine cunoscută.

Plecă după ce îmi readuse aminte „Poarta de la Murfatlar".

Rămăsei singur gîndindu-mă la cele ce-mi spusese despre Ovidiu. încă una sau două conversaţiuni ovidiane de felul acesta şi memoriul meu *Pro Nasone* se

face *inconscientemente*, tocmai cum se făceau versurile ovidiolatrului din Bucureşti.

După dejun plecăm mai mulţi în oraş pentru a descoperi o cafenea în care turcii îşi fac *chieful* după mîncare. *Chief* nu-l luaţi în sensul bucureştean, adică nu credeţi că în Constanţa turcul face chief pentru a fura luleaua neamţului şi a-şi vedea scările luate una cîte una.

Nu; faci chief la Constanţa după mîncare, şezînd turceşte pe umilele şi scundele banchete ale unei cafenele în care tai cu cuţitul fumul ciubucilor şi ţigărilor; bei cafea, nu faci tarara nemţească, zici la un ceas o vorbă şi moţăi gîndindu-te la paradisul lui Mahomet, la circazianele sultanului şi la alte lucruri la care nu-ţi dă mîna din tată în fiu, dar cu visarea cărora tot din tată în fiu te-ai mulţămit şi te-ai fericit.

Nu găsirăm cafeneaua, dar ne mai convinserăm încă o dată de faptul că limba română o vorbesc acum mai toţi. E curioasă de auzit în gura arabilor şi turcilor *eget beget,* adică turci neaoşi, necureiţi. Capătă cuvintele o guturalitate de toată nostimada, iar vocalele se duplică încît de multe ori nu cunoşti vorba îmbrăcată în şalvari şi cu fesul turcului.

Pe bulevard, prefectul, d. Em. Culoglu, amabil cu toţi, ne invită la o excursiune spre Cara-Murad şi Carol I (comună nouă). Primim cu plăcere. Eu însă aş fi dorit ca excursiunea să se fi îndreptat spre Murfatlar.

E curios cum acest nume mă-nferbîntă, şi aceasta înainte de a fi auzit de „Poarta de la Murfatlar" a d-lui Kogălniceanu. Sonoritatea acestui cuvînt, pronunţat *â la turca,* reînvie înaintea ochilor mei Espania evului meziu cu maurii Grenadei. Murfatlar e grandilocvente ca *Cial El Campeador;* e un nume-fanfară. Uite ce bine se încadra în *Dona Paz* a lui Duiliu Zamfirescu:

„Dona Paz, cea mai frumoasă fată de aragonez,
— Coborînd din don Jaime, grand de Murfatlar-Morena,
Neam de oameni preistorici, din Paris şi din Elena
Dona Paz se-ntoarce astăzi în Madridul cel borgez".

De unde ştiţi că alţi coborîtori din Don Jaime, grand Murfatlar-Morena, n-au venit şi-n Dobrogea să se ilustreze...

Tac mai bine, căci ar fi să enunţ năzdrăvănii şi prostii istorice. Le las pe seama celor mai competinţi decît... *Viator.*

V

Mercuri, 18 august. — Mulţămită amabilităţii prefectului Constanţei, făcurăm azi excursiunea proiectată prin comunele dimpregiurul oraşului; vizitarăm Cara-Murad, Dona-Kioi, Carol, Cicîrci, Mamaia, avînd în toate cîte ceva particular de observat.

Minunată, interesantă, tropicală şi prăfuită excursiune !

Dacă aş fi venit în Dobrogea pentru a strînge datele necesare unei monografii dobrogiane în felul celora pe care d. I. I. Nacian a publicat-o acum la Paris, n-aş fi lipsit a-mi lua un carnet şi mai voluminos decît acela care e soţul inseparabil al peregrinaţiunilor mele. Şi nu numai carnet, ci şi un aparat fotografic *ă la minute,* pentru a fixa pe placa sensibilă diferite scene şi ipochimene tătăreşti, ţigăneşti, mocăneşti, turceşti, lipoveneşti ce întâlnirăm în excursiunea noastră.

Dobrogea nu poate fi descrisă decît după ce va fi vizitată şi studiată de monografişti pe teren în toate părţile ei. E o ţară curioasă, in care cele 12 ori 14 naţionalităţi locuiesc pare-se cu gindul de a pleca o dată din ea; toate stau ea-n conăcire, deci nici un amestec, nici o înfrăţire.

Tătarul nu se ceartă cu mocanul, nici acesta cu lipoveanul; neamţul nu supără pe turc. Preotul catolic din Cara-Murad, călugăr din cinul pasioniştilor, fost exilat de ruşi în Siberia şi acum poposit în Cara-Murad, o fi prietin de căciulă cu hogea turc şi cu popa românesc.

Pe linia satului se vede de unde încep casele românilor, de unde acelea ale nemţilor etc. Lucru bizar; efect de proaspătă colonizaţiune.

La primărie, vătăşelul, funcţionar al m.-sale regelui României, siăpînitor al Dobrogei, este tătar, şisprinten, şideştept. Oferă prefectuluiunbuchet făcut *ă laminute;* are un suris de o primitivitate rară ; pricepe româneşte şi se uită la noi cu ochii veseli, atit cit ochii tătăreşti pot să fie veseli.

Notarul, un tinăr deştept şi conştiinţios, ne conduce la primărie, unde hîrtiele comunei se află aşezate cu minuţioase reguli. Actele stărei civile bine scrise, fără ştersături, curate.

într-un colţ, farmacia rurală; un dulăpior cu rafturi, pe cari stau in sticle şi-n cutii medicamentele cele mai cerute la ţară.

Cind ieşi din sat, câmpie întinsă şi tristă; nota deşertului, nota pustielor nemărginite o dă şi vro 3—4 cămile cari rumegă a lene ciulinii de pe marginea drumului. Diforme şi utile animale !

Ceea ce e trist, ceea ce respiră durerea cea mai adincă sunt ruinele satelor părăsite şi cimitirele turceşti neîngrijite. Eu cred că în mijlocul acestor pietre mucezite, unele drepte, dar mîncate de soare, de ploaie şi de vînt, altele dărîmate la pămînt, altele strîmbe şi pînă la briu îngropate in mormane de pămînt şi mărăcinişuri; inmijlocul ăstui locaşaldezolaţiunei,alruinelor umane şi al tăcerei jalnice, întreruptă numai de croncănitul corbilor şi ciorilor un poet pesimist, un Leopardi, sau un poet decadent, un delicvescent, ar cînta cele mai negre ale lor imnuri.

Un Leopardi! curios cum Dobrogea avînd asemenea *Campisanti,* adică cimitire turceşti, să nu fi produs pînă acum poeţi lirici cari, pe muşchiul petrilor de pe morminte, să fi cîntat deşertăciunea întregei firi, şi îndeosebi jalea cîmpiilor dobrogene de felul celora ce străbăturăm azi.

în schimb, dacă jalea şi monotonia neîntreruptă a cîmpiilor ţi-adoarme mintea şi-ţi stireeşte orice fantazie, apoi costumurile tătarilor, turcilor şi mai cu seamă ale ţiganilor turceşti te zguduie prin contrastele violente ale colorilor. Strigă roşul lîngă negru, ţipă galbenul limoniu lingă albastrul închis; portocaliul zbiară lîngă culoarea singelui. Singurul verdele nu

aruncă nota sa în această armonie a culorilor; verdele este al padişahului şi al emirilor cari se coboară, în linie dreaptă sau frîntă, din Mahomet şi nevestele sale.

Era la o moară lîngă Mamaia, pe acolo pe unde drumul merge pe marginea mărei, un ţigănuş, un gaşper *di primo cartelo,* atît de murdar, atît de soios, atît de negru, de zdrenţăros, de urit, de rînjit. încît un Fortuny, un Ziem sau un înamorat al paietei veneţiane ar fi leşinat de admiraţiune în faţa acestui produs adevărat al *gitanilor* dobrogeni. Ce tip! ce fiinţă omenească !

Ne-a cîntat, a jucat, a mimat cu neşte gesturi, cu neşte sunete guturale, neumane, neauzite; te-ai fi crezut în Congo; ne uităm împrejuru-ne să vedem pe Stanley sau pe Savorgnan de Brazza scoţând mărgele şi tistimele roşii stacojii pentru a i le da.

La Cicîrci intrăm într-o casă de tătar. Femeia, îmbrăcată în neşte şalvari roşii demîncau foc, ne deschide şi fuge pîrlită de se ascunde după neşte lemne. O vedem făcînd semne de disperare bărbatului care scotea apă la puţ.

în casă curat; drept ornamente pe poliţele de lingă vatră cioburi de ceşti şi de farfurioare de la oraş adunate de femeie cînd vreodată s-a dus să vîndă la Constanţa monedele găsite fie pe marginea mărei sau prin săpături. O luat cioburile din gunoi, le-a spălat şi, printr-un sentiment al cochetăriei puternic în toate gradele civilizaţiunei, le-a orînduit spre podoabă pe poliţe.

Tătarul vine tocmai cînd ieşim din casă. I se spusese că suntem doctori. înţelesese şi tăcea.

Unul din noi ii întinde mîna, împins irezistibil de sentimentu-i democratic şi eminamente egalitar. Tătarul voia să facă *selamalek,* dar pricepu şi-ntinse mîna.

Avea riie!

O! rîia din Cicîrci! ce incident, ce reamintirii Abluţiunile cu apă *antirîioasă* în faţa primăriei din Cicîrci aduceau pe tapet abluţiunile prescrise de *A Coran.* Practicam culoarea locală in toată întinderea ei . O, democratism ! o, egalitarism ! pină şi-n rîie te întinzi.

Tătaru), a cărui figură proba teoria lui Darvvin cu toate şi cu toate ale ei, se uită la noi fără ca un singur muşchi să i se mişte pe chip.

Allah bilirl — Dumnezeu ştie, prin urmare, ce mai trebuia să ştie şi el de ce deputatul democrat — căci era şi deputat! — se spăla pe mînă cu un fel de apă galbenă care te trăsnea a pucioasă.

VI

Joi, 19 august. — Prefectul continuă cu amabilităţile sale. Azi am putut vedea statua poetului in magazia nr. 7 din vale de la port. E vorba de Ovidiu.

Nu zău ! e ciudată, e hazlie, dar e şi cîteodată atît de jalnică biata soartă omenească, încît stau locului şi, măsurînd mărimea ciudăţenielor ce vezi că se gîtu'ie una pe alta în tot şirul soartei umane, te întrebi: adică aşa să fie ori sunt prada vrunui vis din cele năzdrăvane?

Gîndiţi-vă numai un moment ce fuse Ovidiu, care-i fuse viaţa la Roma şi pe urmă chiar la Tomi; aduceţi-vă aminte splendorile în care trăi poetul cel mai *fashionable* al Romei, eroul atîtor intrigi parfumate şi impanglicate, epicureul căruia soarele, vinul şi palatele Italiei cu tot ce aveau în ele îi ofereau zilnic şi pe întrecute toate plăcerile şi toate voluptăţile şi pe urmă uitaţi-vă în magazia nr 7, alături, fireşte, de magazia nr. 6, unde sunt sacuri cu lină nu tocmai parfumată, şi alături, tot fireşte, de magazia nr. 8, unde sunt pluguri model „Universal", 11 veţi vedea pe *Ovidiu* în bronz, bucurîndu-se — cuvîntul e ironic, dar just — de o singură şi unică onoare: aceea de a fi el singur în magazia nr. 7, de a se gîndi nu cu parfumul lînei la nas, nici la urechi cu trosnetele lemnelor de la pluguri cari se usucă cu toată universalitatea lor, de a se gîndi la netrebniciele vieţei şi supravieţei omeneşti.

Expresivitatea figurei lui Ovidiu, frumoasă lucrare a artistului Ferrari, te face îndată să te gîndeşti la asemenea triste şi jalnice comparaţiuni. Figura poetului, cu privirea plecată în jos, în admirabilă poză meditativă, respiră tocmai durerea supusă, culmea resignaţiunei; s-ar crede că pînă şi fatalismul locuitorilor Dobrogei îi este vecin, cum îi este lîna oilor Dobrogei.

Sărmanul Ovidiu ! Mult o mai şedea el surghiunit în magazia nr. 7?

Notaţi că acest al doilea surghiun ce pătimeşte poetul Sulmonei în vesela de astăzi Constanţa e însutit de mai dureros decît acela ce-l pătimi în prima oară. Atunci avea cel puţin marea cu incomparabilele ei privelişti, avea cerul liber, avea prietini şi prietine printre tomitanii şi tomitanele Constanţei. Azi e închis, sechestrat, nenorocit. Pînă cînd? *Quousque tandem!* o, domnule Opreanu. Cei doisprezece vulturi ai lui Romulus, cei şase ai lui Remus dau din aripi, bat din pliscuri în înălţimea cerurilor pentru a-ţi spune că zeii şi mai cu seamă zeiţele Olimpului sunt de părere ca statua să se inaugureze cît mai neîntîrziat. Ar trebui să fie cineva un augur de cei răuvoitori pentru ca să nu priceapă manifesta dorinţă a zeilor şi a oamenilor...

Ieşim mai mulţi din cuşca în care Ovidiu îşi plînge nemeritatul său exiliu şi ne îndrumăm spre port, unde luntraşii greci stau de prind peşte sau aşteaptă cu luntrele lor pe „boierii şi cucoanele" cari ar voi să se bucure şi mai de aproape'de farmecile mărei, de carmenii Amfitritei.

Un tînăr diplomat rus ia totdauna luntrea botezată *Agia Sofia.* De ce? Un alt tînăr diplomat englez zice că astă iubire pentru luntrea lui Spirakis Caraistakis, pentru *Agia Sofia,* se explică prin faptul că Sf. Sofia e biserica cea mare a Constantinopolei, iar aceasta e scris în cartea destinului să devie Ţarigrad, cetatea ţarilor. Cînd e în *Agia Sofia* (nu-i sare din cap tichia, ar zice Anton Pann), diplomatul rus se crede că a şi pornit-o spre Ţarigrad.

Iluziuni cari provin din profundele studie ce ruşii fac asupra cestiunii Orientului încă de cînd debuta în diplomaţie !

în porU marinarii români şi marinarii englezi. „Cocatrix" petrece vara la Constanţa; comandantul şi locotenenţii săi sunt vizitatori nelipsiţi ai balurilor şi

petrecerilor organizate la Casino, la hotel Carol sau pe bulevard.

Dănțuiesc la bal in mică ținută (pantaloni albi şi giletă cu mineci) cu nesăturată pasiune. Adevărul mă obligă a mărturisi că au piciorul marin, dar nu-1 au dănțuitor. Oficerii noştri le pot da fără multă tocmeală 60—70 !a sută pe parchetul nu tocmai lucitor al salonului de la casin. Modul cum englezul joacă valsul... la Constanța, căci poate pe pămînt englez o fi jucînd altfel, *c'est tout un poeme.*

în orice caz nu valsul englez a inspirat lui Musset minunatele versuri:

„Vais qui sauia ctianter tes pas pleins d'haimcnie
Et tes secrets divins, du vulgaire ignores,
Belle nymphe aliemande aux brodequins dores,
O, Muse de la valse! o, tleur de poesie!"

Intr-altă seară, concertul lui Gabrielescu. Marea, pianul şi aplauzele publicului țin acompaniament vocei simpaticului tenor. Cele două muzici de pe bulevard tac pentru a lăsa să se audă instrumentul cel mai perfect ce e dat omului a auzi: vocea umană.

După concert, iarăşi bal şi, după bal, asul de pică cu toți nervii şi comoțiunile lui.

Pe mare, în tăcerea nopței, două puncte negre lesne de văzut, cu lumina străvăzătoare a lunei. Sunt două corăbii cari se îndreptează spre portul Constanța.

Poate că-n ele vine iertarea lui Ovidiu de la Roma, de la Sulmona ori de la Bucureşti! Cine ştie, cine ştie de unde va cădea voia de a fi scos nenorocitul poet din magazia nr. 7 a portului!!

BEIZADEAUA

(Portret popular)

Roşu ca un măr călugăresc, ca un bujor —şi să ni să treacă euvîntul — ca un bojog proaspăt de vițel, beizadea calcă apăsat şi iute şi măsurat cu compasul, răsucind nervos un baston-cîrje în mîna dreaptă şi o țigară-havană de 5 lei în buzele sale cam groase. Două pungi i-atîrnă sub ochi şi barba *ă la* s-tul Niculae zbîrlită, respectabilă la privire, îi rotunjeşte capul, destul de rotund cînd te uiți la el şi dăstul de colțurat cînd îl dereteci pe dinăuntru. Dar nu e vorba despre portretul beizadelii, orce pictor l-ar putea zugrăvi din trei colori: o pată de singe închisă într-un cerc alb-cenuşiu ş-atîta tot. Desen nu trebuie căci liniile feței sunt atît de confuze, de amestecate, de numeroase şi de puțin importante, încît ar trebui ca o astfel de muncă să fie o pedeapsă prevăzută în condica penală pentru cei ce fură, mint, înşeală, cumulează şi-şi vînd conştiința pentru o cruciuliță, pentru o preşedinție de Senat şi pentru un eforat turbure în socoteli.

Să lăsăm şi vînătorile din răvărsatul zorilor în cari să încurcă beizadeaua, să lăsăm şi evenimentele politice a căror cauză să pretinde a fi fost măria-sa, să uităm şi discursul, faimosul discurs al d-lui Brătianu din valea Filaretului, cînd, strigînd că „opinca s-a suit pe treptele tronului", s-a sărutat cu beizadeaua, iar un ciudat bragagiu le-a strigat „rahat cu

apă rece!" Să lăsăm şi chilomanele senatoriale ale beizadelii, cari vecinie încep, continuă şi să sfîrşesc cu calapodul: „Eu, fiu de domn, eu, care m-am jertfit pentru ţară..." Să lăsăm şi edificiile pe cari le ridică acest meşter Manole şi cari se dărîmă noaptea ce s-a clădit ziua, cum sunt: „băile Eforiei şi spitalul Colţea". Să uităm şi socotelile Eforiei, căci oamenii cari caută adevăr în ţifre sunt buni să-i spînzuri cu o tablă a lui Pitagora lipită de limbă. Să lăsăm şi spaima beizadelii d-a vizita spitalul de la Pantilimon. Şi declarăm toate de zădărnicii cu cari nebunii să-şi bată capul, căci soarele tot va răsări chiar dacă s-o pune în dubiu cinstea, capacitatea şi apucăturile beizadelii şi păsările tot vor zbura şi peştii tot vor înota şi d. Ştefan Bellu tot tînăr va rămîne. Nimic din toate astea, ci să dăm cuvînt suflării din ţara românească şi să vedem cam cum să oglindeşte în mintea poporului această beizadea, căci, la urma urmelor, copiii, bătrînii, glumeţii şi săracii simt şi cunosc mai bine pe oamenii mari.

într-o zi mă certam c-un client asupra unei spovedanii de proces, căci mi să părea că minte în genere ea toţi clienţii. Cineva bătu la uşe. Poftim. Era o bătrînă c-o coală de hîrtie albă.

– Ce pofteşti d-ta de la mine?

— Să-mi scrii, maică, o petiţie de ajutor către beizadea, că, de, am auzit de la un cîrciumar că d-ta ai condei bun şi beizadeaua inimă milostivă.

I-am scris cîteva rînduri. Vă mărturisesc c-am aşternut pe hîrtie şapte rînduri ş-am început cu „Măria-ta!" ş-am sfîrşit iar cu „Măria-ta!".

Peste trei zile mă pomenesc iar cu bătrîna.

— Maică, să nu te superi, dar mi-a spus un boier, să zic că să fi fost un vinărar cu sabie şi cu ipoleturi, că e prea lungă lăcrîmaţia mea, fiindcă în 60 de cuvinte cică „Măria-ta" e numai de două ori. De, bunico, ştii d-ta, că eu nu ştiu cum o fi scriind la carte.

Am rîs şi i-am turnat şi eu două pagini întregi, dar nu ştiu să fi fost mai mult de zece cuvinte şi peste două sute de „Măria-ta" şi iar „Măria-ta".

— Aoleo, maică, dar ai făcut-o şi mai lungă !

—- Lasă, bătrîno, că ce e lung şi lat la condei e scurt şi îngust la minte. Şi beizadelei aşa-i place.

Peste alte trei zile, bătrîna mi-a sărutat mîna, zicîndu-mi minunată:

— Mi-a făcut 10 lei pe lună. Mă crucesc de ce-oi fi scris acolo, că vodă ăla cînd citea dădea din cap, îi zîmbea mustaţa si într-una, într-una făcea: hî! hi! - hî! hî1

Cînd eram mic — mi-adue foarte bine aminte—, un sacagiu, Neacşuî beţivu, vinerea mai ales, să trăsnea de nu mai vedea înaintea ochilor. în acest hal, el şi-mpodobea iapa sa, slabă şi şchioapă, cu belciuge şi tinichele, cu lanţuri şi clopoţei, şi, bătînd-o să-i frîngă oasele, striga cît îl lua gura:

— De, beizadea, de, rnîncate-ar lupii, că numai tu şi cu vodă ăl de după vodă sunteţi aşa de înzorzonaţi. De! că tu tragi la saca şi el la visterie!

Doctorul P... să hotărîse a se aşeza în Bucureşti. Dar, de, clientelă nu prea avea, catedră la facultate nu, grad în armată iar nu şi nu prea-i mergea bine. Răposatul genera] Davila, el, care ocrotea pe toţi, făcu vorbă şi rugăciune beizadelii să-1 numească în postul de medic secundar la spitalul de nebuni de la Pantilimon. Şi după rugăciunile umilite ale d-rului P... ş-ale generalului, beizadeaua să învoi ca doctorul să domicilieze în Bucureşti şi să-şi facă vizitele la spital în fiece zi, pentru ca să nu-şi piardă clientela mutîndu-se la Pantilimon.

După eîteva zile, d.P... se întorcea de la Pantilimon. înaintea sa văzu o trăsură, după trăsură pe beizadea, care păşea apăsat ca un voievod. Doctorul sări din trăsură şi să închină craiului, care-1 întrebă de unde vine.

— De la spital, d-le efor.

— Cum? Cum vii? De unde vii? Şi unde te duci? Trebuie să te muţi la spital!

— Domnule efor, domnule preşedinte, eu nu pot să-mi pierd clientela pentru cîteva sute de lei...

— Nu ştiu nimic! Sănătate! Să te duci.

Bietul doctor plecă, spăimîntat de violenţa beizadelei, drept la generalul Davila. Generalul îl ascultă. Rămase şi el uimit de zăpăceala măriei-sale.

— Nu pricep nimic. Să mergem mîine la dinsul.

A doua zi intră în odaia beizadelei întîi generalul şi după el d-rul.

— Dar d-ta ce pofteşti? Ce cauţi? Ce vrei? strigă beizadeaua înfuriată văzînd pe doctor.

– Domnule efor...

Generalul, cum îl auzi, îl trase de minecă şi-i şopti la ureche:

— Măria-ta! Neghiobule!

— Măria-ta! măria-ta! zise doctorul. Măria-ta, eu nu pot să-mi pierd clientela mutîndu-mă la Pantilimon; sunt om sărac, măria-ta.

— Bine, nenişorule, răspunse repede beizadeaua, de ce nu spui aşa, de trei zile mă cert cu d-ta şi nu te dăsluşesti. Spune că nu poţi şi pace bună.

Cînd generalul ieşi, şopti doctorului:

— Vezi cît poate un „măria-ta" la un om mic?

Un măcelar venise la beizadea şi-şi cerea socoteala. Bucătăreasa zadarnic îi spunea că cuconiţa nu i-a dat parale, căci să miorlăia într-una:

– Eu am să mă plîng măriei-sale că-mi trebuie şi n-am.

Beizadeaua aude, iese afară în halat şi-1 întrebă ce vrea de la dînsul.

— Măria-ta, îmi trebuie ceva parale. Măria-ta, aş dori să mi să plătească o socoteală, măria-ta...

— Am înţeles, răspunse vesel beizadeaua, să-i plăteşti îndată omului că n-are.

— N-am parale, nu mi-a dat coconita, răspunse slujnica.

– Să-i plăteşti! strigă beizadeaua, să-i plăteşti aşa, fără parale!

— Ba mai bine cu parale, măria-ta, răspunse măcelarul şi-i sărută mîna.

Beizadeaua îi plăti şi-i dăte s-un galben bacşişi.

La Sinaia, un secretar de ambasadă al nu ştiu cărei puteri să certa pe casa unui neamţ. Neamţul pretindea că a închiriat casa unui ministru. Secretarul d-a surda îi spunea că el e secretarul ministrului. Scurt, secretarul alergă labeizadeaca să-i poruncească dreptatea.

Era destulă lume împrejur.

— Să-i dai casa, zicea beizadeaua.

— Nu-l cunosc, răspundea neamţul,

— Ba o să i-o dai.

— Ba n-o s-o dau.

Şi beizadeaua ridică bastonul şi jart! îi dă jos pălăria din cap.

— Aşa să vorbeşte cu mine? cu pălăria în cap?

Neamţul îşi ia pălăria de jos şi, furios, jart! şi el şi-i dă jos capela beizadelei. Lumea grămadă pe neamţ să-1 sfîşie, neamţul să trezeşte de spaimă şi începe a striga:

— Iartă-mă, măria-ta! Măria-ta, iartă-mă !

— Lăsaţi-1, porunci beizadeaua, lăsaţi-1 că poate bietul om o fi vrut să-mi scuture capela.

Iarăşi farmecul talismanului: măria-ta!

Cînd trece beizadeaua pe lîngă Universitate, ştrengarii de studenţi s-aşează în linie dreaptă ca nişte soldaţi şi-1 salută stînd smirnă. Beizadea răspunde şi parcă-i soarbe de bucurie.

într-o zi trei din ei se învoiesc să-i facă o larsa. Beizadeaua trece. Ei, cîte trei, stau pe treptele de piatră. Beizadea să apropie. Ei să încheie la redingotă. Beizadea i-a văzut. Ei să prefac înmărmuriţi de respect. Ş-odată aduc minele spre salut, dar să scarpină în urechi. Beizadea scoate capela şi ei îi mulţumesc, şoptind: „Să trăieşti!"

Beizadeaua să duce înjurînd.

O, Doamne, ce ţi-e şi cu lumea! Mare şi minunată mai e! Lasă-i beizadelii pe toţi strămoşii glorioşi, toate cruciuliţele, toate funcţiile, toate diurnele, ia-i numai pe *măria-ta* că nu să mai alege nici praful de măria-sa. Dacă babilonienii n-ar mai fi zis *Baal* şarpelui gros, dacă indienii n-ar mai fi zis trupului de lemn, urît şi murdar, *Brahma,* ce s-ar mai fi ales de aceste două fleacuri urîte, proaste şi de nimic?

întreaga slavă, capacitate, onestitate şi merite legendare ale beizadelei ar pieri ca fumul cînd i-ai şterge pe *măria-ta.*

L4 HERĂSTI

Casele. Originea lor. Priveliştea ce să desfăşoară în jurul platoului. Mulţimea sătenilor. împărţirea premiilor date de d. şi d-na Stolojan. Chioşcul distribuţiunei. Mulţimea ţăranilor. Copii premiaţi. Premiele; instrumentele agricole. Examen. Discursuri.

Am pornit din Bucureşti pe la 5 ore de dimineaţă. Trăsura cu patru cai naintaşi, bine cumpăniţi din ham, voinici şi tineri, să ducea după pofta inimii, uşoară ca o pană, lăsînd în urma sa un nor de praf galben. Pe drum, tovarăşi cu cari să nu ţi să mai urască: unul vesel, celalt vesel; cu unul literatură, cu celalt ştiinţă şi ţifră, pe care ţi-o prezintă atît de fermecător, încît nu prinzi de veste că ai d-a face cu răceala şi exactitatea obositoare a ţifrei. Unul amintindu-mi cu poftă fapte istorice din secolul al XVII-lea, celalt dovedindu-mi limpede jocurile finanţiare şi legile lor. între Sihleanu şi Gion, căldura care mă răzbise pe la opt ore, praful care mă îneca din vreme în vreme mi se păreau lucruri de nimic, căci cu dînşii nu mai ai timp d-a cîrti nici contra căldurii, nici contra prafului. De la început dar am pornit-o bine; ziua bună să cunoştea de dimineaţă; toată calea fără popă şi nici o ţărancă nu ne-a ieşit cu sec.

*

Cînd am părăsit hanul Mihai Viteazul, al cărui cal n-are copite, ş-am cotit-o din şosea, din departe am zărit casele de Herăşti. Turla bisericei şi turnul

f

pătrat ridicat d-asupra caselor ne arătau calea. Cînd am ajuns în dreptul intrării, un parc frumos, bogat şi roditor mi-a deschis inima. Viță încărcată cu ciorchini deşi şi grei, trandafiri roşii-albi, caişi aduşi la pămînt de greutatea rodului, pruni, meri şi peri ocoliți cu ziduri vechi se întind bogat pe o vale ş-o luncă de opt pogoane. Mirosul dulce şi aromitor de flori şi de fructe îl simți mai nainte d-a intra în curte.

Casele sunt zidite in peatră. Poate că sunt primele din Muntenia cari s-au făcut în peatră. Ele sunt simple, ornamentele lipsesc, din decorul arhitectural nu s-au luat decît liniile cele mari, cele de prima necesitate; cu toate acestea, simplitatea şi vechimea, peatra şi poziția lor din centrul unui platou care domină lunca Argeşului şi-a Dîmboviții le dă o înfățişare plăcută şi simpatică. Aceste case au fost zidite de către Udrişte Năsturel-Herescu, unui dintre cei mai învățați români din secolul al XVII-lea. Familia lui, se ştie, a fost de viță veche şi mare, ilustrată cu boieri de frunte, cu inimă şi cu minte pentru ale țării. Udrişte Năsturel a fost frate cu Elena Matei Basarab, femeie bărbată şi pricepută, căci ea în mai multe rînduri guvernă țara în lipsa soțului său, domnul țărei. Dar Elena Matei Basarab era, între altele, femeie învățată şi a stat în corespondință cu Racoți, domnul Transilvaniei, căruia îi trimitea cîini de rasă şi şoimi deprinşi la vînătoare. Fratele ei, Udrişte Năsturel, s-a retras la Herăsti, şi-a zidit casele în piatră şi şi-a adus acolo, în linişte şi în singurătate, bogata sa bibliotecă. Biserica d-a-lăturea, ridicată în vremea domniei lui Matei Basarab, n-are nimic de deosebit. Multă vreme râmînînd dezvălită, ploile au spălat zugrăveala veche de pe ziduri.

*

Acest mic palat, întărit cu ziduri spre apărare, a ieşit din familia Herăştilor şi s-a cumpărat de către Milos Obrenovici după ce a fost alungat din scaunul Serbiei. Să zice că el ar fi ridicat, în zid de cărămidă, acel cat ca un turn dasupra palatului herăsc, numai pentru a zări din depărtare deputăția sîrbească pe

care a asteptat-o zadarnic, căci nu i-a mai adus pînă la moarte coroana pierdută. D. Stolojan a cumpărat domeniul de la nepotul lui Obrenovici, baronul Niculici de Rudna.

De pe platoul pe care sunt aşezate casele, priveliştea care să desfăşoară este una din cele mai pitoreşti. Pe poalele lui grădina cu flori şi pomi roditori, în depărtare luncile Argeşului, Dîmboviței ş-a Sabarului; şi, tocmai unde ochiul n-ar mai putea zări, brîul dealurilor înconjură cîmpiile aproape de jur împrejur.

Matca apelor este şerpuită printre maluri stufoase şi verzi, iar spre răsărit se întinde balta din Herăşti, lungă şi lată de 70 de pogoane, liniştită şi lucie ca **o** oglindă în care soarele şi-ar juca lumina vie.

Pe la 10 ore au sosit invitații din Bucureşti. Multe din ziare şi-aveau reprezintanții lor. Masa s-a întins în fața caselor. De la începutul pînă la sfîrşituldejunului, d. şi d-na Stolojan n-au avut cea mai mică odihnă. Şi cu o deosebită îngrijire s-au risipit în toate părțile. Să nu lipsească nimic, să mulțumească pe fiecare cu o vorbă bună, cu o atenție sinceră, cu **o** întrebare delicată, cu un răspuns modest şi la locul lui, cu o mulțumire firească acelora cari le adresa cîte o laudă bine meritată ş-apoi aproape necontenit în picioare pentru a priimi diferitele delegațiuni si numeroasele vizite ale proprietarilor vecini — iacă sarcini destul de grele, purtate de ei cu o bunăvoință şi cu o îndemânare rară.

Pe la 12 ore, cu toții, în număr de 60 de inşi, am plecat spre pădurea de stejari în care se aşezase un chioşc şi un semicerc de estrade pentru împărțirea premiilor, sub direcțiunea şi după planul d-lui T.D. Lecca, directorul domeniului d-lui Stolojan.

Pădurea de stejari seculari se ridică pe malul drept al Argeşului; naltă, rară, groasă, vîntul care adie încetinel îi fîşie în frunze. în toată întinderea ei furnică mulțimea de copii, femei şi bărbați. Unii se cheamă, se întreabă de *premul* copiilor; alții îşi fac cruce pentru dezlegarea cerului, care n-a mai aruncat un strop de apă peste porumbul ori înțelenit ori îmbătrînit fără să lege. Flăcăii îşi răsucesc mustățile, caută prin mulțime pe aleasa inimii lor, căci vorba şi răspunsul s-au învoit s-o aibă „anul ăsta la examene". *Examen* numesc ei împărțirea premiilor. Pe unul din bătrînii țărani l-am auzit zicînd unui vecin: „Bun boier, cumetre, bun de tot; inimos şi darnic; de l-ar vedea D-zeu încailea. Ş-ai să vezi că pană acum se zicea: or Stan, or căpitan; dar să-mi tai mustața de nu s-o zice d-aci nainte:

Or Stan,
Or Stolojan.

Cu toții sunt veseli, mulțumiți şi aşteaptă, bînd țuică, limonada şi vin, s-audă mai degrab muzica militărească, vestind sosirea boierilor. îndată ce muzica a scos primul acord metalic, frumos, limpede şi răsunat de pădure, mulțimea s-a grămădit pe lîngă chioşcul premiilor. Se îndesau oamenii de nu puteai pătrunde. Fețele, roşii şi năduşite, parcă se frecau între ele. Erau, poate, ca la 3—4.000 de suflete.

Chioşcul cu premii era urzeala unei prisme heptagonale, terminată cu un con de trestie. Chioşcul era îmbrăcat în şervete, ştergare, păretare şi pînză de pestelci. Jur împregiurul lui, premiile erau rînduite după comună şi clasă, sus cărțile puse p-o seceră, iar jos la pămînt instrumentele agricole pe cari d. Stolojan în toți anii, dimpreună cu cărțile şi haine, le împarte la copiii celor şeapte sate de pe domeniul său. Premiele instrumentale se compun din: botă, secere, sapă, casma, coasă şi furcoi de fier. Estradele din față sunt în forma unui semicerc cu patru rînduri de bănci.

De sus pînă jos sunt căptuşite şi acoperite cu velințe şi scoarțe alese. în mijlocul estradelor se află „tribuna presei". în această tribună este aşezat bustul lui C A . Rosetti pe un piedestal gros de stejar, iar împregiurul bustului, ca un fel de aureolă, publieistiea;sunt țintuite toate ziarele fără nici o diferență de culoare şi de partid. într-un cuvînt, şi planul acestor clădiri provizorii şi decorațiunea lor erau întocmite cu un gust deosebit, care face multă cinste d-lui Lecca.

*

Pe la ora 1, după un marş militar cîntat de muzica Regimentului... de dorobanți, a început să defileze şi să-şi ia locul cuvenit fiece şcoală de sat. Copiii erau curați, îmbrăcați în uniformă de căciulari, iar puştile lor, in vîrful baionetelor de lemn, purtau steaguri tricolore. După ce toți s-au rînduit într-un poligon heptagonal, cu toți au început să cînte *Trăiască regele.* Apoi fiecare şcoală pe rînd a cîntat cîte un imn.

Veselia, curățenia şi frumusețea copiilor şi a fetelor îți- mulțumeau ochii şi inima.

*

înainte de distribuțiune, d-nii învățători rurali au ținut clte un discurs în fața chioşcului în care se afla d. şi d-na Stolojan împreună cu invitații din Bucureşti şi cu reprezintanții presei. D. Stolojan a răspuns îndemnînd pe învățători să muncească pentru lumina țăranilor. D. Caligari, într-un discurs de ocaziune, a spus învățătorilor că cea mai de căpetenie grije a lor trebuie să fie educațiunea cetățenească, care trebuie să se reazăme pe conştiința că toți trebuie să aibă datorii tot atît de mari ca şi drepturile.

CONSERVATORISM ŞI NEOCONSERVATORISM

(Prin „partidul conservator" şi „conservatorism" în prezent, înţeleg rămăşiţele fostului partid conservator. Prin „neoconservatorism" înţeleg mîna de tineri cari mişuie şi rotesc în jurul ziarului *Epoca.)*

Cînd deschizi ochii în politică, trebuie să ai un catart puternic de care să te agăţi, pe care să-1 îmbrăţişezi; altfel, desigur, vîrtejul te răpeşte, te zguduie şi te doboară. Astfel, eu m-am înşelat două luni din viaţa mea, am luptat şi am căzut, căci e fatal să cazi cînd te arunci cu entuziasm sincer şi adînc acolo unde nu găseşti decît dezordine şi rea-credinţă.

Păcatul meu a fost o viziune; viziunea mea era o imposibilitate şi naturală, şi istorică.

In negura trecutului, epoca cea mai apropiată, cea din spatele tutulor românilor, este epoca ruşinoasă a fanarioţilor.

între *ieri* şi *astăzi* al românismului domneşte la mijloc o noapte profundă de un secol şi jumătate. A sări peste această noapte a fost viziunea mea. Cînd m-arntrezit,comisesem două păcate: unul, că mă înşelasem ca gîndire, cel d-al doilea, mai mare, că mă furase un curent de oameni a căror majoritate mi-era duşmană ca morală, ca temperament şi ca ideal politic'. Cine n-a greşit? Şi cine n-a greşit mai mult?

După două luni de pripeală, am stat de-a lături doi ani.

Astăzi voiesc a-mi spune hotărît şi cinstit credinţele mele despre conservatorism şi neoconservatorism.

I

Un partid politic, ca să se înalţe pînă dasupra unui popor, ca să-1 mişte şi să-1 chinuiască, trebuie neapărat ca să fie o selecţie naturală, izvorîtă din acel popor.

într-o naţiune, unele dorinţe şi aspiraţiuni, unele idei şi simţiri sunt făţişe, limpezi, altele însă sunt ascunse, neexprimate, ca nişte forţe în stare latentă. Ceea ce naţiunea spune pe faţă şi lămurit este uşor de prins şi de înţeles.

Năzuinţele latente însă este problema cea peste măsură de grea şi cu toate acestea este problema de căpetenie, căci aceste năzuinţe ascunse alcătuiesc marea voinţă a unui popor, marele avint, marea pornire înfiptă în adîncimea viitorului. Această voinţă este făşia luminoasă care îndreaptă paşii unui popor: începutul ei este în *astăzi,* calea şi sfîrşitul ei se adincesc în nesfîrşitul secolilor.

O partidă trebuie dar să reprezinte ceea ce un popor vrea şi spune, şi trebuie iarăşi să reprezinte ceea ce vrea şi n-a spus încă, căci un popor trebuie satisfăcut *astăzi* şi preparat pentru *mine.*

Iacă de ce o partidă trebuie neapărat să fie o selecţie naturală. Numai ca selecţie naturală ea se va coborî de la şefii ei, treptat-treptat, fără întrerupere, în jos, către fundamentele unei naţiuni, şi numai astfel vîrful ei conducător va fi legat prin artere de comunicaţie cu temelia pe care se aşează edificiul statului; numai astfel fulgerul ideilor, mari si mîntuitoare, de la vîrf se va afunda şi se va împrăştia în mulţimea poporului; dar tot numai astfel comoţiunile adinei şi neexprimate din popor se vor ridica în sus pînă la vîrful care veghează şi conduce. Ideile vor avea largi căi de revărsat în jos, iar zbuciumul de jos va putea coprinde pe cei de sus şi în mintea lor va încolţi şi creşte sub formă de idei, de sisteme şi

de reforme privitoare şi la prezentul şi la viitorul poporului.

Din acest grav şi temeinic punt de vedere, aşternind astfel problema, partidul conservator nu se poate susține ca partid politic în țară la noi; el, cel mult, nu poate fi decît o grămădire de oameni cari rotesc în jurul unor personalități în cele mai multe cazuri, de o valoare individuală ştearsă.

în adevăr, conservatorismul, înstărea in care se află la noi, nu este o selecție naturală, provocată într-un chip firesc de mişcarea şi viața poporului nostru, precum şi de transformismul ce fatal trebuie să se petreacă în viața lui. Conservatorismul, pentru ca să aibă dreptul d-a se întrupa într-un partid conducător, trebuie să dovedească că, în trecut ori astăzi, s-a născut din sînul țărei ce voieşte guverna şi că s-a născut numai pentru țară. Dacă n-a ieşit din poporul nostru şi pentru poporul nostru şi dacă totuşi există şi voieşte a-1 guverna, în acest caz conservatorismul, care nu are o valoare naturală, socială şi istorică, nu poate cere cîrmuirea decît in tăria dreptului de cucerire. El poate domni numai ca stăpîn; noi putem să ne mlădiem, dar de nevoie şi numai ca robiți.

Conservatorismul, ca să poată guverna țara, trebuie să fie născut din țară. Faptul fizic că această mînă oligarhică a existat şi există în țară nu dovedeşte că ea, pe căi naturale, s-a născut şi că este un făt legal şi natural al țărei. Această mînă oligarhică s-a putut alătura materialiceşte pe lîngă partidele şi grupele noastre. Printre copiii numeroşi ai unei familii generoase se poate aciola şi un străin, poate trăi cu ei, se poate dezvolta, dar in chipul celui străin, oricît de multă vreme ar trece, nu se vor vedea caracterele esențiale ale familiei. Nici culoarea feței, nici glasul, nici simțirea, nici inteligența nu se vor potrivi cu ale celorlalți. Nimic nu ne va încredința că acel străin are o obîrşie in d-a valma cu ceilalți. Şi politiceşte tot aşa putem judeca. între noi, şi chiar peste noi, poate năvăli partide cari nu sunt, politiceste, născute în țară, cari nu seamănă cu nimic din esențialul țărei, cari nu o reprezintă în nici una din pornirile ei. Fenomenul este foarte cu putință, căci, după cum se poate afla o idee străină de națiune întrupată într-un singur om, tot astfel se poate întîmpla să se ivească un curent întreg de idei străine de națiune, ca un produs artificial şi netrainic, întrupat într-o seamă de oameni.

Cum, conservatorismul s-a născut *în țarăPDin* ce curent general de idei şi de aspirații? Se poate înțelege acest partid ca un produs istoric ori ca un produs social? Desigur că nu.

Dacă ne coborîm în jos pe trunchiul acestui copac străin de celalt codru de stejari, îi descoperim rădăcinile înfipte în secolul de înjosire al nostru, în fețele cernite ale istoriei naționale, în această prăpastie care se despică în mijlocul românismului, rupind mersul nostru istoric, tăind propăşirea firească a unui popor obosit de un şir de lupte glorioase şi seculare. în această enormă ştirbitură s-a cuibat şi a născut clasa străină nouă in mare parte prin sînge şi prin limbă, străină nouă în absolută majoritate prin deosebirea revoltătoare ce ea făcea între interesele națiunei şi ale ei proprii.

Tot ce a avut Fanarul mai putred şi mai lacom s-a revărsat peste noi ca un potop năbuşitor. Eram cuceriți. Cei cari ne cîrmuiau erau stăpîni* prin furt. şi tîlharii cari se aruncă in spinarea armăsarului străin nu-1 mînă, ei-1 goneşte, nu-1 conduce, ci îi sîngerează gura cu zăbalele, nu-i dă pinteni, ci îi înfige cuțitul în şira spinărei.

Cei ce ne guvernau nu erau un partid, nu erau nici chiar o clasă privelegiată suită dasupra noastră în virtutea trecutului, ci era o castă flămîndă şi lacomă, neavînd nici milă naturală, nici îmblînzire culturală.

Sub această castă străină prin sînge, prin limbă, prin port şi moravuri, a stat lungit mai bine de un secol marele şi sfîntul corp al românismului.

Boierii țărei, citi mai aveau milă de neamul lor, stau doparte, se înfundau pe la moşiile lor, neputînd şă doboare această năvală de străini lacomi şi haini, însă pe mulți dintre ei i-au furat curentul străinismu-

lui şi s-au încrucişat şi s-au altoit cu singele şi corupţiunea năvălitorilor. (Fără îndoială că aceste articole nu pot atinge întru nimic pe acele puţine familii mari de boieri ai ţărei cari s-au contopit în curentul libertăţilor publice şi au luat parte la toate victoriile noastre politice, cu adevărat mari şi naţionale.)

Astfel, în secolul al XVIII-lea, romanitatea să despică în două: poporul, mojic, rob, osîndit şi prost, şi casta fanarioţilor, în care să absorbiseră şi mulţi d-ai ţărei, castă stăpînitoare, nobilă pe cuvînt că bolborosea o limbă streină, neînţeleasă nouă, cu drepturi d-a jefui, d-a se îndopa şi d-a se îmbogăţi din sudoarea unui popor înşelat şi chinuit. Această castă a fost şi trebuia să fie *conservatoare.*

Conservatorismul din aceste timpuri, şi ca sînge, şi ca idei, era strein de neamul nostru. Conservatorismul din aceste timpuri ca trecut era o rupere şi întrerupere istorică, ca prezent era un dezastru social.Conservatorismul din aceste timpuri nu avea nimic în spatele lui şi nimic înaintea ochilor; fără trecut şi fără viitor cari să-1 îmbine cu trecutul şi viitorul ţărilor româneşti, căzuse pe noi şi să dezvolta tot atît de contra naturei noastre, după cum tuberculul cade, să nutreşte şi să lăţeşte într-un corp omenesc cu o viaţă şi deosebită, şi contrarie acelui corp. Fără îndoială că hotarul dezvoltărei tuberculului este peirea individului. Fără îndoială că hotarul dezvoltărei acelei caste conservatoare ar fi fost peirea neamului românesc.

Dar mişcarea Occidentului de la începutul secolului zguduie Europa cea copleşită de viţiile claselor dominante. Această mişcare, ca o suflare dădătoare de viaţă, să revarsă şi peste noi. Şi răscoala noastră atît este de adevărat că a fost naturală, fiziologică, dacă societăţile ar avea o fiziologie, încît sclavii devin eroi.

După prima noastră aridicare, casta conservatoare este zguduită din temelie, dar nu şi doborîtă. Ca prin minune, fanarioţii devin boieri ai ţărei, ba chiar îi apucă patima nobleţei d-a-şi căuta spiţele neamului. Cuceritorii prin furt devin boieri, ba chiar mai de seamă decît puţinele familii mari româneşti, puţinele rămase neîmprăştiate şi neabsorbite de fanarioţi. Cuceritorii devenind boieri, casta se transformă în clasă. Casta care rămăsese streină de legea pămintului si de limbă, care sta gata să se retragă cu nenumăratele ei bogăţii, devine clasă, să mlădie puţin la limba noastră, pe care o vorbeşte peltic şi piţigăiat, este nevoită a se supune la oarecari legi pămînteşti, ba să alătură de noi, ba chiar să înfige între noi, ca şi cum s-ar fi născut cu drepturile ei dintr-un adînc trecut istoric.

Dar prima izbire, după două decenii, renaşte cu mult mai dîrje.

A doua ridicare a poporului este ca un ecou al celei dîntîi, dar ecoul este mai puternic decît prima strigare. Fenomenul era firesc, căci simţul naţional era cu mult mai pregătit decît la '21. Urmările acestei lovituri a fost sfărîmarea jugului iobăgesc,unirea ţărilor şi doborîrea clasei stăpînitoare cu drepturile ei cari nu se legitimau nici într-un chip istoric, nici, mai puţin, într-un chip social.

Şi, firesc lucru, în urma marilor acte naţionale, clasa conservatoare, înghesuită. năbuşită . sfărimată ca clasă privilegiată, ia aspectul şi numele de *conservatori.* Nemaiputînd fi castă ca la naşterea ei, nemaiputînd fi clasă ca în urmă , sunt „conservatori", numai conservatori.

Istoriceşte: conservatorismul şi-are obîrşia în marea prăpastie care se despică între trecutul nostru glorios şi între viaţa noastră contimporană zbuciumată de necontenite şi [ne] norocoase lupte sociale. Lanţul istoric şi psihic al conservatorismului are patru mari belciuge: cucerire, castă, clasă şi partid conservator.

Conservatorismul dar nu este o selecţie naturală la noi în ţară, nu este un făt legitim al poporului românesc şi între conservatorism şi naţiune nu sunt cable de comoţiune prin cari conservatorismul să-şi coboare în jos ideile generoase (pe cari desigur că nici nu le are) şi prin cari poporul să-şi transmită în sus emoţiile, aspiraţiile şi păsurile sale. Marile dureri si marile speranţe ale poporului vor rămînea d-a pururi străine şi depărtate de conservatorism, căci de la starea lui embrionară n-a fost conceput în sînul naţiunei, ci, ca un parazit, pe grumajii naţiunei. Neamul nos-

tru n-a simțit durerile, muncile şi bucuriile unei naşteri, ci a adăpostit fără voie o forță azvîrlită din afară, forță care s-a dezvoltat, s-a îngrăşat ş-a stăpînit sub formă de castă ş-a dominat metamorfozată în clasă şi voieşte a guverna sub o mască împrumutată de la partidele străine conservatoare.

Aşadar, conservatorismul nu este o selecție izvorîtă din singele, din durerile, din credințele şi din aspirațiile țărilor româneşti; caracterile esențiale şi fizionomia generală a lui nu pot să se asemene, ca într-o selecție naturală, cu caracterile şi fizionomia neamului nostru.

Prea bine; nu este din țară, nu este al țărei prin esența lui; dar, în sfîrşit, care i-a fost şi îi este idealul acestui conservatorism pentru țară? Din acest al doilea punt de privire are dreptul d-a lua în mînă frînele statului? Putem noi oare să-i încredințăm soarta noastră fără să cădem în greşalele neiertate ale unor copii fără de minte şi fără de inimă?

Intr-alte state, conservatorismul să bizuie pe un trecut mare şi glorios. Acolo el s-a născut direct din națiuni şi pentru națiuni. Acolo conservatorismul era eroic: cunoştea jertfa şi îl rodea viermele neadormit al gloriei. Acolo el a avut un ideal, bun pentru un timp, greşit pentru vremuri mai noi, dar a avut un ideal.

în Franța, ideal[ul] nobilimei, mai potrivit zis al conservatorismului, sub orice formă s-a înfățişat, a fost gloria armelor şi cultura artistică. A birui lumea prin arme şi prin cultură, prin limbă mai ales, iacă dorința, meritul şi dreptul aristocrației dominante în Franța. Cînd rana economică a izbucnit în Franța, idealul conservatorilor nu era de ajuns ş-au trebuit să cază.

în Anglia, aristocrația ş-a pus idealul în bogăția materială şi dezvoltarea înceată, dar puternică a instituțiilor. La englezi, toate luptele politice s-au rezemat şi au avut drept cauză din urmă aceste două colosale năzuințe.

în Rusia, conservatorismul, monarhic şi aristocratic, a avut şi are un ideal: să facă din Rusia un colos de rezistență şi de cotropire.

La noi însă, către ce ideal şi-a întors ochii conservatorismul sub feluritele sale metamorfoze?

Bunăstare a poporului?

Dar poporul a fost ucis sub cuceritori, jefuit sub castă, desprețuit sub clasă şi, ca să nu zic mai mult, indiferent pentru conservatorii de astăzi.

Dezvoltarea socială şi culturală?

Dar cine nu cunoaşte nici firea, nici moravurile, nici chiar limba îndeajuns a unui popor cum ar putea să dezlege problemele lui sociale şi culturale?

înmulțirea şi dezvoltarea instituțiilor politice?

Nu. Conservatorismul a năbuşit, a ucis la început aceste instituții, le-a pismuit şi combătut mai în urmă, în sfîrşit numai biruit s-a plecat lor. Curentul național s-a izbit în necurmate războaie pentru a cuceri pas cu pas, rînd pe rînd fiece idee înaltă, umană şi progresivă. Şi atît de departe conservatorismul a împins ura dezvoltărei noastre politice, încît, pentru ca dezrobirea țăranilor să se poată face, a trebuit o lovitură de stat.

Şi nu se va găsi un singur principiu mare şi vital pe care conservatorii să-1 fi închegat în instituție de stat.

încetățenirea politică şi înălțarea la demnitatea de oameni a patru milioane de țărani, aceste idei generoase, largi şi umane, nu sunt ale lor.

Libertățile publice nu pornesc de la,ei.

înmulțirea şi dezvoltarea şcoalelor nu a fost grijea lor.

Entuziasmul mintuitor de a lăsa pe poporul nostru să dovedească lumei pe cîmpul de război că el poate răzbi prin înverşunata luptă pentru existență... această pornire eroică nici a fost a lor, nici nu au înțeles-o. Cei cari credeau în vitalitatea poporului a trebuit mai întîi să frîngă dîrjea şi îngusta lor rezistență. A trebuit o victorie înnăuntru pentru a deschide armatei noastre calea gloriei din cruntele cimpii ale Bulgariei.

Ce le rămîne dar?

Pe de o parte îngîmfarea şi pofta d-a guverna, iar pe de alta lipsa dăsăvîrşită a unui ideal politic.

Dar este fatal ca un partid care nu s-a născut în țară,pe căi naturale,să nu aibă niciunideal politic pentru țară. Dar, în acest caz,este firesc şi legitimea acest partid fără ideal să nu aibă dreptul de a guverna.

1!

Partidul conservator de astăzi este mort.

Nefiind o selecție naturală, nefiind un produs similar cu națiunea, n-a putut să absoarbă vitalitatea ei, nici în parte, nici — mai puțin — în totalitate și a trebuit să piară.

Un partid politic împinge caracterele esențiale ale unei națiuni la extreme. Dacă națiunea va avea din fire, ca însușiri esențiale, entuziasmul si curajul, partidele politice vor avea drept caractere esențiale un entuziasm și un curaj mai mari decît ale națiunei; dacă națiunea va fi, cum este națiunea engleză, rece, hotărită, calculatoare, înceată, dar neclintită, partidele politice vor fi cumpănitoare peste măsură și peste măsură vor stărui în hotărîrile lor. Dacă națiunea va fi pornită către artă, către decorativ, către frumos, cum a fost bunioară republicele Italiei, partidele ei politice vor fi animate atît de puternic de viața și florescența frumosului, încît vor porni națiunea la lupte și războaie a căror cauză va fi rivalitatea intelectuală ; ba, mai mult, aceste partide vor transforma războaiele in istețime artistică, în reprezentații teatrale, in pompă și petrecere.

Partidul conservator, mort sau viu. n-a avut nici una din însușirile națiunei noastre.

Dar se deschide înaintea publiciștilor și istoricilor o întrebare destul de însemnată și destul de serioasă. Nu este oare necesar pentru înțeleaptă guvernare a unui popor constituțional să existe două partide? Iacă întrebarea.

în jocul constituțional se presupune un fel de cumpănă. Cînd se ridică un taler cu o partidă și ia frînele cîrmuirei, cînd se ridică celalt. Și, de regulă, se hotărăște că două partide sunt de căpetenie.

Unul cu grije pentru prezent și cu mintea țintă asupra viitorului; celalt cu grija prezentului și cu inima pornită în negura trecutului; cel dîntîi crede în virtutea reformelor și într-un chip virtual vede și pătrunde viitorul: cel d-ai doilea partid își grămădește toată înțelepciunea în timiditate și toată pătrunderea in trecut; cel dîntîi stă cu fala la răsărit ; «eî d-al doilea privește și întreabă apusul.

Publiciștii văd în primul un partid liberal-dinamic, iar în cel d-al doilea un partid conservator-static. Și din jocul constituțional rezultă că. dacă partidul static întârzie în niște forme si idei învechite și putrezi, partidul dinamic trebuie să ia cîrma pentru ca să găsească formele politice încăpătoare pentru voința națiunei, prea mult comprimată: si. viceversa, dacă liberalii au înaintat prea mult. conservatorii trebuie să vie la putere pentru a opri în loc națiunea ; o oprește pentru ca, prin dezvoltarea ei fireasca, să-și umple văsmintele ei politice prea largi.

Problema se poate discuta. America merge sănătos și fără un partid conservator. Franța nu se poate să apuce tot pe aceeași cale. Să admitem însă problema constituțională dovedită și s-o aplicăm la noi.

Dar noi nu avem un adevărat partid conservator. Cel care există este o ruină care nu putea sta în picioare, ca un edificiu rău zidit și nepotrivit, prin forme și proporții, cu terenul pe care s-a ridicat.

Poate oare să învieze acest partid conservator, admițînd că este necesar în jocul constituțional ? Da. în două ipoteze.

1. Presupunînd că conservatorii se constituiesc și cer putere in virtutea trecutului. în trecut au avut un sistem de guvernare; sistemul lor a priit țărei pînă la anume timp, apoi au căzut. Acum ar putea să zică alegătorilor, fățiș ori pieziș: ,,Dați-ne puterea; altădată am folosit țărei; acum suntem iarăși trebuincioși; liberalii încep să se înșele: au mers prea departe: v-a dat libertăți și drepturi politice mai mari decît talia voastră; vă încurcați în ele ca într-un văsmînt prea larg care nu vă ține de cald și vă împiedică mersul".

Ipoteza acestui limbaj, cinstit și politic, admisibil în teorie pentru partidul conservator, în fapt nu poate fi cu putință. Trecutul lui, fiind contra națiunei, îi este cel mai neînduplecat vrăjmaș. Sub străbunul conservatorismului de astăzi, națiunea cucerită s-a zbuciumat și-a căzut; sub bunul acestui conservatorism, națiunea a fost jefuită și batjocorită ca sub

cleştele înroşit al unei caste; sub tatăl acestui conservatorism, naţiunea a trebuit să se revolte ca să-şi sfărîme jugul ce i-l aruncase peste grumaji privilegiile ruşinoase ale unei clase nelegitime; în sfîrşit, sub noua metamorfoză a prăsilei, sub conservatorii de acum zece ani, naţiunea a fost oprită în loc şi în cinci ani de guvernare nu s-a căpătuit cu nimic, dar cu nimic absolut.

De fapt, dar, conservatorii de astăzi, ca şi generaţiile din cari se trag, nu pot chezăşui prin trecut, nu se pot ridica pe calea istoricească.

Rămine o a doua ipoteză.

2. Să presupunem că în ţară s-a născut un curent, nou şi firesc, de idei conservatoare. în acest caz s-ar putea să nască ceea ce nu putea să renască.

în această ipoteză se ridică întrebarea: cari sunt ideile conservatoare din ţară întrupate în partidul conservator.

Ceea ce intr-o naţiune este vag, şters şi împrăştiat, într-o partidă se oglindeşte limpede, adincit şi acumulat. Partidele sunt ca vîrfurile ascuţite ale unui corp electrizat. în aceste vîrfuri se strînge fluidul electric; prin aceste vîrfuri se scurge; de aceste poluri dacă te apropii, soînteia electrică scapără instantaneu. Cum dar se simte curentul conservator din ţară şi cum îl putem constata? Ce fel? Prin cine? Fireşte, dacă corpul social ar fi încărcat de fluidul conservator, ar trebui să-l căutăm şi să-l dovedim la polul său, în centrul său de grămădire, în partidul conservator. Dar partidul conservator n-a spus nimic, n-a scăpărat nici o idee politică conservatoare; niciodată n-a spus ce vrea şi cum vrea. Mai mult, fie temere, fie lipsa unei conştiinţe împăcate, fie şiretenie, sub bandiera conservatoare s-a strigat numai în numele libertăţilor publice, astăzi în voia tuturora, altădată la placul unei oligarhii. Care le este sistemul conservator d-a organiza comuna? Care le este sistemul conservator d-a dezvolta economia naţională? Carele sunt ideile conservatoare în privinţa revizuirei *Constituţiei,* contra căreia s-au ridicat şi n-au voit s-o recunoască? Cari le sunt sistemele conservatoare cu privire la organizarea şcoalelor, a administraţiei şi a justiţiei? în sfîrşit, ce vor şi cum vor, ca conservatori, căci drept astfel de partid vor să treacă? Măturaţi la o parte insultele şi în toate organele lor de publicitate nu va mai rămîne decît pofta lămurită d-a guverna.

Apoi, cînd acest partid sfărimat nu spune ce vrea, ori in ţară curentul conservator nu există, ori, dacă va fi existind, conservatorii de astăzi nu-l pricep, nu l-au absorbit şi nu-l reprezintă. Singurul om care a spus ce voieşte a fost d. Carp şi d. Carp nu este un partid, nici chiar un grup, după cum singur a mărturisit; şi d. Carp nu poate dar reprezenta un curent general al ţărei, şi d. Carp — singurul conservator care a gîndit ş-a spus neted ce a gîndit — s-a dezbinat cu desăvîrşire de partidul conservator.

Astfel, acest partid, neîndrăznind ori neavînd nimic de spus, într-însul nu s-a grămădit nici un curent conservator de care corpul social ar fi săturat; negrămădindu-se in el acest curent, ori nu există, şi în acest caz venirea la putere a acestui partid politic ar fi un capriţiu, ori există şi nu în el s-a revărsat, şi în acest caz venirea la putere a conservatorilor actuali ar fi o uzurpare.

Partidul conservator, neputînd renaşte din cauza trecutului, poate să nască in viitor, cînd ţara va dospi şi sublima un curent de idei conservatoare şi, neapărat, cînd acest curent va găsi o sumă de oameni politici cari să-l reprezinte.

Rămîne de discutat o singură idee, mai potrivit zis un singur epitet, pe care conservatorii şi-l dau la toate sărbătorile lor oratorice şi de care să împiedică oricine de cum ar deschide un organ de publicitate d-al lor. Partidul *ordinei.* Vor *ordinea* în ţară. Iacă pînza după care se adăpostesc şi cînd e ploaie şi cînd e senin. Iacă scuteculpe care-l pun înprăjină, şi pe care-l fîlfîie ca p-un drapel de rnintuinţă. Este o noţiune vagă în cuvîntul „ordine", dar, în sfîrşit, este singura noţiune, singura însuşire pe care cutează d-a şi-o da. Ce principii politice ascunde această nucă a „ordinei"?

Şi, mai întîi, care dezordine voiesc să năbuşească? în ce primejdie de anarhie a căzut ţara pentru ca conser-

vatorii să vie la guvern eu talisrnanul „ordinei" şi s-o mîntuie? Aşa e, cîţiva oameni, poţi să-i înnumeri pe degete, cuprinşi de un spasm politic, nu se mulţumesc de a se sluji de căile legale, strigă pe strade din cînd în cînd şi vor să calce în picioare legile stabilite de ordine şi de libertate. Iacă dezordinea. Injuria şi provocarea unei singure persoane pot produce dezordini locale şi limitate. Ce dovedeşte aceasta: că ţara este în dezordine? Să ne închipuim că de la Golia ori de la Mărcuţa scapă un alienat, intră pe bariera unui oraş şi începe în lungul unei uliţe să spargă geamurile şi să răbufnească eu pumnii în uşe. Iacă o dezordine. Ce, dovedeşte aceasta că oraşul e în dezordine? Nu, ci că s-a găsit un nebun care turbură linişteauneiuliţi.

Să iau un exemplu pe care conservatorii îl cred politic. La Iaşi, doi-trei oameni, între cari un tînăr, a fluierat pe majestatea-sa regele. Iacă o dezordine ruşinoasă. Este aceasta o dezordine socială ori o nebunie aparte şi circuită în jurul unor anume turbulenţi de cari societăţile nu vor scăpa niciodată? Ca să fie o dezordine socială trebuie neapărat ca acel fluierat să reprezinte revolta unui partid, dacă nu al ţărei întregi. Conservatorii îndrăznesc să susţie şi să dovedească că ţara îşi asumă ruşinea acelei porniri maniace?

Nu. Conservatorii iau asupra lor acel fluierat? Nu. Atunci asemenea fapte nu sunt dezordini sociale, ci nebunii sporadice şi individuale pe cari patologia le-ar constata ca nişte răsuflări de uşurare la unii indivizi atinşi de melancolie şi de grandomanie.

Dar, în general, cine au fost aceşti cîţiva acuzaţi de dezordine şi de crime?

Desigur, mai toţi, dacă nu toţi, sunt susţiitorii, convinşi ori nu, ai conservatorismului. Iacă de ce este potrivit să spunem că conservatorii ar fi mai bine să restabilească ordinea şi legalitatea în tabăra lor, căci dezordinea este la ei în casă, iar nu în ţară. Dacă s-au comis crime, au fost comise de soldaţii lor; dacă s-au violat domicilii, s-au violat de pionii lor. Un partid care tolerează şi apără asemenea fapte nu este, desigur, un partid de „ordine".

Dar, în sfîrşit, acest cuvînt, atît de tare şi de sus trîmbiţat, are un suflet: trebuie să aibă un înţeles conservator. Să-1 căutăm in trecutul acestui partid de „ordine". Se răscoală un oraş. un judeţ, două, se răscoală ţara întreagă, acest partid pune în mişcare regimentele de călăraşi. A făcut-o. poate o va mai face. Iacă ce însemnează „ordine". Astfel încît partidul „ordinei" s-ar putea numi mai drept *partidul comprimărei şi al suprimărei.*

Şi dar partidul conservator, necesar in mecanismul constituţional, nu poate renaşte in cel actual, căci îl împedică trecutul său; nu poate naşte în cel actual, căci prezentul lui e cu desăvîrşire gol de idei conservatoare, căci în el nu se simte curentul conservator din ţară, dacă am admite că acest curent ar exista.

Viitorul poartă sarcina unei asemenea concepţii; viitorul va naşte, dacă nu va avorta, un partid cu adevărat conservator.

S-ar putea însă ca progresul social să elimine asemenea organism de comprimare şi suprimare.

SCRISOARE DESCHISĂ D-LUI GEORGE BIBESCU

Era o zi tristă, o zi posomorită; cerul acoperit de nori şi un calm domnea în atmosferă. Natura mea. foarte impresionabilă, se afla sub influenţa timpului şi lîngezeam în biroul meu fără a fi în stare să scutur toropeala ce mă apăsa fără voia mea, cînd factorii! mi-aduse foaia străină de limbă, de cugetări şi de aspirat iuni.

înţelegeţi, d-nu meu,că e vorba de *VIndependance roumaine,* aceea plămadă fermentată şi trecută prin alambicul şantagiului introdus de pribeagul Galii in presa noastră naţională, imaculată pînă atunci in ţară.

Dar care fu mirarea mea cînd în capul acelei foi, căreia, prin respect pentru mine şi lectorii mei, nu voiese a-i da numele ce i se cuvine, văzui o scrisoare purtînd numele dvs., nume, cum ştiţi, istoric în societatea română.

Nu e vorba că şi Erostrat şi-a lăsat un nume istoric, dar eu aş prefera obscuritatea decît trista celebritate a celui ce a pus foc templului Dianei din *Eţes.* Cu toate acestea, numele dvs., pus cu litere mari in capul acelei folicule, avu puterea magică d-a-mi goni toropeala cum goneşte vîntul fumul şi-mi zisei: o scrisoare a d-lui George Bibescu în ajunul alegerilor e un eveniment. Citii scrisoarea cu luare-aminte, crezînd că s-o fi întîmplat vreun miracol dumnezeiesc, că va fi venit vedere orbilor, auz surzilor sau inteligenţă celor descreieraţi! Dar vai! Natura nu-şi strămută legile sale pozitive: a bătut vîntul de cînd e pămîntul şi va bate vîntul cit va fi pămîntul, şi boierii lumei nici nu uit nimic, nici nu învăţ nimic !...

Aţi trăit, luminate, şi aţi crescut departe de căminul străbun şi aţi rămas tot departe de credinţele şi aspiraţiunile naţiunei noastre. Cu limba românească aţi uitat, slăvite beizade, şi tradiţiunile româneşti, în atmosfera străină în care aţi trăit ca o plantă exotică, aţi pierdut şi ultima parte din căldura naţională. Aţi uitat cu totul istoria ţărei noastre, căci nu voiesc a vă face injuria a zice că o falsificaţi cu precugetare culpabilă.

Nu voiesc a intra cu dv. în examinarea amănuntelor ce imputaţi partidului liberal-naţional şi, prin urmare, capilor şi conducătorilor acestui partid, fiindcă terenul acesta pe care aţi intrat şi în care nu voiesc a vă urma e tare murdărit de balele şi insalubrităţile ce opoziţiunea a aruncat în acea cale. Mă respect foarte mult şi de aceea nici nu voiesc a mă apropia de marginea acelei mocirle, ca să nu sară pe mine vrun strop din orniera unde bălăcesc neruşinaţii lachei şi păcătoşii ciohodari ai regimelor despotice de tristă amintire. Vă las celebritatea literară ce vi se cuvine pentru scrisoarea voastră, deşi în ea n-am găsit nimic nou, ci numai o compilare, o plagiare din cele zise şi des repetate de foile opoziţiunei. Totuşi, prin această pretinsă capodoperă a voastră, dacă nu veţi putea dobîndi palmul după care alergaţi, veţi asuma solidaritatea cu reaua creştere a ciocoiaşilor si cu expresiunile de stradă a unor *pas grandes choses* cari mînjesc presa opoziţiunei.

Aţi crezut, se vede, că scrierei voastre, fără nici o valoare nici literară, nici istorică, i-e de ajuns turaoa sau iscălitura voastră princiară ca să poată trece la nemurire şi să vă aridice şi pe voi împreună cu dînsa? Aţi crezut, poate, că, vorbind beizade Iorgu. românii îl vor lua drept oracol şi-1 vor crede pe parolă? V-aţi

înşelat, luminate, aţi făcut un anacronism de 40 ani, căci azi trăim în anul de graţie 1888 şi d. I.C. Brătianu, care v-a surpat puterea şi despotismul castei voastre atunci, duce azi ţara sub auspicele lui Carol I, rege prin voinţa naţională.

Românii nu vă cunoaşte cine sunteţi, căci aţi trăit, departe de ei. Beizadea Iorgu Bibescu, în societatea noastră modernă, nu însemnează mai mult decît. *Stan Păpuşe.* Abia-şi mai aduce poporul aminte de numele vostru la împrejurări, şi atunci ca d-un nume nefast şi cu triste amintiri istorice !

Nu zic că numele vostru nu produce un efect contrariu în saloanele boierilor şi ciocoilor, la serbările travestite unde se danţă menuetul, în mijlocul societăţei de admiraţiune mutuală, a acelora ce nu iubesc naţiunea şi despreţuiesc poporul. Acolo, da, efectul numelui vostru e *nec plus ultra.* în acel cerc, şi scrisoarea voastră-manifest ar fi avut, poate, răsunet şi foştii lachei şi perdegji ai reginelor de tristă memorie gonite din ţară ar fi aplaudat-o din răsputeri, încovoindu-şi spinările înaintea repezintantului legitimităţei româneşti (?).

Dar în capitala regatului român, fundat de regele-căpitan şi cimentat cu sîngele generos al copiilor poporului, astfel de searbede manifeste si-au băut banii.

Pseudonobleţa noastră şi-a trăit traiul şi zbuciumările ei n-au nici un efect. Lupii în haine de păstori nu vor mai putea fi admişi în staul cînd clinii credincioşi veghez împrejurul turmei.

Românul, după triste experienţe făcute, nu mai poate fi înşelat de primul venit, d-ar purta acesta orice nume, fie chiar numele dvs., şi mai ales numele dvs., care nu se aude decît în timpi de restrişte şi în orele grele de reacţiune.

A ! luminată beizade ! Vorbeşti de istorie, de cartea în care naţiunea îşi poate găsi călăuza sa politică, dar uiţi că cerneala cu care s-a scris în istoria noastră contimporană numele ce porţi nu s-a uscat încă de pe pagina nefastă unde s-a trecut. Ar fi mai prudent.

deci să laşi ca timpul să usuce acea cerneală dacă nu vrei ca să vezi întinzindu-se prea mult pata cea neagră.

Cît despre dorinţele şi aspiraţiuniie voastre d-a auzi clopotul sunind moartea regimului actual, te puteai scuti d-a ni le mai spune, căci le cunoaştem cum vă cunoaşte ţara şi pe voi. Ceea ce nu cunoaştem insă, dar am dori să cunoaştem, e epoca de cînd aţi început a iubi tradiţiunile şi mărimea ţărei şi de cînd v-a apucat tăieturile de inimă pentru onoarea numelui de român?

Cu basme, ilustre principe, se adorm numai copiii; cu vorbe late se amăgesc numai naivii şi cu jonglerii se amuz numai nătărăii. Poporul român s-a luminat; el nu mai crede în stafii şi strigoi şi nu mai urmează pe aventurării politici cari nu le poate arăta decît cutezanţa lor nebună. Fapte! Faptei iată ce cere poporul emancipat de vechii săi despoţi... Şi în bagagiul vostru politic nu se vede de cît nişte borfe desmodate, nişte zdrenţe de hlamidă palate de sîngele şi sudoarea acestui popor la care faci azi apel, cerşetorindu-i sufragiul pentru voi şi ai voştri pînă în ziua cînd speri că-i putea arăta:

„Să vadă românul
Cine-i o stăpân;!"[1].

Dacă ne-ai permite, strălucită smicea a uscatului trunchi regulamentar, să răsfoim puţin in sacul vostru cu bagagele politice, sunt sigur că aş descoperi multe borfe dezgustătoare căzute in putrefacţiune, precum patriotismul din sacul de noapte al generalului Duhamei, tradiţiunile naţionale scăpate din rugul pe care s-a ars *Regulamentul Organic* şi *Arhontologia,* libertăţile publice rupte de girbaciul lui căpitan Costache, dreptatea care a servit de giulgiu logofătului dreptăţei Alecache Vilara, progresul proclamat prin închiderea şcoalelor publice şi izgonirea din ele a copiilor din popor, lumina tocată în bucăţi de foarfecile cenzurei şi onoarea numelui românesc mincatâ de ziafeturile

de la Măgurele, unde se complota contra unirei ţărilor, si la chiulhanul dat de generalul Florescu în seara de 24 ianuarie 1859, cînd muşteriii de tronuri văzură cu jale mărirea ţărei.

Iată-vă o mică parte din bagagiul dvs. politic; el e bun de hala de vechituri, iar nu de vrun colegiu electoral din ţară.

Poporul român nu vă va întinde braţele, căci vă cunoaşte şi vă ştie aspiraţiunile; din contră, el vă va înbrînci în braţele cavalerilor-revolverului, ca să puteţi *a.xe&* dreptul la titlu de *prinţ de sînge.*

NEOCONSERVATORISM SI INSTINCTE

In natură, prima cauză a mişcărei însufleţite este senzaţia; primul pas al ei, cea dîntîi dibuire, a fost d-a înzestra materia brută cu această slabă licărire de viaţă. Mai in sus, pe scara animalicească, a găsit forme mai cumpănite şi inteligenţa s-a alăturat lîngă senzaţie în stare de instinct; cînd instinctele s-au limpezit şi au fost străbătute de o subţire rază de conştiinţă, inteligenţa de animal s-a supus şi au scăpărat ideile. Omul este întocmit de natură cu putinţa de a aprinde ideile şi numai el le poate alipi, le poate combina şi armoniza încît să le dea fiinţă de sisteme.

Cu toate acestea, dacă te-ai coborî de la un om de geniu pină la cel mai degradat animalcul parazit, linia de coborîre nu se taie nicăieri; ea alunecă în jos încetinel neclintită, neîntreruptă subţiindu-şi coprinsul din ce în ce.

Dar tocmai din această cauză în om găsim toate însuşirile animalităţei, unele amorţite, altele înghesuite, altele dezvoltate, după cum şi aceste însuşiri s-au depărtat ori s-au apropiat de perfecţia visată de frămîntarea naturei. în om se află senzaţia, instinctul, pornirile înnăscute şi neluminate, în luptă cu conştiinţa şi cu inteligenţa. In el instinctul se izbeşte de idei. Şi cu cît ideile vor fi mai numeroase, mai adinei şi mai comprehensive, cu atît instinctele vor fi mai reduse. Fără îndoială că buna înzestrare de la natură

şi cultura vor aţîţa ideile şi vor îmbrînci instinctele. Un sălbatec va avea mai multe instincte şi mai puţine idei decît un om dintr-o societate constituită, deşi nedezvoltată; acesta din urmă va avea mai multe instincte decît un om dintr-o societate cultă; un om dintr-o societate cultă va avea mai multe instincte şi mai puţine idei decît cel mai cult dintr-acea societate. Tot astfel, cetele nomade s-au condus mai de multe instincte şi de mai puţine idei decît patriarhiile; patriarhiile s-au condus de mai multe instincte şi de mai puţine idei decît statele constituite.

Adevărul rămîne în picioare şi pentru grupurile şi partidele politice dintr-o ţară. Unele se vor conduce de mai multe instincte şi de mai puţine idei decît altele, ba chiar numai de instincte, atîrnînd de la cultura şi de la înzestrarea lor naturală.

In această stare intelectuală se află tinerii conservatori, strînşi în jurul ziarului *Epoca*. Această impresie tristă mi-au făcut, cu această convingere deplină am plecat din mijlocul lor îndată ce le-am cunoscut şi firea lor nedeplină, şi cultura lor, la unii crîmpeiată, la alţii pervertită, la cei mai mulţi neîncepută.

înghiţind, cu pîlnia silei, cîteva cunoştinţe sîrmane şi dezordonate prin ajutorul unor meditatori străini şi umili, ameţiţi de către farmecul strălucitor al petrecerilor din cartierul latin, ei au sosit în ţară străini şi neştiutori de păsurile ei, înşelaţi de către însăşi capetele lor încărcate de anecdote, cu fraze ciugulite de prin ziare, broşuri şi cafenele, şi mai presus de orice cu nestăpînita poftă d-a sui într-o clipă treptele cârmei sociale. Să fie mari, să ajungă mari, fără muncă, fără cultură şi fără talent, să plutească pe dasupra celorlalţi, iacă-le visul, al celor mai mulţi. Si acest vis la dînsii a coborît necontenit treptele imaginaţiei. Aspiraţia vagă s-a prefăcut în dorinţă limpede; dorinţa s-a prefăcut în nesaţiu; nesaţiul s-a prefăcut în senzaţie; senzaţia s-a prefăcut in tortură, în voluptate himerică şi dureroasă, astfel încît la mijlocul luptei visul lor s-a schimbat într-un paroxism material. Visul puterei la ei se înfăţişează cu muncile, cu plăcerile acute şi cu deziluziile unui vis erotic.

Acest vis fatal îi prigoneşte, răpindu-le odihna şi timpul d-a înţelege problemele sociale. Acest bold continuu şi ascuţit le răpeşte fenomenalitatea ideilor. Ca în zbuciumul unor dureri mari, nu pot fi conduşi în luptă şi nu pot produce în luptă decît porniri necumpătate. Ce vor şi cum vor ca idei şi sisteme politice, n-au spus-o şi niciodată nu o vor spune.

Dovada negativă că în ei predomină instinctul este chiar lipsa ideilor. Acolo unde nu sunt idei şi totuşi este frămintare, desigur, sunt instincte. Viaţa şi mişcarea aşa se explică- Unde lipsesc ideile se înfăţişează instinctele şi unde încetează instinctele nu e decît senzaţie.

Dovada pozitivă uşor iese in evidenţă prin nenumăratele simptome şi fapte în care abundă întregul şir al contorsiunilor lor zilnice.

Şi, mai întâi, aproape cu ivirea lor au dovedit un instinct adînc înrădăcinat, supt cu laptele şi dezvoltat prin lipsa unei culturi sincere şi serioase. Ei, fără să vrea şi fără să ştie, despreţuiesc şi urăsc ceea ce nu e sau nu li să pare că ar fi din viţă aleasă, din clasă înaltă, din oligarhia sîngelui şi a numelui. Dar îşi dau seamă de ce? Nu. Au în conştiinţa lor dovedit că un nume mare si o descendenţă însemnată pot face pe cineva mai de valoare decît i-a dat natura şi împrejurările să fie? Nu. Au pentru ei datele nestrămutate ale atavismului? Nu. Aceste date sunt tot atât de pentru cît sunt şi de contra întunecatei lor vanităţi. Şi, cu toate acestea instinctul nobleţei îi închide de veci în strimtul ş odiosul cerc al teoriilor brahmanice, ce e drept fără elasificaţia lor, dar cu aceeaşi ţintă, modificată prefăcută şi răscroită după credinţele neoconservatorilor, pentru timpurile noastre mai blinde şi mai luminate.

Aşa e. Instinctul lor d-a despreţui şi urî pe cei din popor este evident. Au început un organ de publicitate. Din neputinţă, neputând gîndi şi neştiind scrie limba lor proprie, limba poporului ce A'roiesc a cîrmui, au alergat la cei ieşiţi din popor. Au amăgit o mînă de oameni. Şi cum s-a ales cu ei? Toţi, unul după altul, de la colaboratori pînă la directorul politic, au tre-

buit să se retragă. Şi s-au retras de bunăvoie? Nu. Au fugit de nevoie, năbuşiţi de acea atmosferă grea a ciocoismului, azvirliţi de nebuloasa clasei nobiliare care începuse a se învîrti în jurul ziarului cu repeziciunea şi cu cruzimea pe care nu le poate da decît instinctul şi pornirile primitive. Şi cine s-au retras? Să ştie: numai elementele poporane, dar numai acestea. Şi de ce? Cei cari s-au retras ştiu de ce; cei cari i-au respins habar nu au, ba chiar s-or crede trădaţi, căci instinctul n-are conştiinţă luminoasă. S-a retras vrun neoeonservator de naştere şi de nume? Nu. Instinctul clasei ii unea. Această brăţară cvasimaterială îi încingea laolaltă.

Astfel să explică eliminarea elementelor poporane cu cari au deschis focul. Altoiul extras din sîngele poporului nu putea prinde. în contra lui s-a ridicat, puternic şi neclintit, instinctul de clasă, cu ura şi pornirea lui oarbă contra a tot ce răsare din straiele de jos ale mulţimei.

Dovezile pozitive că neoconservatorismul să mişcă de instincte ar putea alcătui un întreg volum.

Ce sunt insultele personale? Ce dovedesc epitetele grosolane şi injurioase? Ce dovedesc cuvintele „laş, infect, infam, ramolit, beţiv, pocitură, smintit, nebun, lepră, scursură" şi cîte şi cîte, unele mai murdare decît altele? Ce dovedesc? Porniri materiale, lipsă de idei şi zbucium de instincte.

Ideile, oricît de crude si de adevărate ar fi ele, într-un cap care gîndeşte, cînd îmbracă forma materială şi ies în lume, au un văl de pudoare, îşi ascut tăişul lor, dar şi-ascund ruşinea şi trivialitatea. Ideile cari nasc convingeri şi urc chiar sub condeiul unui om cult nu să încarcă cu miasme şi duhoare, nu sunt base prin formă şi aspect; ele pornesc violent, dar nu murdar; ele izbesc şi ucid pe adversar, dar nu-1 morfolesc şi nici nu impestează pe cei dinprejur; ele răscoală şi luminează o societate ca sub biciul unui fulger dar n-o degradează şi n-o descompun. Pofta d-a izbi mai degrab'pe adversar nu scuzează o idee spusă fără ruşine,

după cum n-am putea scuza pe un om care, in pornirea lui de animal, ar alerga în pielea goală după un duşman ca să-1 înhaţe mai degrab'.O idee într-adins îmbăiată în murdărie, cu scop d-a o scutura asupra unui adversar, să aseamănă cu un om care ar intra in noroi pînă în gît cu scop d-a se scutura pe hainele unui trecător.

Dar, în sfîrşit, ce dovedesc atîtea epitete murdare ale neoconservatorismului? Şi, mai ales, ce dovedesc aceste epitete lipsite fiind şi de idei politice? După mine, nimic altceva decît porniri instinctive. Numai instinctul nu alege nici timpul, nici locul, nici mijloacele; el porneşte orcum şi oricînd şi contra oricăruia i-ar sta d-a curmezişul. Ce dovedesc scuipatul, bătăile în piept, ridicarea poalelor în cap cu cari îşi însoţesc cele de la binale insultele şi certele? Ce dovedeşte necruţarea oricărui cuvînt de care ele fac uz continuu în exprimarea revoltei lor? Nimic altceva, desigur, decît porniri instinctive, decît o revoltă pururea mai prejos de controlul inteligenţei. în ochii lor injectaţi de sînge să vede mînia; de pe buzele lor galbene se ridică insulta murdară; sub mînia şi insulta lor se simte instinctul care nu poate nici răbda, nici roşi. în această categorie se coboară un grup politic cînd face apel numai la epitetele josnice, cari nu pot dovedi decît lipsa de idei şi abundenţă de instincte.

De altfel, în jos, pe scara animalicească, să ştie că la animalele inferioare, în cari nu se află decît instincte, să ştie că la ele mînia stă în intimă legătură cu murdăria. O broască iritată murdăreşte.

îndrăzneala lor este d-asemenea îndrăzneală instinctivă: ea nu se caracteriza prin demnitatea şi energia pe care le găsim neapărat în îndrăzneala unui om convins şi luminat. îndrăzneala lor e oarbă, febrilă, copilărească şi a sărit dincolo de hotarul cuviinţei, umanităţei ş-al legilor. Ei se aţîţă, se revoltă, se aprind, închid ochii, îşi năbuşesc conştiinţa şi de la o cronică scandaloasă trec c-o uşurinţă nemaipomenită la violarea domiciliilor. Talpa casei, care pentru cei moderni este ca templele celor antici, femeile si copiii, cari vecinie au impus respect şi linişte celor culţi

şi generoşi, pe ei nu-i împiedică, căci în pornirile instinctive nu poţi găsi nici cultul celor sfinte, nici respectul celor umane.

Dar ceea ce în neoconservatorism dovedeşte mai mult decît orice pornirile instinctului este, fără îndoială, patima d-a necinsti chiar familiile adversarilor lor. Să citez fapte? Nu. Să cunosc. Şi este o ruşine d-a le transcrie, chiar cînd vrei să le combaţi. A te năpusti contra unui frate din cauza unui frate al său, a-ţi răzbuna pe copii din cauza părintelui, fără îndoială, această *vendelta* denotă o mînie de om degenerat în care instinctul şi senzaţia au sleit cu desăvirşire izvorul ideilor şi al civilităţei.

Astfel „conservatorismul", dacă s-ar caracteriza printr-un fapt negativ: ascunderea ideilor sau lipsa lor, „neoconservatorismul" se caracteriza printr-un fapt pozitiv: manifestarea instinctelor în toată cruzimea şi goliciunea lor. O nenorocire, dar un adevăr. Atît mai rău pentru cei din popor dacă se lasă a fi absorbiţi de acest curent trist şi nu vor să înveţe din greşalele celor păţiţi. Ei se vor asemăna cu un soare electric aprins în mijlocul unor mocirle.

A DOUA SCRISOARE DESCHISĂ PRINŢULUI GEORGE BIBESCU

Luminată beizadea,

După manifestul vostru publicat prin *Vlndependance roumaine* sub titlul *înainte de luptă,* mă aşteptam, şi toată lumea era în drept a se aştepta, cel puţin la un al doilea manifest, cu titlul *După luptă,* ca o consecinţă logică a celui dîntîi.

Nu rîdeţi, nobile principe, de naivitatea mea cînd pretind logică de la o alteţă. Poate că aceasta să fie o rea deprindere burgheză, care mă sileşte a cere şi nobilelor odrasle aristocratice puţină logică, mai ales cînd ele se adresează maselor şi acir la ajutorul plebei.

Epistola mea, principe, nu cred că vă va putea supăra, afară numai dacă n-o veţi crede lipsită de expresiunile gazetelor boiereşti, expresiuni imitate de la hamali şi căruţaşi, pe care creşterea noastră burgheză nu ne permite a-i imita. Astfel de expresiuni noi le respingem, lăsîndu-le la activul coconaşilor cari şi le-au însuşit. Am dori numai să ne spuneţi, dacă binevoiţi, şi să ne explicaţi de ce ne-aţi privat de carmenul nobilului vostru stil, de ce aţi întrerupt deodată eruditele voastre biografii plutarciane cu cari aţi debutat în prima parte a manifestului vostru?

Să fie oare rezultatul alegerilor care v-a tăiat pofta, sau, cum s-ar zice pe româneşte, v-a luat piuitul? Nu cred aceasta, căci aţi obţinut zece scaune în Adunarea naţională.

De ne vom uita la număr, numărul e cam mic, dar de vom privi cestiunea din alt punct de vedere apoi ați obținut un rezultat destul de însemnat, rezultat la care nu se putea aștepta un partid care de secoli a nedreptățit, a martirizat, a umilit, a îngenuncheat, a sfîșiat, a ruinat și a terorizat pe pacientul popor român. Acest partid, ilustre principe, vecinie a conspirat contra națiunei pe care o guverna, vecinie a atentat la drepturile și libertățile poporului și totdauna a căutat să-i stingă lumina ca să nu vadă prăpastia unde voia să-1 ducă. Vezi dar, mărită beizadea, cît e de bun, de blind, de uitător și de iertător acest popor, pe care casta boierească 1-a disprețuit și 1-a nesocotit? înțelegi mărinimia Jui pentru cei ce se întorceau în țară în furgoanele ordiilor de invaziune ca să tragă staer, mazurca sau geamparale pe mormintele încă calde ale fraților lui? El a dat dușmanilor lui legendari zece scaune în Adunare și măriei-voastre o sănătoasă lecțiune pentru viitor.

Acum, dacă mi-ați permite, principe, să vă întreb la rîndul meu cari vă sunt drepturile d-a da manifeste în această țară? cari sunt serviciile ce ați făcut națiunei ca să puteți avea dreptul d-a vorbi și a fi ascultat de dînsa? cari vi sunt luptele pentru binele și mărirea patriei ca să puteți avea curagiul d-a insulta și a indica vendictei publice tocmai pe omul care a consiliat și a ajutat pe bunul nostru rege să uree România la treapta unde se află astăzi? Spune, principe, în fața națiunei care ți-e trecutul? care ți-e capacitatea politică? Care ți-e bilanțul patriotic? De mic copil ai trăit departe de țara noastră, d-a cărei limbă, moravuri și aspirațiuni n-avețicunoștință și azi veniți in patrie cu dreptul de naștere și în loc de bagagiu civic purtați numai un tupet neauzit, fără un țenchi de modestie.

loan Brătianu, ilustră beizade, n-are nevoie d-un panegirist ca voi spre a părea nici mai mic, nici mai mare decit s-a făcut el prin mărețele lui fapte.

Numai voi, principe, păreți a simți nevoia de panegiriști ca contele Kerata sau Keratry sau ca madama Julica Adam, vouă vă. trebuie oameni cari să vă

trîmbițeze numele, să vă alcătuiască un blazon, să vă croiască o flamură emblematică și să vă facă cunoscut popoarelor cu tronuri vacante sau cu aspirațiuni la asemenea tronuri. Cît despre partea noastră, mută-ți gîndul, luminate: tronul românesc e ocupat și bine ocupat... chiar și al Bulgariei e departe de voi. Poate prin Africa centrală, pe la Tanganica, prin statele vecine cu Suluk sau la zuluși, cafri sau hotentoți să se mai ceară azi asemenea marfă.

în zadar a mai turbura apa, căci în Dîmbovița noastră nu vei înșela nici un ciortan, nici un baboi, nici o fîță măcar.

Dreptul d-a da manifeste poporului, d-a vorbi ca pretendent națiunei nu-1 aveți nici prin numărul partizanilor voștri in țară savi în Adunarea țărei, nici prin moștenire de la părintele vostru, căci a fost domnitor electiv, iar nu ereditar; cit privește însă bilanțul vostru politic, socoteala e lesne de făcut: zero activ, zero pasiv; egal dublu zero.

Nu mă acuzați, nobile principe, că am trecut cu vederea scrisoarea voastră adresată regelui în timpul rezbelului cu Turcia, prin care ofereați spada voastră țărei, căci negreșit acea ofertă era o glumă dupe mine. Și dacă s-ar găsi naivi ca să-mi conteste aprecierea mea, aș întreba atunci ce greutate ar fi putut avea sabia prințului Bibescu, care nu e un geniu militar ca Cezar, Napoleon I, Frederic cel Mare, Moltke sau Garibaldi? Noi am învins și fără ajutorul spadei voastre, către care am fi contractat o datorie de recunoștință de aveam slăbiciunea s-o primim, și voi, principe, un drept de pretendent care ar fi făcut vîrf drepturilor voastre imaginare de azi.

Iartă-mi cutezanța, monseniore, dar eu, în simplitatea mea, aș pune mai mare preț pe sabia lui Absalon din muzeul colonelului Papazoglu decît pe spada voastră princiară, căci ea a fost oferită țărei cum ofer unii la Paris absintul ca să li se ofere prînzul.

Citiți, principe, citiți istoria țărei sau, cel puțin, puneți pe secretarul vostru să vă traducă din românește episoade din domniele pămîntene și sunt sigur că atunci vei cunoaște bine caracterul românului și

ie vei lăsa de visul care ie domină. Au fost mulți domni pe tronurile acestor două țări, unii urcați în scaun prin horde tătăreşti, alții prin ortale ianicereşti; unii prin catane ungureşti şi alții prin hatmani leşeşti, dar la soarta lor nu cred că-ți dă inima brînci să pofteşti. Au fost Lăpuşneni cari ziceau că. dacă nu-i voieşte țara, voiesc ei pe țară, dar se găseau şi Motoci care-i răsturna. Numai domnitorii cari domneau cu voia țărei şi spre uşurarea suferințelor ei şi-au lăsat nume iubit şi cinstit de urmaşi.

Vedeți, prin urmare, ilustre principe, că țara nu vă înțelege sau nu vrea să vă înțeleagă, lucru c tot acelaşi; dați-i mai bine pace şi ori stați în țară, cum stau şi alți prinți sau fii de prinți ca bună rasă de români, muncind şi ajutînd-o la prosperitatea ei prin concursul inteligenței şi prin prestigiul neamului nobil din care vă trageți, ori mergeți de trăiți în atmosfera aristocratică a altor societăți unde aveți comunitate de idei şi aspirațiuni; căci, tot jucindu-vă d-a pretendentul şi maimuțind pe francezi, împărțindu-vă în legitimişti, orleanişti şi bonapartişti microscopici, să nu dați gust adversarilor voştri să maimuțeze şi ei tot pe francezi şi într-o bună dimineață să nu vă trimită să țineți de urît prinților pribegi din Franța.

SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE DOMNIŞORUL ALEXANDRU CUZA

Domnişorule,

Am citit scrisoarea pe care ai adresat-o cu mult ifos țărănimei din Mehedinți. Am mai citit şi o răfuială a acestei scrisori, care a apărut în *Voința națională.*

M-am uitat la scrisoarea d-tale, am luat pe urmă în mînă actul de înfiere din 1865 şi puindu-le alăturea unul de altul m-am întrebat:

Ce să fie aceasta? Cum se potrivesc aceste două hîrtii?

Atunci m-am hotărît să-ți adresez această scrisoare şi să te întreb pe româneşte: Domnişorule! Cine eşti? Domnişorule! Ce-ai făcut pînă acum pentru țara dumitale dacă în adevăr ai țară? Căci, vezi, cînd scrii cum scrii şi cînd opozițiunea unită te pune alăturea cu Panu ca să facă o demonstrațiune antidinastică şi, prin urmare, antinațională, trebuie sau să fii ceva sau să fi făcut ceva.

De tovarăşul d-tale Panu ştim cine e şi ce a făcut. Pentru bani se lipeşte de orişicine: astăzi e alb şi mîine e galben, poimîine va fi albastru. Iar curagiul său civic are de moto „fuga-i ruşinoasă, dar e sănătoasă".

Dar dumneata? Cum stai?

Aşadar, domnişorule, să-mi dai un răspuns categoric la întrebările mele! Cît ai stat mai la umbră, lumea a tăcut, căci multe se iartă omului modest. Dar cînd

r

ai ieşit la iveală şi Încă **ea** pretendent, **avem** fiecare din noi, cari suntem români neaoşi şi de naştere şi de simţiri, să te întoarcem pe toate feţele, ca să ne luminăm pe noi şi să te deseoasemşipe dumneata, domnişorule.

Şi ca să înţelegi încă mai bine ce vreau să zic, îţi voi pune întrebările ce vreau să-ţi fac foarte neted. Şi să nu te doseşti de la răspuns, căci ţi-o spun limpede că n-am să te las în pace pînă ce lucrul nu se va lămuri. în scrisoarea către ţărănimea din Mehedinţi vorbeşti ca şi cum ai fi un fiu adevărat şi legitim al domnitorului Alexandru Ioan I şi al Elenei doamnei, adică ca unul care n-ai avea alt tată şi altă mamă decît pe aceştia, ca unul care te-ai trage din familia şi din viţa cuzească.

Aşa să fie oare?

Actul de înfiere din 1865, publicat în *Voinţa naţională* după foile oficiale ale ţărei, *zice curat că eşti un copil sărac de părinţi,* adecă *un copil găsit, a cărora părinţi, prin urmare, sunt necunoscuţi.*

Ifosurile d-tale nu prezintă nici un caracter de autenticitate şi, prin urmare, actele oficiale, subscrise de mitropolit, de ministrul justiţiei, de tribunalul de Suceava, stau tari şi neclintite.

Şi pentru ca să nu mă taxezi de uşurinţă, transcriu aci, domnişorule, actul d-tale de înfiere, subscris de mitropolit, cu toate că trebuie să-1 cunoşti, fiindcă el este talpa casei d-tale. Iată acel act:

„Calinic Miclescu, din graţia lui Dumnezeu locotenent-mitropolit Moldovei şi SuceA'ei

Act de înfiere

Preaînălţatul domn şi stăpinitor al Principatelor Unite Române, dinpreună cu *măria-sa doamna,* prin luminata scrisoare din 16 a curentei luni, arătînd voinţă de a infia bisericeşte pe copilul fără părinţi numit din botez *Alexandru,* ce se află *în virstă de* 2 *ani,* au cerut a se face de către subscrisul.

Deci, spre îndeplinirea înaltelor voinţi a mărielor sale, conform regalelor prescrise de sf. canoane, s-au şi săvîrşit această înfiere în biserica cu hramul Adormireai Maicei Domnului din comuna Ruginoasa, districtul Sucevei, proprietate a înălţimei-sale.

rn ireaMaicei Domnului din comuna Ruginoasa, districtul Sucevei, proprietate a înălţimei-sale.

După care copilul *Alexandru,* acum *prinţul Alexandru,* în puterea legilor bisericeşti şi civile, este şi se cunoaşte drept fiu a preaînălţatului domn stăpinitor *Alexandru Ioan I Cuza* şi a soţiei sale *Elena doamna Cuza, născută Roset,* şi moştenitornumeluişipronumelui glorioşilor săi părinţi, precum şi a tuturor drepturilor ce se cuvin unui adevărat fiu.

Şi dar spre obştească ştiinţă se eliberează acest chiriarhicesc act de înfiere, întărit cu a noastră subsemnătură şi sigilul Metropoliei.

Locotenent-metropolit, Calinic Miclescu

Director Metropoliei, S. Mândrea (L.S.)

Nr. 1.320, 17 aprilie, 1865".

El zice clar şi lămurit că altul ţi-a fost tatăl decît domnitorul Alexandru Ioan I şi că alta ţi-a fost mama decît Elena doamna. Şi lumea contimporană de pe atunci ştie că adevăr a grăit actul de înfiere din 1865. Şi cum putea el să grăiască altfel cînd era făcut în faţa lui Dumnezeu de un servitor al altarului, de cel întii arhiereu al ţărei?

Te întreb dar, domnişorule, ce ai să-mi răspunzi la acest act? Căci el te vădeşte că nu eşti fiu drept născut al domnitorului Alexandru Ioan I şi al doamnei Elena.

Dacă ai fi fost drept fiul lor, ei, cari trăiau în legitimă căsătorie, nu ar fi avut nici o nevoie să te înfieze. Naşterea-ţi legitimă ar fi fost documentată cu un act de botez în toată regula, act în care s-ar fi zis că eşti născut din aceşti doi părinţi; pe cînd actul de înfiere zice curat că eşti fără de părinţi. Lumea de la noi toată mai ştie că domnitorul Alexandru Ioan I şi Elena doamna n-au avut copii. De aceea era şi natural pînă la un punct, pe care-I voi dăsluşi altă dată, ca această durere de lipsă de prunci în casa lor să o aline. Găsindu-te pe d-ta, domnişorule, sărac de părinţi, urgisit

12

f

de soartă, le-a fost milă de o biată ființă omenească părăsită şi te-au luat în casa lor, ca să-şi facă, ca mulți alți creştini, cum zice românul, pomană pentru sufletele lor. Astfel te-au cules, te-au crescut şi te-au înfiat.

Aşadar, domnişorule, din acte autentice se vede, pînă la un oarecare punt, cine eşti, sau, mai bine, se vede foarte lămurit cine nu eşti, adică că nu eşti fiu adevărat şi din născare a domnitorului Alexandru Ioan.

Sau susține-vei, cu toate acestea, că, dacă nu eşti fiu al doamnei, eşti fiu al domnitorului?

Aştept să zici şi aceasta. Dar ia seama, domnişorule, să nu te înfunzi, căci două lucruri se pot întîmpla cînd te vei pune şi vei susține una ca aceasta. întîi, ai da singur dovada cea mai mare de viața desfrînată a tatălui d-tale adoptiv, ceea ce ar fi o necuviință din parte-ți. Dar cînd s-ar întîmpla să ți se aducă dovadă pipăită şi lămurită cine-ți este mama şi cine-ți este şi tatăl?

Precum vezi, si oricum să fie. şi oricum o vei întoarce-o, d-ta şi cu amicul d-talc de cruce Panu, căci la un loc într-un cazan vă aflați acum, fiu nu eşti a lui vodă Cuza, nici de aproape, nici de departe.

Aceste ți le-am desluşit, domnişorule, ca să-ți spun că poți să ai ifosuri domneşti cu streinii, pe cari-î poți face să creadă verzi şi uscate, dar cu noi românii, cari ne cunoaştem țara şi oamenii, să fii mai modest şi să nu ne socoti că suntem nişte proşti şi nişte nemernici.

Şi iată de ce ți-o mai zic, domnişorule. Ai păcălit, cum se zice româneşte, pe un biet autor, necunoscător de trebile noastre, pe d. H.R. Liort-Lorenjen. Acest domn a publicat o carte: *Annuaire genealogique desmaisons souveraines en Europe depuis le commencement du XIX siecle (Anuarul genealogic a caselor suverane din Europa de la începutul secolului al nouăsprezecelea).* In acest anuar ai pus de te-au aşezat la nr. XIII, sub titlul de *Maison de Cauza.* Rău număr ți-a picat în

parte şi mare neadevăr ai pus să se spuic sub acest titlu, căci stă acolo tipărit că ai fi fiul domnitorului Alexandru Ioan I şi a doamnei Elena, ceea ce se dovedeşte că nu e adevărat prin actul de înfiere din 1865.

Pe eît timp aceste lucruri se petrec în streinătate, ne ziceam aci în România cu toții că să te lăsăm în pace, căci sunt mulți români, chiar talpa gîştei, dar cari cînd ies peste hotar singuri îşi dau titlul de principi, grafi, baroni, şi lumea streină, puțin cunoscătoare do ale noastre, îi crede. Mai gîndeam încă să nu-ți stricăm curtea ce poate o faci la vro princesă ori grafină, căci trebile-ți particulare nu ne interesează de fel.

Alta este însă cînd ai luat ifosuri de pretendent şi ai venit să te mesteci în trebile țorei; atunci a trebuit să ne ocupăm de d-ta ca să te punem la locul d-tale.

De aceea vin acum la a doua întrebare: ce-ai făcut, domnişorule, pentru această țară, ca să vii şi să te încerci a ne tulbura apele?

Domnitorul Cuza a făcutei ce a făcut, dar aceasta nu **te** priveşte, căci el nu ți-a fost tată; d-ta însă ce-ai **făcut?**

Copilăria ți-ai trăit-o în străinătate. Acolo ți-ai petrecut şi junețea. Şi de cînd ți-a mai crescut musteața. vii în țară vara de petrecere. Nime nu ştie de ştii vorbi şi scrie româneşte. Atîta se ştie pozitiv că cu chiu cu vai ai trecut bacalaureatul, că mare anevoință ai avut la licența de drept, pe care ai lăsat-o, mi se pare, la jumătate de cale. Mai ştim încă pozitiv cu toții că examenul de ofițer în rezervă l-ai trecut cu multă greutate şi gîfîind greu.

Nu-ți imput toate acestea, domnişorule. Un instinct drept te ține mai depărtat de România, de care-ți aduci aminte numai sau cînd îți rădici de aci venitul moşiei sau cînd e vorba să te umfli dinaintea altora ca un curcan.

Dar să-ți întipăreşti bine un lucru în cap: să te ții liniştit şi modest la o parte. Nu te excludem de a lucra

cu noi în trebile țărei, căci pe mulți străini i-am primit și i-am încălzit. Însă să-ți lași ifosurile și gărgăunii la granița țărei. Să știi, domnișorule, după cum foarte bine ți-a zis-o mai dăunăzi *Voința națională*, să știi că timpurile lui Ciubăr-vodă și a lui Potcoavă-vodă s-au trecut, să știi că fiecare român are conștiință astăzi de treapta înaltă la care s-a rădicat patria lui, să știi că nu vom lăsa pe nimeni să-și bată joc de acest regat și să ne facă de rîsul lumei.

Pe acela care ar încerca una ca aceasta, pe acela-l vom expune la soare ca să rîdă țara și străinătatea de el.

Aștept răspuns de la d-ta, domnișorule, ca să te urmăresc mai departe.

LATUL SĂBIEI

E trebuință ca liniștea să se restabilească în țară. Fără îndoială că da. Altfel trei județe vor pieri de foame. Ogoarele vor rămînea înțelenite, fără sămînță și fără rod. E trebuință de liniște. Ordinea socială și siguranța statului cer stingerea revoltei. Altfel focul se poate lăți și țara întreagă să poate ridica în picioare. Streinul pîndește; laba ursului stă gata să ne încingă de mijloc.

Da, liniște, dar nu pieire și dezgust, dar nu spaimă și sălbătăcie. Dacă guvernul ne-ar pune pielea în saramură, dacă ne-ar așterne pe toți la pămînt și ne-ar trage la spete cu ștreangul îndoit, dacă în aceeași vreme ne-ar pune și căluș în gură, țara s-ar liniști! ba ar fi o liniște model; toți orbii ar admira-o ș-ar pleca mormăind: „înțelept guvern e în țara românească !"

Guvernul nostru, improvizat, fără rădăcini în parlament și în țară, guvernul nostru neechilibrat și crud s-a hotărît să dea țărei liniștea cimitirului ș-a călușului. Va izbuti spre rușinea lui ș-a oamenilor culți cari tac, spre rușinea presei care miorlăie, șovăiește și înșiră rînduri indiferente, reci și viclene.

Cînd poliția, în dezordinea demonstrațiilor de stradă, s-a bătut cu mulțimea vîndută și fără căpătîi, presa nu voia să știe de liniște și de ordine socială. Atunci striga; atunci Ioan Brătianu era un asasin;

atunci Cezar cel chel îşi punea monoclul in ochi şi, in parlamentul insultat, lua apărarea ticăloşilor, sirigînd guvernului că „voieşte a-şi spăla murdăriile in singe". Atunci presa era revoltată şi parfumatele mîni ale ciocoaieelor stringea mii de franci ca să aline cucuiele cîtorva lipoveni şi ovrei. Rebeliunea de uliţă era sfîntă. Revolta de la brazdă e nelegiuită şi trebuie înecată in singcle ei. Ar fi destul această dovadă ca să convingă pe un om drept că cultura noastră e o spoială, că masca ne e poleită, iar inima ne-a rămas pătimaşe şi sălbatică- Ar fi destul atit pentru ca să încredinţeze pe orce democrat că ciocoismul este încă puternic şi numeros.

Cind un ucigaş a murit, presa s-a revoltat şi a cerut anchetă. Astăzi presa,aproape întreagă,este foarte înţeleaptă, este îmbătrînită, este foarte politică, are vederi largi şi de stat şi tace ca statua împietrită a Minervei; şi cînd şopteşte cîte ceva îşi toarnă fraza în calapodul vicleniei; nu înţelegi nimic sau, dacă înţelegi, te dezgusti. Zilele acestea s-a vărsat atîta sînge cit să sature pe o sută de Neroni. Presa tace. Ancheta este o vorbă, o prostie; a căzut Ion Brătianu; umanitatea a murit; presa liberală înghite sînge ca şi cînd ar bea o limonada.

Dar, voi practici, îmbătrâniţi, indiferenţi, înzestraţi cu liniştea cruzimei, ascultaţi fapte, fapte sigure, petrecute în ţara românească sub imperiul lui Cezar cel chel ş-al lui Marghiloman cel bine pieptănat.

Faptele sunt mărturisite de ofiţeri cari aprobau guvernul; ei nu minţeau, ci se făleau, îşi făceau cinste din ele. Le spunem pentru un guvern maniac, le spunem pentru acea presă, streină şi ciocoiască, ce ridică în slavă hora ţăranului care s-a învîrtit în cazarme ca ursul la răspîntii, le spunem pentru ziare cari au ajuns în anul 32 de liberalism şi vorbesc de „blîndeţea boierească".

Iacă fapte petrecute în vetrele satelor; iacă nişte adevărate bice pentru conştiinţa presei liberale.

Iacă fala mai multor ofiţeri.

într-un convoi de prizonieri, un bătrîn, nemaiputînd merge de oboseală şi de durerile coatelor strinse cobză, a rugat pe căpitan prin fiul său, care era căprar în roata soldaţilor, să-1 mai slăbească din ştreanguri. Căpitanul s-a înfuriat şi, sub cuvînt că voieşte a da exemple de disciplină, a poruncit fiului său să siringă pe părintele său pînă cînd îi va zbiera în mîni. Bietul soldat, bietul copil a trebuit să-şi chinuiască pe bătrînul său tată, căci spre fruntea lui era îndreptată gura ghintuită a revolverului.

Iacă un exemplu de disciplină ! Aceasta este disciplină? Desigur acest fapt are alt nume. Desigur acest fapt este batjocura celui din urmă pic de umanitate. Dacă un tigru ar putea să poruncească unui copil ca să-şi chinuiască pe mă-sa, desigur că noi ne-am face o idee şi mai mare despre cruzimea tigrului, în omenirea pervertită lucrul să schimbă. Intervine un cuvînt, „disciplina", şi atît e de ajuns pentru ca bestia umană să sfărîme legile naturale şi sfinte de filiaţiune şi paternitate.

într-un sat, după ce s-a prins treizeci de ţărani, i-au legat cot la cot, i-au aşternut la pămînt în faţa frontului de călăraşi; şi, cu latul săbiei, soldaţii, din porunca superiorului, au învineţit spetele celor trîntiţi în noroi. Iarăşi pentru disciplină, iarăşi pentru exemplu.

într-alt sat şaizeci de ţărani au suferit aceeaşi pedeapsă după ce s-au dat prinşi. Iarăşi pentru disciplină.

într-altă parte, barbaria a fost mai rafinată. Li s-au făgăduit ţăranilor că vor însemna cîte pogoane vor să ceară de la guvern. Ţăranii s-au învoit. Dar, după ce i-au prins şi legat, fiecăruia i-au tras la spete atltea săbii cîte pogoane ceruse.

Iarăşi pentru disciplină. Iarăşi pentru exemplu.

Şi guvernul trebuie să ştie toate aceste sălbăticii, e dator să afle şi să puie friu acestor başibuzuci. Dar ce sunt ţăranii? Cînii cei răi n-ar trebui trataţi astfel. E şi revoltător, şi stupid. Dacă am fi în război cu turcii şi dacă o companie de turci ar depune armele şi s-ar da prizonieri, n-ar trebui nici ucişi, nici bătuţi.

Toată lumea cu sentimente umane s-ar revolta dacă s-ar face altfel. Şi ţăranul să fie tratat mai cumplit decît un vrăjmaş al ţărei prins în război?

Şi e stupid, pe lingă bestial. E stupid că nu astfel se pot soldaţii disciplina. E stupid căci cînd baţi pe un om pus la pămînt şi în neputinţă d-a se apăra, în soldat să dezvoltă bestialitatea, iar nu disciplina, să dezvoltă poltronia, laşitatea, iar nu eroismul. Un soldat care ar bate pe neputincioşi desigur că ar deveni o bestie laşe. îndată ce ar vedea un om cu minele libere ar tremura ş-ar fugi.

Dar disciplina e să porunceşti unui copil ca să-şi chinuiască pe părintele său? Nu, nu, şi D-zeu, şi oamenii, şi legile ar fi dat dreptate acelui soldat dacă. nu s-ar fi supus. El a jurat că se va supune orbeşte. Dar cînd a jurat credinţă şi supunere nu i-a trecut prin minte că jură să-şi chinuiască pe tatăl său. Nu, nu, un jurămînt care ar distruge umanitatea pină la aşa grad ar fi un jurămînt scîrbos şi nul. Ar fi o lege moartă, ucisă de imoralitatea scabroasă ce coprinde în ea şi n-ar obliga pe nimeni.

Şi, în sfîrşit, nimeni nu are dreptul, dupe legile noastre, să bată pe cel prins. Nimeni. Nici guvernul, nici agenţii lui.

Barbariile comise în satele potolite sunt ilegale; şi nu pot fi altfel: ceea ce degradează şi scuipă în sentimentul de umanitate nu poate fi decît imoral şi ilegal.

Iacă isprăvile cezarismului năuc de la putere.

GUVERN ŞI GAZETĂ

Sunt două gazete cari susţin ministerul junimiştilor. Dar una cu alta nu să aseamănă. Una este baroneasa murdară din piaţa Episcopiei şi alta este cocheta din Pasagiu, fără titluri de nobleţă, fără strămoşi celebri, fără mari vornici şi spătari în spatele ei.

D-aci o deosebire mare între ele. Pe cînd baroneasa are aerul unei ciocoaice, groasă, bătrîna şi sulemenită, care bate din picior publicului şi să festeleşte cu insulte spuse de sus, dar trivial, pe cînd această decăzută consideră pe cititori ca pe nişte salahori ai curţei sale şi dar despreţuieşte d-a-şi mai cîntări ocările, cocheta din Pasagiu poartă mînuşi şi chiar în bucătărie se duce cu mînuşi albe. Ba, mai mult, de cîteva zile, uitînd faimoasele sale ţipete şi injurii de pînă mai alaltăieri,de cînd stăpînii săi au suit treptele puterei îi face rău orice frază mai energică, mai verde, şi de aci mîniile sale şi pretenţiile parvenitei care la fiece pas nu vorbeşte decît de bună creştere şi de retorică parfumată.

Dar, oricum, această gazetă de gentelmani, de jochei eleganţi şi de filozofi ştrengari a avut şi va avea mai multă valoare decît murdara baroneasă din piaţa Episcopiei, chiar cînd n-a spus şi nu va spune nimic.

Şi cu ea vom avea de furcă, cu atît mai mult cu cît este oficioasă autorizată a celor trei junimişti din cabinet.

Zilele acestea *România liberă* — de ea este vorba — ne-a pîndit necontenit şi revistele ei au fost îndreptate în contra noastră, in contra noastră direct, deşi nu cu francheţa ei obicinuită, căci de cînd a venit la cîrmă şi-a pierdut această distinsă însuşire.

De ce ne-acuză şi cum ne acuză?

In general, felul ei de polemică este molipsit de întortocherile avocaţilor de rind: evită adevăratele cestiuni sau, cînd greşaşte de a le atinge, nu găseşte decît fraza vagă, săracă într-adins şi încărcată cu neadevăruri, confundînd astfel neîndrăzneala, întrucitva reaua-credinţă şi oficiozitatea strînsă în ştreanguri, cu buna-cuviinţă şi buna retorică cu care se laudă necontenit.

Buna-cuviinţă, d-lor, şi buna retorică este să spui adevărul publicului, şi să-1 spui făţiş, astfel încît publicul să te înţeleagă şi să nu înţeleagă decît numai ce spui. Altfel şarlatania va izbi discuţiile de neputinţa de a face lumină în chestiile şi mari şi mai mărunte.

De ce ne acuzaţi?

1) Că noi atacăm pe maiestatea-sa regele pentru că v-a adus la putere. Vă înşelaţi? Ori voiţi a înşela? Şi una, şi alta. Avem dreptul d-a vă răspunde astfel şi avem chiar un stil cuviincios cînd vă vorbim astfel; avem cuviinţa oamenilor cari nu mint. Apoi să binevoiţi a scoate o frază din cele ce am scris în care să izbim în maiestatea-sa. Altfel, oricum ar fi de domol stilul d-voastră, este plămădit cu necuviinţa neadevărului. Noi am declarat limpede că regele a fost constituţional cînd a întins o mînă binevoitoare, foarte binevoitoare, junimiştilor. De unde scoateţi dar că noi am criticat conduita politică a maiestăţei-sale? Dar să vă spunem noi de ce înaintaţi aceste neadevăruri. Mai întîi fiindcă puterea vă e dragă ca lumina ochilor şi la orice vînt de cletănare clipiţi nervos, nu mai vedeţi înaintea ochilor şi tot vă este frică ca nu cumva să scăpaţi din mînă nepreţuitele portofolii. Strîngeţi-le bine; D-zeu să vă dea viaţă lungă şi gîndul bun, dar nu minţiţi, căci nici nu vi se trece, nici nu vi se iartă. Şi apoi neadevărurile dlor-voastre mai au şi altă explicare. Lumea vă cunoaşte.

Cind cineva zice junimist, zice şi mlădios, plecat, supus, curtean, linguşitor al coroanei, fecior al coroanei, închinător cu fruntea la pămînt înaintea tronului, ca nişte musulmani înaintea geamiei. Şi una din manifestările umilinţei este şi pîra vrăjmaşilor politici. Dar respectul coroanei nu va să zică intriga şi umilinţa. Noi am spus cum înţelegem respectul coroanei: a-i spune adevărul şi a i-1 spune cuviincios, dar a-1 spune. Şi d-voastră din aceasta aţi scornit că noi izbim în majestatea-sa. Lumea de omenie demnă va hotărî între neadevărurile şi umilinţa dv. şi între sinceritatea şi demnitatea noastră.

2) Ne acuzaţi că atacăm violent şi pătimaş pe unii din miniştrii junimişti cari au venit la putere cu misia sfintă d-a pacifica ţara.

Violent să poate, dar pătimaş nu. Puţin bun-simţ, d-lor de la putere, nu v-ar strica de loc Cînd cineva are dreptate nu-i poţi întoarce cuvîntul de pătimaş. Daca dreptatea îţi dă patimă în apărarea ei, acea patimă este sfîntă.

Noi am izbit în juvaierul pămădat şi cosmeticuit de la justiţie şi am avut dreptate să izbim. Ce caută acest om, care s-a pus în capul bandelor, la putere? Ce fel de justiţie va face acest om care a ţipat în curtea palatului? Cine să coboară în uliţă şi pie la răspîntii nu este demn să ţie cumpăna seninei dreptăţi în minele sale. Această născocitură de Pitt a d-lui Carp este un capriţiu care insultă oribil cele mai înalte instituţii ale statului.

Noi am izbit în unele acte ale primului ministru. Şi am avut dreptate. Voiţi să păciuiţi ţara şi daţi administraţia pe mîna unor oameni violenţi şi violatori ca dd. Balş si Mănciulescu? Voieşte d. Rosetti să păciuiască ţara şi dă administraţia pe mîna oamenilor imorali ca d. Pîcleanu? Cînd lumea ştie şi cînd gazetele din localitate îi impută limpede fapte cari pun pe un om mai prejos de bestie, d. Rossetti, pudicul, n-aude şi nu vede, nu înţelege şi nu să cutremură de scîrbă, şi voi, onorabilii, de la *România liberă* voiţi să tăcem? Aprindeţi d-voastră tămîie în cădel-

nițe demne de preoți ai Sodomei şi tămîiați asemenea numiri şi asemenea oameni.

Noi ne cutremurăm şi vom izbi toate numirile cari vor învenina luptele de partid şi acele numiri cari fac de rîs şi țara şi pe primul ministru.

Noi am acuzat pe d-l Carp. Şi am avut dreptate. L-am acuzat că într-adins a închis Camerile pentru ca să se năpustească într-o potolire crudă a revoltei, d-sa care s-a făcut apologistul elocinte al turpitudinilor de uliță. Sunt exemple pozitive cari dovedesc că sîngele ar fi putut să nu gilgîie. Cel puțin să-şi fi făcut datoria de ministru constituțional. Nu reprezintă țara. Țara o reprezintă, minoritate şi majoritate. Camerile. Cînd dar o bună parte din țară se revoltă, trebuia cu Camerile să o potolească. Şi desigur că n-ar fi avut nevoie de atîta sînge.

Noi am mai criticat ideile d-lui Carp fiindcă i le cunoaştem; d-sa şi le-a spus în timp de 12 ani şi i le ştim pe de rost; este drept dar să-i criticăm tendința şi ideile sale. Focul abia l-am dăschis; lupta de idei o vom începe în curînd. Nu cumva suntem obligați a-i împărtăşi credințele? Dacă credeți că este cu putință asemenea obligație, nu vă mai plîngeți că nu aveți partid. Decretați ca toată țara să fie junimistă şi ați scăpat de ciudata acuzare ce vi se face că nu aveți o mică bagatelă, un partid cu care să guvernați.

3) Ne acuzați că articolele noastre au ațîțat şi mai mult pe țărani. Neadevăr. Noi am deplîns şi sîngele țăranilor, şi al arendaşilor, ş-al soldaților. Noi am povățuit pe sătean să se potolească. Noi i-am spus că nu vor dobîndi reformele cuvenite cit timp va sta cu mîna pe par şi pe topor.

Şi într-adins noi am amînat d-a discuta problema agrarie. Ne-am temut că o asemenea discuție făcută în timpul revoltei ar nutri focul. Şi cînd v-am spus: cruțați sîngele nevinovat, era tocmai că ne temeam că nu măcelăria satelor vor aduce pacea în țară. Erați prea cruzi cu nevinovatele instrumente şi acum sunteți prea slabi, neputincioşi chiar cu instigatorii, cu adevărații criminali.

Atît pentru astăzi.

TURPITUDINILE „LUPTEI"

Sunt oameni cari cînd vorbesc isi pierd culoarea feței, îngălbenesc, se întunecă şi în fața lor vezi o descompunere organică; aceşti furioşi fac spume la gură, se zbîrcesc, pierd cumpătul privirei, îşi azvirle şuvițele părului prin zguduirea bestială a capului; aceşti furioşi au mişcări epileptice si fioroase şi glasul li se sugrumă în pornirea lor isterică; aspectul lor degrada, scîrbeşte şi îți întunecă frumoasa iluzie ce o mai ai despre umanitate.

Şi tot acest soi de oameni sunt sclavei înjosiți ai nefericitei lor naturi chiar cînd se retrag în liniştea neturburată a cabinetului lor, chiar cînd, părăsind tărîmul luptei materiale, încep să scrie şi cînd nu se află decît ei, ei singuri, plecați pe foile de hîrfie, albe şi indiferente.

Este destul să gîndească pentru ca epilepsia să-i apuce. Nu faptele din afară, nu zbuciumul luptelor cu patimile şi violențele lor, nu duşmanii din fața lor îi scot din minți şi le provoacă in sistemul lor nervos acele munci triste şi spăimintătoare; nu, desigur, ci epilepsia este fatal inerentă creierului lor; aşa încît dezordinea encefalică la ci este un mod de-a fi al materiei nervoase; turburarea nu le vine din afară, turburarea este înlăuntrul lor.

Aceştia sunt epilepticii gmdirei.

După înfățişarea din afară a luptei d-lui G. Panu, cu siguranță îl patern amesteca între nefericiții cari suferă de epilepsia gîndirei.

Pentru acest publicist, cammit de vijelia oarbă şi dureroasă a gîndirei sale, nu s-a petrecut nimic în țară, mai ales în timpul din urmă, care să nu-1 îmbete şi să nu-1 tăvălească în injurii nedemne, în fraze scabroase, în cuvinte murdare. Nemaivăzînd cu ochii şi nemaiințelegînd cu mintea — perdea de sînge peste ochi şi un strat de jeratic peste creier —, a făptuit articole cari ar cutremura pe omul cel mai violent, înhățind o logică perversă şi căutind o formă criminală, a izbutit să plămădească pagini a căror neruşinare, a căror cruzime de sunete, a căror nelegiuire şi deboş de frază, al căror coprins imoral nu se vor şterge vecinie din istoria presei contimporane. Şi, sub vîntul său miasmatic şi neruşinat, foaia sa proprie s-a pestilențial întru atît de nespus, încît a ajuns la orori ca... (imposibil de reprodus). Cloacul de turpitudini şi de murdării a fost explorat pînă în fundul lui de *Lupta* şi de directorul ei.

Şi această bălăcire în ticăloşii a fost vehementă, avidă, nesățioasă, cu o poftă de ce nu e permis în ochii Iumei şi în cercul legilor, încît asemenea luptători nu au putut lăsa lumei nepierdute decît impresia unor eroi de mocirle, cari s-afundă pînă dincolo de creştet în terfeleală şi se reped încărcați cu lepădături omeneşti pentru a se scutura pe adversarii lor.

Da, d-1 Panu este vinovat de această direcție înjositoare a publicităței, de această pornire de a lua murdăria cu amîndouă mînele şi a o azvîrli asupra vrăjmaşilor săi politici. Şi cînd ne gîndim că această armă josnică, acest paloş de infecții, îl învîrteşte pe d-asupra tuturora din țară, fără nici o cumpănă, fără nici o gradație, pe care ocnaşul cel mai pervers n-ar nesocoti-o, nu putem să admitem decît că un asemenea scriitor zace de epilepsia gîndirei şi fatal dar aspectul exterior al zbuciumului său nu poate fi decît înfiorător şi dezgustător. Gîndeşte şi combină, dar fatal gîndirea şi combinările sale se toarnă, de la ivirea lor, in calapoade monstruoase şi scălîmbâiate şi imorale. în asemenea creur, dreptatea, chiar cînd s-ar plămădi, ar otrăvi şi asasina pe cititorul neoțelit şi nedeprins cu asemenea manifestări bestializate. Drept şi uman ar fi cînd un om cade jos şi face spumă la gură şi muşchii feței lui i se crispează şi buzele i se învinețesc şi mînele şi picioarele încep a zvîcni şi a i se răsuci să te pleci asupra lui şi să-i dai ajutor ; dar citi oameni buni, blînzi, miloşi şi umani nu întorc ochii fără voia lor de la un asemenea spectacol cumplit şi înfiorător. Dreptatea d-lui Panu, cînd i s-ar întîmpla să o aibă, din nefericire şi pentru el şi pentru cei cari îl citesc, înfioară, dezgustă, scîrbeşte şi demoralizează. Dar furiile şi nedreptățile pe cari zilnic le revarsă în piața publică? Acestea asasinează tinerimea neformată încă; acestea ațîță şi dezvoltă partea bestială a omului simplu şi neînfrinat de cultură - Acestea devastează şi ucide moralul, întocmai cum mari doze de acid prusie ar devasta şi ar ucide organismul aceluia care ar voi să-şi curme zilele.

Iacă aspectul din afară, aspect monstruos şi înjositor al luptei d-lui Panu. Partea ei dinlăuntru este tot atît de evidentă.

Ambiția şi interesul material sunt două mobile fățişe cari împing pe d-1 Panu pe trista cale ce şi-a deschis. Un ambițios, şi mai ales un a'mbițios desfrînat, nici admiră, nici cruță pe nimeni şi mai ales pe oamenii mari, avînd sau neavînd puterea de a guverna. Şi nesocotința şi violența cu care el izbeşte sunt cu atît mai mari şi mai dăsfrînate, cu cit oamenii însemnați ocupă o treaptă socială mai înaltă.

Şi d-1 Panu este un ambițios de această categorie. Aşa se explică violența şi ura în care a învăluit pe toți oamenii din țară mai ridicați decît el. Ambiția de acest fel trece limitile maniei; ea are toate caracterele unei nebunii complecte. Şi de o astfel de ambiție este bîntuit d-1 Panu. Altfel cum s-ar explica şi atacurile nemiluite adresate guvernanților de pînă ieri, şi atacurile nemiluite azvîrlite asupra d-lui Vernescu. d-lui Carp, d-lui Maiorescu, d-lui Catargiu? Altfel cum s-ar explica că acest publicist furios n-a cruțat pe nici unul din politicii marcanți, fie ei brătienişti, fie

ei liberali disidenţi, fie ei rosetişti, fie ei conservatori, fie ei neoconservatori? Cine a scăpat? Cine? Să ni se spuie unul care, chiar făcînd opoziţie ca şi el contra aceluiaşi guvern, să nu fi fost izbit pătimaş şi grosolan? Cum se explică această revoltă *contra omnes* a unuia singur? Desigur, zgomotul necurmat, violenţa necurmată, războiul necurmat contra tuturora nu pot dovedi decît o ambiţie enormă, o ambiţie desfrînată, care fatal calcă în picioare legile şi morala, care cearcă să zdrobească orce stăvilar, care nu are nici alegere de armă, nici alegere de persoane. Toţi cei de sus şi toţi cari au putinţa d-a să ridica sus sunt vrăjmaşii fatali ai unui asemenea om pedepsit cu o asemenea ambiţie.

Cît pentru interesul material, răsare luminos din felul luptei pe care d-l Panu o ţine d-atîta timp. A izbi în toţi fără deosebire, şi a izbi scandalos, este o reclamă extraordinară pentru vînzarea marfei. Şi mai ales a izbi fără pudoare şi fără margini în capul statului este, desigur, a-ţi da aerul de un curaj mai mare decît curajul banditesc şi, mai mult, este a forţa pe oricare guvern să te dea în judecată, să te înconjure de aureola martirului în ochii neghiobimei şi d-aci vînzarea ziarului şi bani calzi în punga directorului lui. Acesta i-a fost scopul d-lui Panu şi lumea ştie că şi l-a atins pe deplin.

A ridicat o tempesta de injurii contra coroanei, şi-a vîndut ziarul la naivi în socoteala ticăloşiilor, iar la ziua judecatei, tot pentru binele şi comodul material, d. Panu a scuipat în legile ţărei, fugind peste graniţă.

Dar chestia ovreiască? Dar „fraţia" lui cu „israeliţii"? Ce dovedeşte această pretinsă problemă umanitaristă? Vom arăta noi ce dovedeşte şi vom vedea dacă din această chestie, bine scuturată, nu curge iarăşi şi iarăşi interesul material.

Ne oprim aci cu acest început de foc şi vom urmări cu de-amăruntul pe acest publicist, a căruia formă epileptică şi imorală acoperă cu zdrenţele ei murdare o ambiţie desfrînată şi un interes material patent.

VIEATA

A. VLAHUŢA ... A. URECHIA

ISTORIC SAO...

Pagină din revista *Viaţa*, cu articolul polemic al lui Delavrancea contra lui Al. Xenopol.

Carii alură. Delavrancea solicitat di; ambele partide „istorice"

CHEMAREA LUI PETRE ÎN LUME

Guvernul junimistic a venit la putere mărturisind singur că nu are încrederea țărei, dar se va sili a o căpăta.

De la început acest guvern se punea într-un impas constituțional. Cînd un guvern nou se prezintă în Cameră în numele încrederei ce are în el coroana, fără a se bucura nici de încrederea majorității, nici a minorității din parlament, el nu are decît un mijloc: să dizolve imediat Camerile şi să facă apel la țară.

Față cu o ciocnire constituțională între guvern şi Cameră, țara trebuie să spună dacă ea are încredere în noul guvern sau în foastele Cameri, fie că în cazul din urmă alegătorii se dau de partea majorității sau de partea minorității din fostul parlament.

Puteau junimiştii să facă aceasta? Puteau ei dizolva imediat Camerile? Nu, pentru că de la început ei singuri au mărturisit că nu au încrederea țărei.

în acest caz, guvernul d-lor Carp-Rosetti-Maiorescu ar fi fost un simplu guvern de tranziție, care, fără răsunet în țară, fără însemnătate politică, fără interes de partid în lupta electorală, s-ar fi mărginit a prezida alegerile în mod nepărtinitor şi ar fi cedat apoi locul guvernului ce ar fi ieşit din sînul viitoarei majorități parlamentare.

Se puteau mulțumi junimiştii cu acest rol modest de minister neutru, de minister de tranziție?

Nu. Pretențiile d-lui Carp erau mari. D-sa voia să guverneze țara aceasta. Dacă soarta 11 născuse fiu al României şi în acelaşi timp îl înzestrase cu atîta procopseală a minței încît să fie prea mare pentru mica Românie, vina nu era a sa. Țara românească nu-1 pricepe, dar Petre cel isteț şi mult încrezător în sine îşi închipuieşte că o pricepe.

Țara nu-1 cunoaşte îndestul şi nu-1 vrea eîrmuitor al ei, dar Petre cel mîndru şi despotic voieşte el să o cârmuiască.

Păianjenul țese pînza sa, albina adună miere, tigrul sfişie prada în virtutea instinctelor naturei lor. Petre era menit de natură să cîrmuiască o țară; el s-a născut în țara românească, deci va cîrmui România. în Italia el ar fi fost Cavour, în Francia Thiers sau Gambetta, în Germania Bismarck; în România e P.P. Carp.

Sunt 12 ani de cînd Petre Carp spune tuturor că el are să guverneze țara aceasta. Nimeni nu credea. Petre are pretenția să fie şi de duh, şi lumea lua proorociile sale ca glume de duh. Chiar puținii junimişti admiratori ai lui Petre, cari în timpurile mai de demult îți spuneau despre Petre cu un aer misterios: da, el va guverna!, la sfîrşit începuseră şi ei să se îndoiască despre chemarea lui Petre în lume şi cu adîncă mîhnire-ți răspundeau că Petre trebuia încă să dovedească că e om politic. Tot ce a făcut pînă acum nu dovedeşte nimic, ziceau ei. Ce să faci? aşa era; Petre Carp proorocea în pustiu. După 6 luni voi fi ministru, după 3 luni voi fi la putere, după 15 zile Brătianu va cădea, aşa vorbea marele Carp şi zilele şi lunele treceau, şi anii treceau, şi Brătianu nu mai cădea, şi Petre Carp nu mai venea la putere. Iar bieții junimişti, începînd să se îndoiască despre chemarea lui Petre în lume şi văzîndu-se tot mai departe de harurile mult îngăduitorului buget, descompuneau grupul lui Petre cel mîndru şi isteț şi cătau care încotro să-şi găsească un colț de mîntuire. Negruzeştii, după ce în Brătianu nu mai găseau realizarea visurilor lor, treceau de-a dreptul la vechii conservatori; Bosie, Ianov, Crupenski făceau adeziuni nelimitate lui

Ion Brătianu; alți doi-trei, mai practici şi mai răbdători, stăteau în aşteptare.

Petre singur, ca o stîncă neclintită, avu curajul să aştepte cu încredere şi minunea s-a făcut: Petre Carp a ajuns la putere.

Ei, acum vă închipuiți că, ajuns la putere, era să se mulțumească a pregăti terenul pentru o viitoare majoritate şi un viitor guvern care să nu fie al său? Atunci de ce ar mai fi Petre cel isteț?

Nu. Petre, ajuns la putere, voieşte să păstreze puterea. De aceea guvernul junimistic, cînd s-a prezentat în Cameră, a spus că se va sili să cîştige încrederea țărei. Şi să nu stați în îndoială, cînd Petre Carp spune, el şi face.

A dizolva Camerile imediat însemna a nu cîştiga timp pentru a cîştiga încrederea țărei. Deci Petre nu dizolvă Camerile, ci le închise pur şi simplu. Şi apoi se puse pe lucru ca să cîştige încrederea țărei şi lucră ca un om straşnic, cum e Petre.

Se răsculaseră țăranii. Petre îi împuşcă ca să-i *liniştească.*

Sunt funcționari recalcitranți cari nu vor să creadă în chemarea lui Petre în lume. Petre cel nemilostiv ii scoase din funcție şi-i înlocui cu Manciuleşti, cu oameni de la Mavrodol, cu Pîcleni, cu interni d-ai penitenciarelor ca Zugrăveseu etc.

Sunt consilii comunale în țară cari nu vor să dea mînă de ajutor lui Petre pentru a cîştiga încrederea țărei. El le dizolvă.

Şi să te mai îndoieşti de chemarea lui Petre în lume ori că Petre Carp nu va cîştiga încrederea țărei!

Nici Negruzeştii, nici Bosie chiar nu se mai îndoiesc astăzi.

POLITICA IN JUSTIȚIE

I

Este dureros a spune că justițiabilii nu au încredere în instanțele noastre judecătorești.

Dar dacă spunem acest lucru îl spunem pentru că el este adevărat, pentru că el este știut de toată lumea care are vreo afacere de judecată, fie civilă ori corecțională, și pentru că credem că, atrăgînd atenția publicului asupra acestei cestiuni, vom deschide acel ochi mare, imens, despre care vorbește Victor Hugo, vecinie ațintit asupra lui Cain, și că acest ochi al poporului va izbuti să aducă remușcarea de conștiință la acei cari, din răutate, din spirit de partid sau din alte sentimente meschine, calcă pe conștiința lor și comit nedreptăți.

Neîncrederea poporului în justiție este veche: ea s-a transmis din tată în fiu; căci știut este la noi că domnii fanarioți, cari aveau un drept de casare asupra hotărîrilor judecătorești, luau bani și pentru a anula, și pentru a întări o hotărîre, și luau de cele mai multe ori de la ambele părți. Sunt oameni cari trăiesc încă și cari povestesc azi ceea ce au văzut, alții ceea ce au auzit de la părinții lor în jafurile averei pe calea hotărîrei sau a mitei ce se săvîrșeau pe acele timpuri.

Prevaricarea din partea judecătorilor era pe acea vreme tot atît de mare ca și a domnilor fanarioți, căci exemplul venit de sus găsește un răsunet puternic în treptele mai de jos, prin faptul ocaziunei de toate zilele de a fura, de a face stare, de a jăfui fără răspundere.

Cu venirea unei pleiade de tineri din străinătate, cu intrarea lor în magistratura țărei, această boală nenorocită încetase încetul cu încetul;furtul dispăruse. Încrederea însă nu a renăscut, pentru că încrederea poporului nu se cîștigă decît cu timpul, pentru că magistratura trebuie să dea dovezi de o perfectă onorabilitate, care să nu se dezmintă un minut pentru a o putea dobîndi.

Și din cînd în cînd această încredere năseîndă era turburată de fapte neeorecte, pornite din hatîr, din patimi, dintr-o supunere oarbă provenind din micșorimea sufletului, săvîrșite, trebuie să o spunem, mai mult de rămășițele trecutului sau de acei cari ocupau scaune de magistrați, fără a le fi meritat printr-o adevărată capacitate și cunoștință a științei dreptului, ci numai pe baza unei hîrtii cupecetiece aduseseră din străinătate, care avea mare trecere într-o vreme cînd lumea se închina la diplome.

Pleiada însă a tinerilor cu inima sus-pusă, cu simțul dreptăței, cu conștiința misiunei lor, n-a lipsit a-și arăta caracterul ei nobil și corect de cîte ori a încercat cineva a aduce cea mai mică atingere majestății justiției.

Așa, se știe că sunt oameni în magistratură cărora nu li se poate imputa nici un hatîr, nici o părtinire; cărora nu îndrăznește nimeni ale cere vreun serviciu; care n-au nici un agreat al lor între avocații pledanți; cari întrunesc adevăratele calități ale omului chemat să judece.

Se știe că au fost magistrați cari și-au sacrificat pozițiunile lor pentru a nu lăsa să se aducă vreo știrbire atribuțiunilor lor, nici o alterare conștiinței lor.

Ei însă, deși numeroși, nu au putut și nu pot să aducă încrederea poporului asupra magistraturei întregi.

Și cum ar putea s-o aducă, cînd, în urma sforțărilor ce s-au făcut pînă acum pentru întemeiarea unei societăți judiciare de oameni curați, fatalitatea aduce în capul ministerului de justiție p-un advocat tînăr, inberb, fără experiență, p-un om care pleda fel de fel de mărunțișuri pe la instanțele din București, un copilandru fără prestigiu, fără cunoștință de oameni, de oamenii

aceia mai cu seamă cari candidează vecinie pentru un post în justiție.

Acest băiețoi a dat o lovitură de moarte încrederei năseînde a poporului în justiție tocmai prin venirea sa în capul acestui minister.

Lumea 1-a văzut în capul derbedeilor de stradă, atacînd parlamentul şi palatul.

Lumea ştie că el este dat judecatei pentru acest fapt.

Lumea îl vede a doua zi ministru al justiției.

Lumea şi-a zis că batjocură va fi instrucția făcută şi justiția va fi batjocorită prin faptul că nu se va mai găsi nimeni care să-1 dea în judecată.

O batjocură întreagă s-a şi făcut. Ce încredere mai poate avea cineva în justiție?

Dar, examinînd faptele săvîrşite de dînsul în urmă, ce găsim decît o bătaie de joc continuă de justiție?

Cum se poate numi învestirea unui Sinescu cu titlul de judecător de instrucție în Vîlcea?

Cum? Acest om care scrie o serie de articole în care insultă tot, tot, pînă şi tronul, care sfătuieşte pe oameni a face omoruri, care amenință pe d. Simulescu cu puşcăria, acest neechilibrat, acest ignorant, acest turbat este om ca să fie numit judecător de instrucție?

Cum se poate numi învestirea lui Semaca şi a lui Gherasim, ambii foşti magistrați destituiți pentru că făceau politică şi insultau tronul, după exemplul opoziției din Bucureşti, cum se poate califica numirea lor, a unuia ca procuror şi a altuia ca judecător de instrucție, la Dorohoi?

Cum se poate numi învestirea lui Vlădicescu cu calitatea de judecător de instrucție la Focşani?

Şi, în definitiv, toate acele permutări şi destituiri, toate numirile făcute, sunt ele de natură a aduce încrederea poporului în magistratura țărei?

Nu, de o mie de ori nu!

Nu, aceştia nu sunt magistrați; sunt oameni cu pretenții politice.

Sunt favoriții amicilor şi favoriții amicilor d-lui Marghiloman sunt favoriții săi.

Sunt uneltele răzbunărilor de partid.

Sunt oameni cari n-au scrupulul a se abține de a instrumenta, cum ar face un adevărat magistrat, cînd o umbră de bănuială de ură sau părtinire s-ar manifesta; nu, ei n-au scrupul de a înceta să instrumenteze cînd ştiu că Curtea de casație i-a desesizat.

Ei n-au scrupul, ca Vlădicescu, de a încarcera pe Sburlea, fostul polițai, care 1-a dat în judecată pentru calomnie şi n-are scrupul de a aştepta ca Înalta curte să se pronunțe asupra cererei de transferare ce Sburlea i-a adresat.

Ei n-au scrupulul de a refuza comunicarea cererei de transferare ce Sburlea a făcut.

Nu, ei nu au nici un scrupul, întocmai ca ministrul care se aşază pe fotoliul ministerial pentru a închide astfel acțiunea penală ce-i era îndreptată, a face numiri şi înlocuiri cum a făcut şi a ne arăta că de la dînsul înainte justiția este o batjocură pînă cînd Dumnezeu sau evenimentele ne vor scăpa de el şi de ai lui.

JOS LOGICA!

Dărîmarea Turnului Colței fiind încă la ordinea zilei, mai publicăm sub titlul de mai sus următoarele ce ni se trimit de un abonat, lăsînd fiecăruia judecata liberă în această privință.

în adevăr, numai pe aceste două cuvinte poate cineva sprijini pizmășia celor cari urmează d-a dărîma Turnul Colței.

Cu toate acestea, pe cînd maidanele și canalele infectează aerul capitalei, pe cînd adesea tifosul scurtează viața locuitorilor din București, Consiliul comunal convoacă lumea la licitație nu pentru a curăți maidanele si canalele, ci pentru a se dărîma Turnul Colței!?!

Fanfaronada faptelor noastre și mîndria ce simțim pentru cele ce facem ne orbește atît, încît—absurditatea înlocuind logica în creierii noștri—am ajuns să dărîmăm obiecte a căror valoare n-o cunoaștem și *nici n-am căutat s-o cunoaștem.*

Constituie oare aceasta o faptă logică?

Am auzit criticîndu-se părerea unora precum că Turnul Colței a putut fi una din desfiderile adresate de România vasală către imperiul suzeran.

Acelora ne mărginim a le adresa faptul să se informeze și vor afla *ceea ce nu știu încă:* că, în toate zilele noastre, abia ieri unele comune creștine de sub dominația otomană au putut obține autorizațiune

de la înalta Poartă pentru a ridica clopotnițe spre așezarea clopotelor de la biserici.

Alții pretind că ruinele nu pot fi considerate ca monumente decît pe baza documentelor istorice.

Acelora le adresăm rugăciunea de a răsfoi nu documentele vechi, ci numai cărțile de prin școli, și se vor convinge că invaziunile și nestatornicia d-atunci nu dă răgaz celor cîțiva oameni cu cunoștință de carte d-a se ocupa cu descrierea clădirilor din anul cînd s-a ridicat falnicul Turnul Colței, care a atras serioasa atențiune a turiștilor străini din acele timpuri.

Și să nu ne mirăm de lipsa de datine atingătoare la fapte din veacul trecut, căci, cu tot progresul vertiginos prin care a trecut țara, abia azi, 1888, puturăm citi descrierea d-lui colonel Theodor Văcărescu privitoare la evenimentele gloriosului rezbel din 1877.

Apoi are oare d-a face situația din 1709 sau 1715 cu cea de azi, căci p-atunci era mult mai meritoriu d-a purta un întreg arsenal la piept decît un condei în mînă și o știință de carte în cap.

Așa era epoca.

Logica, adică legea pe care se bazează orice faptă chibzuită, trebuiește să fie cu totul necunoscută celor cari au decis dărîmarea Turnului Colței.

în adevăr:

Care autoritate a însărcinat oare vreo comisie de oameni competinți să judece valoarea vechei și interesantei ruine ce se dărîmă?

Totul se rezumă la un articol de jurnal opinind pentru dărîmare și la altele nenumărate însă mai prudinte opinînd pentru conservare.

Nimic mai ușor ca într-o zi să ne trezim cu ivirea unui document din arhivele din Viena, Petersburg, Constantinopol sau d-aiurea al vreunui călător din București în acele timpuri și care să ne facă cunoscut că Turnul Colței s-a clădit în *anume însemnată împrejurare națională.*

Și să nu considerăm această presupunere ca o idee nelogică, căci manuscrisele vechi se ivesc ca și mone-

zile vechi, de care ne lovim tocmai atunci cînd nu ne aşteptăm a le găsi.

De vreme ce, din nenorocire, cei în drept n-au căutat a cunoaşte monografia Turnului Colţei, fireşte că necunoscută a rămas valoarea lui.

' Dar oare logic este ca judecătorii, cu o grabă ce nu pricepem, să condamne un acuzat care, astăzi mut, îşi aşteaptă întru viitor, poate foarte apropiat, probele inocenţei sale?

Dar oare, fiindcă un acuzat nu se poate apăra fiind mut şi neposedînd probe, judecătorii săi au oare dreptul" de a-1 condamna la moarte fără de a fi putut judeca?

Deci cei care au cutezat să dărîme Turnul Colţei fără de a-i cunoaşte valoarea sunt tot atît de vinovaţi ca şi cînd ar fi dărîmat un monument naţional cu monografia sa cunoscută.

Dar lucru şi mai nepomenit: cine oare controlează dărîmarea acestui turn? Cine oare este însărcinat a sta cu ochii aţintiţi asupra tîrnăcoapelor casă vadă dacă nu cumva ele lovesc într-un vas de piatră sau de aramă care conţine mult doritul document, căci se poate prea bine ca el să fie zidit între pereţi în loc d-a fi depus la temelie, precum se obişnuieşte azi.

în fine considerînd modul cum s-a decis şi cum să dărîmă această ruină, avem dreptul şi regretul d-a constata că în cestiunea de faţă s-a procedat cu o uşurinţă condamnabilă şi care este cu atît mai tristă cu cît ea probează că la noi punem încă operile noastre mai presus de suvenirile ce ne-au lăsat cei cari au dat nu numai munca şi averea, dar chiar viaţa pentru a scăpa moştenirea ce ne-au lăsat.

TURNUL COLŢEA

Prea s-ţiei-sale primarului

Cînd treci pe strada Colţei, pe linia tramvaiului, vezi în vîrful Turnului Colţea cîţiva zidari cu tîrnăcoapele cari ciocănesc de dimineaţa şi pînă seara în fruntea uriaşului bătrîn de sub picioarele lor.

A fost un cutremur mare, un cataclism care a insultat odinioară mărimea simplă şi originală a acestui foişor uriaş. Aproape jumătate'din acest turn a fost prăvălită de cutremur. Dar, în sfîrşit, o cauză mare şi naturală a ciuntit un monument. E un fel de consolare. A căzut fatal, şi cine a învins Turnul Colţei putea învinge şi turnul de la Pisa şi cupola s-tului Petru din Roma şi cupola s-tului Paul din Londra şi Farul Libertăţei de pe ţărmurile Statelor-Unite.

Şi aşa, frint de la mijloc, Turnul Colţei rămăsese tot mare, tot original; bătrîn şi modest,' fără zarzavat arhitectural ca operele Montaurenilor şi altora ca el, acest turn amintea o parte din trecutul nostru, căci sub poalele lui se petrecuseră multe şi în aceeaşi vreme făcea parte intimă din fizionomia capitalei noastre.

Iacă de ce melancolia te cuprinde cînd vezi pe nenorociţii ciocli ai lui Popa Pake ciugulind cu tîrnăcoapele în fruntea bătrînului turn. Era frumos Turnul Colţei, cel puţin era mai frumos, în simplitatea lui, decît „pornografia" arhitecturală a noului spital din spatele lui, era mai frumos decît marchiza Şutului din faţa

lui. Era mai frumos. Şi artiştii pictori, sculptori şi arhitecţi cari au protestat contra acestei profanări istorice şi estetice au avut dreptate cînd au susţinut că în alte părţi mai degrab' s-ar fi dărîmat spitalul Colţea pentru ca să facă loc turnului decît turnul pentru ca să se facă loc mascaradei arhitecturale din spatele lui.

Turnul Colţea avea rădăcini istorice în capitala noastră. Aceste probleme au fost lămurite.

Dar Turnul Colţei avea rădăcini puternice în limba noastră. Da, este adevărat, şi este atît de adevărat, încît nu putea fi la primărie decît un colivar ordinar ca să nu simtă şi să nu înţeleagă acest adevăr. Şi este atît de adevărat acest adevăr şi atît de sfînt, încît ar trebui, într-un viitor mai demn cu lucrările strămoşeşti şi sfinte, să fie condamnat profanatorul Pake, ca el, cu din punga lui plină de bani străini, să ridice la loc turnul.

In limba noastră, Turnul Colţea a lăsat iperbole şi comparaţii vii, organice, cari nu vor pieri cît va sta în picioare neamul românesc.

Cînd vine vorba despre un om înalt, înalt nesfîrşit de înalt, românul, aducîndu-şi aminte de Turnul Colţei şi de piticile case din jurul lui, românul zice,rîzînd despre cel înalt, că „este cît Turnul Colţei"; cînd românul a chemat la masă pe un vecin, pe un prieten ori pe vre-o rudă şi i-a dat scaunul cel mai înalt, cel mai bun şi l-a pus în fruntea mesei şi el tot nemulţumit a plecat, românul îi zice: „de i-am dat scaun, i-am dat şi pernă, l-am cinstit, doar nu era să-1 sui în Turnul Colţei"; cînd românul voieşte să spuie că o fată s-a măritat fără zestre, românul zice: „ce zestre a avut? zestre Turnul Colţei"; cînd vine vorba de vreun flăcău ştrengar care sare pîrleazurile canimic, românul zice: „apoi sare Turnul Colţei"; cînd se pomeneşte de cutremure, în imaginaţia românului apare Turnul Colţei, cutremurul cel mare, „cutremurul cu Turnul Colţei"; cînd i-ai zice românului că cutare casă nu este destul de ridicată, el îţi răspunde dacă nu este de părerea ta: „doar n-o să fie cît Turnul Colţei"; şi cîte şi mai cîte. Turnul Colţei în vorbă-1 întîmpini unde cu gîndul n-ai gîndi, în păcăleli, în snoave, în basme, în pilde, pretutindeni, în vorbă şi în scris. Şi atît este de adevărat că Turnul Colţei este intim legat cu limba noastră, încît chiar acolo unde numai geniul limbei nu-1 poţi afla, încît chiar în pledoariile avocaţilor dai de Turnul Colţei. Cînd un avocat voieşte să arate că clientul lui n-a fost plătit ori voieşte să dea exemplu de un legat imposibil, zice: „Da, i-a dat, i-a dat Turnul Colţei" sau „las lui primus Turnul Colţei".

Iacă de ce Turnul Colţei avea întreite drepturi la viaţă şi la respectul nostru: drepturi istorice, drepturi estetice şi drepturi limbistice.

Dar pentru popa Pake, a căruia istorie se rezumă numai în cumplitele lupte de a conduce la bun sfîrşit mîna muribunzilor, al căruia simţ estetic se rezumă în marele barometru plantat în creştetul porţilor şi a cărui limbă se rezumă în termenii unei poliţe şi a unui testament, pentru un asemenea şef de bandă, pentru acest şef al partidei Brăteştilor şi Leovenilor Turnul Colţea nu putea să aibă nici o valoare nici istorică, nici estetică, nici limbistică.

In sfîrşit, să se ştie, şi desigur că niciodată nu se va uita, că, fiind la Ministerul Cultelor- banalul de cinstit şi de moral Maiorescu, în zilele ministeriatului Toderiţă Rosetti, Popa Pake a mîncat şi coliva Turnului Colţei. Colivar, primar şi barbar.

IOAN HAGI-POP

Confrații noştri de la *Lupta* au anunțat într-unui din numerile trecute că candidatul guvernului la colegiul al treilea de Olt va fi în viitoarele alegeri Ioan Hagi-Pop. Ioan Hagi-Pop este vestit în Slatina. El e vestit şi cu toate acestea nu s-a ocupat nici cu navigațiunea submarină, nici cu cîrma balonului. El e vestit, deşi nu învață nici pe mierloi să vorbească, nici nu dresează cîn'i. E vestit din alte puncte de vedere. Cine în Slatina nu-l cunoaşte pe Hagi-Pop? Cine? De la copii pînă la moşnegi, de la opincă pînă la vlădică, tot cu toții cunosc pe Ioan Hagi-Pop, pe faimosul Ioan Hagi-Pop.

El e smerit, evlavios, bisericos, prăpăstios; el a ținut isonul în strană din cea mai fragedă copilărie; acum, ajuns la maturitate şi la conservatorism, Ioan Hagi-Pop umblă cu capul în jos, să închină ori de cîte ori trece pe lîngă biserică, sărută crucile din răspîntii, se miruieşte în toate duminicele şi ia anaforă şi miroase a luminare de ceară şi a candelă.

Dacă s-ar ține socoteala de cîte icoane a sărutat, ai ajunge la un număr atît de mare, încît cu sărutările lui s-ar toci încă p-atit tocitul picior de bronz al sfîntului Petru din Roma.

Casa lui Ioan Hagi-Pop din Slatina este un depozit de moaşte, de lemn sfînt, de icoane muscăleşti şi greceşti adunate cu sfințenie în timp de 40 de ani.

Păreții evlaviosului Pop sunt căptuşiți cu coli mari de hîrtie pline de draci, de balauri^ de scorpii, de muncile iadului şi de minunile sfinților şi ale Ierusalimului.

Nefericitul bigot suferă; în privirea lui se văd torturile dinlăuntru; suferă şi se apropie, pe zi ce merge, de demența religioasă.

Acum de curînd iluminismul său l-a împins la patima prohodului. Ioan Hagi-Pop în fiece zi de la Dumnezeu se aşează la o pianină veche, care sună mai mult a țambal țigănesc, şi cu un deget, două de la mîna dreaptă pune psalmodiile patimilor pe piano. Apoi începe şi din gură şi din pianină: „în mor-mînt vi-ia-ță pus-ai fost Chris-toa-se..." Dar cînd începe Ioan Hagi-Pop c-o voce tremurîndă: „Pri-i-mă-va-ră du-u-ul-ce!", lacrămile-i curg şiroaie pe amîndoi obrajii.

Nu e zi în care copiii, trecînd pe lîngă casa acestui sfînt conservator, să nu bufnească de rîs; de, bieții copii, nici nu şi-au putut închipui „prohodul pe piano".

Dacă guvernul va cădea peste mai multe specimene ca d-alde Ioan Hagi-Pop din Slatina, desigur că parlamentul țărei se va transforma într-o ceată de dervişi urlători.

ACROBATISM

Mult ştie d-l Maiorescu şi multe nu va fi ştiind, dar unde rămîne neîntrecut este în ştiinţa d-a împăca pe avocatul Maiorescu, cu ministrul Maiorescu, pe filozoful Maiorescu cu berbantul Maiorescu, pe criticul Maiorescu cu calpul şi artificialul Maiorescu, pe profesorul Maiorescu cu ignorantul Maiorescu, pe politicul Maiorescu cu farseurul Maiorescu.

Este o ştiinţă mare pe care n-a învăţat-o, dar pe care o ştie de la Dumnezeu, de la firescul lui.

D-nul Maiorescu va jumuli o teorie literară din Lessing sau, a doua zi, va învăţa o aforismă literară a lui Schopenhauer; potrivite ori nu, aceste scîntei străine, el le aplică la un politician, la un poet, la un financiar din ţara noastră cu o îndemînare ciudată şi cu un curaj mai mare decît îndemînarea.

D-nul Maiorescu va minţi, se va minţi sau, din întîmplare, va cădea pe urmele adevărului, d-sa rămîne acelaşi, neclintit, c-o voce de bariton scăpătat, voce plăcută şi rotundă, voce pe care şi-o ascultă şi şi-o distilează pe beregată, încet, oblu, lung, prelung, parcă ar trage cu arcuşul pe coarda unui violoncel.

D-nul Maiorescu va vorbi despre Darwin, despre Kant sau despre literatura noastră şi precedentele constituţionale ale lui I.C. Brătianu, d-nul Maiorescu va rămînea acelaşi, senin în superficialitate, curagios în neadevăr, rece şi lucios în blage ştiinţifice, momitor în naivităţi literare, sigur şi străin de curentul cel nou al ştiinţei, maestru în a clădi pe nimic marele nimic şi eternul nimic al omului fără flacără şi fără ştiinţă.

Dar unde d-nul Maiorescu rămîne maestru neîntrecut, dar neîntrecut de nimeni în această ţară, este într-un alt soi de amestec de profesiuni practice, grase, productive şi consolatoare.

D-nul Maiorescu a luat asupra sa interimatul domeniilor; la domenii avea tranzacţii şi procese mari, dar mari de tot. Este destul să pomenim procesul pădurilor din Dobrogea, proces pierdut, stins aproape, pierdut de un turc, inventat şi luat d-a capo de d-nul Maiorescu. Venit la domenii, îşi rînduieşte binişor afacerile, dar senin, liniştit, neclintit din calea delicateţei şi a câştigurilor nesfîrşite.

Fiind la domenii, ia mandatul din mîna avocatului care cîştigase pentru stat procesul cu pădurile din Dobrogea şi-l trece unui alt avocat.

Şi tot fiind la domenii trece mandatul său, mandat dat de turc, d-lui Al. Lahovari.

în sfîrşit.

D-nul Maiorescu învîrteşte atît de delicat daravera, atît de delicat, încît statul pierde procesul prin neînfăţişarea avocatului, căruia tot d-nul Maiorescu îi încredinţase procesul.

D-nul Maiorescu trece la cine vrea interesele de milioane ale turcului; d-nul Maiorescu, tot d-sa, trece pe mîna cui vrea interesele de milioane ale statului... Cine voiţi să cîştige? Turcul? Statul?

Nu ştim care din doi, dar e pozitiv că la urma urmelor trebuie să cîştige d-nul Maiorescu.

Şi în acest caz e probabil că nici în opoziţie nu se va prezenta statul, adică avocatul d-lui Maiorescu.

Şi nu uitaţi că pe mîna d-lui Maiorescu se prefiră ministerul domeniilor, al justiţiei, ministerul cultelor, fiind şi avocat *al* şi *contra* statului!

Dar nu uitaţi că e şi critic, tot atît de cinstit ca şi toate celelalte; dar nu uitaţi că este şi profesor; dar nu uitaţi că este şi agent electoral, şi filozof, şi muzicant, şi literat, şi... şi...

Dar să ne întoarcem la agenția electorală.

Se ridică o întrebare. De ce d-nul Maiorescu a vizitat Curtea şi Tribunalul din Craiova? De ce? E ministru de justiție? Nu. Reprezenta pe colegul său de la justiție? Nu.

Ca să putem explica aceste vizite trebuie să ne punem în două ipoteze.

Sau d-nul Maiorescu are vrun proces de regulat, ca cel cu pădurile din Dobrogea, şi încearcă să pipăie, să dibuie şi să modeleze terenul.

Sau vizita sa se complectează şi se explică cu un alt fapt. înainte d-a veni d-sa, prefectul ignorant şi nul Economu-Mavrodol a invitat la el acasă pe membrii curții apelative din Craiova. Se apropie alegerile.

Dar e cu putință atîta obrăznicie din partea unui avocatei de mîna a două şutea? Şi, cu toate acestea, faptul s-a petrecut. Ştim că Curtea va rămînea dreaptă şi mare, iar Economu mic şi prost.

Dar se poate ca prostia lui Economu-Mavrodolu să explice vizita ciudată a d-lui Maiorescu.

Şi, cînd ne gîndim cîte poate amesteca d-nul Maiorescu, cîte poate învîrti şi cum se poate învîrti,ne face să credem că d-nul Maiorescu este un exemplar rar de acrobatism moral şi material.

Auzim că d-nul Maiorescu, pe lîngă curți şi tribunale, va vizita mai multe spitale şi mai ales mai multe pensioane.

MAIORESCU, YOUNG, MAIRE, DA ŞI MAR-GIRL-MAN

D-nul Maiorescu a voit să facă cunoştința Olteniei; şi în lunga sa călătorie electorală multe a pățit şi mulți au pățit-o voind să-şi arate zelul lor fără de margini pentru noul ministru, pentru noua minune de la culte şi instrucția publică.

Ni se comunică, între altele, că un mare proprietar din Tîrgu-Jiului, voind să-şi arate puterea sa, nu voia să-i zică ministrului d-le ministru, ci la fitece vorbă îi da mereu cu d-le Marinescu în sus, d-le Marinescu în jos. Ministrul s-a uitat lung.'Prefectul trage de mînecă pe proprietar şi-i şopteşte: Maiorescu. Proprietarul vru să îndrepte greşala şi la fitece vorbă începe: D-le Mironescu în sus, d-le Mironescu în jos. Ministrul s-a uitat din nou lung la proprietar şi, crezînd că şi prefectul îi încurcă numele, a scos o carte de vizită şi i-a dat-o prefectului.

Prefectul se înroşeşte şi, voind să glumească, ca să mai dreagă pățania zise ministrului:

— Noroc, d-le ministru, că numele candidaților sunt tipărite!

Adevărat! De n-ar fi aşa, s-ar întîmpla d-lui Maiorescu una şi mai boacănă la noile alegeri. Imposibil n-ar fi — dat fiind popularitatea d-lui Maiorescu in Tîrgul-Jiului — să iasă deputat Marinescu cîrciumarul în locul lui Maiorescu ministrul.

Dar dacă d-nul Maiorescu a pățit multe, mulți au pățit-o din cauza d-sale.

Aşa ni se spune că la masa oficială un subprefect a băut apă caldă care s-adusese după raci.

Copiii din şcoli trei zile au trebuit să strige *trăiți l* pentru ca să fie pregătiți la primirea ministrului. Protopopul a pocnit pe un preot care nu brodea bine cîntările, căci şi popii s-au pregătit de primire.

între altele, caii cari trebuiau să ducă pe ministru la gară au stat în mijlocul oraşului, a trebuit mult cu multul pentru ca ministrul să ajungă la gară.

Dar se vede că junimiştii nu au noroc în călătorie. Nici d-nul Carp n-a fost mai norocos în primirea principelui moştenitor al Angliei. Pe drum a.-s. întreabă pe pacificatorul Europei:

— Cam ce însemnează junimist? Cu ce cuvînt ar corespunde în englezeşte?

împăciuitorul Europei, care ştie destul de bine limba engleză, răspunse încurcat:

– Alteță, nu corespunde cu nimic în englezeşte, cu nimic politic, dar radicalul ar fi *young* (june).

— Da? *young?* răspunse a.-s. mirată. *Young? young?* Şi măsurînd din ochi pe împăciuitorul Europei îi zise:

– Atunci se vede că d-ta eşti cel mai puțin *young* din cabinet, ceilalți trebuie să fie mai tineri.

— Nu, alteță, sunt alții mai bătrîni.

— A, atunci, într-adevăr, junimist corespunde cu nimic în englezeşte.

Cînd însă a.-s. principele moştenitor al Angliei a văzut întregul minister, plimbînd ochii de la conu Toderiță la păpuşica de la justiție, a şoptit d-lui Carp:

— E ciudat: în ministerul *junimiştilor* văd un *old-man* (bătrîn), văd un *chilă* (copil), dar *young* (june) nu văd de loc.

Dar cea din urmă surpriză pentru a.-s. regală fu numele jokeului de la justiție.

D-1 Carp îl prezentă:

— *Marghiloman,* ministrul justiției.

– Cum? întrebă alteța sa, zîmbind. Cum? *Mar-girl-man? {Mare-* „iapă", *girl-* „fată" şi *man-* „om, bărbat"). Ce este din trei, d-le Carp? *Mar, girl* sau *man?*

D-1 Carp, văzînd că alteței-sale îi plac glumele, îi răspunse:

—Alteță, această potriveală are înțelesul ei: în curse are i'epe, *mar,* cu fetele tinere este *girl,* iar cu bătrînele este *man.*

Dar cine a dat mai rău cu oiştea în gard a fost popa Pake. La serbarea apei în Cişmigiu, d-1 Carp prezintă pe popa Pake, primarul, a.-sale.

A, *lord-maire!* zise a.-s. uitîndu-se lung la popa Pake, pe care, desigur, îl luase drept un indian pursang.

— Altese, răspunse popa Pake încurcînd franțuzeasca, altese, *maire* da, lord, *non.*

Alteța-sa surise, privind ciudat la acest colosal *maire da.*

D-1 Carp s-a grăbit a-i explica a.-s. în englezeşte ceea ce a voit să zică popa Pake în franțuzeşte.

Dar dacă a.-sa ar cunoaşte insignele barometrice ale primarului, desigur că pe primar l-ar crede, iar nu pe d-1 Carp.

CARNETUL PRINCIPELUI DE GALLES

Să ştie eă principele de Galles este un om voios; observațiile sale sunt naturale, neforțate. Un om sănătos, neatins de *spleen,* înconjurat de toți artiştii şi mai ales de toate artistele frumoase şi de talent, veşnic în atmosfera humurului englezesc şi în scînteietoarea vervă a francezilor, un asemenea om — despre care nu să mai poate spune că e bogat, puternic şi fericit — nu poate fi decît o natură veselă, liberă şi adeseori profundă, fără chiar să-şi dea seama de profunditatea sa.

Şi principele de Galles are un obicei bun — de altmintrelea obicei al tuturor capetelor încoronate sau rînduiți de soartă la coroană —, are un obicei bun: notează pe un carnet toate impresiile sale din patrie sau din streinătate.

Din intimplare, a.-s. a pierdut la Sinaia acest carnet. Carnetul a căzut în minele noastre. Carnetul a fost imediat expediat a.-sale. Imediat... bineînțeles după ce am extras toate impresiile sale privitoare la noi.

Carnetul era cu două scoarțe de fildeş. Pe fildeş erau basoreliefuri săpate de celebrul sculptor englez *Woothaught.* Un indian care vînează lei, turnul Londrei, o celebră frumusețe din Paris, un far din Constantinopole, inaugurarea Canalului de Suez, o balerină şi Sarah Bernardt în *Dona Sol,* toate aceste subiecte erau

admirabil săpate pe micele plăci ale carnetului. Bineînțeles, noi am fotografiat acest carnet şi amicii noştri pot vedea această reproducere minunată, oricînd, la redacția noastră.

Dar să venim la impresiile a.-sale privitoare la noi.

„Eram la serbarea din Cişmigiu. Să inaugura canalizarea Capitalei cu apă. Am greşit de a zice primarului *lord-maire.* Primul, om înalt, gras, negru, galben, cu mustățile umflate şi aduse pe buză, cu pantalonii scurți şi cu fracul abia pînă la jumătatea pîntecelor, a vroit să mă corecteze. Mi-a spus într-o franțuzească ciudată: — maire da, lord non. M-a bufnit rîsul. Ministrul Carp s-a precipitat a-mi explica în englezeşte ceea ce primarul a vroit să-mi spuie în franțuzeşte.

Dar plimbîndu-mă pe stradele Bucureştilor văd o casă cu un mare barometru în vîrful porților. întreb a cui e casa. Mi se răspunde: a primarului.

Atunci, am înțeles, ajutat de barometru, că primarul avusese dreptate. Nu era lord, *et&maire-da.* Ministrul Carp mințise.

*

Cu d-l T. Rosetti, primul ministru.

– A trebuit să susțineți o puternică luptă oratorică pentru a reuşi să dărîmați *prin parlament* un guvern care avea majoritate în el.

— Da, alteță! (Rosetti roşeşte.)

— Vă felicit pentru elocința d-voastră.

– Eu, alteță (Rosetti modest), n-am luat parte la ea.

— ?...

— Eram funcționar, membru la înalta curte de casație.

– A, atunci vă felicit cu atît mai mult că ați izbutit a *casa* ministerul trecut.

Cu d. Carp

— Primarul este, desigur, un *gentelman-farmer.*

— Este avocat, alteță.

— Dar nu pledează.

Ministrul Carp se încurcă.

— Atunci, desigur, cel puțin nu pledează în franțuzește.

— Alteță, se ocupă mai mult cu fabric... cu facerea testamentelor.

— Atunci se vede că *Bucarest* este patul morții.

Ceea ce m-a surprins mai mult la primar era un lanț gros de aur, dar aşa de gros şi de lung cum nu văzusem la nimeni. Întreb pe Carp, dacă lanțul primarului este o modă nouă.

— Nu, alteță, este foarte vechi, e de la un răposat.

— Desigur că i l-a dat prin testament.

— Nu, alteță, lanțul l-a luat înainte de a-i face testamentul.

*

O manie a primarului pe care nu mi-am putut-o explica e următoarea:

De cîte ori popii de la serbarea din Cişmigiu începeau să psalmodieze, primarul tuşea, scuipa şi mormăia pe nas: no o o o, no o o, na a a a! pa, vo, vo, ga, ga, ke, ke...

Nu am putut să-mi explic.

Cu prințul Ştirbei.

— Sunt foarte bine întreținute drumurile de fer.

Ştirbei tace.

— Şoselele de asemenea sunt foarte bune, după cît am putut vedea...

Ştirbei tace.

Mă întorc către ministrul Carp.

— Prințul Ştirbei este tăcut ca toți oamenii mari de stat.

— Da, alteță, da, este tăcut... este cea mai mare asemănare a lui cu un mare om de stat.

— Dar nu cred să fie singura...

— Dacă ar vorbi, v-ați convinge...

*

Mulți mă preveniseră că ministrul Maiorescu este un mare filozof şi mai ales un schopenhauerist înțestat. Poate că profesează la universitate schopenhauerismul, dar după aviditatea cu care se uita la cucoane şi mai ales la domnişoare mie îmi vine să cred că filozoful Maiorescu a citit mai mult pe Boccacio decît pe Schopenhauer.

E probabil că cu asemenea filozofie, dacă aş fi român, i-aş lua catedra cu asalt.

*

Mi se afirmase că din ministerul junimist Carp este un talent deosebit. Iacă impresia mea. Cînd eram numai cu Carp, Carp nu era prost; cînd eram cu întregul minister, Carp mi se părea genial".

JAK ŞI MINUNILE ŞTIINŢEI

In Londra se fabrică ouă; în New York se fabrică găini. In Londra bagă porci vii în maşini şi ies şunci, la New York se bagă porci vii in maşini şi ies şunci, şi, dacă şunca ţi se pare prea afumată sau nefiartă, asvîrlă şunca pe unde a ieşit, întoarce mişcarea maşinilor în sens contrariu: şunca se preface în porci vii, ieşind de unde intraseră.

La Paris se vorbeşte de o generaţie artificială şi experienţa a fost făcută ; şi doctorul care a născocit asemenea minune a primit din partea bătrinilor şi tinerilor bătrîni un banchet strălucit şi o coroană de flori de lămîi şi portocali. D-nul Carp zice că a inventat o maşină cu idei. D-sa, ca om deştept, stă toată ziua cu capul în maşină, dar i-a fost cu neputinţă să convingă de această cură pe ceilalţiminiştri. Toţi ceilalţi colegi ai săi sunt convinşi că au atîtea idei încît ar lua cîmpii dacă maşina d-lui Carp i-ar mai îndopa cu altele noi. în zadar d-nul Carp a dovedit tînărului Marghiloman că el de la el n-a putut scrie decît o coloană de ziar cu un car de prostii; în zadar d-nul Carp dovedeşte d-lui Maiorescu că i s-a încurcat filozofia; în zadar d-nul Carp dovedeşte principelui Ştirbei că mutismul este lipsă de idei. Toate sunt în zadar, invenţia d-lui Carp nu are cătare în minister. D-nul Maiorescu îl zdrobeşte cu argumentul următor:

— Este adevărat că pe fiecare redactor de la *România liberă* îl ţii cu capul în maşina ta cîte două şi cîte trei ore? Ei, îţi place halul în care i-ai adus? Din cauza maşinii tale au început să citeze în reviste pe Omer, Hristos, pe Bosco, pe Byron, pe Nicolae Ionescu, pe Musset şi pe Jak Negruzzi. Eu sunt mai practic; nu invent, ci aplic. Şi vei vedea ce aplicaţie ingenioasă am făcut cu Jak, faimosul nostru Jak.

în adevăr, ni se telegrafiază că Jak vorbeşte mereu la Iaşi, graţie d-lui Maiorescu. Cum? Ce fel? Argumentul nostru că „la început era cuvîntul... dar Jak nu era la început" a căzut. Jak vorbeşte şi vorbeşte mereu, în fiece zi un discurs. Cum? Ce fel? Iacă ce ni se spune despre această minune.

Jak vorbeşte:

Domnilor, în statul nostru care abia s-a închegat...

VOCI:

— Nu e glasul lui Jak. Jak mişcă gura, Jak cască gura, dar nu e glasul lui Jak!

JAK:

— Trebuiesc, domnilor, idei noi; era nouă, legi noi; vesmintele cele vechi ale statului sfîşiate de timp trebuiesc să cadă la pămînt! (Aplauze.)

VOCI:

— Jak cască gura, Jak mişcă buzele, Jak dă din mîni. Jak se entuziasmează, dar nu e glasul lui Jak! Jak vorbeşte şi nu vorbeşte Jak!

JAK:

– Domnilor!...

VOCI:

— E glasul lui Maiorescu ! E glasul lui Titu 1 E glasul lui Maiorescu!

VOCI:

– O! Minune! De trei zile Jak cască gura, mişcă buzele şi vorbeşte şi Titu e la Bucureşti!

VOCI':

— Jak era slab şi acum are pîntece. Acolo e minunea. Pe el, copii, să-1 căutăm!

Lui Jak îi vine ameţeală, cade jos, să rostogoleşte şi din hainele lui sare un *fonograf,* cel mai perfecţionat exemplar al lui Edison. Adunarea a rămas înmărmurită.

Junimiştii s-au jurat să nu spuie nimănui această ingenioasă aplicaţie a ştiinţei pînă după alegeri.

Să zice că d. Maiorescu pregătise alte două fonografe: unul pentru principele Ştirbei şi altul pentru Menelas. Pentru preparaţia fonografului-—Menelas i-a trebuit două luni de zile pentru ca să se deprindă a vorbi româneşte cu accent sîrbesc.

La început a fost cuvîntul... Jak nu era la început, dar a sosit în timpul fonografelor.

Şi pentru că Dumnezeu a dat omului *cumitarea* pentru a se deosebi de dobitoace..., Jak adoră pe d. Maiorescu ca pe Dumnezeu.

Titu a învins pe Carp.

GUNĂ VERNESCU - „DURA LEX, SED LEX«

Puterea legilor în timpul cînd omenirea avea puţine condici, mai puţine legi şi mai puţine articole, puterea lor era fatală; era neînvinsă. Era, poate, legea barbară, nedreaptă şi stupidă, era însă lege şi ea cădea de la sine peste capetele vinovaţilor sau bănuiţilor. „Dura lex, sed lex".

Astăzi, legile complicîndu-se şi umanizîndu-se, se mai mlădie, se mai evită, cleştele lor este uns şi alunecos. Gheara şi capul celui vinovat adeseaori alunecă, scapă şi, făcînd o reverenţă legilor graţie avocaţilor celebri, şoptesc surîzînd, şoptesc în batjocoră: „Dura lex, sed lex".

Şi dacă legile scrise se pot escamota şi lua în derîdere, bineînţeles că legile sfinte, adică cele nescrise, adică cele morale şi abstracte, au ajuns blaga desfrînaţilor, a pierduţilor şi a monştrilor care s-au născut în necinste şi trăiesc în desfrîuri. Despre legile morale astăzi se zice cu succes: „Dura lex, nulla lex".

De aci pînă la Gună Vernescu nu este nici un pas. Acest parvenit, acest milionar ambiţios nu poate avea pe acest tărîm nici un rival afară de Pake primarul, de Pake plăsmuitorul de testamente, de Pake moştenitorul universal al tuturor călugărilor bătrîni cari şi-au lăsat bătrîneţele în mîngîierea murdară şi gîdilitoare a parvenitului rău, galben şi nefast.

Gună Vernescu, cel cu statuile de gips puse la fereastră, cel cu arcul de triumf înaintea caselor, cel cu blazoanele cît roata carului trîntite pe zidurile caselor, cel cu casele fenomenale din care fiecare cărămidă este o stoarcere a celui umil şi prigonit, Gună Vernescu cel căpătuit *ab initio* cu traficul legilor umane şi legilor sfinte, Gună cel cu patru cai înaintaşi şi cu roatele poştalionului aurite, acela care pînă şi seul şi păcura de la osii şi buccele le-a stors din sudoarea muncitorului blestemat d-a ridica cu umărul lăcomia basă şi cruzimea bestială, Gună Vernescu cel cu trădările politice, cel neruşinat în purtare, cel cu mintea sleită de dulcile simţiri ale frumosului, ale dreptului şi ale binelui; Gună Vernescu, tipul care a trebuit să cază sub greutatea imensă a legilor morale, dar care să înconvoaie atît de bine printre legile scrise şi obligatorii; Gună Vernescu, după ce caprin tavanele palatului său a insultat numele cele mari şi glorioase ale omenirei, zugrăvindu-le pe acele tavane de ipsos poleit, Gună Vernescu a insultat şi faimoasa frază: „Dura lex, sed lex", a insultat această credinţă care a făcut pururea fericirea şi gloria judecătorilor mari şi neînduplecaţi, al cărora creier a fost lege, a căror inimă a fost lege şi al căror ideal a fost aplicarea teribilă a legilor, chiar contra fraţilor, părinţilor şi copiilor lor.

Gună Vernescu şi-a scris în litere de aur, în mijlocul tavanului cabinetului de lucru, banalele, dar marele şi sfintele cuvinte „Dura lex, sed lex"!

Dar în acest caz un hoţ şi un escroc ar putea să scrie pe tavanele lor: „suum cuique tribuere"!

Dar un omoritor ar putea să scrie în celula lui de osîndă: „Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi"!

Dar în acest caz femeile pierdute ar trebui să scrie pe geamurile lupanarelor: „Aici e templul virtuţilor!"

Cum, un Gună Vernescu s-a găsit să-şi scrie pe tavan: „Dura lex, sed lex?"

El, care a frînt legile omeniei şi nu s-a îndurat să ridice o şcoală pe întinsele sale domenii cîştigate prin estorcaţiuni şi brutalitate; el, care ia dajdie ţăranilor pentru iarba păscută de boboci şi pentru apa băută de raţe din eleştaie; el, acăruia avariţie i-a ucis ultimele licăriri ale umanităţii, ale căruia milioane s-au înmulţit pînă şi prin vînzare de ouă luate de la ţărani, tocmai el a scris pe tavanul său: „Dura lex, sed lex"?

Sunt criminali legali, sunt criminali cari îşi fac singuri legi, abuzînd într-un chip brutal şi bas de slăbiciunea celor umiliţi şi în acest caz nu ei au dreptate să zică *dura lex*; s-o zică şi s-o scrie cei care sunt îngenuncheaţi de aceste legi; s-o zică cel ce plînge şi cel care moare de foame; ei ştiu mai bine cît este de *dură legea* pe care leul a impus-o oilor.

S-o zică oricine, dar nu Gună, nu!

Cum, acela care a început prin sfărîmarea legiuitei fericiri a altuia, tocmai acela să-şi scrie pe tavan: „Dura lex, sed lex"?

Cum, acel care şi-a spoliat familia printr-un proces scandalos şi încurcînd legile le-a despreţuit, le-a călcat şi le-a scuipat în mijlocul lumei înmărmurite, tocmai acela să-şi scrie pe tavan: „Dura lex, sed lex"?

Cînd istoricii viitori vor voi să dovedească gradul de cinism al timpului de astăzi, elemente nu vor căuta nici în lupanare, nici în puşcării, nici în ocne. Ei vor găsi elementele necesare tocmai în palatele pompoase ale parveniţilor, ale faliţilor morali, ale faliţilor propriu-zis, ale miniştrilor cari au traficat cu frăgezimea elevelor şi ale unora din cochinţii ajunşi să împartă dreptatea lumei. Ei vor găsi elementele cinismului în pungaşii şi bătăuşii ajunşi deputaţi; în faptul d-a fi primar un escroc de testamente.

Dar desigur că o adevărată lumină se va face în mintea istoricilor care vor vorbi despre cinism cînd vor citi pe tavanul lui Gună Vernescu: „Dura lex, sed lex"!

Iacă cine vrea să ne guverneze.

GENEZA D-LUI P.P. CARPP

Despre copilăria oamenilor mari multe se spun; naşterea şi moartea lor au fost prevestite de cataclisme; geniul lor s-a arătat de la vîrsta cînd alţi copii abia ştiu să şazâ pe capele de porţelan.

Unul şi-a muşcat doica cu gingiile pînă la sînge; altul la vîrsta de trei ani s-a amorezat de soacra tatălui sau mumei sale; altul la 5 luni a încălecat p-un cîne; altul s-a născut cu dinţi; Alfred de Musset era să moară din dragoste la vîrsta de 6 ani; Al. Marghiloman s-a prăpădit după o marchiză de 30 ani, el fiind de 4 ani, rămîind şi pînă astăzi pierdut după acelaşi ideal; şi tot AL Marghiloman la 2 ani a fost prins de coconu Iancu Gîrlă cu mîna în cosmetic.

Despre P.P. Carpp admiratorii săi afirmă că în ziua cînd s-a născut a şi vorbit şi prima lui frază a fost: „Mergeţi de spuneţi lui Brătianu că de acum poate muri!"

Iar Nica şi acum se miră şi spune tuturora mirarea sa că „Carpp era chel din naştere !" Nica n-a mai văzut asemenea fenomen. „Cel puţin pe ghincolo, zice Nica, taţi se nasc, no, cu chica cît coada cailor".

Admiratorii săi spun că de la vîrsta de şase ani pînă astăzi n-a spus o singură vorbă de prisos.

Era de 8 ani. Profesorul îl întreabă:

— Cine a făcut cerul?

Carpp răspunde:

— El!

— Dar Pămîntul?

— El!

— Dar pe tine?

- El!

Profesorul îi pune trei. Micul Carpp se duce la părintele său şi arătîndu-i buletinul îi zice:

— Priveşte!

— Am privit.

– Ai înţeles?

— Am înţeles.

— Dobitoc!

— Cine ?

— El.

Această scenă are un haz deosebit cînd e povestită de Nica, ca dovadă că P.P.Carpp de mic copil n-a spus nici o vorbă de prisos.

La vîrsta de 20 de ani a spus amicilor săi că cea mai mare greşală a fatalităţei a fost d-a-l însufleţi în ţara românească. Şi nespunînd nici o vorbă de prisos a încheiat: „Dacă m-aş fi născut în Germania, Bismarck cel mult ar fi fost secretarul meu intim. Pacea lumei ar fi fost spînzu-ată de voinţa mea. Cine nu crede nu mă cunoaşte, cine nu mă cunoaşte nu mă pricepe, cine nu mă înţelege este un gogoman!"

Mai tîrziu, două lucruri caracterizează pe d-l Carpp: monoclul şi imensa aroganţă.

In „Junimea" din Iaşi, cînd membrii ei făceau politică, Carpp le zicea: „Singura raţiune de a fi a voastră, a caracudelor, sunt eu!"

Toţi rîdeau şi, cerînd fiecare o halbă de bere, cîntau popeşte: „Pe tine, mîntuitorule, te lăudăm, stăpîne!" (Berile le plătea Carpp.)

Numai Jak se posomora, căci Jak vroia ca numai el să fie raţiunea d-a fi a celorlalţi; şi într-adevăr aci Carpp se potrivea cu Jak.

Dar, în sfîrşit, Carpp, ajuns ministru şi atotţiitor al junimiştilor, cu toate că şi-a pus coroană princiară pe şepcile servitorilor săi, totuşi are un junghi: ce n-ar da să nu-l cheme Carpp. Ce e Carpp? O familie de moşneni boiernaşi. Boieri d-a zecea mînă. Aici e

toata neod.hna lui (,arpp. Şi de aceea d-l Carpp se iscăleşte Carpp cu doi *p,* dind astfel numelui un aspect mai nobiliar, mai de prin evul mediu.

Dar tot din această cauză un francez, văzînd carta de vizită a d-sale: „P.P.Carpp", uitîndu-se lung la ea a zis:

— *11 y a trop de p dans ce nom!* Iar Nica neînțelegind a răspuns foarte serios:

- No, oui, no, trop de *p*! no frache frațuz ai *reson, trop de p.*

LACRIMILE „ROMÂNIEI LIBERE

Calemgiii de la *România liberă,* în primul *București* de la 28 octombrie, cearcă a răspunde articolului nostru intitulat *Bilanț politic.*

Calemgiii de la *România liberă* se năpustesc la plîns; şi plîng duioasa situație a *Democrației,* şi plîng pe tinerii ei redactori, şi plîng o întreagă serie de decepțiuni dureroase cari ne-au izbit pe noi în ultimele alegeri, şi plîng iluziile noastre înmormîntate, şi plîng „vigoarea şi hotărîrea''eu care am început lupta; potopul laerămilor lor ne acoperă ca un val de mare, scăldîndu-ne linţoliul în cari ei, cu o pietate fraternelă, ne învăluie, scăldîndu-ne sicriul mortuar în care ei ne țintuiesc de veci!

S-ar părea că avem în spatele nostru un cîrd de babe bătrîne, cari îşi dau cu ceapă pe la ochi pentru a lăcrima, lacrămi plătite, la picioarele unui mort din a cărui colivă aşteaptă să mănînce cu lăcomie.

Lacrimile lor ne amintesc bocetele clasei depravate din Roma, a căreia meserie era d-a plînge pe sesterți.

Nici vorbă că, în urma unor asemenea lacrămi, le-am fi datori cîte un bănuț dacă vigoarea şi hotărîrea, dacă iluziile şi viața noastră ar fi încetat d-a mâi exista.

Din nefericire însă pentru ei, ei să aseamănă cu cioclii cari să înşeală de casa mortului. In loc de plată, aceştia veşnic au fost luați cu toroipanul la goană.

V-ați înșelat de casa mortului. V-ați înșelat. Mortul este în casa voastră. Plîngeți vigoarea moartă a tînărului Marghiloman, plîngeți hotărîrea moartă a principelui Știrbei, plîngeți iluziile veștejite ale d-lui Maiorescu, plîngeți decepțiile electorale ale d-lui Carp, plingeți-vă inimile voastre uscate și creierul vostru închis cari în tot timpul perioadei electorale, n-au găsit nici un accent mișcător și nici o idee care să nu fie sugrumată de banalitate.

Plîngeți, dacă morți căutați, cinstea cletănată a înaltului judecător pe care norocul stupid vi 1-a aruncat dasupra capetelor voastre ca prim-ministru.

Plîngeți dar morții voștri, căci aveți și ce plînge, și de unde a fi plătiți. Tezaurul public are sesterți pentru asemenea ciocli imbătrîniți în viții și la joc de cărți.

Cît pentru iluziile noastre, ele sunt prea curate pentru ca lacrămile voastre să nu le păteze, ele sunt prea mari pentru ca voi să le găsiți marele lințoliu și imensul coșciug; umerii voștri, de ciocli ordinari, se mlădie și cad sub ele, iar lacrămile voastre sunt prea de crocodil pentru a nu le insulta.

Păstrați-vă lacrămile pentru iluziile voastre; în curind le veți face parastasul de șapte ani.

Dar, în sfîrșit, a propos de ce atîtea lacrămi? E și ciudat, și trist și ridicul.

Voi plîngeți cînd trebuie să judecați, să pricepeți și să răspundeți, și desigur sunteți în stare să rîdeți cînd vă veți auzi marșul funebru. Percepțiunea voastră, interioară și exterioară, prinde impresiile invers decît la lumea cealaltă. Și vă atragem atenția asupra acestui fenomen: este o maladie incurabilă.

A propos, de ce ne plîngeți? Noi am făcut o socoteală, netedă și liniștită, despre starea politică a țărei, voi începeți a boci.

Noi am făcut un bilanț politic în cei mai cuviincioși termeni posibili, voi căutați să amestecați insulta în bocete.

Noi am rezumat întreaga situație politică în următoarele adevăruri politice:

1. O alianță, pur și simplu, între junimiști și conservatori înghite și distruge grupul junimist, pentru că junimiștii n-au partid, pentru că ei nu au tradiții politice in țară și pentru că aleșii lor din Cameră sunt niște momii guvernamentale; și, în sfîrșit, pentru că încă trei miniștri conservatori, pe lîngă Teodor Rosetti și principele Știrbei, sunt de ajuns pentru ca ministerul junimist să fie transformat în minister conservator. D-nii Carp și Maiorescu ar rămînea două portofolii, iar nu doi miniștri.

2. O alianță a conservatorilor cu junimiștii pe baza legilor d-lui Carp, ar fi un triumf colosal pentru junimiști, căci ar înfășură și sugruma pe conservatori în drapelul junimist. Conservatorii ar fi uciși ca partid.

Iacă de ce e fatal să admitem că nici Lascăr Catargiu—Al. Lahovari nu pot primi cea de-a doua alianță, nici Carp — poate Maiorescu nu pot primi pe cea dîntîi.

în acest caz, taberile din parlament, fiind aproape egale ca număr, izbindu-se, nu vor putea susține nici pe junimiști la putere, nici nu vor putea aduce la putere pe conservatori.

Concluzia fatală nu rămîne decît dizolvarea corpurilor legiuitoare.

Ei, ce dar a impresionat pe *România liberă* încît să înceapă a plînge? Ce, nu cumva această socoteală rece și limpede a emoționat întru atît pe cei de la *România liberă* încît i-au podidit lacrămile și, neputînd spune pe cine plînge, le-a aruncat pe „vigoarea și iluziile noastre?"

Și nu este rușinos pentru niște publiciști cari, în primul *București,* în loc d-a răspunde încep a se boci?

Dar care e partea slabă și neplauzibilă a ipotezelor noastre? *România liberă* tace și plînge.

Dar cum ar fi cu putință ca d-1 Carp să facă o alianță care l-ar transforma pe el — pe acest ambițios care n-are din Cesar decît chelia și ambiția — în a cincea roată la car?

România liberă tace și plînge. Dar cum ar fi cu putință ca un partid să facă o alianță pe baza unor legi cari l-ar distruge ca partid, transformîndu-1 într-un grup de socialiști de stat pus la ordinele d-lui Carp?

România liberă tace şi plînge.

Dacă alianţa intre conservatori şi junimişti nu este cu putinţă, cum ar fi cu putinţă un minister care să nu aibă pe băncile parlamentului majoritatea momiilor ieşite din talpa d-lor Carp şi Pake?

România liberă tace şi plînge.

Dacă in două coloane, şi încă în primul *Bucureşti,* nu puteţi să răspundeţi nimic la nici una din problemele ridicate de noi şi dacă în loc d-a răspunde bociţi, puteţi onor confraţi să vă apucaţi de altă meserie, pe care, desigur, o veţi practica cu un imens succes; vă atragem atenţia că pină şi astăzi, la simbăta morţilor şi in vinerea patimelor, să plătesc bocetele babelor bătrîne cari, uitîndu-şi morţii lor, plîng pe morminte străine pentru o scurteică sau un bariş.

în tot cazul, onor confraţi, nu mai soriţi dupe banchete, căci, după cite se vede, cînd aţi fost mici v-aţi pus brăţări de mîni şi mărgele de gît.

Voi în politică ne amintiţi pe *faimosul kneaz* care iese de la Constandin vecinie culacrămile în ochi.

Păstraţi-vă lacrămile; in curînd veţi avea nevoie să faceţi parastasul iluziilor voastre.

Lacrămile vă vor trebui cînd d-l Carp îşi va muta reşedinţa laŢibăneşti, cînd d-l Ghermani să va îngropa într-un contuar de zaraf, cînd d-l Maiorescu va cerşi noi procese de la un nou guvern, cînd conu Toderiţă va vroi să moţăie iar la Casaţie, cînd principele Ştirbei va tăcea Ia moşie, cînd general Barozzi va comanda la Austerlitz şi cînd Al. Marghiloman va da tîrcoale marchizelor de 50 de ani pe la Aix-les-Bains.

GENEZA MESAJULUI

E vorba despre proiectul mesagiului regal pentru deschiderea corpurilor legiuitoare. D-l Carp a convocat pe miniştri şi pe amicii săi la d-nul Maiorescu. A făcut apelul nominal şi a găsit că sunt *lipsiţi* general Barozzi, Max, Brătescu, Stănescu de la Obor, Mândrea de la Casaţie, popa Pache şi popa Tache.

După apel, d-nul Carp le-a zis:

— D-lor, vă rog să fiţi concişi şi lămuriţi, să nu spuneţi un cuvînt de prisos. Aţi înţeles?

Toţirăspund da, afară de Jak Negruzzi şi de Nica.

— Să fiţi drepţi.

Toţi răspund da, afară de Jak, de Nica şi de Toderiţă Rosetti.

— Să fiţi decenţi.

Toţi răspund da, afară de Titu.

— Să seriţi în limba neaoş românească.

Toţi răspund da, afară de Menelas Ghermani.

— Să nu vă gîndit i la cărţi.

Toţi răspund da, afară de Laurian, care întreabă: „La care cărţi, căci nu văd de ce n-am consulta cărţile ilustrate".

— Să fiţi elocinţi.

Toţi răspund da, afară de Jak, care trage de mînecă pe Titu, şi de principele Ştirbei, care, voind să întrebe „de ce", deschide gura, dar îşi ia seama şi tace.

După acest discurs concis, d-nul Carp ordonă să se puie cîte un *abat-jour* verde pe fiece lampă. Lumina

este galben-verde, misterioasă; sub această lumină, conu Toderiță, dacă n-ar sămăna unui bătrîn satir, ai crede că este doctorul Faust. Titu tresare; mişcări reflexe, îşi aminteşte fără să vrea de lumina din pensionul d-nei Gros. Mitică Ollănescu se întinde. Ghermani se gîndeşte cum s-ar zice pe sirbeşte această lumină feerică.

După cîteva minute toți trec la cîte o masă, pe care se află o coală de hîrtie şi un creion.

D-nul Carp se răstoarnă într-un balansoar, îşi pune, monoclul şi începe a se legăna, rezemîndu-şi capul de mîna dreaptă.

Toți sunt serioşi, dar după cîteva minute toți afară de d-nul Carp, şi-au uitat de proiectul mesagiului.

Mitică Ollănescu scrie versuri şi, înțepenindu-şi dentura in gură, mormăie încet şi melancolic:

„A trecut acele vremuri cînd săream din poale în poale;
Pe sofale moi şi late, în cupele şi-n trăsură,
Prideam oase bătrîne. Astăzi nici la carne moale
Nu mai merge, nu mai merge, cînd privesc... a mea dentură!
Te traduc, frate Orațiu, te ciuntesc în versuri goale,
Dar tu nu-mi dai ce se duse cum s-a dus dinții din gură!"

Jak Negruzzi şi-a pus trei perechi de ochelari şi cercetează mecanismul unui fonograf; apoi, aşezind într-o cutie nişte foi plumburii, zice satisfăcut la fiecare din foi: „Acesta este discursul meu contra lui Brătianu, acesta contra băncei, acesta contra muzelor, infame trădătoare, dar pe care nu-1 voi pronunța decît după moarte; aici e tăria fonografului!

Toderiță Rosetti se joacă cu o balanță de precizie şi se miră de ce, cînd pune într-un taler cartea de vizită a lui Maiorescu, acest taler nu se mai ridică, deşi în celălalt pune numele tuturor jurisconsulților de la Papinian pînă la Săndulescu-Nenoveanu! De ce? Ciudată balanță ! Pe ea sta scris: „Justiția". Dar, tot gindindu-se, pufneşte de rîs şi îngînă: „Şiret mai e şi Titu, bună balanță şi-a făcut! Vrea să mă convingă chiar cînd nu sunt la Casație ! E sigur că mă voi întoarce iar acolo. Şiret, şiret e Titu!"

Principele Ştirbei a adormit şi sforăie.

D-1 Carp zice surîzînd: cine a dat cuvîntul principelui Ştirbei? Spuneți-i că acest discurs să-1 păstreze pentru Senat, cînd va fi pe banca ministerială.

Laurian, sfiicios, ferindu-se să nu-1 vază Carp, şi-a tras un cerc pe masă, apoi a despărțit printr-o» perpendiculară masa în două, şi joacă singur o bacara cu două tablouri, mutînd o piesă de cinci lei cînd la dreapta cînd la stînga.

Ghermani mută din mînă în mînă un ludovic de aur.

Nica face proba adunărei, adunînd un şir de numerede jos în sus; tot idealul lui este de a perfecționa această probă, pentru că el niciodată n-aajuns la aceeaşi sumă adunînd de jos în sus şi de sus în jos. Adînca lui' convingere e că proba adunărei nu s-a descoperit. Hg

Maiorescu răsfoieşte un album cu fotografii obscene-şi-şi suge buzele cu lăcomie.

Marghiloman a scos dintr-un buzunar un cosmetic şi din celălalt un pieptene şi o periuță.

După unu, două ceasuri, cînd Carp a strigat „sunteți gata, domnilor", un lung tropot şi o lungă uruitură s-a auzit. Toți au sărit în picioare, iar albumul, cărțile de joc, pieptenele, cosmeticul, peria şi balanța lui Toderiță au căzut pe jos.

—-Mesajul! strigă Carp.

Toți tac şi pleacă ochii în jos.

— Mesajul!

Toți tac afară de Laurian, care zice cu un glas emoționat:

– Mesajul m-a băgat mesa! am pierdut pe amândouă tablourile. Mesajul ne va băga mesa!

DISCURSUL LUI JAK!!! ETC.

„La început era cuvintul... dar Jak nu era Ja început".

Ieri în Cameră, şedinţă vijelioasă. Vijelia a produs-o Jak. Niciodată discurs mai elocinte şi mai viguros n-a fost pronunţat în parlamentul românesc] după părerea d-lui Maiorescu. Nimeni nu se aştepta la o asemenea minune, după părerea d-lui Rosetti. „încă un asemenea discurs şi mi-a răpit portofoliul", a exclamaţ Al. Marghiloman. „No, frache, i-ai fi zis privighetoriu dacă, frache, în vigoare n-ar fi supraîntrecut pe Taurele", iacă şi părerea lui Nica.

JAK. Cuvîntul!

PREŞEDINTELE. Cereţi cuvîntul?

JAK. Cuvîntul!

MAIORESCU. A început energic.

JAK. Cuvîntul! (Aplauze pe băncile majorităţii.)

PREŞEDINTELE. Aveţi cuvîntul.

JAK. înghite, mestecă şi ridică o mînă într-un mod eroic. (Nica, Ion Marghiloman şi Laurian aplaudă: Bravo! Bravo!)

VOCI. Mai tare! Mai tare!

JAK. Holbeşte ochii şi ridică amîndouă minele in sus.

VOCI. Mai tare!

PREŞEDINTELE. Vă rog, d-lor, nu întrerupeţi **pe** orator.

JAK. Se şterge **pe** frunte **de** năduşală, mişcă buzele* şi strigă. „Cuvîntul, da, am cerut cuvintul..."

M. KOGĂLNICEANU. Mă mir! (Aplauze in minori-

1st'0 . . . . .

Stenografii şi-au pus creionul la urechi **şi** fac ţigări.,

JAK, roş la faţă, tuşeşte, se caută in buzunare-buzunarele i **s**-au întors **pe** dos; ii cade un leu.

VOCI. Caută fonograful! (Risete, aplauze pe banca minoritate!.)

JAK. Se pleacă sub pupitru.

VOCI. Caută fonograful. L-a uitat acasă.

TAKE PROTOPOPESCU. Caută leul. Lupta este* între Jak şi leu. Lupta celor doi lei! Parlamentul se va transforma într-un circ roman. (Aplauze în minoritate, risete.)

JAK. Se ridică furios şi înfige un gest asupra lui Take Protopopescu.

MAIORESCU. Un adevărat Mirabeau. Maiorescu aruncă lui Jak un obiect ca o cutie cu chibrituri.

JAK. II prinde şi îl bagă în sîn.

VOCI. E fonograful perfecţionat!

M. **KOGĂLNICEANU.** Aş vrea să ştiu dacă banca ministerială voieşte să facă experienţe de fizică îr* parlament!

JAK. Se bate în piept, neputînd să înceapă. Ir» mijlocul pieptului se face o explozie; o flacără se ridica. Jak îşi smulge veşmintele şi năbuşeşte focul.

VOCI. A! a! a! un adevărat vulcan.

TAKE PROTOPOPESCU frîzîndj. D-nul Maiorese» **s**-a înşelat; în loc de fonograf i-a aruncat o cutie cm chibrituri.

JAK: Aprins la faţă, cu lacrimile pe faţă, izbu**teşte** a striga: ,,D-lor, focul meu de astăzi e prea mare;, v-am spus cit s-a putut astăzi; emoţiunea mă doboară;, mine vă voi deşerta întregul meu foc!"

MAJORITATEA aplaudă vijelios.

M. **KOGĂLNICEANU.** Rog pe d-nul preşedinte să aducă pompierii ori **de** cîte ori va voi să vorbească d-nul

Jak Negruzzi. D-sa face explozii.

MINORITATEA rîde şi aplaudă.

JAK se coboară furios, se duce la d-1 Maiorescu şi-i bate cu pumnul în pupitru.

MAIORESCU. M-am înşelat, Jak. Iartă-mă. Mîne îţi prepar un fonograf care să ridice parlamentul în sus.

JAK. D-le preşedinte, cer cuvîntul pentru mîne.

VOCI. Să s-aducă pompierii!

JAK. (Pleacă. Rîsete şi aplauze prelungite.)

CRONICĂ

Culise parlamentare

LA SENAT

Un senator junimist, aşezat între d-nii Plesnilă şi Buşilă, cere d-lui preşedinte un jandarm ca să-l apere în cazul cînd aceşti doi domni se vor pune de acord, pentru a exersa o acţiune comună.

D. Al. Florescu propune să se imprime cu spezele statului *Visul Maichii Precistei* şi să se împartă gratis d-lor senatori pentru mîntuirea sufletelor.

D. Blancfort susţine candidatura la preşedenţia a d-lui Nicolae Creţulescu.

Senatorii, necunoscîndpe acest domn, se încep întrebările:

— Ce fel de român e neamţu ăsta, zice un senator bătrîn.

— Un fel de advocat de la judecătoria de pace din Piatra.

— Blancfort? zice un conservator, apoi, *s'il est' blanc, il n'est pas fort.*

— *S'il est fort,* zice un junimist, *il n'est pas blanc.*

După ce a căzut d-1 Creţulescu.

— *Il n'est ni blanc, ni fort,* zice un indiferent.

LA CAMERĂ

După ce s-a comunicat rezultatul votului de la Senat, conu Iancu Marghiloman a exclamat:

Curios, ne-am înecat după ce am trecut girla!

Conversație între doi tineri deputați:

— Știi că Bobeica a jucat ghiurdum Ia alegeri?

— Cu biroul?

— Nu, cu adversarii lui.

— Cum?

— Apoi n-a avut el 333 voturi? Trei de trei: cum era să nu bată cu aşa carte?

După transformările politice vin şi transformările instrumentelor.

Pînă acum aveam liberali şi conservatori; acum a ieşit o sumă de alte nuanțe. Pînă acum aveam vioara; acum avem „Arionvioara".

îndată ce Pake a auzit de ivirea acestui instrument, s-a hotărît să cheme băieții lui şi să le cînte cu el din balcon, pentru ca Brătesc'u, Leoveanu, Lerescu, Nastrapulea, Ghiță Porcu şi alții să joace o bătută.

D.C.C. Arion va interveni pe lîngă liberali pentru a face o contra manifestație lui Pake.

Jean de Stanesco, auzind pe conu Mihalache că numeşte pe Pake elector de Brandenburg, îi zice^ acestuia:

— Nasule, ce vorbeşte ăla de brandenburguri?

– Nu te amesteca tu în treburi d-astea.

— Auzi, să nu mă amestec cînd spune cineva lucruri aşa de boacăne? Adică cum? Elector va să zică ăl care regulează alegerile şi brandenburguri sunt Ştreangurile alea subțiri de la paltoanele femeilor. Ce> are a face una cu alta?

— Lasă-mă, Ioniță, că tu, vrînd să mă dregi, mai rău mă rupi, zice Pake, văzînd că s-a apropiat urt, al treilea.

— Cum, nasule? Nu vezi că n-a spus nimic.

— Cum nimic? zice cel d-al treilea? Nu înțelegi,, musiu Jean, că aşa cum zici vine vorba că Pake e un elector bun de ştreang.

— Ți-am spus eu, îi zice lui Jean cumătru Pake, să nu te amesteci în treburi d-astea.

— Adică de acum am priceput ce a vrut să zică,, dar lasă că *je lui fais la tete poussiere* cînd o da pe la Obor.

Jean de Stanesco învață franțuzeşte ca să poată vorbi politică cu Pake fără să priceapă Brătescu.

JAK

Dacă ați văzut pe un trup cam scurt și moliu un cap rotund, puhav și negricios, bănănăind din piept pe spate și viceversa, și mai ales dacă ați remarcat un asemenea cap luptîndu-se cu vuiturile spre universitate sau spre ministerul cultelor, atunci mie nu-mi mai rămîne decît să-i pun pe ochii bulbucați părechea de ochelari albaștri și Jack e gata.

Vorbesc" azi de acest academician, pentru că mi-e milă și pentru că ar fi așa de trist ca bietul Jak să se stingă fără a apuca să vadă că s-a scris și despre dînsul măcar o coloană de gazetă.

Am observat cu durere că-n toată presa noastră nu s-a găsit un om să-1 ia în serios, să zică și despre el măcar cinci rînduri de bine ori de rău, dar, în sfîrșit, să se zică ceva. Abia din cînd în cînd pe la varietăți s-a scris cîte o glumă în care figura numele de Jak luat în zeflemea. Găsesc că aceasta e o crudă nedreptate.

Jak a înființat *Convorbirile literare.* Jak a scris romane *(Mihai Vereanu),* satire, piese de teatru, idile, scrisori, nuvele și alte multe genuri literare în proză și în versuri. De toți a vorbit critica, numai de Jak n-a pomenit nimic. S-a vorbit de Carol Scrob, de Matilda Poni, de Veronica Miele, de toți scriitorii și de toate scrierile, numai de Jak și de operile lui nu s-a zis nimic. Și sunt ani de cînd așteaptă și sunt ani

de cînd tot caută Jak și prin gazetele prietenilor și prin gazetele vrăjmașilor, și nimic, nimic, pare c-ar fi mort și uitat gata.

Ce înseamnă acest dispreț inuman? Ce înseamnă această ingrată și omorîtoare tăcere care se așează cu atîta cruzime în jurul și deasupra unei munci literare de un pătrar de secol?

...Da, de un pătrar de secol, căci din cea mai fragedă a sa junețe Jak s-a dedicat muzelor, cum însuși sincer ne-o mărturisește în stihuri în nu știu care odă.

Această îndelungată tăcere, pe care eu și Jak de multe ori am fost dispuși s-o atribuim invidiei, a început, din nefericire, să-și producă funestele ei rezultate.

Jak e trist. Jak sufere și slăbește din zi în zi. Jak de cîtva timp nu mai vorbește și vai! nici nu mai scrie.

La Academie, la universitate, la minister, la Cameră, Jak se duce, iscălește ce e de iscălit, ia ce e de luat, dar... sau nu vorbește ce e de vorbit, sau nu vorbește de loc.

Dăunăzi s-a discutat în Cameră întocmirea Codului comercial. Jak asista impasibil și mut. Cîtă lumină n-ar fi putut el aduce în discuție ca profesor de dreptul comercial la universitate! El, ca specialist, zilnic în curent cu această ramură a științei dreptului, ar fi putut ținea un discurs. — O ! un discurs de adevărat savant... Auz?...

Firește e-ar fi ținut. Dar la ce? La ce să-și mai răcească omul gura într-o țară unde toate sunt în zadar?

în urma acestui trist act de nerecunoștința publică, Jak mîhnit și decepționat s-a hotărît să bată în retragere.

Ș-acum el nu mai păstrează din bunurile acestei lumi decît leafa de profesor la universitate, leafa de membru în consiliul permanent de instrucție și diurna de deputat.

în afară de aceste vane bucurii pămîntești, Jak, spiritualul Jak de odinioară, e cu desăvîrșire desființat... și infamii calomniatori au scos vorbă că ar fi ramolit!...

CRONICA

Culise parlamentam

Costică Bobeiea are darul d-a fi vesel, d-a **face** versuri şi d-a juca şi cărţi. Dar nici conu Ghiţă Mîrzescu nu e trist şi lipsit de daruri.

După ce au fost amîndoi atîta vreme în comunitate de daruri şi de idei s-au despărţit: unul e guvernamental, celălalt e cu generalul Florescu.

Cînd s-au întîlnit mai ieri în urma votului de la Senat, Costică zise Iui conu Ghiţă:

Ai tras nouă peste unu.

Ca nebunu.

Reprimandă politică în versuri cu aluziune la darul bacaralei.

Pentru convenţia de extrădare a comercianţilor persecutaţi de agenţii poliţieneşti respectivi, încheiată intre guvernul sîrb şi cel român, Camera a ales raportor pe d. Max Rosetti Teschici.

D. lacob Negruzzi, apropiindu-se de banca ministerială şi deschizind vorba despre alegerea d-lui general Florescu, a fost primit cu aceste cuvinte de d. Carp:

Taci, că era zeflemelelor s-a sfirşit,

D. Maiorescu, supărat de această atitudine a d-lui Carp către cumnatul său Jak, a ripostat:

Dacă era zeflemelelor s-a sfîrşit, nu mai avem ce căuta pe această bancă.

Jean de Stanesco urmăreşte ideea de a intra la „Jockey-Club".

— Ce mă, la „Jockey" acolo, cum îi ziceţi voi, ce fac boierii? Joacă cărţi? Ei,ce, adică? eu nu ştiu să joc?

— Mă rog matale, îi zise Bobeiea, da ce joc cunoşti mata?

— Otuz-bir, uite popa nu e popa, care m-a învăţat naşu Pake, şi altele.

— Mata nu ştii pocker şi la „Jockey" se joacă pocker.

— Da lasă că, dacă e vorba pe pocneală, apoi vă pocnesc eu pe toţi, zise nea Ioniţă furios.

*

Mai mulţi deputaţi care se aflau lîngă d. Caracostea pe cînd vorbea au cerut să li se aducă umbrele, căci simţeau că plouă.

Cîţiva alegători din Slatina se felicitau de alegerea făcută de guvern în persoana d-lui Caracostea, pentru că în caz de secetă vor face întruniri în care-l vor pune să vorbească ; ei s-au şi hotărît să facă o societate de asigurare contra secetei care să exploateze acest talent.

Un deputat bătrîn, auzind înjurăturile surugieşti ce oratorul arunca cu spume şi valuri, zise:

— *Cest un discours de postillons.*

O ADRESĂ DE FELICITARE

In *Revista nouă* s-a publicat o nuvelă.

Subiectul nuvelei este scos din năravurile electorale de provincie. Ca să se vază cît de mult nuvela *înainte de alegeri* oglindeşte realitatea, n-avem decît să apropiem de începutul ei adresa de felicitare trimeasă d-lui general Mânu de unii din teleormăneni, strînşi în jurul prefectului, vestitul prefect Mănciulescu. Se ştie că nuvela a fost publicată cu o lună de zile înaintea acestei adrese de felicitare.

în nuvelă se admite cazul că s-a schimbat guvernul liberalilor. S-a schimbat guvernul. In jurul prefectului s-adună notabilităţile de plasă. începe avocatul Ciupei.

– Ei, acum mai răsuflăm şi noi, d-le prefect, mai răsuflăm şi noi.

— Da, mai răsuflăm şi noi, răspund toţi ceilalţi într-un glas.

Avocatul urmează, privind vesel împrejur:

– Am luptat mult, mult de tot, dar, în sfîrşit, am zdrobit hidra despotică a libertonilor, aruncînd-o cu capul în noroi şi în pulbere...

— Da, da, despotica în noroi, despotica în pulbere, aşa e, aşa e, răspund mai mulţi care pot zice despotica, dar cari nu s-au rădicat încă pînă Ia hidră.

— Nu mai era dreptate pe pămînt...

— Nu, nu, nu mai era. Fireşte că nu mai era.

— întreaga omenire gemea sub jugul despotic!

— Vezi bine că gemea: vorbă e? gemea, nu glumă !

Scena se petrece într-o plasă din judeţul Olt, la reşedinţa subprefectului; dar cei din Turnu-Măgurele s-au însărcinat să dovedească că scena ar fi tot atît de adevărată şi într-un oraş însemnat.

Din acel crîmpei de scenă reiese că lichelele postulante spun prefectului că lumea gemea sub guvernul trecut, că gemea nu glumă, că lumea nu mai avea nădejde în dreptate, şi că toate aceste nenorociri au fost spulberate într-o singură zi, îndată ce guvernul s-a schimbat. Acum să transcriem aci adresa de felicitare trimeasă de postulanţii din Teleorman d-lui general Manu.

GENERAL MANU, ministru de război.

„Azi teleormănenii nu mai gem şi mulţumită vouă !

în această stare de bucurie găsindu-se, salută cu nesaţiu cea mai frumoasă zi răsărită în ţara românească şi binecuvîntează cerul care a ascultat glasul lor deznădăjduit."

(România **de astăzi, 16 noiembrie)**

închipuiţi-vă gemete! Teleormănenii gemeau de 12 ani, ba încă se schimbase guvernul şi e.i gemeau într-una. Vedeţi, sunt pe lume diferite gemete care încetează cu felurite pilule. în nuvelă prefectul este junimist, iacă de ce gemetele au încetat îndată cu venirea junimiştilor. în Teleorman prefectul este conservator şi, îndată ce general Manu a venit la minister, gemetele au încetat ca prin minune ! Ba mai mult, pe loc ce telegraful a anunţat această veste, gemetele s-au prefăcut în binecuvîntări şi aceiaşi oameni cari gemeau au început să binecuvînteze cerul. Cerul trebuie să le fie recunoscător.

Ce caraghioşi!

CALEIDOSCOP

Atita mişcare, atita freamăt, atîta zgomot în parlamentul ţărei. Liberali, ce faceţi atita vuiet? Ce vreţi? Nu cumva vroiţi să controlaţi bugetul ţărei? Nu cumva vroiţi să controlaţi casele de credit şi de economii? Nu cumva vroiţi să ştiţi ce se face cu banul ţărei? Ce sunt pretenţiile voastre d-a pătrunde în comisiile de control? Pe cine vroiţi să controlaţi? Şi de ce? In ce ţară trăiţi şi cine sunteţi? Liberali, democraţi, socialişti, disidenţi, oameni din popor, treaba voastră e la coarnele plugului, la secerat, la prăşit, la comerţ, la industrie, la catedră, la scris, la vorbit, la întreaga imensă muncă care produce şi revarsă viaţă şi propăşire in naţiune.

Dar la control, în comisii şi la guvern? Parlamentul nu e pentru voi mojicii, pentru voi Ivanii, **căci** vă suiţi cu picioarele pe divan. Opincă **şi** divan, **de**mocrat şi divan, liberal şi divan, om **de** muncă **şi** divan, talent şi divan, ştiinţă şi divan, iacă un **şir** de insulte şi de obrăznicii pe cari numai un liberal democrat le poate comite!

Şi, în sfîrşit, vuietul liberalilor din parlament **este** cea mai mare obrăznicie. Nu înţelegeţi **că se dăş**teaptă boierul? Nu vă temeţi de ciubucul, **de** biciul **şi** de falanga ciocoiască?

Milorzii v-au spus-o lămurit, şi un milord nu **e** om ca oricare om. Milorzii, ca şi gîştile, au spiţe isto-

riceşti şi, trecînd prin fes şi giubea, se ridică pină la buzdugan şi paloş şi mai departe pînă la casca de oţel şi zeaua de zale, înroşită de sînge şi împunsă de suliţa osmanlîilor. Acum, că vor fi mulţi, foarte mulţi, ai căror strămoşi vindeau braga, covrigi, halviţă şi halva, limonia şi seminţe de dovleac sau găteau musacalele şi sarailiile boierilor, aceasta nu e un cuvînt ca să nu asculte liberalii de milorzii lor descendenţi.

Şi aceştia au peliţa netedă şi subţire, şi aceştia au dovezi că se trag din Alicibiade ori din Skenderbey.

CIOCOIUL DE ODINIOARĂ

Lungit pe sofa într-o rină. aromea somn dulce; în cap vidul fără fund al celei mai sfinte ignorante; la gură ciubucul de chiparos terminat printr-un ou de chihlimbar. Unul îi aprindea ciubucul; altul îi da cafeaua; altul îi cînta din chitară, molcomindu-i cîntece lumeşti cari îl iritau ; altul îi scria răvaşele sale de dragoste; altul îi hrăpea durdulia moşneanului, îmbrobodită cu maramă de borangic, şi i-o ducea sperioasă ca o căprioară, pe cînd el cu ochii galeşi ii şoptea într-una: „Kera mu, kera mu" ; altul îl îmbrăca, altul îl dezbrăca; doi îl suiau de subţioară în trăsura lungă cît corabia lui Noe; alţii îi îngrijeau de moşii.

El? El mesteca, fuma, bea, bătea, ţipa, poruncea. El? Aşa cum era, era la divan, la curtea domnească şi ţara asculta de porunca lui.

El? Aşa cum era, cînd bătea din picior, trîntea zece sate cu fruntea la pămînt. Rumân, ţăran, mojic, cîne. Altceva nimic. Aci se încheie toată ştiinţa lui, aci tot dreptul şi întreaga putere.

întreaga lui fiinţă era insulta şi spaima unei naţiuni eroice, îngenuncheată prin intrigi, împerecheri, trădări, vinderi şi, mai presus de orice, prin oboseala atîtor secole de titanice războaie.

Aşa era odinioară, cînd bestia, înfăşurată în blană de jder, de samur si de rîs, încălecase omul gol şi umilit,

Şi de aceea, cînd arnăutul şoptea: „boierul doarme"', zece sate umblau in vîrful picioarelor, iar cînd striga: „s-a deşteptat boierul!" în zece sate se oprea răsuflarea. De ce?

Cine are minte să înţeleagă de ce Gussi, Cerlenti şi atîţi alţi greci neaoşi sunt în parlamentul ţărei, va înţelege de ce bestia în samur era stăpînă pe omul cu pieptul gol şi cu pîntecele lipit de şira spinărei.

CIOCOIUL DE ASTĂZI

Ras, dechisit, sclivisit, cu tabachere de argint *mortelată,* cu ghete de lac, cu redengotă fumurie, cu părul pomădat şi adus din fer; capul: o bulă goală; mintea la stomac; fără carte, fără limbă, fără gîndire; arogant, impertinent, violent, fudul, autocrat, şampanie şi plăceri, mîncare şi somn, trîndăvie şi lux, *turbatio sanguinis,* mincinos, meschin, egoist, iubind hainele, caii şi stosul, urînd mulţimea, munca, legea şi libertăţile, pierdut în imensitatea goală a negîndirei, orbăcăind în viţii şi tripouri, degenerescenţă şi ură, capriţiu şi scandal, şantaj şi obrăznicie, imensul şi eternul nimic cu neamuri şi cu documente. Iată un vîrtej de cuvinte cari numai aşa, dezlănţuite, pot scapără înaintea ochilor imaginea ciocoiului de astăzi.

Proba absolutei incapacităţi: nu există nici o carte, nici un studiu, nici o disertaţiune, nici o poezie, nici un tablou, nici o statuie, nici chiar un articol de zvon cari să fi ieşit din mîna ciocoiului.

Proba dorinţelor adinei de privilegii: neconcepind şi neexecutînd nimic, voiesc a guverna şi a se pune în fruntea neamului românesc.

Proba turpitudinei: există atîţia ciocoi cari, nemaiavînd nici un gologan, trăiesc luxos, beau, mănîncă la restaurantele cele mari, călăresc, se plimbă răsturnaţi în trăsuri, şi să nu uităm că n-au nici profesie şi n-aveau nici funcţii. De unde? Cum? Ce fel? Servicii intime şi secrete, îndădulciri pariziene, patimi libidinoase şi scabroase, alianţe monstruoase şi degradatoare, misitism carnal, cavalerism care scuipă in nobleţă măştei umane. Iacă atîtea profesii cari ţin locul de doctor, profesor, artist, publicist, avocat, comerciant, industriaş şi muncitor.

Probă de reacţiune şi sălbăticie: „elită socială"şi „iluzii nerealizabile". Ei, elita care să bată din picior; noi, noi poporul, colos de mojici .ale căruia dorinţi să rămîie vecinie iluzii nerealizabile. Ignoranţa şi trîndăvia împărătese, iar ştiinţa, talentul şi munca slugi ciocoieşti.

Dar ce să mai continuăm. Sunt tot atîtea probe cîte nemernicii caracterizează fiinţa ciocoiască.

Noi liberalii obraznici? Voiţi o probă, printre sute de probe, că obrăznicia ţine de obrazul ciocoiului?

Luaţi pe cel mai însemnat tip al lor. Cîteva cuvinte. Să-1 descrim.

Auziţi un glas, un fir subţire, înţepător, ascuţit, ieşind ca dintr-un cimpoi umflat? Vorbeşte el. Auziţi cum pretinde că nimeni în ţara românească, nici Stănescu, nici Carp, nici Sturza, nici Haşdeu, nu au priceput nimic din ştiinţă şi artă, din istorie şi finanţe? Vorbeşte el.

Nu vedeţi gestul despreţuitor, privirea despreţuitoare? Nu vedeţi cum a strîns din ochi? Nu vedeţi cum s-a înroşit ca ficatul? Nu vedeţi că pînă şi pîntecile pe care şi-1 cerne înainte, că pină şi această tobă bombastică parcă despreţuieşte pe cei dimprejur?

N-auzi? A zis *canaille?* A vorbit de *popor.* Este el. Desigur îl cunoaşteţi toţi.

Şi cînd te gîndeşti că acesta este cea mai distinsă expresie a ciocoilor, ce trebuie să fie obrăznicia celorlalţi !

Şi cînd te gîndeşti că aceşti ciocoi, cari n-au alt merit decît că *„ils ont eu la peine de naitre",* nu se sfiesc d-a scrie că „liberalii sunt obraznici", fără să vrei te gîndeşti la ciocoiul de odinioară.

Cîtă asemănare!

TESTAMENTUL LUI JAK

Noi declarăm „sus şi tare", declarăm înaintea oamenilor ca înaintea lui Dumnezeu sfîntul, că dorim lui Jak viață lungă, îi dorim ca longivitatea lui să întreacă pe a lui Matusalem; mai mult decît atît, noi am dori să trăiască atît cît prostia omenească va trăi, cu alte vorbe nici mai mult nici mai puțin, ci etern, etern, etern! Spre mărirea Domnului s-a creat prostia omenească, spre bucuria lui care a trîmbițat omenirei: „Fericiți cei săraci cu duhul, căci a lor va fi împărăția cerului".

Din nefericire pentru „cei săraci cu duhul", noi am găsit testamentul melancolic al unuia dintre ei, pe care-l publicăm aci, dorind să-i moară moartea. E vorba de testamentul lui Jak. Testamentul e olograf, scris şi subscris de Jak.

Iacă o copie fidelă:

TESTAMENT

„Fiindcă zilele omului au sfîrşit şi fiindcă omul e ca frunza, jucăria vînturilor, eu Jak, Jak Zeflemea, temîndu-mă de coasa rece şi tăioasă a geniului morței şi fiind deplin la minte, atît cît pot eu să fiu deplin la minte, fiind drept la judecată, judecată care nu m-a turburat niciodată, deşi am fost în continuă vrăjmăşie cu dumneaei, şi nefiind după masă şi nefiind prihănit de cînd nu mai țiu minte de ale lumei, spui aci care este cea de pe urmă voință a mea, pentru ca ceasul de pe urmă să mă găsească preparat,

1. Fiind convins că zadarnic ştiința face disecții şi spre a folosi omenirei, las cu grai de moarte ca o parte din trupul meu să se trimeaț-ă la Verona pentru a se fabrica salam de Verona.

2. Dacă voi sfîrşi înainte de Crăciun, o parte din trup să se trimeață la Pațak spre fabricarea trandafirilor naționali.

3. In caz cînd Nica va deschide un birt de răcituri, rog ca să i se dea capul meu opărit, curățat de păr şi de altele pentru ca să mă expuie la geamurile prăvăliei, căci, orice ar zice duşmanii mei, eu cred că mă trag din spița coboritoare a lui Vitelius.

Şi rog să nu se supere, să nu crează în vreo aluzie unii din profesorii de la Universitate, cari după nume ar părea că se apropie mult, mult de viața lui Viteliu.

4. Las spre complectarea pedepselor din condica penală operele mele, astfel după cum le clasez eu:

a) Omorîtorii, şi mai ales infanticizii şi patricizii, să fie osîndiți a citi pe *Mihail Vereanu,* opera mea, roman de 300 de pagini;

b) Bandiții, tîlharii şi escrocii, să fie condamnați a citi de trei ori pe zi *Satirile mele,* în stihuri;

c) Ceilalți delictuoşi şi borfaşi să fie osîndiți a citi *Copiile dupe natură;*

d) în sfîrşit cei cari să dreg la amor să citească poeziile mele amoroase.

Dispui dar ca trupul şi spiritul meu, dupe a mea moarte, să fie în folosul şi spre moralitatea omenească.

Dar să vorbesc şi de păcatele mele:

1) Cer iertare parlamentului,

2) Cer iertare Academiei,

3) Cer iertare studenților de la facultate,

4) Cer iertare alegătorilor mei.

Cer iertare tuturor acestora pe cari poate i-am supărat şi insultat prin tăcerea mea.

De altfel tăcerea mea a fost de trei feluri: de argint, de hîrtie şi de aur, dupe guverne.

în cazul cînd Veronezii şi Pațak vor refuza ultimile mele rămăşițe, să mă îngroape cu alai cuvenit

la Iaşi, în faţa «Bortei reci»; la cap să-mi puie o cruce de piatră, pe mormînt să-mi aştearnă o lespede de marmoră albă, iar pe ea să sape următorul epitaf:

« Muzelor, cî'teşinouă din Paradis m-aţi dat afară,
Dar mor răzbunat pe toate! Din mormlntu-n care zac
Umbra mea va striga vecinie: nimeni mai mult decît Jak
Nu v-a făcut de ocară !»"

PROSTIE ŞI LAŞITATE

E vorba de *România liberă.*

A fost impertinentă, cum trebuia să fie o foliculă sprijinită de impertinenţa d-lui Carp. Dar nu ştim de ce, însă această impertinenţă avea haz: era ridiculă, era copilărească, era bufonă chiar; se asemăna mult cu un arlechin reformator !

A fost sceptică, cum trebuia să fie o foliculă în dosul căreia s-ascundea masca d-lui Maiorescu. Şi era de un scepticism libidinos, scepticismul omului blazat de mîncări, de băuturi şi de escapade. Dar, în sfîrşit, şi în acest scepticism s-ascundea o bufonadă, căci e d-un ridicul extraordinar scepticul care a rumegat mai multe foi de plăcintă decît foi de filozofie budistă.

A fost naivă, şi era cu greu să nu fie şi naivă cînd se inspira şi din ţeasta albă, curată, lustruită şi fără expresie a tînărului Marghiloman. Iacă un creştin care la a doua judecată, cînd va trece gîrla în albia lui Caron, desigur va avea dreptul să susţie că pe pămînt a fost tot atît de naiv ca şi cetele îngereşti fără de sex. Iacă băiat, major, care călăreşte, care curtează, bineînţeles marchize, bineînţeles marchize bătrîne, care are cîteva milioane cumulate de părintele său şi care este atît de naiv, încît îşi pierde liniştea şi capul numai ca să fie ministru, crezînd că sunt de ajuns tinereţea şi milioanele pentru ca să nu fii veeinicul-ridicul-ministru !

Reprezentând aşa oameni *România liberă* şi-a făcut datoria unei bune oglinzi, a fost de o impertinenţă ridiculă, de un scepticism ridicul şi de o naivitate barocă.

De cînd insă ministerul junimist s-a prefăcut, prin bagheta lui Toderiţă, în minister junimist-eonservator, *România liberă* a luat o nouă cale: ridiculul s-a prefăcut în prostie şi laşitate.

Să culegem un exemplu din noua ei cale:

Democraţia, într-un articol intitulat *Rezistenţă şi reacţiune,* a dovedit cu fapte că fanarioţii conservatori, boierii conservatori şi ciocoii conservatori n-au avut niciodată un program politic. Duşmani ai naţiunei, străini de ea, unii prin sînge, alţii prin creştere, aruncaţi asupra ei ca pe o pradă trîntită la pămînt de atîtea războaie eroice, arendaşi lacomi ai tronurilor ei, ai veniturilor ei, ai pămîntuluişi ai feciorilor ei, conservatorii, sub orice formă s-au închegat, fie clasă privilegiată, fie partid de estorcaţiune, niciodată n-au voit nimic pentru naţiune. Fireşte, fiind duşmanii ei, orice ar fi voit pentru ea ar fi fost a voi contra lor. Iacă de ce tot programul lor s-a redus la rezistenţă, iar cînd naţiunea, călcînd peste rezistenţa lor, a cucerit un drept de viaţă, rezistenţa lor s-a prefăcut în reacţiune. întreaga lor viaţă trecută sau contemporană se reduce la a rezista sau a se întoarce iarăşi acolo de unde au fost goniţi. Aşa fiind, şi istoria, din nefericire, astfel ne înfăţişează pe conservatorii noştri, noi am avut tot dreptul de a spune ţărei că un partid care se închide numai în rezistenţă şi în reacţiune n-are dreptul de a guverna. Peste asemenea partid ţara trebuie să calce, chiar cînd de sub călcîiul ei s-ar ridica ţipete.

Dar din capul locului, în articolul nostru, am făcut o deosebire între cei mai mulţi conservatori şi între cei mai puţini, între cei cari se închid în rezistenţă şi reacţiune şi între cei reformişti, între ruinele degenerate (vorba d-lui Carp) ale vechiului partid conservator şi între junimişti.

Cei puţini, cei reformişti, junimiştii în fine sunt conservatori, dar ei admit reforme, aşa pretind cel puţin; ei resping reacţiunea, aşa pretind cel puţin, ei se Închină ideilor, cel puţin aşa pretind, şi, deşi duşmani ai noştri, noi, ca să fim drepţi chiar cînd vorbim despre duşmani, am făcut o mare deosebire între ei şi între ceilalţi conservatori habotnici, fără program, sau cu programul „iluziilor nerealizabile".

Aşa fiind, este oare cu putinţă o mai mare prostie decît întimpinarea stupidă a *României libere?* Nu este o prostie piramidală ca să ne înţeleagă astfel: „Conservatorii, numai prin faptul că se zic conservatori, n-au dreptul să guverneze ţara..."

(*Rom. lib.,* **rovis., 19 noiemvrie.)**

Dar aşa ne-a fost vorba? Dar numai pentru că se zic conservatori noi am contestat dreptul d-a guverna conservatorilor? Dar n-am *deosebit* noi pe conservatorii habotnici-ciocoj, cari n-au altceva înscris pe drapelul lor decît rezistenţă şi reacţiune, de conservatorii cari se mlădie întru ceva mişcărei secolului? Dar pentru conservatorii rezistenţi şi reacţionari n-am produs noi o serie de fapte mari contra cărora ei s-au răsculat? Dar n-am dovedit noi că poporul românesc şi-a croit întreaga lui viaţă liberală şi democratică luptând necontenit cu acei conservatori? De ce n-aţi răspuns nimic la fapte pozitive şi aţi preferat d-a lua poziţia prostului, care se apără cu-ochii închişi cînd nu e atacat şi dă in gropi cînd este atacat?

Cînd noi am fost atit de drepţi şi de limpezi, pentru ce să fiţi atît de buiguiţi şi de tari la cap?

Dar să admitem că intr-adins v-aţi prefăcut că nu înţelegeţi. în acest caz poziţia voastră este si mai tristă, este şi mai ruşinoasă; în acest caz aţi fost laşi. De prostie ţi-e milă, de laşitate ţi-e scirbă.

Şi Iaşi aţi fost dacă aţi înţeles.

Dacă aţi înţeles ceea ce noi am spus atît de clar că numai conservatorii rezistenţi şi reacţionari n-au dreptul d-a guverna in nici o ţară din lume, dacă aţi inţeles, cauza care v-a făcut să apăreţi cu o prostie a fost o laşitate.

V-a fost frică de Lascăr Catargiu şi de Lahovari;: vi s-a părut că, tocmai fiindcă noi, noi duşmanii voştri, vă deosebeam de ei, tocmai din această cauză

ruginitul Catargiu, omul de la Ruginoasa, şi ambiţiosul Lahovari, dinamitarul de sub treptele tronului, vă vor bate din picior şi vă vor întoarce spatele.

Şi amestecaţi cu cîinii cei mari la aceleaşi plăceri ale puterei, dar cu mai puţine puteri, voi, căţeluşii cei mici, fără ca ei să vă atace, v-aţi trîntit cu picioarele în sus, aţi cerut iertare, şi, mai mult, pe cînd cei mari se apropiau de plăcerea puterei, voi cei mici v-aţi făcut ştrejarii lor, apărătorii lor, slugile lor, ucenicii lor.

Aţi voit să vă recomandaţi lor, aţi izbutit să comiteţi o prostie ş-o laşitate.

Şi pentru culmea prostiei şi a laşităţei nu uitaţi că, dacă vi se va nega, vouă junimiştilor, dreptul de a guverna, cîinii cei mari îşi vor ţine dinţii în gură şi vor asculta cu plăcere la chelălăitul vostru.

Dar degeaba v-am deosebit de ceilalţi, căci e foarte probabil că pe acest drum de laşitate în curînd vă veţi retrage şi proiectele de legi după cum v-aţi retras şi comunicatele impertinente.

Degeaba, căci veţi primi orice înfrîngere cu sufletul omului laş, cum aţi primit înfrîngerea de la Senat şi de la Cameră.

Voi voiţi şi nu voiţi. Voiţi cînd sunteţi singuri şi vă retrageţi voinţa cînd sunteţi în faţa conservatorilor. Moartea vă e sigură, şi încă o moarte ruşinoasă. Un mare spirit al secolului v-ar fi zis şi vouă cum a zis altora ca voi: *mais quelle autre chose qu'une honteuse defaite peut attendre Vhomme qui veut et ne veut pas?*

Să se ştie că, atunci cînd noi am vroit să deosebim pe junimişti, pe conservatorii reformişti de conservatorii ciocoi şi reacţionari, junimiştii din prostie şi din laşitate au făcut o apă şi un pămînt cu ciocoii habotnici.

Pînă acum d-l Carp ne apărea ca un Cezar de carton; d-acum încolo, printre conservatori, va juca rolul unui Luther de carton.

MĂŞTI ŞI ILUZII

Unii din ei nici măşti nu au, nici iluzii, nici nu sunt iluziile nimărui din ţara românească. Sunt cunoscuţi, cunoscuţi bine de tot, şi nimeni n-a cîştigat nimic din cunoştinţa lor afară de dezgust şi deziluzie. Cu ce voiţi să se aleagă omul care cunoaşte pe Al. Lahovari, această imensă vanitate cu pîntece mari, cu două fălci purtate de două picioare? Formula care-l caracteriza este ştiută: „lumea se împarte în două: în el şi în ceilalţi, în el şi în nemărginita rămăşiţă de ignoranţi şi canalii". Drapelul pe care-l ţine cu amîndouă mînele este drapelul ciocoiului-reacţionar; pe el stă scris: „Rezistenţă şi reacţiune". Mijloacele lui de luptă sunt cunoscute: „Cu orişicine contra oricui, contra tronului, contra dinastiei, contra ţărei chiar, numai el şi cu ei, ciocoiul şi cu ciocoii să triumfe".

Pe acest obraz cutezător nu este mască: despreţul stă deasupra şi lipsa de ideal dedesubt. Aci avem a face cu un produs franc al rasei, al parvenitismului şi al unei culturi străine de noi, cum în general este aproape toată cultura avocăţească.

Ce să zicem de d. Teodor Rosetti? Cum îl vedeţi aşa este; nimic ascuns, căci ştim de mai nainte că tot în acest om este ascuns. Sub această faţă lungă, sub aceşti ochi pe jumătate adormiţi, sub aceste mişcări greoaie şi unghiulare, ipocrizia ordinară este cunos-

cută tuturora. Aci viclenia este o armă naturală; inteligenţele mediocre şi neproductive, cînd soarta le aruncă în poziţiuni înalte, fatal caută să-şi aseunză sterilitatea prin viclenie şi ipocrizie. Este arma firească, dezvoltată în mijlocul celorlalte forţe intelectuale ca şi dinţii elefantului, ca şi coarnele taurului, ca şi vederea ascuţită, mersul uşurel şi cotit şi hoţia meşteşugită a vulpei.

Teodor Rosetti se dezminte la fiece ceas şi minte întotdeauna. într-o chestie atît de mare ca răscoala ţăranilor, aci spune ceea ce era evident pentru toţi că „o mînă străină" agită satele, aci mîna străină dispare şi se neagă de acest om bătrîn şi greoi. De la acest exemplu mare să trecem la unul mic. Un deputat îi cere un dosar. Teodor Rosetti îl asigură că într-un sfert de ceas dosarul va fi cusut şi îl va avea. Se scoală de pe banca ministerială şi pleacă. A trecut trei zile. Dosarul n-a mai venit, avînd nevoie poate de a-1 regula. Minciuna s-a consumat.

Iacă de ce nu avem a face pînă aci nici cu măşti, nici cu iluzii. De o parte avem o imensă vanitate, iar de alta o imensă minciună şi ipocrizie. Şi între aceste două imensităţi stă un mare necunoscut, un mare mister, o adîncă tăcere: pretinsul principe Ştirbei.

Cît pentru Gună Vernescu, o disecţie morală n-ar învăţa pe nimeni nimic; operatorul s-ar impesta zadarnic pe un cadavru moral, putred de mult şi cunoscut înainte de a intra în putrefacţie.

Pînă aici *România liberă* are dreptate cînd afirmă că aşa miniştri n-au mai stat în ţara românească.

Unde măştile şi oarecum iluziile încep este cînd ne apropiem de d-i Carp şi copiii săi legitimi şi naturali în politica ţărei. Bineînţeles, la d-1 Carp masca este mai subţire şi mai transparentă, iar iluziile mai mari şi mai dense, şi cu cît ne depărtăm de el şi ne apropiem de ai lui, cu atît măştile se îngroaşe şi iluziile se rarifiază şi îşi iau zborul, rînd pe rînd, una după alta, ca nişte pasări delicate şi împodobite, cari nici nu stau, nici nu cintă în cuiburile murdare.

Iacă de ce, descriind masca şi iluziile d-lui Carp ne facem o justă idee de celelalte măşti şi iluzii dacă împuţinăm ceea ce e mult şi înmulţim ceea ce este puţin la d-nul Carp.

Aţi văzut acea îndrăzneală de privire fixă, acea linişte voită, acea nepăsare preparată, acele mişcări sigure şi impertinente, acea boltă a capului albă, acea frunte mărită prin chelie; toate acestea impun naivilor atît de mult încît acelaşi discurs pe care-l pronunţă dl. Carp din cuvînt în cuvînt, de l-ar pronunţa un altul cu o emoţiune mai naturală, cu un glas mai puţin clarinetat, cu mişcări de o violenţă mai modestă decît impertinenţa, cu o frunte mai obişnuită din cauza părului, desigur că acelaşi discurs ar lăsa pe naivi liniştiţi şi siguri că ce aud nu este nimic extraordinar.

E cu totul altceva cînd vorbeşte dl. Carp. Sunt factori cari se schimbă şi factorii sunt materiali, evidenţi pentru oricine afară de naivi. O mînă se aruncă la spate, cealaltă se prelinge la subţioară cu un deget vîrît în vestă; un monoclu a deschis un ochi mare; un surîs prins din „Comedia franceză", fin, măreţ, ironic, alungător; un piept, deşi mic, dar desfăcut şi scos înainte, iacă ce cuprinde acelaşi discurs pe care altul zadarnic l-ar spune: lumea naivilor înmărmuriţi sub aspectul d-lui Carp ar începe să şopotească, să caşte, să-şi citească carnetul afacerilor şi să ceară închiderea discuţiei.

Nu, noi nu acuzăm pe dl. Carp de aceste lucruri ca de nişte defecte; din contră, acestea şi altele sunt o sumă de calităţi de prestanţă, cu care se înfăţişează şi sub care se ascunde sufletul său. Din toţi aceşti factori, norocoşi pînă la un punct, este alcătuită masca sa materială, mască care ascunde sub liniştea materială vijelia unui temperament ambiţios, personal, autoritar şi vizionar.

Ceea ce zăpăceşte şi mai mult pe lumea naivilor este o altă mască, cu mult mai complicată, masca psihică, mască complicată, dar care se poate reduce la un singur element: aplombul. Ascultaţi pe dl. Carp nu în discursuri, ci în frazele scurte, în întreruperi, în conversaţii. Nimenea n-ar putea să reziste la o roşeaţă dacă ar repeta frazele lui de o îndrăzneala

şi de o siguranţă cari balansează între impostură şi vizionism. La Iaşi a plătit o cantitate enormă de sticle cu şampanie din cauza pariurilor făcute pe afirmarea sa că „ministrul Brătianu cade în trei luni". Şi această afirmare s-a repetat în timp de 7—8 ani. La Viena, la mirarea care ridica în juru-i hainele sale, răspundea fără a roşi „sunt cavaler al Camerei". Puţin înainte d-a ajunge la minister şi după ce a ajuns, a aruncat în lume fatidica formulă „lumea veche s-a stins, era nouă începe". Şi „era nouă", bineînţeles, o reprezintă d-sa, ca şi cînd o lume întreagă şi activitatea de 50 de ani a unui popor se pot stinge de aplombul unui singur om. Dar aplombul lui 1-a făcut să dea un comunicat nenorocit că „a venit cu legile sale, şi el si Camerile vor trăi cu ele sau vor cădea cu el". Iarăşi aplomb, de astă dată însă ruşinos, căci conservatorii l-au pălmuit în Senat, l-au pălmuit în Cameră şi-i vor trînti în obraz proiectele sale de legi.

Iacă masca care impune naivilor şi ascunde golurile de gîndire şi lipsa de putere a d-lui Carp: ea e croită din aplomb şi stă în perfectă armonie cu masca materială, cu masca de prestanţă.

Dar nici vorbă că în capul d-lui Carp sunt şi iluzii, ba încă iluzii mari, tot atît de mari ca şi aplombul său.

Ce a fost siguranţa sa că o dată ce va avea puterea va avea şi ţara, că o dată ce a pus mîna pe traista cu grăunţe va bate din picior şi din praful tălpilor sale va ieşi un partid? Ce-a fost aceasta dacă nu iluzia unui cap de calitate, dar bolnav, ruinat de bolnav?

Ce-a fost credinţa că va duce de căpăstru pe aliaţii săi, pe conservatori, decît o iluzie?

Şi dacă ATeodată se pot dovedi mai bine iluziile, apoi desigur este atunci cînd le ia locul deziluziile. Şi dl. Carp a încercat aceste două crude deziluzii.

Dar să fim şi mai drepţi. D. Carp crede că nu a venit la putere pentru putere, ci ca să zguduie ţara şi să lase după el o mare urmă, iar cînd se va duce un mare gol!

Aci avem a face cu o iluzie lăudabilă.

Da, d. Carp crede eă va dezlega marea problemă socială a ţărei agrare prin proiectile sale de legi, fără a mai vorbi de căpităniile sale, cari sunt mai mult gugumanii decît iluzii, căci nu orice ne trece prin cap pot merita numele de iluzii.

D-sa nu vede că legile sale sunt jucării cel mult folositoare tot chiaburilor, d-sa nu A'ede că peste focul cel mare cînd aruncă paie, cînd ATea să-1 stingă cu o praftoriţă ţigănească.

D-sa este victima unei colosale iluzii: ATea să stingă un vulcan ca un copil, ca un copilaş care ar picura foarte convins pe gura craterului.

Iacă un om care se va reduce, pe calea pe care a apucat în curînd, numai la proporţiile cuvenite: la aplomb şi iluzie!

Dar împrejurul lui mai sunt cîţiva. Aceştia îl imită, dar au luat de la maestru ce e mai uşor de luat: au luat masca pe cari au brutalizat-o din cauza temperamentului lor mai inferior şi s-au molipsit de oarecari iluzii, dar cu mult mai A^olatile, mai subţiri, mai practice, mai demne de capetele lor seci şi ordinare.

O singură iluzie însă şi la maestru şi la elevi nu există: nimeni din ei nu-şi fac iluzii despre ovrei, dar bat în apele lor de neA'oiaşi şi răi; Carp inconştient şi ceilalţi cu o conştiinţă netedă de cămătari.

INCHIZITORUL ŞI MAIMUŢA

în Cameră doi miniştri s-au ridicat de pe banca ministerială pentru ca să lupte contra acelora care au vorbit în numele ţăranilor.

S-a cerut socoteala guvernului pentru acea potolire crudă şi sîngeroasă. Şi altfel era cu neputinţă. Ar fi trebuit ca în Cameră să nu fie decît Maxi, decît Popovici, decît Cerlenzi, decît Gusi, pentru ca tumultul criminal pe care guvernul l-a ridicat în cîmpiile a patru judeţe să rămîie uitat. Această ruşine, această pată care va rămîne veşnic pe fruntea unui guvern de vizionari, acest mormînt care va rămînea vecinie deschis, a ridicat o vijelie dreaptă în parlamentul ţărei.

în contra acestei vijelii s-au auzit două glasuri. A vorbit un ipocrit, un suflet de inchizitor, şi maimuţa sa, acea căpăţînă lustruită, albă, pieptănată şi seacă, acel comediant creat de milioanele arendăşeşti şi de capriţiul unui ambiţios.

Amîndoi au fost revoltători: unul prin surîsul său de bătrîn sceptic şi uscat, celălalt prin impertinenţa ciocoiască a parvenitului ordinar; unul prin despreţul de umanitate şi celălalt prin cruzimea copilului rău nărăvit şi răsfăţat de soartă.

Au vorbit şi au insultat din nou sîngele nevinovat şi sfînt al ţăranilor, Teodor Rosetti şi Al. Marghiloman.

Au minţit, au schilodit faptele, au rîs şi au scuipat din nou în rana adîncă pe care din prostie şi din cruzime au deschis-o în inima ţărei.

Dacă dreptate ar fi avut şi ar fi vorbit cum au vorbit, totuşi dovedeau un despreţ scîrbos de ţărani, adică de ţara cea mare, de ţara muncii şi a sudorilor, de ţara care ne nutreşte şi ne îndoapă, de ţara care i-a procopsit pe ei şi pe ai lor, de ţara pe care au supt-o Marghilomăneştii şi alţi parveniţi pentru a-i stoarce milioanele ce le trebuiesc pentru palate, pentru baluri, pentru stos, pentru ştrengării, pentru şampanie şi catifele, şi tablouri, şi cupele, şi coroane pe trăsuri, şi arapi pe capră. Da, dreptate d-ar fi avut le trebuia mai multă pudoare, fiindcă vorbeau de aceia care dăspică pămîntul, care-şi varsă sîngele în timp de războaie şi sudoarea în timp de pace, cari ne-au păstrat limba şi neamul contranăvălirilor venetice. La noi s-au izbit popoarele şi ţăranii ne-au salvat ca popor şi contra hordelor barbare şi contra hordelor creştine.

Dar cînd te gîndeşti că inchizitorul şi maimuţa nici dreptate nu au, neruşinarea lor se preface în infamie!

Nu trebuie să rîzi, bătrîn inchizitor, cînd se vorveste de mormîntul inocenţilor pe care l-ai săpat tu, cu mînele tale. Nu se insultă morţii şi victimele tale, maimuţă, care n-ai ştiut să faci decît crime cînd ai pus mîna pe sabie şi ai tras-o afară din teacă.

Şi discursurile voastre se rezumă în ironie şi insultă!

Inchizitorul rîde şi maimuţa insultă. De cine vrea să rîză primul-ministru cînd susţine că răscoala ţăranilor a fost provocată de împroprietărirea însurăţeilor şi de legea de vînzare în loturi a moşiilor statului? Dar voi conservatorii, şi înainte de '64, şi după '64 pînă la '76, aţi fost la putere; ciocoi, ce-aţi făcut pentru ţărani? S-au revoltat ţăranii căci s-au împroprietărit şi doi uşieri de la casaţie? E ruşine şi bătaie de joc ! Dar mina străinului ce s-a făcut, suflet de inchizitor?

Dar nevoile reale ale ţăranului?

Admite ee vrei drept cauze ale răscoalei;ce comisiune ai trimes înaintea ţăranilor pentru ca să fii autorizat să împuşti, să dai „plumb în loc de pine" acelora cari cereau pămînt şi pîne? Şi de ce rîzi cînd ţi se vorbeşte de cruzimile militarilor si de crimele tale?

Iar tu, maimuţă, care-ţi imiţi patronii, cum de mai îndrăzneşti să acuzi pe răsculaţi? Tu le-ai dat exemplu şi ai ajuns ministru. Ei au făcut ca tine şi au fost împuşcaţi cu sutele, bătuţi cu latul săbiei cu miile.

Şi tocmai tu acuzi?

Nici cu ironia unui inchizitor, nici cu acuzaţia zmintită a unei maimuţe nu se pecetluieşte mormîntul victimelor unui guvern de nebuni. Şi piatra care voiţi s-o răsturnaţi peste mormîntul colosal în ziua înălţărei se va prăvăli la o parte.

Atunci unul va plînge şi celălalt va amuţi.

„CACEALMALE JUNIMISTE

I

Desigur că ne va înţelege şi dl. Carp, şi dl. Lau*-rian, şi dl. Marghiloman. E vorba de „cacealmalele"* cu cari organul lor îşi bate joc de opinia publică.

La *Ghiordum* jucătorii au trei cărţi în mînă. Cea> mai mare combinaţie de hazard este trei de trei. Apoi pe o scară convenţională se scoboară: trei de-doi, trei de unu, trei rigi, trei dame, trei valeţi etc. etc; cea mai mică carte este zece, cînd n-are lîngă eî nici o carte de culoarea lui.

La *Ghiordum,* fără de „trei de trei", care este infailibil, toate celelalte cărţi pot fi bătute de valori mar mici prin viclenie, prin îndrăzneală, prin tupeu, prins obrăznicie. în cazul cînd o carte mai mică izgoneşte o carte cu mult mai mare, acestei viclenii, acestui' pişicherlîc, acestei obrăznicii i se zice pe turceşte-cacealma.

Exact, in publicitate *România liberă* n-a făcut decît cacealmale pînă la venirea conservatorilor iu minister.

Să luăm cîteva exemple.

Organul junimist, din prima zi de putere, cu unifos, cu un tupeu şi cu o obrăznicie excepţională, a început să strige: noi venim cu idei, numai noi avem* idei. Fără îndoială că oamenii serioşi n-au crezut în ideile junimiste, dar o parte din opinia publică la început şi-a zis: să poate ca junimiştii să aibă dreptate. Să aşteptăm şi să ne retragem din luptă.

Era rîndul *României libere* să-şi dea cărţile pe faţă. Şi, cînd şi le-a dat, acea parte din opinia publică s-a văzut înşelată. Iacă ce se poate numi o cacealma în publicitate. Ce idei? Cari idei?

Legea de vînzare în loturi mici a domeniilor statului? Dar această idee nu era nici nouă, nici a d-lui Carp. Era a partidului liberal.

Tocmelile agricole? Dar înainte de ei a fost legea lui Rosetti, operă întemeiată de partidul liberal.

Inamovibilitatea magistraturei? Era legea Stătescu, dorinţa vie a partidului liberal.

îmbunătăţirea soartei ţăranului?

Dar pînă la '76, secolile de domnie conservatoare-reacţionară, nu s-a făcut nimic pentru ţărani şi chiar legea de la '64 a trebuit să treacă peste cadavrul şefului partidei boiereşti-ciocoieşti. De la '76 pînă azi: s-a împroprietărit cea mai mare parte din însurăţei, s-au înmulţit şcolile rurale, s-au plătit mai bine învăţătorii săteşti, s-a făcut o lege pentru ca ţăranii să dobîndească pămînturi, s-au înfiinţat creditele agricole etc, şi tot acest avînt liberal şi democratic este datorit partidei liberale şi guvernului I.C. Brătianu.

Care dar au fost noile idei ale junimiştilor, prin ce se inaugurează o eră nouă? Prin împuşcarea ţăranilor şi prin împănarea administraţiei cu oameni izbiţi de pedepse infamante?

Şi să nu uităm că mai multe^luni de zile *România liberă* ameninţa opinia publică cu un deluviu de idei noi. Cînd *Monitorul Oficial* a dat pe faţă cărţile junimiste, atunci opinia publică s-a încredinţat că *România liberă,* organ prin excelenţă de cărturari-cartofori, a tras lumei o serie de cacealmale.

Dar cea mai mare cacealma a fost organizarea administraţiei, faimoasele căpitănii. Maiestatea-sa regele însă a surîs cînd a citit proiectul căpităniilor; iacă de ce în mesagiul său a atins în treacăt o mulţime de probleme şi a dat la o parte căpităniile. Cacealmaua era prea obraznică. Cu toţii am rîs şi am rîs cu hohote. Nici vorbă că această cacealma are meritul d-a fi cea mai boierească dintre toate.

Dar după seria de proiecte de legi un alt şir de cacealmale a urmat.

D-1 Carp, prin *România liberă,* se răsteşte la conservatori şi îi ameninţă cu surpriza dizolvării. Conservatorii îi răspund: eşti slab şi te prefaci; minţi; vrei să ne laşi cu cărţi slabe; botul pe labe; cărţile-jos. Şi d-nul Carp a trîntit de nevoie cărţile pe faţăr. era o cacealma!

D-1 Carp, prin *Rom. lib.* a afirmat că nu va lăsat o iotă din legi şi mandatarii junimişti-conservatori aleşi sub drapelul proiectelor sale vor sta sau vor cădea cu legile sale. Conservatorii i-au rîs în obraz, şi ştiindu-1 numai impertinent, i-au smuls cărţile din mînă, i-au răpit proiectele de legi şi i le-aui dat pe mina d-lui Lahovari: erau o mare cacealma.

D-1 Carp, prin *Rom. lib.* a afirmat că nu va sta ia putere pentru putere, ci *pentru* şi *in* tăria reformelor. Reformele sale sunt reformate şi batjocorite. D-i Carp stă la putere pentru şi numai pentru putere.. încă o cacealma.

Junimiştii propun şi susţin prin *Rom. lib.* candidatura la preşedinţia Senatului a d-lui Creţulescu şi face pe lume să crează că ei sunt oameni, iar nu suflete de lachei. D-1 Creţulescu cade. Junimiştii stau la putere şi fac loc celor trei conservatori. Altă cacealma învinsă!

Cît pentru cacealmalele lui Toderiţă Rosetti să nu mai vorbim. Ceea ce a făcut la Curtea de casaţie va face şi la minister. Cacealmale productive în justiţie, cacealmale productive în guvern!

Suntem siguri însă că opinia publică s-a lămurit.

Cînd junimiştii vor mai ameninţa cu cinstea lor,, cu ideile lor, cu reformele lor, cu caracterul lor de independenţă, cu eroismul lor, opinia publică va surîde, va rîde şi toate laudele lor le vor lua drept viclenii, drept ipocrizii, drept minciuni, drept ifose,, drept impertinenţe, drept cacealmale!

Grupul junimist este un microscopic grup politic şi o imensă cacealma. Şeful e d-1 Carp, şi organul lui, *Rom. lib.*

Fără îndoială că acela care nu se sfieste d-a minți necontenit dintre junimişti este Toderiță Rosetti. Aşa e firea lui din naştere. Altfel nu poate. Dar n-a mințit numai acum în dezbaterile Camerei ci întotdauna şi vecinie va minți.

Minciuna este elementul în care înoată şi pluteşte cu o înlesnire miraculoasă. Ceea ce este aerul pentru pasări şi apa pentru peşti, aşa este minciuna pentru actualul prim-ministru. Şi pentru a zbura trebuiesc aripi, şi pentru a pluti şi a înota trebuiesc lopeţile înotătoare, şi pentru a minți cu succes îţi trebuie un obraz lung, blind, nişte ochi inofensivi, un glas blajin, nişte gesturi molîi, un aer cinstit şi dulce, în sfîrşit un fel de blîndeţe înşelătoare, un fel de înfăţişare de apă lină, dar adîncă şi furătoare. Şi Toderiță are ce-i trebuie pentru a minți sieste dotat pentru arta d-a minți mai îndestulător decît sunt înzestrate pasările spre a zbura, peştii spre a înota.

Iacă|de ce minte de frige şi, pe lîngă şarlatanii care-1 aprobă, mai găseşte şi mulți naivi care se lasă a **fi** înşelați.

Să lăsăm minciunile cele vechi: sunt prea multe. La Casaţie, cînd a împărţit dreptatea, se zice că a mințit. Cînd a pledat pentru ovrei contra ţărei, a mințit; cînd a venit la drumurile de fer, a mințit; cînd a venit înaintea parlamentului şi a declarat că fără încrederea ţărei nu va guverna, a mințit. Cînd acum în Cameră a declarat că nu putea decît să împuste pe ţărani în interesul general, a mințit.

Şi cînd a făcut alegerile, a mințit ţărei, care era în fierberea unei triste învălmăşeli.

Dar cea mai groasă minciună a comis-o cînd a explicat cauzele răscoalei ţărăneşti, astfel încît a legitimat din nou vechea zicătoare: c-o minciună boierească...!

Acest discurs-cacealma a fost publicat şi trîmbițat în *Rom. lib.* Trei mari minciuni sunt în acest discurs:

1) eâ ţăranii s-au răsculat din apetitele deschise- de legea din '64, lege care în art. 5 şi 6 nu se putea; aplica;

2) că ţăranii s-au răsculat şi din împroprietărirea însurăţeilor de la '78-'82, deoarece s-au împroprietărit şi vro cîţiva cari n-aveau drept din cele 50.000" cari aveau dreptul d-a se împroprietări;

3) că ţăranii s-au răsculat şi din reaua administrație.

Dacă cu aceste minciuni n-ar fi căutat a izbi numai) în partidul liberal, minciunile s-ar fi micşorat.

Şi iacă de ce s-ar fi micşorat.

Singurii oameni din ţară cari s-au ocupat de ţărani au fost liberalii. Au împroprietărit pe însurăţei,. au înmulțit şcolile rurale, au scăzut impozitele, au înființat ambulanțele rurale, au fundat creditele agricole, au întemeiat o lege de vînzare în loturi mici a moşiilor statului etc.

In orice caz, un adevăr pluteşte pe dasupra oricărui altul.

Pînă la'76, adică în tot timpul cît au domnit boierii-ciocoii-parveniţii, nu s-a făcut nimic, nimic,, nimic pentru ţărani.

Şi iacă de ce discursul lui Toderiță Rosetti a fost cea mai mare cacealma pe care un boier-minciună. o putea comite.

PARACLISERUL PACU

„In cîmpul cu florile
Pierdui călimările,
Lăsind şi mucările".
(De pe vremea calemgiilor)

S-a suit la tribună tipul degenerat, tipul perfect de slugă ciocoiască. Imbrăcaţi-I c-o giubea veche şi zdrenţăroasă şi pe dedesubt cu un anteriu lung, cu dungi verzi şi galbene, înfigeţi-i în brîu călimările cu coadă lungă, puneţi-i în mînă mucările cu coadă de lemn negru şi veţi vedea în această stîrpiturăde creştin, în acest Pacu, în această pacoste a Galaţilor o adevărată slugă de vlădică şi slugă veche, din neam în neam, vătaf de ţigani al vreunui ciocoi cu işlic.

Dacă ar fi vorba numai de acest caraghios, n-am zice nimic. Dar cînd acest caraghios se dă în spectacolul parlamentului, ridicîndu-se la tribună pentru a ridica în parlament un hohot de rîs şi aplauze glumeţe în tribune, trebuie, pentru demnitatea parlamentului, a descrie în cîteva rînduri pe acest nimic care face de rîs parlamentul ţărei, deja destul de batjocorit prin prezenţa atîtor alţi mandatari cari ar putea să figureze cu succes dinaintea tribunalelor corecţionale.

Iacă portretul acestui saltimbanc. Un cap mic şi fără expresie; o faţă turtită şi palidă; mustăţi şi favorite galbene-murdare; un glas stins; o înfăţişare de slugă sau de ţîrcovnic, neputînd vorbi, neştiind ce spune, bîiguind şi neştiind nici chiar ceti; cînd se necăjeşte, dă din mîni şi ochii i se închid, gura-i mişcă şi nu s-aude nimic. Iacă pe cine gălăţenii s-au

înşelat a trimite în Cameră. Iacă o crudă insultă pentru marele port. Şi noi credem că nu merită această insultă.

Cînd ieri s-a suit la tribună, a început să citească, încurcîndu-se, un lung şi plat discurs, în care morfolea, în loc d-a susţine, ridicarea preotului de mir.

Şi pentru prima oară s-a văzut că întreg parlamentul, şi minoritate şi majoritate, să se scoale de pe bănci, să se plimbe, să rîză, să fumeze şi să strige: „Iacă cele 12 evanghelii". Pentru prima oară s-a văzut preşedintele Camerei rugind pe un prăpădit de la tribună ca „să-i tipărească discursul în *Monitorul Oficial* fără a-l mai ceti, căci n-aude şi nu înţelege nimeni nimic". Pentru prima oară s-a văzut lumea din tribune strigînd, iar chestorii prăpădindu-se de rîs, neputînd să potolească bătaia de joc care coprinsese pînă şi bancas ministerială. Erau 100 de ţigări cari ardea în Cameră şi 300 de voci cari spuneau glume pe contul caraghiosului de la tribună.

Cînd a isprăvit din gîngăit un „uf! uf!" general s-a, ridicat în Cameră.

Iacă cine este martirul de la Galaţi! Iacă cine este prigonitul lui Sturdza! Iacă un mandatar al ţărei care ar trebui să fie alungat cu hohote de rîs. nu la seminarul din Galaţi, ci la un loc de conţopist..

Cu asemenea mandatari ţara se face de rîs.

Pentru demnitatea naţională, unui asemenea caraghios ar trebui să i se dea diurna înainte şi un concediu nelimitat.

A

(Cronică)

Sunt dintr-acei pe cari un nimic îi impresionează; sunt dintr-acei cari caută să dezlege orice fel de enigmă, fie ea cît de puțin însemnată; așa caut de două zile să aflu cine este acela care iscălește articolul relativ la alegerea d-lui Blaremberg ca viceprezident cu un „A" în organul meu de predilecție, în *România liberă.*

De două zile mă împiedic de acest „A", care-mi vine continuu în minte.

Mereu îmi vine să zic: A! am găsit, a! am ghicit: „A" este Alecu sau Alexandru.

Dar cine este Alecu? D-aci nu pot ieși.

Să fie Alexandru Marghiloman? Nu-mi vine să cred și iată de ce: Alexandru e ministru și la un minister unde spiritul omului este dus către tabla lui Pitagora, lucrări publice..., inginerie... aritmetică... tabla înmulțirei... de cinci ori cinci douăzeci și cinci, un om ocupat cu asemenea lucruri nu poate să se gîndească la Schopenhauer, căci acest filozof nu se gândește decît la femei, la perversitatea lor, la răutatea lor față cu bărbații, și mai cu seamă dintr-acest din urmă punct de vedere Alexandru nu se poate plînge de ele sau de o parte din ele, de partea cea mai veche și mai solidă.

îmi vine însă din nou un A ! în minte: A ! dar citația e relativă la reprezentație și Alexandru reprezintă; el nu face decît reprezintă.

El reprezintă în minister majestatea vîrstei; el reprezintă faptele ilustre ale partidului junimist; el reprezintă prudența și tactul; el reprezintă pe omul muncitor care a parvenit după o viață întreagă de muncă la una din cele mai mari demnități ale statului; el reprezintă podul peste Dunăre, compania română de navigațiune, opere la a căror concepție a luat o parte însemnată și la a căror îndeplinire va prezida.

Prin urmare, am ghicit.

A! dar mai este ceva; este ceva care mă scoate din orice îndoială, este că citația din Schopenhauer zice că lumea este reprezentația mea, prin urmare tot Alexandru Marghiloman trebuie să fie autorul ei, căci cine poate crede mai bine decît el că lumea e reprezentația lui.

'Căci iacă ce zice el: eu sunt junimist, lumea e junimistă; eu umblu călare,"lumea umblă călare; eu sunt capabil de a fi ministru la lucrări publice, lumea e capabilă de a fi ministru, probă e Știrbei; prin urmare, lumea e reprezentația mea și eu reprezentația lumei.

A ! dar nu cred să fie Marghiloman care a scris acele rînduri, pentru motive mai temeinice decît cele invocate pînă aci, și iată-le: acel „A" vorbește despre potrivirea ideilor alesului cu acelea ale alegătorilor.

Marghiloman nu poate vorbi despre asemenea lucruri, căci el are doctrina lui în materie electorală, formulată în fraza: să facem orice pînă vom trece gîrla.

Prin urmare, nu e el. De aceea zic într-una A! am ghicit; A! n-am ghicit.

CE ASEMĂNARE !

(Lirism în proză)

Acum cîteva zile la Jak lumea era adunată la ceai. Şi se vedea prin geamul luminat al ferestrei.

Şi se vedea un cap splendid de lumină, feeric, delicat, al căruia păr negru, despărțit la mijloc printr-o cărare subțire, era negru-lucios cu unde scînteietoare. Ce ochi şireți şi vii ! Ce nas subțire şi nobil şi gura rumenă ca un arc de coraliu e gata să arunce săgețile eteriene ale spiritului!

Şi alăturea de această minune era şi capul lui Jak !

Şi ochii minimei ş-au deschis aripele negre de gene umezi şi drepte; arcul de coraliu surîde: ce surîs luminos şi fin; două gropițe ca două pîlnioare ideale s-au adîncit în obrajii marmureeni.

Şi alăturea de acest farmec era şi capul lui Jakf

Şi vorbeşte acest vis; nu s-aude nimic; arcul de coraliu joacă pe nişte piese delicate de fildeş alb-albăstriu ; este un clavir; aerul răsuflării adiind pe această claviatură sună o simfonie eoliană pe care amoraşii de pe evantaliile diafane o pot asculta fără să se sperie. Mîna ei, mai rafinată decît mînele lui Canova, atinge delicat de fruntea albă o batistă străvezie prin care se zăresc degitele rumene şi subțirele.

Şi alăturea de acest vis era şi capul lui Jak1

Această minune înaltă şi uşoară s-a ridicat în sus. Mijlocul ei se poate fringe, strîns în talia de mătase neagră cu stropi de dantelă ca paiul. Dar nu, acest mijloc e mlădios. O statuă perfectă, o statuă antică, o Venus de Millo în draperie modernă ; un ideal antic la un ceai junimist,

Şi alături de acest ideal era şi capul lui Jak!

Sunt în redacție; îmi citesc mica mea poemă, iar redactorul-şef, acest cap energic, a căruia privire mîngîie şi taie,'s-a încruntat. Oh ! ce crud a fost amenințindu-mă că „pentru asemenea asemănări nu merit decît nota trei!" încă o deziluzie de artist.

UN BĂTRÎN NEBUN

E vorba de Gunâ Vernescu. Acest bătrîn nedemn a fost adus in capul justiției țărei pentru ca să dea dovada cea mai evidentă că nu este sănătos la minte. Furia s-a manifestat in urma ceaiurilor politice din palatul său blazonat. Nu, desigur că nu este sănătos. Şi boala e la cap; sistemul nervos i s-a zdruncinat. Scandalul şi batjocora pe care a aruncat-o asupra justiției dovedesc că ori dinainte era țicnit, sau că ceaiurile n-au fost curate. Oricare ar fi cauza, purtarea sa nu poate fi potrivită cu un om care ar avea mințile întregi. Parvenitul a devenit ministru şi ministrul o demență senilă. Un om în stare normală,oricît de pătimaş ar fi fost în politică, oricît de nedemn ca om şi ca ministru ar fi fost, dacă un pic de bun simț i-ar mai fi rămas şi-ar fi ascuns nițel patima ruşinoasă şi răutatea înjositoare. S-ar fi gîndit că, măturînd dintr-o dată curțile şi tribunalele, ar ridica opinia publică ca o vijelie asupra capului său.

Nu, Gună Vernescu nu s-a gîndit, căci nu se poate gîndi. Claviatura minții i s-a zdruncinat. în curînd, e foarte probabil, va scăpa din palatul său numai în cămaşa de noapte şi nu va intra în el decît în cămaşa de forță.

închipuiască-şi cineva un ministru care din senin dă afară şapte membri de la Curtea de apel, şi încă de la aceeaşi Curte, şi trei membri de la tribunal!

Ce-a ajuns justiția?... Ce-a ajuns? întrebarea trebuie schimbată. Ce a ajuns acest minister ca să cheme iu capul justiției pe un furios? Purtarea acestui ministru nu e nici de pătimaş, nici de prost, ci de nebun, nebun în toată legea.

Cum e cu putință să se cheme ca consilier al tronului un nefericit care ar trebui să fie consiliat de d-rul Şuțu?

Vom vorbi de justiție. Acum nu e vorba decît despre un nebun. S-a zis că cu plan a aşteptat ca să se dea vacanță parlamentului şi apoi a scos decretele de darcafară a zece judecători din Bucureşti, a zece deodată. Să admitem că a avut un plan hoțesc. Nici aceasta nu-1 scapă de bănuiala nebuniei. Se ştie că sunt nebuni atît de vicleni, încît înşeală pe alieniştii cei mai celebri. Lucrul este dovedit. Şi mai ales se ştie că un nebun, cînd i-a intrat în cap ideea fixă a unei crime, ajunge la un grad de perfidie la care nici un perfid sănătos nu poate ajunge. Un mare alienist de la Paris, Legrand du Saulle, povestea într-o conferință publică că un nebun de la Charanton, ca să ucizăpe un îngrijitor de la acest spital, în timp de patru luni s-a arătat că-l iubeşte, că-1 adoară ; ba se prefăcea cu un meşteşug extraordinar că furiile Iui se potoleau îndată ce vedea pe acel îngrijitor. Şi cînd îngrijitorul s-a lipit cu dragoste de nebun şi a început să-1 primească prin odaia lui, într-o zi a intrat la el cu o ramură şi i-a cerut un cuțit ca să-şi cioplească un baston. îngrijitorul i-a dat cuțitul. Şi nebunul a ucis pe îngrijitor.

Gună Vernescu nu poate invoca perfidia lui pentru ca să dovedească că nu e nebun.

Iacă victimele acestui furios pus în fruntea justiției spre batjocura ei şi spre ruşinea țărei:

D-l Al. Stoicescu, preşedinte la Curtea de apel;
D-l S. Populeanu, membru la Curtea de apel;
D-l S. Iorgulescu, membru la Curtea de apel;
D-l Al. Sc. Ghica, membru la Curtea de apel;
D-l M. Zenide, membru la Curtea de apel;

D-] M. Manoleseu, procuror la Curtea de apel;
D-1 I.E. Dobrescu, supleant la Curtea de apel;
D-1 Ghimpa, membru la tribunal;
D-1 P. Slăvescu, membru la tribunal;
D-1 D. Metaxa, preşedinte la Trib. Dîmboviţa.

O altă listă tot atît de mare se prepară. Magistraţi, cuţitul nebunului stă asupra voastră ! E nebun. E nebun.

CIOCOIUL

Pune-i pe obraz orice mască, veselă sau tristă, frumoasă sau schiloadă, întindeţi-i pe mască orice culori, îmbrăcaţi-1 cum veţi voi, daţi-i orice profesie, el e acelaşi, aceeaşi unitate psihică sub o varietate infinită de forme.

Dacă voiţi să fie blond, albinos, cu mustaţa ca paiul adusă pe buză şi umezită puţin, dacă voiţi umflaţi-1 ca un cimpoi, cu faţa injectată de sînge, cu două favorite scurte, cu pîntecele revărsate, cu glasul prea subţire pentru grosimea trupului, dacă voiţi zidi-ţi-1 ca o namilă, cu privirea posomorită, cu faţa gal-ben-verde, cu albul ochilor gălbui şi sticlos, cu glasul din pîntece, cu mişcările grele şi bălăbănite, dacă voiţi să fie frumos, cu obrajii răsurii, cu ochii albaştri, vărgaţi şi lucioşi, cu mustăcioara subţire şi delicată, dacă voiţi zbîrciţi-i obrajii şi faceţi-1 să şontîcîie, dacă voiţi daţi-i un aspect războinic, cu mustăţi albe, lungi şi frizate, cu barbişon ascuţit şi cu glas de aramă, dacă voiţi pociţi-1, răriţi-i şuviţele lui de păr, răriţi-i barba încît să vedeţi prin ea ca prin nişte dinţi ştirbiţi de darac, fie ministru, fie publicist, fie deputat, fie general, fie avocat, fie poliţai, — el rămîne acelaşi; atîtea înfăţişări şi atîtea profesii ascund acelaşi tip, tipul degradat al ciocoiului.

Pentru ciocoi familia n-are graniţă şi nu există decît ca un focar de perpetuare a viţiilor. Iacă de ce conversaţia lui intimă este un izvor nesecat de can-

canuri. Iacă de ee el nu poate respecta la cuvinl nici o familie blinda şi onestă. Ciocoiul n-are religia familiei.

Pentru ciocoi patria n-are graniță şi totuşi el nu este utopistul cetățean al universului, ci lacheul oricărei puteri eare-i dă puterea de a-şi încăleca neamul. Ciocoiul n-are religia patriei. Patria pentru el este traista cu grăunțe.

Pentru ciocoi poporul nu există ca o majestate a unui organism enorm şi demn în simplitatea lui. El nu înțelege acest furnicai sublim decît ca o turmă robită lui sau ea o haită răzvrătită contra lui. El sau domneşte, sau dă mina streinului ca să domnească. Ciocoiul nu are religia poporului.

Pentru ciocoi nu există drapel național. Lumea 1-a văzut mişuindsub o bandieră duşmană nouă ; lumea 1-a văzut curbindu-se înaintea aceluia care reprezintă ideea îngenucherii popoarelor libere. Pentru el drapelul este un zăblău sau un sac într-o prăjină. Care zăblău îi scutură puterea şi care sac îi dă rubla, acela este drapelullui.

Închideți in această cutie de carne ura, ambiția şi poltronia, transformați-i țeasta capului într-un stomac şi veți avea tipul ciocoiului, unitatea degenerescentei, a perversităței şi a duşmăniei dinlăuntrul națiunei.

Voiți să-i ştiți origina? Ciocoiul sau este boier decăzut, sau un grec boierit, sau un milionar parvenit. Izvoarele pot fi mai multe, dar acestea sunt cele trei mari cloacuri din cari să exală pesta națiunei.

Şi, cu toate acestea, ciocoiul, prin străin, prin rebeliune şi prin complot contra coroanei şi contra țărei, a ajuns la putere.

Cînd va cădea, va cădea de vecie.

CELEBRUL GUNĂ

Celebritatea lui Erostrat este cunoscută. Era un templu al Dianei la Efes, frumos şi renumit; Erostrat, un imbecil şi un feroce, îi dă foc ; templul este distrus şi numele lui Erostrat rămine înscris în istoria omenirei.

Sunt celebrități între celebrități: numele unora rămîne la posteritate pentru că au făcut un bine omenirei. Acei cari au inventat diferitele probleme ale ştiinței prin cari civilizația şi bunul trai al omenirei s-au mărit au lăsat un nume pe cari generațiile cari au venit în urmă sau cari vor veni l-au binecuvîntat şi-1 vor binecuvînta. Alții cari au făcut numai rele lasă nume pe cari generațiile următoare nu pot decît să le blesteme.

Gună Vernescu este dintr-aceşti din urmă. în stadiul de formațiune in care ne găsim, era un templu sacru pentru toți: justiția. Relele timpului trecut dispăruse: bacşişurile la judecători erau un suvenir istoric. Demnitatea personală, izvorită din ideile moderne, făcuse să dispară obiceiurile pe cari epoca fanarioților, strămoşii in parte a ciocoilor ce ne guvernă, le consacrase în legileţărei; ei ziceau că estepermisjudecătorilor a lua de la părți mită, cu restricția insă care nu avea nici o limită în lege, de a nu abuza de acest drept; ceea ce nu putea fi apreciat de nimeni, căci nicăieri nu era indicat criteriul maximului sau minimului oceslei hoții locale.

Ce justiție putea fi pe acele timpuri îşi inchipuieşte fiecare. Domnii ţărei furau de stingeau pămîntul pe toţi acei cari cereau confirmarea sau infirmarea vreunei sentinţe. Norocul ţărei era numai că acei domni erau străini de ea şi de moravurile ei. Astfel onoarea neamului nostru a rămas neatinsă de molima hoţiei fanariote.

Cu introducerea în ţară a culturei, ştiinţei şi ideilor moderne, culese în cea mai mare parte pe băncile facultaţilor franceze, magistratura noastră luase obiceiurile magistraţilor ţărilor adevărat civilizate. A fi cinstit ca judecător nu mai era, în aceste din urmă timpuri, o virtute, precum era în vremea fanarioţilor, dacă pe acea vreme se afla vreun judecător cinstit; cinstea judecătorilor era cunoscută şi recunoscută de toţi; cu bani nu se mai putea cîştiga procese, cum se cîştigau odată chiar la înaltul Divan şi cum se obţinea o anafora domnească.

Lumea începuse să vorbească de inamovibilitatea magistraturei. Această inamovibilitate nu putea fi decît consacrarea cinstei judecătorilor. Cea mai mare parte din ţară era pentru inamovibilitate, căci dorea ca magistraţii cinstiţi să poată fi siguri de poziţiunea lor, să nu mai fie supuşi fluctuaţiunilor provenind din bunul plac al ministrului de justiţie. Orice mutare era rău privită de toţi acei cari nu cunoşteau cauzele reale cari o motivau; o înlocuire cauza o emoţiune generală. Spiritul public consacra prin gelozia ce arăta pentru siguranţa poziţiei magistratului o inamovibilitate de fapt. O serie întreagă de miniştri ai justiţiei, ţinînd socoteală de cerinţele spiritului public, nu s-au atins decît cu cea mai mare frică de cîte un magistrat care pe ici pe colo se depărta de la atitudinea corectă pe care i-o impunea poziţia socială ce ocupa. Şi protestele au fost, chiar într-aceste cazuri, destul de violente.

Cum se poate însă judeca faptul actualului ministru de justiţie?

Pentru ce Curtea de apel din Bucureşti este mai puţin decît o comisie a poliţiei? Magistraţi integri, cunoscuţi pentru onestitatea şi capacitatea lor, sunt daţi afară ca nişte subcomisari după 25 de ani de serviciu. Ei cari în acest lung interval, intr-o întreagă viaţă de om, au dat hotăriri in numele maiestăţii-sale regelui, ei cari au dobindit încrederea tuturor, a acelora cari au câştigat sau au pierdut procesele ce au supus judecăţii lor ca părţi interesate sau ca avocaţi, sunt depărtaţi din funcţiunile ce ocupă şi trataţi ca oameni cari nu merită nici măcar deferinţa de a li se cere demisiile.

Faptul acesta este unic în analele noastre judiciare.

El este inexplicabil. Logica umană conduce pe fiecare a vedea în actele ministrului de justiţie un fapt anormal; explicaţiunea lui nu poate rezida decît în ordinea faptelor neraţionate pe cari patima împinsă la orbire le săvîrşeşte în afară de conştiinţă.

Lovitura dată Curţii de apel din Bucureşti este inconştientă.

L'n act inconştient, o patimă veninoasă care a umplut de venin şi inima şi mintea lui Gună Vernescu a lovit inamovibilitatea de fapt ce se stabilise în favoarea Curţilor de apel.

Vernescu a dat foc templului nostru de justiţie. De aci vom avea parte de lachei în loc de judecători.

A fost un nebun în Bucureşti care se numea Dună; acesta are un succesor care se numeşte Gună. Dună era nebun şi caraghios; Gună e nebun *şi* rău.

SORCOVA

„Sorcova
Vesela,
Peste vară
Primăvara,
Să-nfloriți,
Să-nmărgăriți
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir
De **trandafir:**
Tare ca piatra,
Iute ca săgeata.
La anu şi
la mulți anii"

Să trăiți, ciocoi d-voastră; să trăiți, ciocoiaşi şi cioclovine; să trăiți, parveniților; să trăiți, trădători ai frumoaselor principii pentru care neamul românesc a suferit, a luptat şi a învins.

Să trăiți, ciocoi bătrîni, căci fără voi străinul n-ar mai putea să-şi întinză „mina lui" asupra satelor şi oraşelor noastre; salonul lui Hitrovo ar rămînea fără muşterii, iar ciocoiaşii s-ar pricăji pocîltiți de foame şi şampania n-ar mai avea căutare.

Să trăiți, ciocoiaşi, căci fără voi ar rămînea pustii cluburile, tripourile, cafenelile şi atîtea alte temple ridicate spre ruşinea omenirei şi mărirea Atotțiitorului. Fără voi, misitismul, intriga şi necinstea, fără voi scandalul, deboşul şi turpitudinea şi-ar pune doliu şi ar umbla cu picioarele goale în loc d-a pune fracul şi redengota fumurie şi elegantă.Fără voi, poliția ar trebui înjumătățită, poeziile scabroase ale Occidentului din taverne ar rămînea fără cititori, iar vițiile, pe cari nici chiar antichitatea decăzută nu le cunoştea, s-ar şterge din amintirea omenirei ruşinate. Fără voi cabala şi şantajul s-ar stinge; fără voi scapeții n-ar mai aştepta pe la porțile vilelor şi n-ar mai auzi țipetele neruşinate şi a doua zi nu şi-ar mai spăla trăsurile de ruşinea gurilor voastre pîngărite.

Să trăiți, ciocoiaşi, căci fără voi tinerețea viguroasă şi demnă, modestia şi hărnicia cinstită, talentul şi entuziasmul ar rămînea fără contrast şi şi-ar pierde o parte din valoarea lor, deoarece nu s-ar şti cît de uşor este să fii decrepit, nedemn, leneş, stupid şi coşcovit la 25 de ani.

Să trăiți, ciocoiaşi d-voastră !

Să trăiți, cioclovinelor, spre mărirea şi gloria plăcintarilor, simigiilor şi bucătarilor din cari vă trageți. Dacă străbunii voştri s-ar deştepta de prin curțile bisericilor şi v-ar vedea cum vă îndoiți înaintea ciocoilor şi cît de obraznici sunteți cu cei mici, o eternă fericire s-ar imprima pe masca acestor umbre cari întindea foile de plăcintă şi pisa nucile şi zahărul pentru sarailii. Şi dacă v-ar vedea pe unii deputați şi senatori şi pe alții miniştri, corul umbrelor ar striga cu entuziasm: „Iacă cele mai bune plăcinte ce am plămădit în țara românească 1"

Să trăiți, cioclovine, spre ruşinea românilor şi gloria minciunei!

Să trăiți şi voi, parveniților! Voi cari v-ați uitat neamul, voi cari ați strîns milioane înşelînd, furînd şi jupuind pe țărani, voi cari smulgeți testamente muribunzilor, voi cari meremetisiți neputința călugărilor bătrîni pentru a le lua cheile de la sipete, voi cari îndulciți bătrînețele văduvelor bătrîne şi libidinoase, voi cari faceți din delict şi din crimă izvor de bogăție, voi cari pieriți la urma urmelor de fiere şi de nebunie, să trăiți, o monştri sufleteşti, să trăiți, căci fără voi trădarea ar lua zborul din omenire şi vițiile senile ar rămînea văduve de exploatatori!

Să trăiţi, ciocoi, ciocoiaşi, cioclovine si parveniţi caci fără voi psihopatologia umană n-ar mai putea' tace nici un progres!

„Să trăiţi '
Sorcova
Vesela,
Peste vară,
Primăvară...,
La anu **şi** la **mulţi** ani 1"

ELITA SĂ AMUZA!

In sfîrşit, am intrat în ziua anului cînd să împlineşte un secol de cînd „elitele sociale" au fost zguduite şi izbite în bastilii şi în cetăţi, în palate şi în biserici. In bastilii erau victimele elitei, în cetăţi erau nobilimea civilă şi militară a elitei, o nobilime depravată şi meschină, în biserici era clerul care storcea avuţiile naţionale şi petreceau cu femeile îmbrăcate în tricouri, ba uneori dezbrăcate la pielea goală.

în bastilii gemeau, în cetăţi şi în temple petreceau. Lumea era împărţită în două :lumea-victimă şi lumea-stăpînă.

Şi s-a împlinit o sută de ani de atunci. Revoluţia umană durează încă şi democraţia după o sută de ani mai are încă de luptat. Elitele sociale, aceleaşi elite coptoroşite de trîndăvie şi lascivitate, nu s-au stins cu desăvîrşire.

Astăzi elitele se compun din pleava marilor familii şi din parveniţii financiari. Decăzuţii vechilor familii şi mişeii noilor bogătaşi îşi dau mîna: numele şi banul, pergamentul şi hîrtia monedă, obrăznicia de sus şi tîrîtura de jos, iacă formele cele nouă ale noilor *elite sociale.*

Şi la noi, ca şi aiurea, elita socială voieşte să domnească în virtutea numelui şi a banului. Şi viţierea cerebrală a elitei îndrăzneşte a ridica pe faţă numele şi banul la doctrină socială.

La noi elita e la putere. Ce face elita?

Elita s-amuză. A băut bine; a mineat bine: s-a înfăşurat în blănuri; şi-a pus fracul, şi-a înfipt nasturii laţi de aur în cămaşa albă; a început balurile; danţează, rîde, vorbeşte: fleacurile curg, comerajele cad grindină. Toate cocoanele le trec pe buze; toate şoptile rele trec de la o ureche la alta; toţi amanţii dau mîna bărbaţilor legitimi; toate întîlnirile sunt decise în baluri. Elita se amuză.

Pe la trei din noapte, elita năduşită şi obosită începe să se arunce în cupeuri şi vizitiii raşi pornesc elita la cluburi. Aci începe bacaraoa şi stosul; aci veniturile nemuncite încep a se izbi; aci blaga începe a circula; bani, blagă şi politică. Elita se amuză.

Dar ţara? Dar ţăranul? Dar munca productivă pentru stomahuri largi şi depravate?

Pentru ţară nu e nimic, nu face nimic. Ea poate fi înşelată cu telegrame falşe. Ea poate fi insultată cu funcţionari străini cari funcţionează pe teritoriul ei. Ea poate să-şi piarză rînd pe rînd din suveranitatea pe care a dobîndit-o prin marea jertfă a sîngelui.

Nu face nimic. Ea poate să-şi piarză încrederea în justiţie cînd Gună Nebunul aţîţat de ceaiuri necurate-şi bate joc de tribunal si de Curţi. Nu face nimic. Ţara este plămădită de Dumnezeu pe pămînt pentru elita socială şi elita se amuză. Nu este destul atit? Ce-ar **mai** vrea ţara? în elită sunt nebuni, sunt maniaci, sunt cochinţi de neam, sunt depravaţi, sunt zevzeci, sunt pungaşi, sunt falsificatori de testamente, sunt beţivi, sunt cartofori şi măsluitori de cărţi... Ei şi? Aşa e elita şi neamul românesc este turma netrebnică ivită pentru plăcerile şi viţiul şi raptul elitei sociale. Elita face ce trebuie: se amuză; şi ţara face ce trebuie: rabdă!

Dar ţăranul? Pentru el a căzut din mila Domnului iarna grea, cu viscole, cu troieni, cu 15 grade sub zero; pentru el sunt puşcăriile, umezişi întunecoase; pentru el să prepară tutela marilor proprietari cu învoielile, în care intră, pe lîngă douăzeci de rubrici, şi rubrica urzicilor, şi rubrica cocăritului şi rubrica ruşfetului! Nu este de ajuns? Dar elita socială a făcut şi **mat**

LA It Ol'MAME

raneea fu 189,. Itcsun di: Arlacliino, în ziarul *Lu R, lUustree.*

mult pentru el. Nu 1-a răsculat? Nu 1-a răsculat făgăduindu-i pămînt şi domeniile coroanei? Nu 1-a răsculat spunîndu-i că va veni Cuza cu legiuni de cazaci şi cu saci de ruble? Şi apoi nu 1-a ucis? Nu i-a aruncat hoitul vînăt şi decompus în frumosul mormînt săpat în mijlocul cîmpiilor mănoase?

Elita a muncit, a bătut, a ucis, a îngropat, a trimes la puşcărie.

După atîta năduşeală era drept să se odihnească, să petreacă. Şi sfintele sărbători au venit la timp: braţul elitei era ostenit de sabie şi de trăgători; mintea elitei era obosită de discursuri ţinute contra sălbatecului ţăran şi de atîtea sentinţe date contra brutei-ţăran. E grea muncă să faci şi pe răzvrătitorul, şi pe judecătorul, şi pe călăul!

Trebuia să se odihnească elita. Iacă de ce e drept ca elita să se amuze; şi elita să amuză !

2 IANUARIE

Acum doarme cu faţa în sus; sforăie. E palidă, cu părul ciufulit, cu ochii traşi, cu capul înfundat în trei perne de puf moale. Visează. Prin capul ei îi trec valsurile, cotilioanele cu figurile cu perdea şi fără perdea. I se pare că sărută încă condurii de mătase ; parcă strînge în braţe o talie mlădioasă. A băut prea mult; a mîncat prea mult, a danţat prea mult; a jucat pînă la ziuă cărţi. Este elită socială la 2 ianuarie.

Să învîrteşte în patul cald şi moale. I se pare că a auzit o duzină de sticle cu şampanie pocăind. Tresare; să deşteaptă. S-a odihnit!

Bine că s-a deşteptat. Azi e o zi de muncă şi încă de muncă grea. Bine că nu şi-a uitat. Astăzi este 2 ianuarie: începe procesul ţăranilor!

Aşa e; a mai rămas necondamnaţi.

Scoală-te, elită socială mai sunt victime răsculate de tine, mai sunt judecători nedaţi afară, mai sunt păcăleli de tras ţărei: falsul-principe e încă la Paris; d. Carp este tot la externe şi agenţia Havas lucrează încă.

Scoală-te, elită socială şi fă-ţi lista de prescripţie judecătorească, căci Gună Nebunul nu e încă la Mărcuţa !

_ Scoală-te, elită socială, căci salonul unei doamne, ministresa nordului, te aşteaptă cu uşile deschise.'

Scoală-te, elită socială, căci au mai rămas încă mulţi ţărani de trimes la puşcărie !

Nu te speria: mai sunt baluri şi cluburi; munceşte ca şi pînă acum şi vei avea răsplata.

Revoluţia umană a democraţiei nu şi-a atins încă magnificul ţăl sub care vei cădea ca un stîrv putred si pestilenţial.

Deşteaptă-te: eşti încă tare !

NOUL PREŞEDINTE AL CAMEREI

Să-1 salutăm. Se şi cuvine. Să-1 salutăm, dar Intrebîndu-1 ce este şi cine este?

Ce reprezintă d. Costică Grădişteanu, d-sa, noul preşedinte al Camerei? La noi, nu cum vor ciocoiaşii să-1 asemene cu preşedintele Camerei Comunelor din Anglia, reprezintă o majoritate, un partid care guvernează, şi tot el devine, în momentele grave de crize ministeriale, cel mai de căpetenie consilier al m.-s. regelui. Iacă de ce suntem datori să-1 întrebăm cine este şi ce este?

Dacă preşedintele Camerei ar fi numai un om care trage clopoţelul şi care culege şi înnumără voturile, care dă şi ridică cuvîntul, care ţine numai ordinea discuţiei, în acest caz pur şi simplu ar trebui să-i zicem: „Să trăieşti, noul stăpîn al clopoţelului din Dealul Mitropoliei!"

Atît ar fi şi delicat şi destul.

Dar cînd preşedintele Camerei reprezintă, actual, o întreagă situaţie politică şi, potenţial, rezolvirea crizelor grave ale ţărei, suntem datori să vedem ce reprezintă el în sineşi, iar nu ce l-au însărcinat să reprezinte o majoritate capriţioasă.

Din puntul de vedere al cunoştinţelor literare, istorice şi ştiinţifice, noul preşedinte al Camerei, dacă ar fi fost ales preşedinte al Divanului ad-hoc şi daca noi am fi pe acele vremuri de tristă amintire cînd a şti carte însemna a şti numai gramatica grecească şi

a nu bănui că există şi una românească, în această ipoteză n-am avea nimic de zis contra d-lui Costică Grădişteanu, afară numai de: „Să trăiţi, boieri dv. şi să vă ţie Domnul D-zeu cu bine si sănătate ca să puteţi ridica la cinste mare şi pe coconii d-voastră !".

Dar astăzi, cînd ţara este plină de clase primare, de seminarii, de gimnazii şi de licee, cînd ţara are facultăţi de medicină, de drept, de teologie, de filozofie, de litere, de ştiinţe fizice şi matematice, başca de şcolile superioare de ştiinţe aplicate, ţara ştiind că noul preşedinte este *agramatos* în toată puterea cuvîntului, are mare cuvînt să se mire de drepturile la preşedenţie ale d-lui C. Grădişteanu din puntul de vedere cultural.

Dar poate că noul preşedinte al Camerei, neavînd carte şi avînd parte, va fi avînd vrun talent oarecare. El, dl. C. Grădişteanu este un orator cu darul dumnezeiesc d-a vorbi, mîndruşi atrăgător, după bunul-simţ dacă nu după carte? Nu. Are condei şi podoabile condeiului? Nu. Să fie om subţire la cuvînt, adică să le întoarcă cu fineţe pe cele diplomaticeşti? Nu. Să fim drepţi, mai bine decît dl. C. Grădişteanu vorbeşte şi dl. Lascar Catargiu şi dl. Crisenghi, căci aceştia tot spun cîte ceva, dar noul preşedinte al Camerei ba. Mai condeiaş decît dl. C. Grădişteanu este şi dl. C. Nucşoreanu, căci acesta tot s-a văzut făcînd o interpelare în scris, dar noul preşedinte al Camerei ba. Mai diplomat decît dl. C. Grădişteanu este pînă şi dl. Pacu, pacostea Galaţilor, căci acesta barim a căutat într-un discurs, lung şi prost, să-şi atragă simpatiile clerului de jos, iar noul preşedinte al Camerei n-a scris niciodată nimic, afară de răvăşelile de moşie, n-a vorbit niciodată nimic afară de conversaţiile particulare şi n-a făcut niciodată nimic afară de obicinuitele treburi ale omului pe pămîntul acesta.

Iacă de ce ţara se va mira şi mai mult, din puntul de vedere al darurilor dumnezeieşti, de drepturile d-lui C. Grădişteanu d-a prezida parlamentul.

Dar poate că noul preşedinte al Camerei are prestigiul unui trecut politic pe drept sau pe nedrept. Nici atît. Tot trecutul său politic se rezumă în a îmbrăca un frac, în a-şi atîrna de gît o decoraţie şi a se duce la vreo paradă in faimoasa formulă *â la* Prodănescu: *„la serviciul copetent ca să se rezolve după precedent',* pe care o punea pe toate hîrtiile ca ministru de finanţe în 1870 şi într-o faimoasă telegramă scrisă se zice de altul, în care certa pe m.-sa regele că nu s-a ţinut de cuvînt în alegeri.

Numai atît? Da, numai atît.

Iacă de ce ţara, şi din puntul de vedere al trecutului politic, se va mira de marea onoare pe care o majoritate, capriţioasă şi încolţită, i-a trîntit-o în cap d-lui C. Grădişteanu.

Dar, în sfîrşit, trebuie să aibă ceva noul preşedinte al Camerei.

Are.

E boier; are un nume pe cari l-au purtat boieri de prima mînă, din protipendadă, cum se zicea p-atunci.

Şi mai are bani, de care se bucură unii onorabili alegători din Rîmnicul-Sărat în timpul alegerilor. Lucru pe care 1-a afirmat chiar ministrul Ghermani.

Şi mai are un castel, cu turn medieval şi cu ruine imitate, pe moşia Sihlele.

în vîrful turnului , cînd boierul este la moşie, fîlfîie drapelul naţional.

Mă rog, ca la vodă, cum zic ţăranii de pe acolo.

Iacă ce are.

Mare onoare s-a făcut parlamentului şi ţărei!

Salutăm pe noul preşedinte al Camerei.

Era nouă începe.

NAUFRAGIUL LUI CARP

înainte de a fi ajuns d. Carp ministru omnipotent între nulitățile care îl înconjoară, toată lumea vedea în el un maniac, un om menit a vorbi mare și a lucra mic, iar junimiștii, privindu-1 lungit pe canapelele de la Cameră și salutînd cu numele de „gogoman" pe cei mai mulți dintre cei cari îl deranjau căutînd să vorbească cu el, își ziceau cu durere: păcat 1 ne-am înșelat! el nu e decît un înfumurat cu atît mai ridicul cu cît crede pe toți ridiculi, cu atît mai deșert cu cît crede pe toți inferiori sieși.

Așa vorbeau chiar junimiștii. Dar toate s-au schimbat pentru aceiași junimiști de cînd Carp a ajuns ministru omnipotent între nulitățile ce îl înconjoară. Nici mai mult, nici mai puțin, ei văd azi în el un om de stat, un adevărat om de stat, „un om menit —declamă ei — să ridice țara din mizeria in care a aruncat-o regimul colectivist".

Bărbații cunoscători în ale politicei nu și-au schimbat vederile despre d. Carp ; ei au gîndit despre d. Carp întotdauna același lucru, căci ei au văzut în el *omul,* iar nu ministrul îmbrobodit în nimbul puterei, nu mîna dătătoare de daruri și favoruri.

Ei au văzut în d. Carp un om leneș, înfumurat peste seamă, orbit de închipuirea că natura și-a dat o încordare specială spre a-1 zidi, un om care a dus minciuna pînă la virtuozitate, un om care crede că pentru a alcătui o lege sătenească ori administrativă ori judecătorească, în fine, că pentru a „face o reformă" nu are nevoie de adînca cunoștință a păsurilor și trebuințelor țărei căreia îi plăsmuiește acea reformă, ci e destul un secretar căruia d. Carp să-i dicteze toate fericirile neamului românesc, stînd cu ochii în tavan și răsturnat pe vro canapea din vrun minister ori din vrun otel de la Sinaia.

Și cine 1-a văzut așa realitatea a văzut; și cine 1-a cunoscut astfel în adevăr 1-a cunoscut: leneș, înfumurat, îngîmfat și mai presus de toate mincinos... mincinos ca orice leneș, care trebuie să se dea drept om cu mare putere de muncă.

Dar minciuna nu izbutește în veci, ea e sortit sase înfunde odată, iar minciunile carpiste, cît de meșteșugite au fost ele pînă acum, spre marea amărăciune a ministrului-suflet al junimiștilor, s-au înfundat deja de mai multe ori.

Carp se află azi într-un adevărat naufragiu.

închipuiți-vă un marinar care n-a știut niciodată a cîrmui, dar, înfumurat și mincinos, fără a cunoaște întinsele căi ale mărilor, strigă: „Suiți-vă în vasul meu și aveți încredere. Știu a cîrmui și cunosc căile mărilor". Ce se întîmplă? Oamenii necunoscători și lesne credincioși să suie în vasul mincinosului și se avîntă pe mare.

Dar minciuna nu izbutește în veci, ea e sortit să se înfunde odată.

Vasul e bătut de vînturi și, nefiind la cîrmă o mînă sigură și experimentată, el e izbit de toate stîncile și aruncat pe alte căi decît acelea pe care voiseră să umble acei ce se urcaseră în vasul căpitanului mincinos. Atunci acesta, ca să-și scape pielea, începe a arunca peste bord lucrurile naivilor cari l-au însoțit, și la urmă, cînd pericolul crește și amenință din ce în ce mai mult, el aruncă peste bord chiar pe însoțitorii săi.

Nu vi se pare că vedeți pe mincinosul cîrmuitor P.P. Carp, care a aruncat din vasul său ministerial peste bord toate făgăduielele sale late și umflate, care

r

a aruncat şi pe cîţiva colegi, unii din minister si alţii aliaţi, numai şi numai ca să se mai tie cîtva pluta pe unda nevoilor?

In curînd însă naufragiul lui Carp va fi complect; în calea lui e o stîncă rîpoasă, stînca conservatoare, şi, în sfîrşit, chiar de o va înconjura pe aceasta, în zare se vede o altă stîncă pe care nu o va trece.

D. PANU

Sunt diferite feluri de manii şi de monomanii: unii cred că sunt împăraţi şi vorbesc cu oamenii cu tonul poruncitor cu care cred ei că vorbesc împăraţii; alţii cred că sunt însărcinaţi să distribuie diplome de capacitate sau de cinste; alţii cred că au darul de a seduce, cum era bietul Chimiţă etc, etc.

D. Panu suferă de mania de a crede că cu un rînd din ziarul său omoară un partid, răstoarnă un guvern, dă jos pe împăraţi de pe tronuri.

Şi, crezînd cu toată sinceritatea în puterea magică a gazetei sale, scrie ca şi cum ar fi chemat de providenţă să distribuie măririle pămînteşti şi să le ia înapoi.

Aşa, mai ieri, spunea guvernanţilor: „Dacă faceţi aşa, apoi am să mă supăr şi cînd m-oi supăra apoi am să scriu cu violenţă contra voastră!" sau mai bine: „Băgaţi de seamă că este destul să scriu violent pentru ca să dispăreţi de pe suprafaţa pămîntului."

Acest maniac ne zicea mai ieri: „V-am lăsat cîtăva vreme în pace, dar dacă vă alegeţi la Dîmboviţa apoi am să scriu violent contra voastră şi atunci intraţi în fundul pămîntului."

Mania este persistentă ; furiele se îndreptează contra tuturor; nimeni n-a fost şi nu e cruţat; ea se manifestă în fiecare moment, amestecată cu fel de fel de sentimente, precum generozitatea, ca în cazul nostru, ameninţarea, ca în cazul actualului guvern, ura, ca în lupta ce a susţinut atîta vreme cu *Epoca*.

Mania are Într-Insa ceva din grandomanie. El împarte partidele după considerații particulare ale sale; le împreună după fantazia sa ; le desparte după aceeaşi normă; le distruge, le reformează, le rcînviază, le prezice faptele ce au să facă în viitor, arată cum au să fie combătute, cum au să cadă din nou etc. etc. Istoria veacurilor viitoare o are în buzunar. Şi prin toate acestea el vrea să dovedească că toate partidele nu mai sunt bune la nimic şi că trebuie să dispară înaintea partidului său, a partidului radical!

Panu prim-ministru, aceasta este boala sa.

înălțimea vertiginoasă la care îl suie iluziile pe Panu are sâ-1 facă să moară din neputința de a mai respira.

El nu mai trăieşte pe pămînt. *Regularea orelor In transporturile cu carul* este expresiunea cea mai de pe urmă a manifestațiunei geniului său reformator, care îi dă dreptul să crează la o superioritate intelectuală care nu admite posibilitatea unei discuțiuni, necum a unei contestațiuni.

Poate să-i spuie toată lumea orice o vrea; Panu surîde, trece înainte şi-şi zice: dacă aceştia trăiesc, dacă soarele străluce, dacă nu e un cataclism în univers, este că aşa vroi eu !

Prea bine, dar în piață se află un popă nebun care vinde topoare rupte. Nu ştim dacă popa seamănă cu d. Panu, dar ni se pare că şi d-sa vinde topoare rupte ca şi popa.

TURNURILE ÎN PARLAMENT

E vorba despre curioasele doamne cari au năvălit în parlament ieri şi alaltăieri. Au venit atît de multe, încît Camera se transformase într-un adevărat bal cu măşti şi fără măşti. Tribuna ziariştilor a fost luată cu asalt de turnurile învoalte şi pălăriile împăunate. Ziariştii trebuiau să ieie note pe genuchi.

Doamnele veniseră la petrecere. Ba mai mult, unele doamne să zice că au aplaudat pe furiosul N. Blaremberg, care spuma în discursul său fără cap şi coadă. Le plăceau unor doamne acest vîrtej de gunoaie, acest torent de murdării, acest Don QuijoteȚjrin a cărui barbă rară ca un darac ştirb îi vezi gîtul slab cu o beregată ascuțită.

Ba şi mai mult, după asigurarea ziarului francez, înscris în conturile secției III din Rusia, dacă aceste doamne ar fi votat, guvernul lui I.C. Brătianu ar fi fost dat în judecată.

E necuviincios sa lupți cu femeile, dar ți-e permis să te bați cu amazoanele.

Şi foarte probabil că unele din aceste doamne sunt mai mult amazoane decît femei. Din momentul ce au trecut de partea d-lui Blaremberg şi Pavelache Brătăşeanu cel fără mustăți, desigur că sunt amazoane, vrăjmaşe declarate contra sexului bărbătesc.

Desigur că sunt amazoane din momentul ce şi-au părăsit tihna căminului pentru a se amesteca într-un război

înverşunat, poate în cel mai înverşunat război parlamentar.

Şi cu amazoanele ţi-e permis să te lupţi, ba încă trebuie să te ţii bine. Să ne preparăm de luptă ; în curînd amazoanele vor cere dreptul de a vota şi de a reprezenta ţara în parlament, Ce turnură va lua parlamentul? Care turnură, cari turnuri?

V Ind. roum. este în stare să convingă pe belonele româneşti că trebuie să intre în parlament. Acest ziar a convins pe multe de multe, pe un preţ de nimic, pe 15 baninumărul şi pe vreocîtevahîrtiiredactorului-femeiesc, femeiesc în tot înţelesul cuvîntufui.

Pe unele amazoane le-a convins că sunt „cireşi de mai", pe altele „boboci de trandafiri", pe altele „iluzii purpurii", pe altele „Venere de Milo", pe altele „crini mlădioşi", pe altele „aurore", pe altele „pschut", pe altele „v'lan" şi, în sfîrşit, pe multe le-a convins de multe şi pe nici una de un singur lucru.

Şi redactorul femeiesc de la *Vină. rom.* este atît de delicat şi de inofensiv, atît de primitor de daruri şi de darnic ! Unora le dă tinereţe la 50 de ani; celor groase le dă talii mlădioase ca o nuia de alun; celor nu ştiu cum le dă frumuseţe; unora le dă sprincene; altora le dă farmec; altora le dă priviri răpitoare; în sfîrşit, acest zeu blînd şi inofensiv le dă cîte Jupiter le-a refuzat. In schimb zeul ia bacşişuri, în plicuri albe, din punguliţe de zale de argint şi de aur.

Dacă un englez (cum sunt englezii curioşi) ar lua articolele acestei peruci linse şi ar voi ca după ele să admire şi el ce a admirat peruca linsă, e drept că numai englezul ar înţelege ce profuzie de daruri a făcut peruca linsă.

Toate bune; pînă aci calea-valea; peruca linsă pune în practică faimosul adagiu: *do ut des;* dar cînd se încearcă a le da ce ele nu pot avea, dreptul de vot, să ridică întrebarea: dar amazoanele vor putea să-i dea şi ele ceea ce el nu poate avea?

Sau, la cererea lui, amazoanele îi vor răspunde:

- *Quod non liabes, Apollo, nec nos habemus. Non possumus, beati posidentes!*

în acest caz, peruca linsă va mai da amazoanelor drentul de vot in chestii ministeriale?

Noi nu credem. Inoricecaztrebuiesăfimpreparat» de război. Amazoanele au pornit contra noastră, parasindu si furca şi rodanul. Să ne preparam de război dacă voim pacea.

DUMITRU BRĂTIANU

Un om pierdut, un suflet condamnat. Pierdut pentru el, pierdut pentru țară, pierdut pentru cea mai superficială morală publică. O ființă condamnată de ai săi, de liberali în genere, de unii ciocoi, de conştiința sa proprie. O umbră vagabondă cu mustăți albe. Un bătrîn care n-a rezistat nici anilor, nici ambiției puerile. Un fenomen social monstruos. O ruşine inconştientă. O conştiință ruşinoasă. O dureroasă insultă a naturei. Un Cain mai mult neghiob decît criminal, de amintirea căruia urmaşii săi se vor scutura, se vor lepăda. O imensă pată în splendidul soare al Brătienilor.

Iacă cine este Dumitru Brătianu.

Să-1 iertăm şi să-lplîngem ; el este un om înmormîntat de viu; el este exemplul cel mai extraordinar al unui liberal care scuipă peste marele său trecut; el este dovada cea mai elocinte că un om mare trebuie să se împuşte atunci cînd creierul îi sare din loc.

El este argumentul cel mai puternic pentru J..T. Rousseau, care susține suicidul ca culmea liberfăței umane.

Să-1 iertăm şi să-1 plingem.

Acest om a întins mîna lui Catargiu; acest om a făcut cu ceilalți pe 14 şi 15 martie; acest om a acuzat imediat pe conservatori de trădare; acest om acum, imediat, va întinde mîna din nou conservatorilor; acest om este gata să intre în ministerul acelor cari luptă contra țărei cu duşmanul rasei noastre, cari au

luptat pentru privilegii şi pentru castă, cari au sfîşiat libertățile, cari au bătut pe alegători cu baioneta, cu glonțul şi cu ghiuleaua de tun ; acest om, împins de ura care pierde si de gelozia care acoperă cu oprobriu nemaiavînd nici friu, nici libertate, a votat contra fratelui său. A votat contra aceluia care ne-a dat creditul public, care ne-a dat drumurile de fier, care a născut în țară industria națională, care a dezvoltat comerțul, care a însutit şcolile, care a dat țării gloria armelor şi independența, care a pus cu o mină încercată do victorii coroana de oțel pe fruntea regelui nostru şi a dinastiei lui.

Să-1 iertăm şi să-1 plîngcm.

El s-a făcut călăul fratelui său, călăul aceluia care va rămînea vecinie onoarea Brătienilor şi gloria neamului românesc.

Legea pozitivă, ca respect pentru morala banală şi evidentă, pentru ca să nu revolte pină şi simțimintul de revoltă al criminalilor ordinari, a scutit pe rudile de sus şi de jos ca să depuie unile contra eelorla'fe, a scutit pe bărbat şi muiere ca să depuie unul contra altuia şi a scutit pe frați şi surori ca să depuie unii contra altora.

Da, legiuitorul, care a avut in vedere cea mai brutală morală publică, a ținut să scutească omenirea de buni, de tați, de bărbați , de muiere, de surori şi de frați denaturați.

Legiuitorul şi-a zis: mai bine să piară o clipă adevărul decît să-1 descoper înjosind simbolul umanităfei.

Dar aici cazul este şi mai monstruos.

Dumitru Brătianu, neputind depune nimic contra lui Ion Brătianu, s-a transformat in judecătorul lui, în călăul lui.

Bietul Dumitru Brătianu nu numai că s-a coborit mai jos decît a putut prevedea indulgența legiuitorului, dar mai mult, mai mult, mai mult.

Dumitru Brătianu, acum cînd e cu un picior în mormint, a făcut ceea ce escrocii n-ar fi făcut, ceea ce bandiții n-ar l'i făcut, ceea ce ucigaşii n-ar fi făcut.

A primit ceea ce escrocii, tîlharii şi ucigaşii n-ar fi primit niciodată: s-a făcut, el, bătrînul nimicit, acuzatorul păcătos al marelui său frate.

Ce analiză de conştiinţă să facem? Cine ar avea puterea de suflet pentru ca să caracterizeze ignominia unui frate denaturat? Cine ar avea curajul ca să puie pe hirtie acel cuvînt care ar caracteriza întreaga fiinţă a unui frate denaturat şi nenorocit?

Da, în adevăr, cine a înţeles problema sufletească a lui Dumitru Brătianu şi nu s-a cutremurat? Cine a înţeles murdăria în care s-a mocirlit şi nu i s-a zbîrlit părul in cap? Cine a înţeles complexul de factori imorali cari au trebuit să întinză de conştiinţa lui, ca dintr-un hoit descompus, pentru ca să-1 hotărască la ceea ce numai borfaşii şi vînduţii din Cameră s-au hotărît.

Şi nu uitaţi, nu uitaţi, pentru dreptatea pe care o datorim celor din urmă păcătoşi, că un Popovici-Răcăciune şi un Blaremberg-cocotă nu **a** fost nici amicul libertăţilor, nici amicul ţărei, nici fratele bun, de tată şi de mumă, al lui Ion Brătianu.

Nu uitaţi nici că cel dat în judecată a făcut mărirea şi gloria patriei lui, nici că cel care îl judecă, Dumitru Brătianu, este fratele lui şi liberalul aruncat cu patimă ruşinoasă în braţele reacţiunei.

Iacă cine este Dumitru Brătianu.

Sărmanul, iertaţi-1, iertaţi-1 şi piîngeţi-1: el n-a fost totdeauna tot aşa. Să fim drepţi; acest denaturat a fost odată un om mare. Iacă ce este şi oribil, şi de necrezut.

Voi cari aveţi copii spuneţi copiilor:

— Să vă ferească Dumnezeu de a ajunge beţivi, cartofori, tîlhari şi mai ales în halul de frăţie şi de omenie al lui Dumitru Brătianu !

Ni s-a zis că tăcem in privinţa lui Dumitru Brătianu. Unele ziare ne-au acuzat chiar.

Era o reticenţă sufletească. Avem o patrie, avem un şef.

Adorăm şi pe una şi pe celalt.

Şi cel care **a** dat exemplul celei mai mari imoralităţi este, din nenorocire, fratele şefului nostru.

Ne-au forţat. Am vorbit. Regretăm, dar trebuia să vorbim.

CARP ŞI LAHOVARI

Există în ţara românească un om plin de noroc; şi are atît de mult noroc, încît abia-1 duce in spinare; şi a avut atît de mult noroc, încît astăzi cade şi sufocă sub greutatea multului noroc,

Acest om, căruia Fedru, dacă ar învia din cenuşea sa de veacuri, i-ar zice *„perdilio"*, pierde-vară, a avut o serie lungă de noroace şi din toate se va alege cu o cădere ruşinoasă.

Cînd s-a născut, a avut noroc să se nască într-o frumoasă stare şi de aceea el a zis lui Caragiale: „Poţi să scrii la *Voinţa naţională,* căci pînă nu vei avea un venit de 40.000 lei pe an nu poţi face politică independenta".

Cînd s-a întors din streinătate, a avut noroc să lucreze într-un cerc de literaţi-diletanţi cărora să le treacă drept maximă: „Eu nu am nici un titlu; nici un om mare n-a avut titlu".

Cînd a tradus rău pe Shakespeare, a avut noroc să nu-1 citească nimeni; d-aci legenda: „Nimeni n-a tradus mai bine pe *Macbeth* ca tinărul Carp".

Cînd a sfîrcuit contra fabulelor academicianului Sion, a jefuit pe d-a întregul pe Lessing, şi-a avut noroc, că pe acele vremuri lumea nu cunoştea pe marele autor al lui *Laocoon;* d-aci legenda: „Nimeni nu si-a dat mai bine seama de ce este o fabulă ca tinărul Carp", în loc d-a se zice: „Decît bucăţi din Lessing, mai bine îl traducea pe d-a întregul".

Cînd a venit chestia Dunărei, a avut noroc d-a fi trimes de guvernul I.C. Brătianu ca reprezentant al țărei la Viena; d-aci legenda: „Carp este om mare, deoarece a fost trimes la Viena în chestia cea mai grea din cîte am avut cu Austria", în loc d-a se zice: „Ion Brătianu. acuzat intr-un mod nedemn că vinde Dunărea, a ales pe un duşman al său ca să vază şi să învețe cu cită pricepere şi cu cît patriotism rezolvă Ion Brăiianu marile probleme naționale".

Cînd s-a întors de la Viena, a avut noroc ca Ion Brătianu să exagereze gentilețea față cu acest om care executase fidel ordinele de ia Bucureşti. Carp a fost ales necontenit de partidul național-liberal. D-aci legenda: ..Ion Brătianu are trebuință de Carp, deci Carp este un om mare", in loc d-a se' zice: „Ion Brătianu a rugat pe partidul liberal să plătească unui om fără colegiu electoral serviciul de supunere şi fidelitate înIr-o chestie națională".

Cînd, în sfîrşit, cele mai mari elogiuri au fost aduse de omul norocos „politicei Ion Brătianu", intr-un fel de gudureală de cîne plecat amestecată cu ifos de om independent, s-a comis o greşeală mare de partidul național-liberal: a voit să întinză o mînă de ajutor şi de alianță cu Carp-Maiorescu. D-aci junimiştii au strigat şi^au trîmbițat că „partidul liberal nu mai merge fără Carp". Iacă o serie de noroace care au dat unui om, numai norocos, aureola de om mare.

Dar cel din urmă noroc care i-a valorat prin saloanele ciocoiaşilor şi ale parveniților titlul de *Le grand homme* in loc de *grandomanie* a fost cel mai mare, cel mai neaşteptat, a fost acela sub care astăzi să cleatănă : a fost venirea la putere, mai potrivit: ridicarea de urechi la putere.

Aci se încheie lunga serie de noroace care a căzut asupra acestui Cezar de carton, asupra acestui om pe cari ai lor îl numesc „şeful" iar unele doamne, junimiste bătrîne, *Le grand homme.*

E la cel din urmă noroc. E la putere. Să-1 vedem la putere. La putere trebuie altceva decît noroc. D-aci încolo, tocmai fiindcă trebuie altceva decît noroc, **începe lunga serie de nenorociri într-un timp atît de scurt: în patru luni.**

Face alegerile aliat cu conservatorii; In Senat, conservatorii, ca şi în Cameră, ii întorc spatele după ce-i declară că guvernul junimist este o uzurpare, în Senat scapă printre picături de votul de blam dat întregului minister. în Senat şi în Cameră un şir de legi cad sau sunt ştirbite. Miniştrii junimişti înghit şi **tac.** *Le grand homme* **se pleacă.**

Cezar amenință cu dizolvarea; conservatorii îi impun să primească în minister pe trei conservatori: doi ciocoi ambițioşi şi un parvenit nebun.

Le grand homme, **care zicea de parvenit că este** o **secătură „de atîtea ori nulă cîte nule urmează după milioanele lui", să pleacă înaintea secăturei** şi **îi suportă nebuniile lui patente.**

Le grand homme, care **zicea** de ciocoiul cu **pîntece mari** şi **cu fața injectată** de sînge **că** este **„un ambițios** vulgar şi **ignorant", să** pleacă înaintea acestei ambiții vulgare.

Şi aci intră bucătarul în scenă. Şi aci Cezar este ucis nu de pumnalul lui Brutus, ci de lingura de cositor a bucătarului.

Le grand homme apăruse in lume ca un Moise, **cobo**rînd **de** pe muntele Sinaei, de la grajdurile castelului Peleş, **cu** tablele sale de legi publicate în *Monitorul Oficial.* El să da drept reformator, el să da drept un socialist de stat, cam ca principele de Bismarck.

Citiți proiectul de lege al noului Moise şi citiți legea vinzărilor in loturi, aşa cum să votează de Cameră sub influența şi direcția „ambițiosului vulgar şi ignorant". Citiți, buni creştini, şi veți vedea ce a rămas din acea lege despre care *Le grand homme* zicea: „Iacă programul meu, iacă dreptul meu de a sta la putere".

Citiți, citiți şi cuvintele „ambițiosului vulgar": *avansurile de stat este o copilărie şi o crimă.*

Şi nu mai rămîne nimic din legea lui şi tace, şi aude cu urechile lui că „ambițiosul vulgar" declară in mijlocul Camerei că primul proiect este o copilărie şi o crimă, şi tace şi să pleacă.

în acest caz avem dreptate să zicem că ..Moise reformatorul" n-a fost decît „.Moise chelnărul", iar că Cezar n-a fost decît cățelușul Cezar care linge mina bucătarului. Chestie de os și' de oase.

Și aci să încheie fabula *Cezar și bucătarul*.

Și dintr-aceasta noi învățăm că numai norocul nu este de ajuns.

MIC ŞI NEBUN

Negăsind o frază sub condei, neprinzînd un period luminos în discursuri, nelăsind în urmă un fapt însemnat sau o reformă pe unde a trecut, meschin, avar, crud, fără nume şi fără onoare, el este mic, torturat de toate apucăturile şi patimile oamenilor mici. Lacom, nedrept şi fudul, mincinos, linguşitor şi arogant, după cum stă față-n față cu un puternic sau cu un nenorocit, murdar şi grosolan la cuvînt, ignorant ca o vită de jug şi viclean ca o vulpe spurcată la găini, fără sentimentul frumosului şi al adevărului, fără pornire religioasă şi fără dragoste de patrie, el este om mic, orator mic, politician mic, avocat mic, ministru mic, cinic mic şi vițios mic.

El n-a fost să fie nici om zărit, nu mai e vorba de om mare. Dar la dînsul chiar vițiile au caracterul de vitii mici, rămînînd însă cu caracterul responsabilităților mari. Vitii mici nu exclude mărimea delictelor şi a crimelor. Nu, de loc. Lumea îl acuză de răpiri colosale şi de crime... în toată puterea cuvîntului. Nu glorificăm vițiile, dar sunt vitii cu un caracter mai cavaleresc, mai elocinte, mai genial, şi sunt vitii de borfaşi, de ticălos, de secătură, de brută şi de neom. Aşa sunt vițiile şi păcatele, aşa sunt apucăturile şi instinctele acestui individ milionar, arendaş, proprietar, avocat şi ministru.

Şi cînd am zis „mic şi nebun", facem un pleonasm adăoglnd şi numele lui Gună Vernescu.

Intr-o natură atît de avară, natura a fost avară de orice năzuinţă mare. într-un avar atît de mare, toate trebuiesc să fie mici. Sentimentile şi senzaţiile de rudă, de cetăţean şi de om sunt năbuşite şi distruse de aviditatea banului. Poezia vieţei şi senzualitatea vieţei, ambiţia şi plăcerea, ceea ce face pe om mare şi fericit, ceea ce dă omului nobleţă rasei umane şi idealul menirei lui este zadarnic să le căutaţi în avarul care a hrăpit bucuria familiei sale şi a împilat şi jecmănit atîtea mii de ţărani de pe domeniile sale. Dacă l-aţi scutura de creştet n-ar pica din el decît avariţia lividă şi obrăznicia murdară.

Dacă am crede în metempsihoză, această fiinţă, cu formă de om, pînă să ajungă adevărat om ar trebui să treacă, începînd de la verme, prin toate formele animalităţei în lungul şir a mii de secole, şi, ajuns odată la forma unei maimuţe murdare şi urlătoare, acolo zeii să-1 ţintuiască sute de generaţii pînă să-1 ridice la demnitatea de om.

Şi iată cine îndrăzneşte în şedinţa Camerei de alaltăieri să fie arogant şi obraznic, să insulte şi să batjocorească pe Mihail Kogălniceanu.

Da, acest om a izbit în Mihail Kogălniceanu şi victima, primind loviturile lui, avea aspectul unui leu îmbătrînit de muncă şi de ani. Kogălniceanu are părţi vulnerabile; a greşit în viaţa lui de om de stat şi de reformator; Kogălniceanu spune singur: „Am greşit !" Şi în acest strigăt al conştiinţei vezi un *om mare* şi un regret demn d-o asemenea inteligenţă vastă. Cu Kogălniceanu au luptat Barbu Catargiu, Ion Brătianu, C. A. Rosetti, Eugeniu Stătescu, Dumitru Sturdza, principele Dumitru Ghica, N. Ionescu şi alţi puternici în apropiere cu ei dacă nu în rînduri'le lor. Şi dacă Kogălniceanu pica pentru o clipă avea o mulţumire: luptase cu oameni mari de stat, cu publicişti mari, cu mari demnitari şi cu oratori de frunte. Şi dacă Kogălniceanu era învins, se ducea acasă pentru ca a doua zi să înceapă o nouă luptă eroică.

Dar acum ce poate să facă Kogălniceanu cînd este insultat şi tîrît în noroi de Gună Vernescu? Cu cine să lupte acest om mare pentru ca sa-şi aştearnă pe hîrtie-pana nervoasă şi energică? în cine să izbească pentru ca să-şi desfăşoare fulgerele frazelor sale arzătoare? Cine 1-a îngenucheat pentru ca să se ridice de jos, ca un atlet îmbătrînit, în luptele asupra cărora ţintesc ochii tuturor românilor? Cine 1-a dărîmat şi contra cui să se ridice acest erou al parlamentarismului?

Leul nu poate rage cînd e pişcat de un şoarice; şi leul se scutură cu oroare şi pleacă cu dispreţ cînd pe coama lui sare o broască rîioasă.

Ce-ar fi făcut Bayard dacă un vizitiu l-ar fi plesnit peste faţă cu biciul? Lovitura primită n-ar fi micşorat pe erou, minia lui Bayard, dacă i-ar fi scos paloşul din teacă, ar fi micşorat vitejia lui fără pată.

Forţa nu se insultă de neputinţă. Vestitul atlet Milone de la Crofona, dacă scuipat de un rahitic şi-ar fi încordat muşchii pentru a strivi pe nemernic, şi-ar fi înjosit mîndria trupului lui.

Era de datoria Camerei pentru ca să oprească pe acel pigmeu de pe banca ministerială ca să nu insulte şi să nu arunce cu noroi în Mihail Kogălniceanu. Cînd un Gună Vernescu trimete la doctori pe Mihail Kogălniceanu sau îi aruncă cuvinte ca „bătrîn neputincios şi îmbătrînit în patimă", Mihail Kogălniceanu trebuie să tacă, trebuie să aştepte ca să fie răzbunat de pudoarea Camerei, iar nu de forţele sale colosale în raport cu ale omului *mic -şi nebun.*

Dar această Cameră nu are pudoare. Ea e demnă de miniştri ca Gună Vernescu, şi Kogălniceanu, aruncîndu-şi' ochii pe banca ministerială, nu are cu cine să se măsoare piept la piept fără să se înjosească. El va fi răzbunat de forţa lucrurilor: omul cel mic este şi nebun, în curînd cînd Kogălniceanu va întreba: „unde e acel pigmeu", i se va răspunde: „la casa de sănătate".

Şi omul care a batjocorit justiţia ţărei şi şi-a întins balele peste cei mai mari fii ai ei va suferi de o nebunie mică şi murdară.

E cu neputinţă ca nebunia lui să nu se asemene cu inconştiinţa copiilor din faşe.

A trăit avar şi hrăpitor; va muri mic şi nebun.

PERSONALITĂŢI EMINENTE

Junimiştii nu vor să priceapă că este ridicul să se califice ei înşişi de oameni şi mai cu seamă de personalităţi eminente.

Oameni eminenţi, personalităţi eminente! Uitaţi-vă la noi, zic ei prin organul lor oficial, priviţi-ne bine şi ce personalităţi eminente suntem! Vedeţi, prin urmare, ce crimă comit cei ce ne combat!

Este inerent naturei junimiste să se laude şi să facă gălăgie în jurul goliciunei. Fanfaronada şi bătaia cu toiagul în apă le-a fost mijlocul de propagandă; astfel au atras privirile unora; astfel au fixat un moment atenţia celor ce nu-i cunoşteau, asupra lor.

Cum nu văd aceste eminente personalităţi că pînă în ziua venirei lor la putere nimeni nu ştia că există în ţara românească o personalitate politică eminentă, care să se numească A. Ştirbei? Cine auzise de eminenta personalitate politică care se numeşte Al. Marghiloman? Eminentă personalitate politică să fi fost d. Menelas Ghermani? Spuneţi, oameni buni, spuneţi ce acte politice însemnate au făcut aceşti domni ca să merite calificarea de personalităţi eminente?

Că d. Al. Ştirbei să fi fost un bun părinte de familie, un bun îngrijitor al averei ce i-a rămas de la răposatul său părinte, se poate; putem încă să zicem că aşa este; dar de aci pînă la personalitate politică eminentă e ca de la cer pînă la pămînt. Că d. Al. Marghiloman să fi fost un bun şcolar şi un avocat mediocru înainte de a ajunge ministru, o spunem şi noi; dar de aci pînă la o personalitate eminentă mai e o distanţă şi încă bună.

Că d. Menelas Ghermani să fi fost un negustor cinstit nu încape îndoială; dar de aci pînă la personalitate eminentă politică îi rămînea, dacă nu altceva, cel puţin ocaziunea de a străluci pe terenul politic.

Activul politic al acestor domni se încheie dar prin bun părinte de familie, bun şcolar, negustor cinstit.

Să trecem acum la ceilalţi.

Să încep cu prezidentul Consiliului de Miniştri. D. T. Rosetti n-a obţinut pe terenul politic decît porecla de Toderiţă Minciună. Atît şi nimic mai mult n-a ajuns popular relativ la această eminentă personalitate politică. Este adevărat că a mai fost o dată ministru al lucrărilor publice, sau, cum zicea d-sa, al ticăloşiilor publice, şi o zicea cu foarte mare dreptate, căci d-sa este ministrul care a adus în Cameră afacerea Crawley, afacere atît de scîrboasă şi într-o Cameră atît de venală, încît d. I. Lahovari a strigat că Camera este un *sultanmezat.*

Cu acest trecut, da, are dreptul de a zice că este o eminentă personalitate.

D. Carp este acel tînăr care credea că va putea pacifica Europa. Pretenţiunea era mare, avea însă ceva grandios într-însa; putea constitui visul unei personalităţi eminente, dar era absurdă, era nebunatecă, era copilărească; a făcut pe toţi să rîză şi a caracterizat d-atunci politica junimistă.

Ar fi crezut cineva că de atunci şi pînă azi d. Carp s-a mai copt la minte. Era şi vreme să se coacă, căci au trecut 20 de ani peste el. Aceşti 20 de ani l-au chelit, dar l-au lăsat tot copil cum era. Cînd a avut norocul să fie chemat în capul afacerilor publice, a venit numaidecît cu două proiecte asupra vînzărei bunurilor statului şi asupra tocmelilor agricole. Ce gălăgie asurzitoare a făcut cu ele, ştiu toţi. Le-a publicat în *Monitorul Oficial,* le-a dat drept program al partidului junimist, a zis că este drapelul şi raţiunea junimiştilor de a sta la putere. Ce a ieşit din ele, ştie iarăşi toată lumea. Al. Lahovari a făcut un alt proiect de vînzare a bunurilor statului, Gună Vernescu alt proiect al tocmelelor agri-

cole. Al. Lahovari şi Gună Nebunul şi-au bătut joc do pretenţiunile ridicule ale fanfaronului Carp.

D-nii Lahovari şi Mânu sunt doi oameni cari au fost miniştri şi cari, pentru a ajunge din nou miniştri, şi-au renegat credinţele lor politice şi şi-au trădat partidul.

D. Maiorescu este un orator a cărui stea păleşte.

Gună Vernescu este un nebun.

Ce-au făcut aceşti oameni pentru ţara românească? Nimic; îi desfidem să ne spuie ei singuri şi fiecare în parte un fapt mare şi de merit îndeplinit de ei sau de unul din ei.

N-au făcut nimic şi se dă drept eminente personalităţi ! Ce era să fie dacă ar fi făcut un război fericit?

Ceea ce au făcut însă şi ceea ce este învederat că au făcut este că s-au constituit dintr-un guvern de tranziţie într-un guvern ordinar, fără a fi obţinut ratificarea naţiunei asupra programului politic ce i-au înfăţişat. Pentru aceasta au corupt conştiinţele d-lor Mânu şi Lahovari prin portofolii ministeriale.

Au ameţit ţara, care nu mai ştie de azi pe mîine ce se va întîmpla; au falsificat regimul parlamentar, creîndu-şi, prin mijlocul bugetului şi prin favorurile puterei, majorităţi factice şi de ocazie şi au aruncat incertitudinea în spirite prin atacurile ce dau instituţiilor de credit fundate de partidul liberal.

Iacă-le activul şi pasivul, şi spuie orice om imparţial dacă nu este o nebunie din parte-le a se numi personalităţi eminente. Cu chipul acesta, cea mai eminentă personalitate dintre ei este Gună Nebunul!

BANCHETUL „DEMOCRAŢIEI

Ieri am împlinit un an de cînd am intrat în lupta de toate zilele: luptă grea, înverşunată, crîncenă şi fără repaus. Am izbutit fără calcule meschine şi fără temere; nu e organ de publicitate care să nu fi izbit în noi. Dar, în sfîrşit, am susţinut cu convingere şi cu entuziasm ideile partidului nostru, ale partidului naţional liberal.

Am jertfit şi cunoştinţe, şi prieteni, şi amici, şi rude. Am avut în vedere binele obştesc, binele ţărei, iacă de ce nu ne-am sfiit de a arunca adevărurile cele mai crude în obrajii tuturor acelora cari au minţit opiniei publice, au atacat instituţiunile salvatoare ale ţărei şi au zguduit, din prostie sau din rea-credinţă, ordinea stabilită, *Constituţiunea* şi dinastia noastră.

Am izbit convinşi că facem bine, ni s-a răspuns cu copilării; am răzbit în mijlocul duşmanilor, ni s-a răspuns de multe ori cu fuga şi felonia.

Aseară am împlinit un an de cînd luptăm necurmat, fără ca entuziasmul nostru să nu fi rămas acelaşi.

Această luptă cumplită am sărbătorit-o ieri seara în resturantul „Union".

Eram şaptezeci de inşi şi amicii noştri au fost invitaţi pripit; mulţi din ei, cea mai mare parte, n-au avut cunoştinţă despre banchetul *Democraţiei.*

La banchetul *Democraţiei* erau adunaţi şi foşti miniştri, şi profesori, şi literaţi, şi doctori, şi publicişti, şi ziarişti, şi comercianţi, şi industriaşi, şi proprietari.

Pe fețele tuturor era credința şi entuziasmul. Entuziasmul tinerilor se amesteca cu înțelepciunea recunoscută a celor bătrîni.

Banchetul a fost pe deplin izbutit,

Toasturile au fost multe, dar liniştite, ciocinte, sincere şi cu multe, cu foarte multe înțelesuri şi învățăminte.

Să asculți atît de mulți, cari vorbesc aşa de variat, este o plăcere de care nimeni nu se poate lepăda,

De la analiticul, severul şi justul d. D. Sturdza la vehemenții Culoglu şi Delavrancea, de la elocintele Dimitrescu la căldurosul Stoicescu, de la limpedele Aurelian la generosul Orăscu, de la silogisticul Disescu la causticul Orăşanu, de la justul şi convingătorul Nacu la cerbicosul Stolojan, de la atîtea alți bărbați de valoare la toate celelalte valori... iacă un spectacol plăcut, fermecător şi menit a dăscărca entuziasmul în inimile tuturor.

Ordinea a fost perfectă. Banchetul a fost prezidat de d. Orăscu, avînd în dreapta şi in stîngape d. Sturdza şi pe d. Aurelian; toți cîți au vorbit au fost ascultați cu plăcere şi aplaudați cu entuziasm.

S-au atins şi desfăşurat atîtea probleme, s-au ridicat toaste pentru toți oamenii de valoare ai partidului, încît trăsurile generale ale politicei noastre au fost pe deplin expuse de acei cari au vorbit.

Cel dintîi toast a fost ridicat de dl. Sturdza pentru țară şi dinastia ei, pentru m.s. regele nostru.

După şeful statului era rîndul şefului partidului național-liberal; şi s-a închinat în sănătatea lui Ion Brătianu în mijlocul aplauzelor entuziaste.

Apoi au urmat o serie de toaste, al cărora caracter a fost inimi calde şi minți senine.

Au vorbit d-nii:

Sturdza, Dimitrescu, Orăscu, Stoicescu, Delavrancea, Culoglu, Nacu, Romanescu, Moroianu, Aurelian, Disescu, Sihleanu, Bibicescu, Stolojan etc.

Rezumatele toastelor le vom publica mîne, împreună cu scrisoarea d-lui E. Stătescu adresată preşedintelui banchetului.

S-a citit şi următoarea telegramă adresată de la Florica de iubitul nostru şef:

„Redacției jurnalului *Democrația.*

Noi, cei de la'48, nu am avut de şef decît patria, care, întrupată astfel în fiecare din noi, a putut să **ne** ridice la o putere ce şeful, de carne şi de os nu ar fi putut face-o. Cum dar in numele ei şi pentru dinsa vă adunați, inimele tuturor românilor sunt în mijlocul vostru'şi strigă ca şi mine: să trăiți, ca să **faceți** şi mai bine decît noi.

I.C. Brătianu'-.

Pe mîne.

ACADEMIA NOASTRĂ ŞI NEMURITORUL ODOBESCU

I

E vorba de premiile Academiei noastre. E vorba de ce-au produs aceste premii. E vorba de o surprindere ce se prepară Academiei pentru a i se răpi **12.000** de lei. Menținem şi cuvîntul de răpire şi frumoasa sumă de **12.000** de lei. Vom vorbi cu respect față de Academie, fără a ne lăsa impresiilor rele ce a produs în public felul ei de a premia opere mai puțin decît mediocre, şi în acelaşi timp vom vorbi fără patimă de publicistul Odobescu, care se prepară să momească Academia în scop d-a se putea bucura de cele **12.000** de lei, cari stau gata a cădea pe coperta unor opere indiferente şi cari de cîteva ori au alunecat în buzunarul nemuritorilor, cari mor îndată ce au murit şi au încetat d-a ține în mînă un nenorocit şi nenorocos condei.

Din capul locului noi mărturisim, fără intenția d-a izbi vrun academician, că afară de *Cuvinte din bătrâni* nici un academician n-a prezentat la Academie o operă care să merite premiul ei în aşa grad, încît să dea drept acestui înalt şi solemn colegiu ca să o premieze fără să facă pe malițioşii d-a susține că *premiile s-au împărțit în familie.*

Era odată un părinte de familie şi-şi sărbătorea ziua naşterei lui. Avea trei copii şi făcuse trei coroane: una de foaie verde, alta de argint şi cealaltă de aur. Vorba era să le împartă copiilor după meritele lor. La ziua de veselie şi de răsplată se deteră pe față ce bruma

de daruri avea fiecare din copii. Părintele, bun şi milos, luă coroanele şi le împărți astfel: celui mai cu minte îi dete coroana de verdeață, celui mai frumos îi dete coroana do argint, iar celui urît şi nătărău îi dete coroana de aur. Lumea rămase înmărmurită, iar tatăl copiilor şopti mesenilor încet:

- Celui cuminte i-a dat Dumnezeu ceea ce nimeni nu-i poate da, nici lua ; col frumos, cu ceva argint, face tot; iar celui urît şi prost, dacă nu i-aş polei mintea si chipul, rămîne pe drumuri. Nu i-a dat Dumnezeu nimic, dacă nici eu. tatăl lui, nu i-oi da nimic, ajunge să întinată mîna.

Fabula este cel puțin atît de bună încît să dovedească Academiei noastre că premiile ei, de vor fi mici, mijlocii sau mari, cînd le împarte în familie, toată lumea se întreabă: nu cumva cel mai mare premiu al ei 1-a luat cel mai *ciudat* membru al ei?

S-a făcui un rău obicei: Academia premiază pe membrii ei. Să fim respectuoşi cu Academia noastră atît timp cit va merita respectul nostru, chiar dacă ar face greşeli; dar să-i spunem adevărul. Academia noastră a fost cumplit de izbită ; e zadarnic să-şi astupe ea urechile ; dacă n-aude ea, aude țara întreagă ; şi nu e corp prea sus pus pentru ca să nu se discrediteze cînd va fi izbit de vina că lăcomeşte la onoruri şi bani într-un mod nedrept şi pătimaş. Deja, pe drept sau pe nedrept, lumea vorbeşte ; vorbeşte astăzi, mîne va crede, înacesteaz, tinăra noastră Academie va pierde dreptul la încrederea tuturor oamenilor de talent. Şi talentele se vor scîrbi de laurii Academiei, iar demna instituție, prefăcîndu-se dintr-o instanță supremă a meritului şi a entuziasmului într-o gaşcă de uvrieri privilegiați, va înceta de a mai fi o Academie.

Supunem, în principiu, la atenția Academiei următorul adevăr banal: niciodată judecătorii de la aceeaşi instanță nu pot judeca drept pe unul din colegii lor. Sentința lor, dacă ar fi dreaptă, *dacă,* ar fi un scandal de bănuieli, iar dacă ar fi nedreaptă, ar fi o pată şi un suicid de demnitate, pentru care motive si scuze nu s-a inventat încă.

II

Am spus un adevăr in principiu ; să trecem înainte; iacă cîteva fapte, pe cari le supunem la aprecierea Academiei, cu tot respectul cuvenit unei aşa de înalte instituţiuni.

Să luăm două exemple de premiile Academiei. Unui s-a dat, altul s-a refuzat; unul 1-a luat un membru al Academiei, iar cellalt s-a refuzat celui mai de frunte poet de astăzi, care nu este academician. Cel dîntîi era 12 mii lei şi 1-a luat d-1 Alecsandri cu *Despot-Vodă,* iar cel d-al doilea de 4.000 de lei, s-a refuzat lui Vlahuţă, pentru marile frumuseţi coprinse în volumul intitulat *Poezii.*

De *Despot-Vodă,* fără a mai intra într-o critică serioasă, toată lumea zice că nu este o dramă. E altceva, rimat ce e drept, dar este o slăbiciune rimată a ilustrului poet si academician. La Teatrul Naţional n-a rezistat, fa cetire şi mai puţin. Oamenii mari fac şi ei opere mediocre. Alecsandri, care va trăi cît va vrea neamul românesc, nu e pentru dramă. D-lui Maiorescu, prezentîndu-i-se o foiţă critică asupra lui *Despot-Vodă,* a fost nevoit să recunoască că criticul are dreptate, deşi mai tîrziu a încercat să apere drama lui Alecsandri^ vorbind în genere despre Alecsandri, iar nu despre dramă: chestie de avocatură-critică.

Poeziile lui Vlahuţă le cunosc toţi tinerii; şi deşi poeziile lui nu sunt într-o factură populară, totuşi elevii ştiu pe din afară: *Dormi, iubito, La icoană,* 13 *strofe, La vatra rece, Satiră,* în care poetul povăţuieşte pe toţi *preoţii artei* să se retragă în ei şi să nu nădăjduiască nimic de la lume, căci nu vor găsi „cu flori calea semănată". Iacă un poet al căruia vers, uneori antic, alteori endecasilab italienesc, al căruia vers, prin formă, se depărtează absolut de versul popular şi cu toate acestea versurile lui au devenit populare. Acesta este cel mai nalt grad de popularitate şi, după noi, meritul cel mai real: a populariza ceea ce nu e popular, ceea ce nu e decît personal. Nefericiţii oameni de litere şi de talent înţeleg, desigur, acest adevăr.

Şi, cu toate acestea, d. Alecsandri a luat 12 000 de lei si lui Vlahuţă i s-a refuzat cei 4.000 de lei.

Noi vrem să fim drepţi; nu bănuim Academia; ne mulţumim a spune: Academia s-a înşelat şi cu d. Alecsandri, şi cu d. Vlahuţă.

Dar iacă ce s-a zvonit în lume; iacă ce lumea, pripită, crede.

Dl. Alecsandri, glorios şi bogat, a declarat că, dacă i se va decerne marele premiu, va primi onoarea şi va refuza banii. Premiul i s-a dat şi d-sa a primit şi onoarea, şi banii. Dl. Alecsandri are influenţa omului mare şi este, în acelaşi timp, şi academician.

La Vlahuţă... faptele se povestesc altfel. Noi nu le credem, dar le spunem, pentru că Academia ar putea să evite lucruri cari ar atinge demnitatea ei.

înainte d-a se hotărî premiul la care concura Vlahuţă, lumea literară era convinsă că premiul este al lui neapărat. Era prima operă de talent, care se prezintă Academiei de cineva care nu făcea parte din Academie. Ar îi fost o *revanşă* pe care Academia ar fi luat-o contra acelora cari o acuzau că *împarte premiile în familie.* Dl. *Haşdeu* prezenta un raport favorabil, demn, ca critică, de d-sa şi demn, ca laudă, de profundul melancolic al volumului intitulat *Poezii.*

Şi Vlahuţă a căzut.

N-ar fi nimic pentru Academie. Victima va fi mîne gloria noastră. Academiile se pot înşela. Dat iacă ce se mai spune prin lume şi ce au afirmat chiar şi unii academiciani. Un prînz s-a dat la d. Mândrea. După masă, academicianii invitaţi la masă au fost rugaţi ca din partea unor oameni de influenţă să refuze acest premiu d-lui Vlahuţă, drept pedeapsă că scrie în *Revista nouă,* iar nu în *Convorbiri,* unde a şi debutat. Această veste ne-a sosit cu 24 de ore înainte d-a se hotărî Academia. Noi am surîs; am ridicat din umeri şi ne-am grăbit a răspunde răutăciosului zvon: „E cu neputinţă".

A doua zi Vlahuţă a căzut şi lumea literară, fără să vrea, a zis: „Vlahuţă nu e academician".

III

Acum, pentru premiul de 12.000 de lei, o nouă surpriză se prepară Academiei noastre. Noi, cari ţinem la Academie, cu toate greşelele ei ca la o instituţiune nalională, vom indrăzni să-i dezvelim această surpriză ; noi ne facem datoria; credem că şi Academia îşi va face pe a sa.

Dl A. I. Odobescu atacă d-a doua oară premiul Academiei; de astă dată nu cu un volum, ci cu trei. Dl. Odobescu este membru al Academiei.

D-sa şi-a prezentat două *Novele istorice,* singurele opere pur literare, la un premiu; apoi, văzînd că nu c nădejde, şi le-a retras. Acum vine cu trei volume de reproduceri de prin ziare cotidiane şi reviste, unele din lucrări reproduse pentru a zecea oară, în scop de a momi frumoasa sumă de 12.000 de lei.

D-sa a adunat mici cronici istorice, notiţe de prin istoria celorlalte popoare, încercări politice, poezii, satire, suvenire, novele, legende, poveşti, basme, arhiologie, tipuri, documentalism, articole polemice, literare şi politice etc. etc. şi a ajuns la trei volume. Şi-a făcut singur răul pe care editorii îl fac altora, oamenilor mari, după moarte.

A adunat tot ce-a scris şi foarte mulle din ceea ce ar fi fost prea norocoase ca să trăiască, în timpul lor, 24 de ore.

Noi vom fi drepţi, mai mult decît drepţi.

Nu vom insista asupra omului pentru a înţelege operile. Ne vom preface a crede că autorul *Scrierilor literare şi istorice* a murit — să-1 ferească Dumnezeu — şi că a reveni asupra vieţei lui ar fi o banalitate, cel puţin egală cu a acelora cari vor să dovedească că lord Bacon a fost un escroc şi Benvenuto Cellini un ucigaş ordinar.

E vorba de Academie, de un academician şi de marele premiu „Năsturel". Pentru demnitatea Academiei şi pentru pietatea celui din urmă, nu vom vorbi de academician decît atît cît nu îi poate înjosi demnitatea lui: restul va fi numai despre esenţa operilor sale.

IV
TREI VOLUME

Da, trei volume, intitulate *Scrieri literare şi istorice,* a prezentat dl. Odobescu pentru marele premiu „Năsturei". Trei volume scrise de un nemuritor ce e drept ar fi prea mult pentru neînsemnata sumă de 12.000. Un singur volum ar fi de ajuns. Inchipuiţi-vă că dl. Odobescu ar fi luat un subiect fie de critică, fie de istorie, fie de literatură pură şi asupra lui şi-ar fi vărsat tot focul de artist, tot meşteşugul de critic şi toată învăţătura de istoric şi arheolog pentru ca să prezinte Academiei un singur volum, necunoscut pentru cititori, nou pentru colegii săi şi cu un subiect demn de un academician şi mai ales de frumoasa sumă de 12.000 de lei; noi n-am fi zis nici cîrc şi nimeni n-ar fi avut dreptul ca să tînjească pe d. Odobescu pentru aspiraţiunile sale băneşti.

Cînd însă dl. Odobescu vine cu întreaga lui viaţă literară, istorică, arheologică, critică şi artistică, adunată în trei volume, *de la* 1851 *pînă la* 1889, lucrul se schimbă. Aci nu mai avem a face cu o operă publicată în aceşti din urmă patru ani, ci cu o sumedenie de crîmpeie publicate şi răspublicate în timp de 38 de ani. Şi, în principiu, o asemenea premiâre nu intră în intenţia legiuitorului academician care a hotărît modul de a se da marele premiu „Năsturel".

Şi dacă de la principiu te cobori la fapt, poziţia d-lui Odobescu devine şi mai critică. Ba, mai mult, aceste „trei volume" au aerul unei curse întinse cu meşteşug celor 12 mii de lei.

In adevăr, trei volume groase, bine imprimate, cu hîrtie albă şi lustruită, cu coperte fumurii deschise, cuprind materiale de cel puţin două volume şi trei sferturi care n-ar trebui să se puie faţă în faţă cu marele premiu „Năsturel", aceasta şi pentru cinstea Academiei şi pentru aceea a inteligentului lor autor.

O repede înşirare a articolelor din aceste trei volume este de ajuns ca să convingă pe oricine că Academia nu ar trebui să comită greşala d-a fi îndurătoare cu

f

unul din membrii ei numai pe motivul că sunt trei volume elegante şi groase.

Voi. I

Mai nainte de orice analiză, iacă ce cuprind aceste **1.699** de pagine ale d-lui Odobescu:

O *odă României,* în versuri, publicată în *România literară* a d-lui Alecsandri la **1855,** în cari sunt versuri ca acestea:

„Eu vedeam soarta-i *duioasă*
Nălucită **în viitor**
Ş-a mea *inimă voioasă*
Saltă vesel şi uşor".

Două nuvele istorice, Mihnea-Vodă şi *Doamna Chiajna,* publicate în diferite reviste si foite de ziare la 1857, 1860, 1885, 1886 şi prezentate încă o dată Academiei pentru a fi premiate.

Literatură şi arheologie, diferite articole şi impresii, publicate în *Revista română,* 1861 — 1862,' cu studii ca *Cîrlova,* în care esenţa critică a d-lui Odobescu se reduce la: „memoria tînguioasă şi preludările harmonioase ale acestui june poet"; cu articole arheologice ca *Odoare, manuscripte şi cărţi de la Bistriţa,* în care d. Odobescu spune că toate aceste rămăşiţe vechi, dacă le-ar studia cineva cum trebuie, „ar veni să ne dezvâluie o mare parte de secretele traiului casnic, al obiceiurilor şi al gusturilor străbunilor noştri", dar pînă una alta ele nu ne spun nimic; cu studii critice ca *Poeţii Văcăreşti,* în care seriozitatea criticei se preface în curată blagă cînd autorul termină prmtr-o asemănare a lui Iănăchiţă Văcărescu cu Cicerone; cu articole ca *Cîteva ore la Snagov,* un soi de glumă serioasă, care pe lîngă altele multe cuprinde şi o reţetă de bucătărie modernă: *Cum se prepară mai minunai o plătică friptă;* cu dări de seamă despre întruniri culturale, cum este raportul ziaristic despre *Asociaţiunea transilvană,* sesiunea din 1862.

Voi. II

O pleduarie ministerială a d-lui Odobescu despre *Monastirile închinate,* publicată într-o broşurică franceză, pentru care autorul ei era plătit, căci era ministrul instrucţiei publice la **1863.**

Această broşurică este tradusă acum şi începe volumul II.

Un *Raport asupra gimnaziilor şi şcoalelor reale,* prezentat consiliului general de instrucţiune publică în sesiunea din **1865,** raport care discută *programul* şcolar publicat d-atunci în *Monitorul Oficial.*

Extrase din actele oficiale ale comisiunei române pentru Expoziţia universală din Paris la 1857.

Note extrase din catalogul productelor secţiunei române de la Expoziţia universală din Paris, 1867, întocmite si publicate în colaboraţie cu d. Aurelian la 1868.

Extract, tradus *din Comp te-rendu de la sessiondu Congres internaţional* etc. de la Copenhaga, 1869, în care se tămîie d. Odobescu, şi nu ne spune cine 1-a scris, deoarece articolul vorbeşte *despre d. Odobescu.*

Un articolaş despre arheologia prehistoricâ, extras din *Revista ştiinţifică* de la 1872.

Un raport oficial despre rămăşiţele antice ale judeţuluî Dorohoi, raport plătit de Ministerul Instrucţiimei Publice in 1872. D. Odobescu mărturiseşte în acest raport că aceste rămăşiţe *„conţin o enigmă în sinul* /or" şi, in ioc să o dezlege, zice singur: „Eu unul mă dau în lături".

Şi apoi vine tot ce a tipărit Academia, plus o serie de extracte din sumarele Academiei.

Vul. III

Pseudo-Kinegeticos, 200 de pagini şi mai bine, în care autorul badinează despre tot şi despre toate, pictură, muzică, autori antici şi moderni, filologie, vînătoare şi vînători, basme şi glume, scrise toate într-un stil de farsă. Ştim că d-sâ preparase o prefaţă d-lui Cornescu pentru *Manualul vînătorului.* In această prefaţă d-sa îşi bătea joc de vînători. **D.** Cornescu a găsit că gluma, pentru o prefaţă, nu este de bun-gust. **D.** Odobescu, rămîind cu manuscrisul pe masă, a început să-1 întinză şi să-1 lungească pînă a ajuns la un volum, pe care acum îl retipăreşte după **9** ani în *Scrierile literare şi istorice.*

O prefață, tipărită în cartea d-lui G. Dem. Teodorescu *Credințe, datine* etc.

Un basm pentru copii, „localizat",plătit de d. Socec şi publicat la biblioteca ilustrată a d-sale, făcută pentru *cadouri de anul nou,* bineînțeles pentru copii; publicat în 1875.

O poveste pentru copii, „localizată", plătită şi publicată de d. Socec in aceeaşi bibliotecă şi în acelaşi an.

O prefață pentru *colecția de. poezii vechi,* publicată în 1878.

Zece basme mitologice, „prelucrate" după G.W.Cox.

O altă prefață pentru *Ispirescu.*

O altă prefață pentru *Istoria românilor subt Mihai Viteazul* de N. Bălcescu.

Mai multe articole de gazetărie, plătite de C.A. Rosetti şi publicate în *Românul.*

Două conferințe, publicate de mai multe ori, şi *Pia Desideria,* pioasă ce e drept, căci este vorba despre nesfîrşita şi nemuritoarea *Cloşcă cu pui,* pentru care statul pînă astăzi a cheltuit, cu ea şi cu dl. Odobescu, mai mult decît îi plăteşte pielea ei de aur cu pietre scumpe, cari n-au fost tocmai bine înfipte în alveolele lor.

V

Acum mai e cineva care s-ar mira de unde a scos dl. Odobescu 1.699 de pagine? Dar acum, înainte de orice încercare critică, se ridică o întrebare: „Şade bine unui academician să vie cu asemenea lucrări înaintea Academiei pentru a-i solicita premiul, marele premiu „Năsturel"?

Întrebarea se rezolvă de la sine, pentru cei cari prețuiesc mai mult decît dl. Odobescu instituțiunea Academiei şi a premiilor ei.

Vom insista puțin pentru cei cari cred că Academia pune premii pentru întreaga viață a unui scriitor şi pentru tot ce a comis el în toată viața lui.

AFARĂi

Țara nu este moşia parvenitului milionar, mic şi nebun; el a suit treptele ministeriale prin intrigă şi surprindere şi în tot timpul cît a fost ministru de justiție şi-a bătut joc de justiție, a înjosit pe magistrați, a insultat opinia publică, şi-a descărcat ura şi veninul lui, furia şi neruşinarea lui. în patru luni de zile a comis atîtea scandale cît un alt om depravat şi cinic n-tr fi putut comite în toată viața.

Noi am spus din capul locului, din prima zi, că oameni ca Gună Vernescu şi ca Pake Protopopescu nu pot să bată din picior capitalei, nu pot să bață din picior țărei fără ca opinia publică să nu ajungă la paroxismul de revoltă care dărîmă şi zdrobeşte pe cinicii cari o insultă prin cuvînt şi prin fapte.

Oameni ca Gună Vernescu şi Pake Protopopescu sunt ruşinea unei națiuni. Avizi, neruşinați, ciocoi, cruzi, hrăpitori, limitați la minte, sturîți la inimă, veninoşi şi sceptici, ajunşi la averi colosale prin stoarcerea muncitorului şi prin testamente frauduloase, ei nu pot să slujească decît ca tipuri extraordinare pentru patologiştii sociali, ca tipuri de monştri, în fața cărora revolta şi scîrba sunt legitime, iar legile slabe şi puşcăriile văduve.

Ei pot sluji de modele pentru dramaturgi şi pentru romanțieri, ca să aibă după cine copia geniul răului, al feloniei şi al depravației. Ei pot sluj i de subiecte pentru

poeţii cari ţin în mînă biciul de foc al satirei. Ei pot sluji de exemple de infamie.

Dar să ajungă un Gună Vernescu ministru într-o ţară care n-a ajuns în halul Poloniei, într-o ţară democratică şi viguroasă, într-o ţară care nu se poate asemăna cu o imensă puşcărie şi cu un imens lupanar, iacă ce nu putea mult timp să fie cu putinţă.

Junimiştii, necunoscînd ţara românească şi nesfioşi de turpitudinile bătrînului impudic, îl pun în capul justiţiei. Lumea se cutremură. Magistraţii sunt trataţi ca nişte slugi. Gună Vernescu îi insultă în parlament, îi insultă în întruniri, îi batjocoreşte, îi dă afară cu duiumul, în patru luni de zile alungă 40 de magistraţi din magistratură fără nici un motiv, afară de motivul urei, al patimei şi al nebuniei. Un tribunal întreg şi o secţie întreagă de Curte dintr-o dată sunt desfiinţate. Favoriţii omului mic şi nebun iau locul celor maziliţi.

Se înaintează într-un mod scandalos.

Se lasă neînaintaţi oameni cu legitime speranţe şi cu drepturi câştigate. Se batjocoresc tribunalele şi curţile; în sfîrşit, omul mic şi nebun insultă de mai multe ori Curtea de casaţie !

Acum patru zile se încearcă a pălmui această înaltă Curte prin aruncarea în mijlocul ei a unui avocat de a douăzecea mînă, care nu slujise la Curtea de apel decît două luni de zile.

Cu acest act, tot atît de îndrăzneţ pe cît e şi de stupid, s-a umplut paharul răbdărei. A fost picătura care decide şi a decis.

Publicitatea, opinia publică, pînă şi guvernul cel moleşit şi slab al junimiştilor s-a revoltat de atît curaj cinic.

Ce are Vernescu în ţară? Ce are? Cîteva domenii, multe milioane, făcute din sudoarea ţăranilor, şi pe Pake, şi pe Brătescu, şi pe toţi cîţi sunt gunoiul şi ruşinea capitalei. Ce are Vernescu pentru ca să terfelească pe magistraţi şi să scuipe în înalta şi senina putere a justiţiei? Nimic, afară de 20—30 de derbedei. Nici talent, nici inteligenţă, nici patriotism, nici carte, nici idei politice, nimic alt decît bani şi neruşinare.

Noi ştiam şi am spus că într-o zi ţara scîrbită îi va striga: „afară 1", că partidele şi grupurile politice îi va striga: „afară!", că magistraţii desperaţi îi vor striga: „afară !", că, în sfîrşit, chiar şi guvernul junimist, neconstituţional şi fără partid, dezgustat, îi va striga: „afară"!

Gună Vernescu, acest om mic şi nebun, jidovul rătăcitor şi furios al tuturor partidelor politice, a căzut, a fost dat afară, a fost zdrobit de imensul „afară!" pe care ţara întreagă i 1-a strigat în faţă !

A căzut, şi a căzut ruşinos, huiduit de toţi!

Astăzi lumea ne dă dreptate, căci s-a dovedit pînă la evidenţă, că acest milionar este mic şi nebun.

La mînăştire şi în cămaşa de forţă, iacă ce-i trebuie lui Gună Vernescu. Acest om a debutat prin jaf şi cinism, va sfîrşi la o casă de sănătate.

Acum să se ducă la palatuLJui şi să citească pe tavanul biroului său teribilile cuvinte: *Dura lex sed lex!* şi sub aceste cuvinte vor fulgera altele în litere de foc: *Un nebun nu putea sfirşi altfel!*

STÎLPI ŞI LUCEFERI

Pretaiindeni sunt oameni cari predomină, strălucesc, susţin şi caracteriza o situaţie întreagă, o grupare politică, o societate sau un parlament.

O clădire se sprijină pe cîteva pîrghii, o constelaţie are stelele ei splendide şi caracteristice. Şi această regulă fatală există în tot cuprinsul naturei, şi mai ales în omenire, încît stîlpi şi luceferi se găsesc şi în puşcării, şi în case de nebuni, şi în case de desfrînări, şi în tunele de orgii.

în puşcării, sunt hoţi de primamînă cari se impun celorlalţi, cari se impun voinţei celorlalţi, încît ei devin şefii naturali ai celorlalţi şi-şi dispută între ei situaţia ca de la mărire la mărire. Aceşti luceferi ai puşcăriilor caracterizează totalitatea închişilor, masa generală a lor, întreaga constelaţie care răsare dimineaţa într-un loc şi apune seara in acelaşi loc.

în tunele acelaşi fenomen. Cînd mulţimea ticăloşilor nu mai ţine, luceferii strălucesc vii, roşii la faţă, eu ochii scânteietori; şi cînd ceilalţi cad pe jos, valorile tunelelor sunt neclintite de la postul lor, sunt în picioare; şi cînd ceilalţi s-au stins într-un somn adine şi bestial, luceferii tunelelor salută lumina confuză a dimineţei printr-o nouă beţie, şi ca să cază ei, stîlpii unei situaţii, trebuiesc ca mesele să vie valvirtej, paharele şi sticlele să se spargă în ţăndări. Un adevărat cataclism subteran trebuie să se întîmple pentru ca stîlpii şi luceferii să cază şi să se stingă.

în tabăra lui Lascăr Catargiu sunt stîlpi şi luceferi, şi forţa lor şi lumina lor susţine şi luminează întreaga grupare a celui mai ignorant dintre oamenii cari ştiu să citească şi a celui mai brutal dinţi e oamenii chemat i să guverneze lumea prin seninătatea legilor şi prin. gravitatea cuvîntului.

Aceşti stîlpi şi luceferi caracterizează situaţia lut Lascăr Catargiu în paHament. A-i descrie pe ei estt a meserie întreaga situaţie, a prezenta esenţialul lor este a ajunge la esenţa totală a partidului catargiesc.

Fiecare din aceşti luceferi au în spatele lor o adîncă perspectivă, pe cate sunt înşiruiţi luceferi mai mici, dar de acelaşi fel, de aceeaşi esenţă.

Popovici-Răcăciuni, un pungaş ordinar; afară din parlament, ea funcţionar la gara Răcăciuni, fură banii statului încasaţi acolo şi fuge cu ei; este urmărit ca escroc şi în fuga lui inemereşte în Cameră. Aici nu e de glumit ; avem a face cu un om de prima mînă în felul său. Să furi, să fii urmărit de poliţai, de procuror, de judecătorul de instrucţie şi de toată administraţia căilor ferate şi totuşi să izbuteşti a rămînea liber fără să treci graniţa şi, mai mult, să izbuteşti a intra în parlamentul ţărei în loc de a sta la Văcăreşti este incontestabil o învîrtitură de forţă pe care n-a putut-o face nici chiar vestitul Pantazescu.

Cine dar mai poate pune la îndoială meritele acestui catargist înflăcărat? Cine poate tăgădui că Popovici-Răcăciuni este un adevărat luceafăr al pungaşilor, al borfaşilor şi al escrocilor? Nu, nici vorbă că el este unul din luceferii cari strălucesc splendid în partidul lui Lascăr Catargiu, iar în spatele lui, p-o lungă perspectivă, sunt înşiruiţi toţi acei cari înşeală, ciupesc, ciuşdesc şi aplaudă stupidităţile lui Lascăr Catargiu.

Pake Protopopescu. Cine nu-1 cunoaşte! Acest om înalt, gros şi galben, acest milionar a căruia advocatura s-a specializat la făurirea de testamente, acest moştenitor al călugărilor bătrîni, acest şef de bandă, sub care se aflâ în serviciu activ şi Brătescu şi Leoveanu şi Jean de la Obor, este şi luceafăr, şi stîlp. El are splendoarea unui criminal legal, contra căruia legile sunt neputincioase, şi forţa unei cariatide, pe care se reazemă balco-

nul ministerial cu fotoliile şi portofoliile tuturor miniştrilor.

A bătut şi a batjocorit capitala ţărei, este primarul eapitalei, deputat şi vicepreşedinte în parlamentul ţărei. El este adevăratul suflet pestilenţial al gunişţilor, cu toate că bastonul de mareşal îl are Gună Vernescu.

El dar nu este numai centrul de lumină sulfuroasă, care dă coloarea esenţială a catargiştilor, dar şi pîrghia groasă şi înaltă înfiptă cu un cap în tot ce are capitala mai beţiv, mai corupt şi mai deosebit în hoţii, iar cu celalt cap proptit în banca ministerială.

El luminează şi susţine. De la aceşti doi la mulţimea celorlalţi să trecem mai repede, căci acest studiu ar putea da mai multe sute de pagini de psihologie catargiească.

Gună Nebunul reprezintă furia, dezordinea, neruşinarea şi hrăpirea in cel mai nalt grad.

Avocatul Boerescu şarlatania, mlădierea, chiţibuşăria şi cinismul.

Avooatul Mîrzescu reprezintă guvernul tot atît de cinstit cum a reprezentat pe Kotzebue.

General Mânu, un ambiţios arogant şi dezorganizator, un mincinos de prima mînă, un îndrăzneţ care a insultat de mai multe ori armata pe care trebuie s-o administreze.

Şi pe lîngă aceştia un brutal ignorant, un Jean de la Obor, a căruia asemănare de instincte şi de cultură cu Lascăr Catargiu 1-a împins fatal lîngă primul ministru ; apoi un caraghios trist ca Nucşoreanu şi un cinic vesel ca Ceaur Aslan încheie lista luceferilor de prima ordine din partidul ciocoilor scîrboşi şi a boierilor decăzuţi şi reacţionari.

în mijlocul acestei constelaţiuni de luceferi care caracterizează funestul cer al guvernului de astăzi, stă, neclintit şi mare prin bestialitatea şi prostia lui, Lascăr Catargiu.

După acest stat-major judecaţi întreaga grupare a guvernamentalilor.

Această grupare fatal va zgudui şi va ridica în picioare întreaga ţară.

Va trebui o vijelie pentru a dărîma aceşti stîlpi putrezi şi pentru a stinge aceşti luceferi sulfuroşi şi siniştri.

Vijelia va veni. Va veni de lapopor, de latot ce este forţa productivă a ţărei şi voieşte să trăiască ca forţa liberă a ţărei.

DOMNUL BIBESCU
ŞI EXPOZIŢIA ROMÂNĂ DIN PARIS

(Corespondenţă originală)

I

Paris, 5 iulie 1889

Ca majoritatea românilor, am fost contra participărei României la expoziţia universală din 1889.

Motivele le cunoaşteţi, pentru că au fost comune tutulor oamenilor cari cugetă şi văd lucrurile cum sunt,

România a păşit cu paşi uriaşi pe calea progresului, dar în treizeci de ani, din cari cîţiva trebuiesc scăzuţi ca ani de administraţie ciocoiască, retrogradă şi fără suflet, noi nu am putut ajunge la gradul popoarelor occidentale cari lucrează de secole în siguranţă şi cu capi!aluri enorme.

P oductele noastre industriale, foarte meritoase pentr i noi şi la cari ne uităm cu drag ca fruct al muneei noastre, ar fi despreţuite aici, puse alături cu cele franţuzeşti sau englezeşti. Dificultăţile începutului cresc şi mai mult valoarea obiectelor româneşti.

Dar străinii ştiu aceasta? Ei le pun paralel cu ale lor şi ie găsesc proaste pentru că le sunt inferioare.

Părerja că trebuie să expunem ca să ne facem cunoscuţi politiceşte este greşită. Din acest punct de vedere suntem cunoscuţi şi se face destul caz de noi în Europa: duşmanii nu ne menajează, iar cei ce au aceleaşi interese cu noi ne fac avansuri; nimic dar nu poate să ne facă mai bine cunoscuţi decît un patriotism înţelept şi demn.

Gestiunea politică o las la o parte.

Franţianu se va da trup şi suflet nouă în momentrl de faţă pentru că stă scris numele de *Roumanic* in secţiunea ţărilor străine.

In ceea ce priveşte partea industrială, r.oi ui îndestulăm a sula parte a trebuinţelor noastre; cum să avem pretenţie de export in ţări mai înaintate, cu producte mai bune şi mai ieftine, cari ne trimet p > fi ceai..* an pentru vreo cîteva milioane din ale lor? Străinii ne vor cunoaşte rău, şi cu cît expoziţiile industriale de producte naţionale sunt de trebuincioase în ţsră ca să dea un avînt necesar, cu atît sunt o cheltuială inutilă în străinătate. Am exclus partea industrială, dar mi se va puica răspunde: dar de partea agricolă ce zici? Partea agricolă nu poate da nici o indicaţie practică cumpărătorilor de grîne. Productele cele mai frumoase sunt cele cultivate cu îngrijire mai mare şi în cantităţi mai mici. Şcoala de la Grignon. cîmpul de experienţe de la Yincennes şi proprietăţile pcrcelate, cultivate ca grădinile, dau roadele cele mai frumoase, ticluite in borcane. Noi ne distingem prin cantităţile enorme de cereale ce dau eîmpurile noastre ; dar, cu toată calitatea bună a lor, nu ne dă mîna să cultivăm un cîrnp de 1.000 de pogoane cum se cultivă în Franţa şi în Anglia un pogon sau o jumătate de pogon.

Lumea care este în curent ne cunoaşte productele; debuseurile noastre sunt formate şi negustorii de la Marsilia sau de la Londra ştiu ce este porumbul sau griul românesc şi nu-şi vor putea face opinia dupe două sau trei borcane pe cari le pot bănui că au fost umplute cu grîne cultivate ca cele de la Grignon sau Vincennes.

Dacă exportul nu merge bine nu este pentru că popoarele occidentale nu mai ne cunosc marfa, dar pentru că am fost copleşiţi de Australia şi de America, că drepturile de intrare s-au ridicat în Franţa şi in Germania şi că trebuie să ne perfecţionăm cultura, să dăm mijloace străinilor să se aprovizioneze la noi cu preţuri mai avantagioase (avînd în consideraţie preţul transportului) decît cele americane sau australiane; să le dăm un mijloc sigur să aibă cu aceeaşi înles-

nire marele cantități ce le trebuie prin asociații de proprietari.

Trebuie să ne căutăm singuri cumpărători în Marsilia, în Hamburg sau în Anvers; dar nu în Paris, care nu face decît să consume ceea ce i se trimite din porturi și unde negustorii de cereale nu vin să vadă ceea ce cunosc mai bine, într-un loc care-i poate înșela.

Vinurilor le trebuie etichetă franțuzească ca să fie gustate. Vom vinde negustorilor francezi, cari vor scrie pe butelii: St. Emilion sau Chablis și le vor trece consumatorilor.

Francezilor le plac vinurile tari și din cele streine nu pot fi introduse decît cele foarte alcoolice, ca ale Spaniei sau ale Italiei. Vinurile românești sunt slabe: mica cătățime introdusă în Franța era destinată sau ca să dea loc la fraudă, sau să fie drese și preparate ca să fie trecute ca indigene.

Neguțătorii găseau un mai mare interes să le dreagă dinainte cu spirt ca să introducă în mod nepermis alcool în Franța; și de cînd s-a luat măsura de a considera ca alcooluri vinurile ce trec peste un grad determinat, au renunțat la această importație și s-au mărginit la cele spaniole și la stafide.

La expoziție nu putem expune lucruri falsificate, prin urmare nici din acest punct de vedere nu avem interes să expunem.

Dar chiar de m-aș pune în punctul de vedere al celor ce cer numai secțiune agricolă, cum să faci expoziție agricolă fără să faci și industrială? Cînd ai început, trebuie să mergi pînă la sfîrșit. Nu poți opri manufacturile, cari sunt mîndre de ce fac, să-și expuie marfa. Și în această din urmă ipoteză, cînd industriașii s-ar abține, care este deosebirea intre România și Egiptul, Marocul sau statul liber al Congului, cari au esențe de copaci mai frumoase ca ale noastre și au curiozitatea lucrurilor necunoscute cari atrag vizitatori?

Așadar, prin formă am pierdut orice superioritate, chiar asupra popoarelor celor mai înapoiate.

Nu, nu trebuia să expunem, era lucrul cel mai rezonabil și economic.

Nu se afișează fotografiile copiilor în vîrsta ingrată. Noi ne găsim de acuma perfecți, dar nu era mai bine să avem răbdare și să așteptăm să ne găsească și alții frumoși și atunci să ne expunem la privirile lumei?

Da'r cînd lucrul s-a pus pe cale, cînd s-a trimbițat că România expune, că guvernul a dat 200.000 de lei subvenție, trebuia cel puțin să căutăm să ne reprezentăm pe cît se poate de bine.

Cu cei 200.000 de lei votați de Camerile române, țara a expus oficial în ochii străinătății, care nu știe de tertipuri ca acela că guvernul dă bani, dar se dezinteresează, și pentru străini greșelele unei mîne de oameni cad peste țara întreagă.

Dar cei ce sunt pentru ideea expoziției să vază cum lucrurile s-au făcut și ce profit tragem dintr-însa; ei se vor convinge, cred, că ceea ce era mai bine era să renunțăm la acest lux vătămător.

Știți mai bine ca mine, desigur, modul cum s-a format comitetul pentru expoziție, persoanele cari l-au compus, votul nesocotit al Camerei și prostia guvernului junimist care l-a băgat în încurcătură.

Intr-un moment, lucrul putea nu să iasă bine, dar să fie cel puțin convenabil.

D. Butcuîescu, al cărui amic nu sunt, făcuse mai multe expoziții în țară și, avînd oarecari legături cu negustorii de la *Cooperativa,* putea să înduplece un număr oarecare din ei să facă sacrificii pentru întreprindere. Era oarecum indicat să ia locul în capul ei, cu condițiunea însă de a avea lîngă dinsul un om competent, în curent cu cele din Franța, care să organizeze lucrurile serios.

Domnului Bibescu îi mirosise de departe această pomană cerească, și, de unde domnia sa era atît de rece și de dezinteresat pentru țară, simți deodată in cavalerescu-i piept bătînd inima patriotismului.

Scopul d-lui era cunoscut, toți știam ce vrea și de unde îi vine focul subit ce l-a cuprins. Faptele au'dove-

dit lucrurile: mă voi mărgini a vă arăta cum cariif românesc a fost condus de acest dibaci vizitiu şi ce purtare a avut in sarcina ce i s-a dat.

11

Paris, 6 iulie 1SH»

Trec asupra luptei Bibescu-Bufcnlescu, asupra victoriei celui dinții, grație sprijinului din afara şi celui guvernamental, şi asupra lucrărilor sterpe ale comisiunoi compuse în majoritate de oameni aleşi pe sprinceană cu ceea ce este mai... incapabil în țara românească -

Nu mă voi ocupa nici de circiuma d-lui lordache Tonescu, o întreprindere particulară care şi-a avut succesul ei şi care se va judeca după cîştigul ce-1 va fi adus întreprinzătorului nostru restaurator.

Secțiunea română a fost deschisă cea din urmă din palatul secțiunilor străine. Mai au fost inaugurate in urmă cea mexicană, a Republieei Argenline şi a Suezului; dar acestea au pavilioane aparte şi nimeni nu le poate reproşa neexaetitatea, cu atît mai puțin că distanțele acestor state de Franța şi însemnătatea productelor lor le scuzau.

Am vizitat de mai multe ori expoziția înaintea deschiderei şi cu trei săptămîni înainte un steag tricolor arăta locul ce ni se desemnase. Nu era prost locul, dar era mic, şi-mi puneam întrebarea cum au să facă ca să bage toate obiectele într-un spațiu aşa de îngust, mai mic chiar decît acela al republieei Sau Marino, cea mai mică republică din lume.

La toate secțiunile se lucra cu îndîrjire; despărțirile se ridicau, dulapurile se înmulțeau şi era un farmec să vezi agitația febrilă a comisarilor şi a lucrătorilor, cari-şi făceau o onoare să se întreacă unii pe alții. Numai colțul românesc şedea pe loc; nici o mişcare, nici un lucrător; şi să nuli fost loc aşa de pustiu şi de puțin ornat, te-ai fi zis in domeniul *Prințesei adormite* pentru o sută de ani.

Streinii treceau şi priveau la bietul drapel român, care, ploştit şi plouat, păreacă cere iertsre de profanatia ce i se aducea, făcîndu-1 să prezideze la lene.

Pesemne că d-I Bibescu făcea lucrurile pe picior mare; toată lumea-i băga bețe în roate şi el lupta, alerga, spumega ca să iasă învingător.

In sfîrşit, într-o zi, veste mare!

D. Bibescu a sosit cu gălăgie mare înaintea drapelului; telegramele l-au anunțat, ziarele !-au trîmbițat; învingătorul idrei venise să nască înaintea popoarelor un şoarece ridicol.

După dînsul, năprasnic şi înfumurat ca Făt-Frumos după ce a tăiat cele 12 capete ale balaurului, umbla o ceată entuziastă de flăcăi ascultători. Zisei Făt-Frumos, dar mai bine ziceam Jianul cu cei 12 haiduci (căci 12 erau), sau Mihul, sau alt viteaz căpitan, nu din ;,ra noastră, dar din Mexic sau de la Sedan.

Nu se auzea decît strigînd: *mon prince, mon prince!* cu emfază, ca toată lumea să audă că a venit un prinț. Iar *prințul* îneîntat, surîdea în mustață şi din vreme în vreme striga: *mon secrelaire, ou est mon secretaire!*

Efectul a fost miraculos; cei cari auzeau de departe alergau strigînd: *un prince, un prince, pour sur le roi des Acrecns ou le roi de Tombouctou, on Va annonce dans tous Ies journaux.* Decepție! în loc de o maiestate caracteristică şi neagră ca frîntura fierului sau ca fundul cazanului, dădeau de un om fără nici un caracter; om ca toți oamenii, după credința curioşilor strînşi să vază ceva mai nepomenit, urmat de o duzină de europeni îmbrăcați ca toată lumea.

Cu toate acestea, trupa avea caracterul ei; un observator ar fi găsit-o mai interesantă decît pe un rege negru cu o ceată de arapi.

Prințul părea a fi prinț de circ în dosul culiselor, cind este dezbrăcat de purpura şi hermina falşe si de poleiturile cari îi dedeau iluzie de mărire. Are aerul slab şi nenorocit; deşi caută să strălucească, strălucirea este factice, figura este de comediant, Nu este impresia mea, ci a unui francez, care mi-a povestit că a văzut pe un oarecare domn Bibescu care caută să facă mult zgomot împrejurul lui.

In suită se vedeau d. Ciurcu, cu barba *ă la* Bonifaciu Florescu, **cu părul vîlvoi, o pălărie gris prea mică, pusă pe ureche, şi o privire zăpăcită şi** fugătoare; d. Grant, marele nostru **pictor, băiat bun după** ceea ce zic cei ce-1 cunosc **mai de** aproape, **dar care crez,** nu va descoperi niciodată celebrele bâtele explozibile ale d-lui Ciurcu; acestea au speriat populaţia pariziană, transformîndu-se **în** baloane dirigeabile, de au trimis un nenorocit pe lumea cealaltă, pe **cînd** celălalt a scăpat, pentru fericirea noastră, cu o plimbare în aer şi o baie în Sena.

Mai erau vreo trei gomosi, frumoşi cit se poate, dar de o mediocritate atît de mare, încît mă veţi ierta dacă ii trec cu tăcerea; cortegiul era închis de amploaiaţi pe şepcile cărora era scris: *Roumanie.*

Aţi crede că am făcut haz? Nu. Am avut o impresie penibilă şi o prevestire despre ceea ce ne aşteaptă în viitor.

Cu o trupă de comedianţi nu se face expoziţie decit cu condiţie să-i expui pe ei.

S-a început, în sfîrşit, să se lucreze şi în secţiunea românească; loviturile de ciocane cari ar fi trebuit să fie date de o lună, supărau urechile vizitatorilor, cari blestemau ideea de a începe lucrul cînd trebuia isprăvit. Se lucra, dar activitatea fermecătoare de la celelalte secţiuni era înlocuită aci printr-o neîngrijire perfectă ; toate aruncate haişte, lucrătorii strigau dupe calfe, amploaiaţii după lucrători, d. Ciurcu dupe amploiaţi, d. Grant dupe d. Ciurcu şi d. Bibescu dupe d. Grant; ..Mon secretaire, ou est mori secretaire?"

în loc să închidă partea destinată expoziţiei, cum au făcut bunioară mexicanii, Suezul, Republica Argentina, şi să-şi spele rufele murdare în familie, secţiunea era accesibilă tuturor şi lumea circula în mijlocul destrăbălării bibesciane ; o auzeai zieînd: *Cesontdesorientaux.*

Şi drapelul românesc privea trist la toate acestea. Bietul drapel s-ar fi roşit de tot de ruşine dacă nu i-ar fi fost dat să vadă şi să audă altele **mai** grave decît înscenarea grotească a **unui** postulant de coroane prin reclamă de circ.

III

In sfîrşit, cu chiu, cu vai, expoziţia română fu inaugurată. Ca să o reprezinte, în Paris s-a format un comitet compus din români şi franceji. Vă dau numele deocamdată fără comentarii: d-nii locotenent-colonel Daily, Fessard, Mace, baron Graeb, Ferry d'Esclands, Mezieres, Victor Duruy, Meissonier, JulesSimon ca franceji; d-nii Moret de Blaremberg şi de Linche de Moissac, cari sunt români probabil, şi, in sfîrşit, d-nii Grant, Iscovescu, Konya, Ciurcu, Al. Filipescu, Marghiloman, Bibescu români.

Era natural să se întrunească la un loc partea agricolă şi cea industrială, ca să se dea expoziţieiur. corp mai mare, mai cu seamă avînd in vedere insuficienţa absolută a obiectelor expuse. Serbii, cari sunt în toate privinţele mai puţin înaintaţi ea noi, au făcut astfel şi au o secţiune mai mare şi care face asupra publicului o impresie mai bună ca a noastră.

Comitetul dirigent al expoziţiei universale nu a putut cere această despărţire pentru România şi nu pentru Serbia. D. Bibescu a decis astfel. A pus secţiunea industrială. în Champ de Mars, iar cea agricolă pe marginea Senei, tocmai lîngă esplanada Invalizilor, sub scutul celei muscăleşti. Aceasta din urmă este cam pierdută şi cunosc mai multe persoane cari nu au putut da ochi cu dînsa.

Secţiunea industrială este cu mult cea mai importantă; se află între marele Ducat de Luxemburg şi Portugalia, la începutulunei săli, astfel că este destui invază. Pe sala de circulaţiune exterioară secţiunei dau cîteva dulapuri: *Czarnecki* (cizmar), *Furnica* (costume şi văluri), *Capsa* (cofetar) şi *Mândrea* (hamuri şi şei).

Furnica are destule lucruri, dar aşa de râu alese şi rău aşezate, încît ţi se face milă. Mai sunt înlăuntrul sălei, în partea din dos a unui dulap, încă vreo cîteva costumuri naţionale, expuse de particulari.

Desemnele de pe vîlnice sunt nemaipomenite; nu numai nu am văzut ţărancă îmbrăcată cu vîlnic cusut cu căruţe cu boi, hore de ţărani şi păsărele, dar nu aş

fi crezut chiar să se găsească cineva în stare să brodeze astfel de lucruri pe fote ţărăneşti.

Dacă ar fi numai unul în genul acesta, nu ar fi nimic, dar mai toate sunt caricaturale în acelaşi fel bizar şi cît se poate de puţin românesc. Vîlnicele'albe predomină, unile împănate cu albastru si cu aur, altele cu un fel de dantelă sau bre-dărie în'partea de jos.

Nu cred că o ţărancă de ale noastre şi-ar recunoaşte într-insele vestmîntul ei, care are atita'farmec şi atita bun-gust, Numai două costume: unul din Vi'lcea şi altul din Argeş, expuse de particulari, sunt româneşti; dar sunt ascunse in dulapul cel dinlăuntrul secţiei.

Mahalaua Bucureştilor a fost bine reprezentată şi exagerată pe cît s-a putut, iar restul ţărei cu desăvîrşire negles. Aş fi înţeles să se dea acestei expoziţii un caracter etnografic, să se claseze vestmintele de bărbaţi şi femei pe judeţe.

Fiecare district să fie tot atît de bine reprezentat şi să se caute tipul cel mai pur care să-1 înfăţişeze streinătăţei. Orice fantezie trebuia lăsată la o parte şi, desigur, opera ar fi fost cu mult mai interesantă şi mai frumoasă, pentru că armonia culorilor şi a desemnului cu costumul este înnăscut în ţăranul român.

Blănăria, reprezentată prin d. Prâger singur, este o înşelătorie, pentru că din moşi şi strămoşi nu s-a auzit de urşi albi, tigri şi castori în ţara noastră. Nu avem în România decît urşi negri, lupi şi vulpi şi comerciul chiar al peilor acestea este cu totul neînsemnat.

Mătăsăria (gogoşi, borangic, marame), deşi slabă, ca cătăţime nu este proastă ca calitate.

Mobilele: o canapea, două scaune şi un paravan, se aseamănă ca rău gust numai în salonul sîrbesc din secţiunea de alături; mobilele de lemn, fabricaţiune mult mai importante la noi, nu au nici un reprezentant.

Printre pălării: un clac de mătase pembe, precum şi toate căptuşelile cu culori rococo, dau subiect de a face haz trecătorilor. De ce nu s-au suprimat?

Frîngheria, pielăria, librăria, hăinăria mai că nu există, şi cele cari au fost strînse pe ici, pe colo sunt aşezate într-o dezordine demnă de restul expoziţiii.

Ceramica şiolăriasunt reprezentate printr-o sobă Meidinger, 5 cărămizi şi 3 ulcele aruncate într-un colţ.

S-au expus şi instrumentele de muzică: tromboane, ghitări, trîmbiţe. în ce fabrică au fost făcute? Nu au eticheta „et pour cause".

Arsenalul este cu totul batjocurii. Este o instituţie atît de înfloritoare, încît ar fi putut străluci depotrivă cu cele din Occident. Dar cum îl înfăţişează îl face ridicol şi netrebuincios. Singurul cazon care reprezintă armata noastră pare trist de singurătatea lui. Toate ţările cari au voit să înfăţişeze uniforme de ale apărătorilor lor au expus din fiecare armă unul sau doi: un ofiţer şi un soldat.

Fără să mai vorbim de Francia, aşa au făcut Belgia, Statele Unite, Republica Argentina. Dece numai dorobanţul nostru este izolat? Se zice că soldatul român a costat peste 1.000 lei şi iacă ce i-a oprit pe cei ce erau însărcinaţi cu lucru să continue. Aceasta vă probează ce bine s-au gerat finanţele cînd pentru o păpuşă de ceară de 100 lei s-a cheltuit de 10 ori mai mult,' Se puteau expune celelalte costume militare fără paiaţe şi cheltuiala ar fi fost nulă.

Dar la aceasta nu s-au gîndit pricepuţii noştri reprezentanţi! Francezii, atît de necunoscători de cele ce sunt la'noi, capătă noţiuni falşe si, dacă nu aş lua decît cazul soldatului, nu unul singur m-a întrebat dacă nu avem altfel de trupe decît ca cel ce l-au văzut în palatul ţărilor străine.

Chiar faţada, sau mai bine zis aspectul general al secţiunei, este o minciună cu stilul ei bizantino-persan. Cel care a făcut-o s-a inspirat de Mînăstirea Curtea de Argeş care este fără [îndoială o minune arhitecturală, dar care nu reprezintă stilul românesc,

în rezumat, nu-mi puteam închipui un lucru aşa de slab şi de dezordonat ca munca mult zvonită a acelora ce au înşelat speranţele noastre şi au falsificat noţiunile străinilor în ceea ce ne priveşte.

Nimic nu este la locul lui şi toate obiectele luate împreună au valoare nulă.

Din toate țările străine suntem cei mai rău reprezentați. Sunt trist să fiu silit să o constat, dar, fiindcă știu că mulți români ce au vizitat Parisul au fost impresionați în acelaşi mod ca şi mine, cred că-mi fac o datorie să dau adevărul la lumină pentru cei ce nu pot părăsi țara.

IV

Biata expoziție agricolă! Slabă şi săracă este! Pornind dintr-un simțimînt de milă, ar trebui să tac şi să presupun că nu există: dar am străbătut secțiunea câzăcească şi am ajuns la alte drapele româneşti, cari m-au însărcinat şi ele cu plîngerile lor.

Voi pune pe d. Istrati eu „Franceina" cu totul la o parte. Sunt admirator ai muncei învățatului nostru chimist şi culorile descoperite de un român devotat ştiinței mi-au produs singura impresie îmbucurătoare în vizitele mele la cele două expoziții: din Champs de Mars şi de pe cheu. Lăsînd la o parte acest dulap, iacă ce zăresc: o etajeră acoperită cu borcane de grîu, orz, porumb şi făină, un borcan cu nuci şi un altul cu alune. Insuficiență complectă de bucate şi făina galbenă pare stricată, probabil de bunele îngrijiri ce i s-au dat de cînd a fost pornită din țară. In mijlocul sălei un teanc de sticle cu vin şi țuică. Vreo cîțiva copaci răspîndiți în secție, pe unde s-a nemerit, nu-ți dau altă idee decît că d. Florescu a găsit doi nuci groşi şi d. X un frasin.

Ar fi trebuit arătat că avem lemne de lucru şi de foc printr-o cătățime oarecare de lemne de bună calitate, aşezate cum trebuia, şi pe urmă se putea pune alături ca curiozitate buştenii expuşi. Dacă d. Bibescu ar vrea să ştie cum aceste lucruri se fac, l-aş trimite la atlazul expoziției române din 1867 şi, încă şi mai bine, la pavilionul pădurilor de lîngă Trocadero.

Plugul, două doniți, o cofă cu apă, vreo câteva furci şi alte mici lucruri, toate prost lucrate şi rudimentare pe cît se poate, au aerul să arate care este adevăratul nivel al țărei.

Dar barca, văpsită tricolor, hodorogită şi crăpată, de nu ar îndrăzni nimeni să se expună cu dînsa pe apă?

Din acest punt de vedere, indigenii din Noua Zelandă au o mare superioritate asupra d-lui Bibescu.

Şi această expoziție este o vastă minciună. Se pare că singura preocupație a comitetului nu a fost decît înşelătoria; au înşelat țara, au înşelat publicul parizian.

Streinii sunt convinşi că românii nu-şi dau seamă de importanța agriculturei şi că o trăsură, o barcă stricată, vreo cîteva cuie de lemn pentru încălțăminte şi cofeturi cum se făceau la începutul secolului la noi ne-au băgat într-o astfel de admirațiune, încît am vrut să le arătăm lumei întregi şi ne-au făcut să negligem cu totul cele ce trebuiesc pentru o adevărată expoziție agricolă.

Secțiunea română este, după cum vedeți, cu totul ridiculă. Mai nici o industrie nu este reprezintată şi negustorii cari au expus parcă au vrut să ia pe d. Bibescu în rîs. Furnica, librarii, d-nii Capsa, Czarnecki, Mândrea, d-na Briol ar fi putut face ceva, sunt case cunoscute la cari se furnizează mai toți din cei cu dare de mînă din Bucureşti şi niciodată nu li s-a reproşat răul gust.

Desigur că neîncrederea în organizatorii expoziției a avut de efect ca chiar puținii expozanți să-şi îndeplinească făgăduiala smulsă ca o sinecură şi să trimeată în Paris ceea ce nu voiau să ție în prăvăliile lor din capitala țărei.

Comitetul, din partea sa, nu şi-a dat nici o silință şi a lăsat lucrurile să se facă în voia Domnului. Imensa majoritate a obiectelor industriale cari s-au dezvoltat mai mult la noi nu strălucesc decît prin lipsa lor, iar cele ce figurează ca rătăcite în secțiune sunt aşezate fără nici un Dumnezeu.

Pereții trebuiau decorați cu covoare româneşti şi cu olăria românească. Era un mod bun de a se înfrumuseța secțiunea şi de a se face să reiasă aceste lucruri cari în dulapuri nu însemnează nimic.

Vasele de pămînt mai cu seamă nu pot fi remarcate decît ca decorație. Am vorbit mai sus de modul cum se putea da un interes expoziției de costume. Coloana

(le sare nu învață pe nimeni cum se face exploatarea sărei la noi. Dacă nu se aflau reduceri ale maşinilor, reliefuri şi cupe ale minelor, fotografiile dădeau un mijloc lesne de a interesa publicul. Caiete de sarcini cari sunt legate în mod inevitabil de exploatație, şi rezultate de analiză care arată lumei calitatea superioară a acestui condiment la noi ar fi fost o lumină pentru țările ce nu posed astfel de mine.

Salinele noastre sunt remarcabile prin puterea straturilor, prin facilitatea şi ieftinătatea transportului. Nimic nu o indică pe cînd era aşa de lesne să se facă lucru! palpabil. Nu-i cer d-lui Bibescu geniu descoperitor; dar au fost atîtea expoziții de mine, încît şi un copil îşi putea da seamă după cele ce a văzut despre modul cum se reprezintă o mină.

Exploatarea de petrol nu am avut-o nicăieri. în pavilionul petrolurilor nu există decît Rusia şi America, cu toate că avem exploatații de păcură foarte mari, menite a lua o dezvoltare crescândă.

Nu cred că comitetul are pretenția să susție că cele trei sticluțe din pretinsa expoziție agricolă reprezintă această exploatare națională.

Fabrica de tutunuri nu e reprezentată. Fabrica de bazalt, societatea de construcții, pietrele de zidit (Albeşti, Dobrogea, Sinaia), varul hidraulic nu sunt, după cum am spus, reprezentate decît prin 3—4 cărămizi.

Fotografia, sticlăria (Azuga), săpuneria, ceprezăria au fost suprimate.

Şcoaleie de meserii, de agricultură Bucureşti şi Slrehareț, Şcoala națională de poduri şi şosele,cari puteau să figureze cu onoare, tipografia, care a făcut progrese enorme (am văzut cărți ieşite din aceea a d-lui Gobl, aproape tot atît de bine imprimate ca eele de aici), au fost suprimate.

Ingineria, cu lucrările noi şi interesante, făcute in cei din urmă ani, putea să aibă o secțiune: podurile de pe Şiret, Dunăre, Buzău, docurile etc, tîrgul de rîmători. Zidiri ca Banca Națională,Palatul de justiție, Şcoala de poduri, Şcoala militară trebuiau să figureze măcar ca planuri; nu mai vorbesc de fotografii frumoaşe de monumente, cum sunt Curtea de Argeş, Stavropoleos, de băi minerale şi localități frumoase, cari puteau să dea gust străinilor să ne viziteze. Productele alimentare au fost cu totul sacrificate, unile ca insuficiență absolută, altele ca lipsă, cumbrînzeturile, spirtul (obiect de export însemnat), ghiudemurile din nordul Moldovei, icrele de Dunăre, păstrăvii afumați, rahatul de Galați şi cîte altele.

în secțiunea română trebuia sase facăca la celelalte secțiuni un „bar" ca să se guste vinurile şi țuica, dulcețurile, rahaturile.

Din această listă aridă,dar vorbitoare se poate vedea că tot se putea face ceva şi pentru cei puțini dificili cari nu țineau să arate lumei copilăria industriei noastre ;fără gînd de concurență sau de cîştig, se putea, dacă nu străluci, cel puțin salva onoarea.

S-ar mai fi putut încă face, ceea ce era însă mai greu, o expoziție a progresului în țară, să se înceapă cu lucruri A·echi, primii paşi ai copilului ce se încearcă să umble, şi să se ajungă gradat (cu indicații de date) la productele de astăzi. Ar fi trebuit, ce este drept, oameni foarte capabili, muncă multă, dar ar fi fost singura care ar fi putut să reprezinte cum trebuie un popor în evoluție continuă, care a făcut în 30 de ani ceea ce alții au făcut în sute de ani. [...]

ORDGESCH, IATOUR, TRONICA ŞI TAIVAIOSA

Cu toţii avem simpatii pentru francezi; un singur iucru însă ne deosebeşte pe unii de alţii: sunt unii români franţuziţi şi alţii cari iubesc pe francezi. Cei dîntîi sunt români răi şi francezi şi mai răi; cei din urmă încep cu iubirea pentru francezi după iubirea, dreaptă şi naturală, a naţiunei lor.

In toate ocaziile am spus neamurilor latine: voiţi să vă iubim, atunci nu ne cereţi să încetăm d-a fi români. Aveţi voi de revendicat ceva, dar nu ne cereţi să ne periclităm existenţa noastră; aveţi de cucerit şi glorie pierdută, dar nu ne jertfiţi gloria noastră cîştigată.

Pe acest ton am tratat toate chestiunile; nu cu ură, ci cu simpatie şi dreptate; din nenorocire însă, au fost francezi ca dl. do Coutouly cari au mers dincolo de datoriile lor de francezi şi mai ales dincolo de limitele delicate ce-i impunea o naţiune liberă, liberă şi independentă.

Dacă dar vorbe grave s-au schimbat, între noi şi între ei, ei au fost de vină, desigur numai ei, cari au călcat peste atribuţiile cuvenite şi au abuzat de inviolabilitatea ce le-o acordă dreptul ginţilor pentru a servi o naţiune duşmană nouă, în mijlocul nostru, celor blînzi, drepţi şi din fire curtenitori.

Dar este prea grav începutul pentru chestiunea ce voim a trata. Această introducere nu va servi decît ca o nouă dovadă că noi nu avem nici opicăpe francezi, **dar** să **ni se ierte a le** atrage atenţia **din cînd în cînd** asupra buletelor lor.

Cînd buletele **lor ne** costă prea mult, e natural să strigăm, **cum am** strigat cînd voia să dea plocon altora Dunărea noastră din moşi strămoşi, apărată de noi d-atunci de cînd apăram Occidentul întreg de iatagan şi semilună.

Cînd însă buletele lor nu ne costă, deşi ne privesc pe noi, atunci, atunci rîdem şi noi, mai ales cînd este de **rîs.**

Aşa este cunoscută puţina atenţie a confraţilor noştri francezi în ale geografiei. De multe ori te pufneşte rîsul cînd citeşti ziare serioase ca *Le Temps,* ca să nu mai vorbim de *Gil-Blas,* şi vezi că confundă ce e d-a **dreapta** Dunărei cu ce este d-a stînga, cînd spune că Sofia este aproape de Bukarest, cînd spune că Besarabia e aproape de Tourkestan, şi aşa mai departe. Ba unele ziare au luat acuma cîţiva ani Bukarest drept capitala Bucharei.

Şi, pe lîngă ziare, autori însemnaţi ca Daudet, fără a mai vorbi de un Bouvier şi Georges Ohnet, au debitat atîţia cai verzi pe pereţi despre prinţii moldo-valahi, încît te surprinde, pe de o parte, curajul d-a vorbi despre ceea ce nu ştiu si, pe de alta, te mai surprinde lenea colosală care împiedică pe publiciştii francezi de a lua informaţiile sigure şi precise despre subiectele pe cari le tratează.

Le vine greu să ia exemplul lui Flaubert, care a muncit 8 ani pentru a studia cumsecade moravurile cartaginezilor. Dar lui Flaubert i-a venit foarte uşor să-şi bată joc de un arheolog german tocmai cînd arheologul credea că a făcut *marţi* pe marele romanţier francez.

Şi ce e mai surprinzător e faptul că în Paris sunt peste 10.000 de români. La oricare din ei ar face apel publiciştii francezi, i-ar desluşi unde cade România, pînă unde se întinde şi dacă există sau nu prinţii fantastici şi viconţii şi marchizii moldo-valahi, despre cari ei vorbesc cu atîta curaj şi naivitate.

însuşi Zola, d-altmintrelea foarte scrupulos, cînd a încercat să facă dintr-nn socialist (nihilist) **rus**

un erou (în *Germinai),* a izbutit să facă o băzdăgănie decari ruşii au rîs cu hohote.

Noi nu credem că acest rău este fără leac.

Francezii sunt un popor arhicult şi arhideştept, dar este neapărată trebuinţă casă se ocupe mai mult de popoarele despre cari vorbesc.

Este timp ca *India* lui Georges Sand şi a lui Eugene Sue. este timp ca *Spania* lui Hugo şi/taZialui de Stael, este timp ca filozofia engleză a lui Voltaire şi *România* lui Coutouly, o Românie din saloanele lui Hitrovo şi a pseudoprincipelui Georges Bibesco, să înceteze.

Altfel literaţii, publiciştii şi diplomaţii francezi nu vor comite decît ceea ce în limbajul lor bulevardier se numeşte *balete.*

Dacă lui Napoleon Bonaparte nu-i era permis să creeze statele-provincii,şiprovinciile judeţe, aforţiori, astăzi cînd relaţiile sunt aşa de strînse dintre popoare şi cînd drumurile de fier îşi bat joc de distanţe, aforţiori francezilor nu le mai este permis să comită erori şi grosolane, şi ridicule.

Vine ciudat ca să vorbeşti serios într-un articol diplomatic şi să iei pe Teodor Rosetti drept nemuritorul C.A. Rosetti.

Şi francezii, pe fiece zi, în ziarele lor nu fac decît să adaoge greşeală la greşeală, copilărie la ridicul.

Românului i se scria mai deunăzi că francezii sunt nebuni după *Tiocarlee* cîntată din nai.

Ce o mai fi şi acest *tio-carlee? tiocarlee...* cine n-ar jura că este o vorbă chinezească?

Ce este *tio-carlee?*

Ciocirlia lui Dinicul

Şi sunt şi pasionaţi după ea!

înehipuiţi-vă un român, pasionat după *Mireille,* dupăZ/ff *Belle Helene,* după *Faust,* după *Gil-Blas,* care ar spune că adoră pe *Mir Ilie,* pe *Labele Elenei, peFusle* şi *japlaz,* ba nu zău cine n-ar pufni de rîs? înţeleg să nu cunoşti o limbă, dar nu o un cuvînt să poceşti cuvintele despre care ai să spui ceva.

Dar, în sfîrşit, avem şi noi ciocoiturile noastre, cocoane şi pricopsiţi care se vîră cu doamne-ajută prin franţuzeşte. Cel puţin aceştia sunt ridicoli şi cunoscuţi ca ridiculi.Şi de aceea avem *Frauţuzitele* lui *Făcea.*

La francezi insă oamenii culţi scriu cu o naivitate extraordinară lucruri de cari babar n-au.

De curind a ieşit un *Guide* al ziarului *Figaro* privitor la expoziţia din Paris.

Ce este în acest *Guide* e de nepomenit. Şi aici nu e vorba de vorbit, ci de scris. Şi nu un brutar din Paris 1-a scris, ci scriitorii cari se *„pichează"* de literatură, de multă literatură, de la ziarul *Figaro.*

Ia, mă rog, deschideţi acest *Guide* la capitolul *Roumanie.* Să vedeţi minune.

Ghiciţi cum cheamă pe d. Capsa?

Poate că Capscha?

Vă înşelaţi.

Cu toată firma d-lui *Capsa, Figaro* î-a botezat *Capska.*

Cum cheamă pe d-nul *Ciurcu?* Poale *Ciourkou* sau *Tchiourkou.*

Aş, de loc. *Figaro* 1-a botezat: *Circiu* sau pe franţuzeşte *Sirsiiu.*

Dar catedrala de *Argeşiu,* ştiţi cum a ajuns? Nici mai mult, nici mai puţin decît: *Ordgesch.*

Şi *ţuica* care ar fi putut ajunge *tzoulka* s-a prefăcut in *Ironica;* şi *iaurtul* în *iatour;* şi *tămîioasa* în *taivaiosa.*

Ignoranţa şi ridiculul cronicarului francez a atins culmea. [...]

A avut dreptate criticul *Lemaître* cînd şi-a bătut joc, cu atît profunzime şi cu atît spirit, de cronicarul francez, care mai adesea este un ovrei ce n-a izbutit să termine o universitate sau chiar un liceu.

Şi noi avem dreptate să ne mirăm de uşurinţa cu care scriu unii francezi despre popoarele celelalte.

MESCHIN ŞI CANALIE

Ce tot ne vorbesc unele reptile guvernamentale de delicateţi de stil; cînd ai să goneşti din casă pe un om cumsecade, îi poţi spune într-o mie de feluri: „nu pot primi serviciul d-tale"; cînd ai să dai afară un şarlatan, îi poţi spune: „n-ai găsit gîsca de jumulit"; cînd şarlatanul este neruşinat, îi poţi zice: „ieşi afară neruşinatule" ; cînd dai un cîne afară, îi strigi: „huideo I"; cînd dai un porc afară, îi strigi: „hîidea !" In toate aceste ocazii, stilul este perfect de potrivit şi de cuviincios.

Altfel critici pe Kogălniceanu, pe Dumitru Brătianu, pe Nicolae Ioneseu şi treptat-treptat la cu totul alt stil ajungi cînd te cobori pe scara Carp, Lahovari, Mânu, Maiorescu, Păucescu, Mîrzescu, Ceaur, Pake, Lascăr Catargiu; dar cînd ajungi la Gună Vernescu stilul nu mai poate avea limite.

Pe un cal de rasă este destul să-1 atingi, într-o gloabă trebuie să dai cu biciul pînă vei face scoarţă la mînă, iar într-un porc trebuie să dai cu măciuca.

Vernescu a pierdut dreptul d-a-i vorbi în stil cuvenit numai omului.

In el nu mai este nimic de om; umanitatea din el s-a evaporat şi sub masca umană n-a rămas decît lăcomia animală, prostia inertă şi bestialitatea, care leagă pe om de întreaga scară a animalităţei.

Ce va fi crezînd acest om cînd închide banii în visterie şi nu vroieşte să plătească salarul profesorilor?

Face economie statului? Nu !

Nu poate, în curînd, să facă faţă la datoriile statului? Nu !

Banii închişi în visterie produc dobîndă? Nu!

Nu există nici o cauză să hotărască pe Gună Vernescu la atîta încăpăţînare; şi cu toate acestea trebuie să se explice această nouă nebunie a lui cu ceva.

Mai întîi este bătrîn. Dar mă grăbesc să spui că are multe aparenţe d-a nu fi bătrîn ca toţi bătrînii.

E violent ca la 19 ani şi n-are imaginaţie ca un bătrîn de 119 ani.

Aci este un mister.

Violenţa ştiinţificeşte ori este o exuberanţă de viaţă, de viaţă tînără, focoasă şi complectă, ori este o slăbiciune de nervi, o agasărie dureroasă a sistemului nervos, uzat ori prin muncă, ori prin deboş.

Dar pînă aci nu priveşte pe bătrîni.

La bătrîni violenţa sau este o adîncă concentrare a gîndirei, gîndire originală, care rezultă dintr-o muncă de o viaţă întreagă, ori violenţa este o flacără trecătoare şi fără lumină, funinginoasă şi murdară, o violenţă brutală, nestăpînită, obscură, idioată, furioasă fără energie, zgomotoasă fără vorbe, oarbă fără eroism.

Această violenţă dă de gîndit. Bătrînul nu e curat. Trebuie să fie ceva la mijloc, sau şi mai corect zis, bătrînul se încearcă să facă să fie ceva la mijloc.

Această violenţă, fără lumină, fără eroism, fără credinţă şi fără imaginaţie, este a bătrînilor cu viţii ascunse.

Aceşti nenorociţi mizerabili pot să ucidă, să dea foc şi să răstoarne tot ce le iese înainte, căci violenţa lor are numai stupiditatea înfuriată a sistemului nervos, atacat de ingrediente, iar nu pornirea eroică a naturilor mari şi generoase.

Iacă o cauză. Vernescu este violentul ingredientat. Este sigur aceasta, căci violenţa lui n-are cuviinţa bătrîneţei, nici cumpătul unui om cu experienţă.

Iacă o cauză.

Gună Vernescu s-a înfuriat contra profesorilor, cari, obicinuiţi a cere salariul pe două luni de vacanţie înainte, au avut nefericirea să ceară şi sub vistiernicul zmintit.

A fost destul să se înfurie şi nici chiar pe o lună să nu le mai avanseze.

A doua cauză este ignoranta cumplită a acestui şarlatan furios. El nu ştie nimic decît pehlivanii; el n-a învăţat nimic din ceea ce înalţă pe om; el nu distinge decît acolo unde are ceva de jăfuit.

Şi de aceea el nu înţelege că pentru profesori est. neapărat trebuinţă să iasă si ei o lună şi jumătate, să iasă in mijlocul naturei să se odihnească, să se înviorez, să se îmblînzească de farmecul naturei, căci ei nu fac socoteli si aceleaşi socoteli un an de zile, ci munca lor se exercită asupra naturei umane, asupra copiilor, cînd natura este mai vibrantă decît oricînd şi oriunde.

Avansul profesorilor se explică prin faptul că ei trebuiesc să se întoarcă dispuşi şi generozităţi de marea şi educativa natură.

Dar această problemă este prea grea pentru un meschin şi o canalie abrutită ca Gună Vernescu.

Şi afară de toate acestea Gună Vernescu crede că arendaş şi ministru de finanţe este acelaşi lucru.

El care a vîndut ouă de la moşie, crede că ar fi o risipă să dea bani acolo unde ar fi'obligat de omenie, de cultură şi de necesităţile superioare ale corpului profesoral.

Ce vreţi, Gună Vernescu s-a gîndit ca nu cumva să moară un profesor în vacanţă.

Ce stupid!

Dar banii după vacanţie se cuvine în orice caz aceluia care a profesat pînă la vacanţie.

Dacă profesorii nu vor şti să-şi' apere drepturile lor, e banal, dar trebuie s-o spunem, îşi merită soarta.

IDEI. IDEI. IDEI!

Era odată un cavaler c-un geam in ochi, cu surtuc scurt, cu glasul nazal, cu un aer atît de fals impunător şi cu nişte gesturi atît de englezeşti, încît multă vreme a distrat pe cronicarii ziarelor. Şi cavalerul se numea Petre; şi soarta-1 aruncase pe băncile ministeriale; şi cavalerul începea orice frază cu cuvîntul idee şi sfîrşea orice discurs cu cuvintele: ideile ne-au adus la putere.

Şi mulţi naivi şi-au zis: de n-ar fi nu s-ar povesti, acest om este plin de idei.

Şi cavalerul plin de idei făgăduise naivilor că va sta la putere doisprezece ani în virtutea ideilor sale. Şi fluturii de noapte s-au adunat în jurul lui ca în jurul unei lămpi luminoase.

Dar lampa s-a stins. Cavalerul Petre a trecut pe la minister ca un meteor şi aplecat de la minister zguduit şi trîntit de Gună Vernescu, de un advocat eîpiu şt şarlatan a căreia inteligenţă începe cu grandomania şi se confundă cu furia unei nebunii dureroase.

Astăzi cavalerul Petre se odihneşte retras în fastul vieţei sale private.

De cînd cu Petre, lumea se obicinuise să nu mai auzâ pe oameni strigînd la răspîntii: eră nouă, idei noi!

Dar, în vacanţie, se iveşte un alt om, bine cunoscut şi în bine şi în rău, care din senin începe a striga: eu sunt cu ideile, voi nu aveţi idei.

Şi acest om, incontestabil un om inteligent, începe a călca pe urmele cavalerului Petre, c-o singură deosebire: pe cel dinţii îl urma un alai de vro cîteva persoane cunoscute, iar pe cel din urmă nu-1 urmează decît umbra sa mare şi neagră cînd soarele îl bate în fală.

E vorba de dl. *Panu.*

Decit va timp d-sa nu face decît să iscălească articole pline de „eu" şi iar „eu" şi mai ales de afirmaţia senină şi categorică că „eu (adică d-sa) am idei şi voi liberalii nu aveţi; eu fac opoziţia cea mai energică căci lupt şi mă deosebesc de guvernanţii de astăzi pe idei".

E foarte comod să vorbeşti tu singur de tine cînd nu poţi vorbi de ai tăi, fiindcă nu-i ai, dar in aceeaşi vreme este şi trist, este şi un simptom de ambiţie zdrobită, de neputinţă sigură şi mai ales o dovadă de ingîmfare ridiculă şi de absolută lipsă de creştere.

Abia oamenii mari şi imbătrîniţi în luptă, in urma cărora stau multe şi mari fapte săvîrşite de ei, pot invoca în momente de emoţiune cind sunt atacaţi făţiş şi crud, pot invoca acel „eu" al d-lui Panu şi ideile-fapte, cari numai în stare de fapte împlinite descarcă invocarea de aroganţă şi de fatuitate.

Dar dl. Panu nu este obligat de nimic şi de nimeni să erează că ideile d-sale sunt fapte sau sunt dorite de naţiune sau cel puţin de un grup, ca să treacă în fapte, şi tocmai de aceea d-sa ar trebui să fie cu mult mai modest decît nu este şi cu mult mai circumspect de teama ridicului d-a nu cădea in starea sufletească a cavalerului Petre.

îi este uşor d-lui Panu să scrie mult si necontenit; ii este şi mai uşor să invoace idei şi reforme pentru ţara românească. îi este uşor tocmai fiindcă d-sa nu este chemat a le realiza, şi mai ales pentru că nu reprezintă pe nimeni, nu luptă cu nimeni şi luptă contra tuturora, îi este uşor fiindcă nimeni nu-1 întreabă de aproape de ce s-a făcut liberal naţional, de ce s-a făcut rosetist, de ce 1-a părăsit şi pe acesta şi s-a făcut socialist, de ce apoi s-a retras la poziţia de democrat radical, de ce a trecut la disidenţi, de ce i-a părăsit, de ce îicuni pare a gravita in jurul d-lui D. Brătianu etc. etc.

Rezultatul acestei izolări sau, mai potrivit, a acestei seriinesfirşitede capriţii este neapărat mulţimea ideilor. Şi nu glumim de loc. Dacă n-ai nici un friu şi nici o convingere ori, ca să fim mai drepţi şi mai delicaţi, dacă convingerile tale personale să prefac şi se schimbă repede, ca la d. Panu, atunci vei produce o sumedenie de idei politice cari vor spori la număr dar vor descreşte in coheziune pînă la explozie, şi aceste idei vor fugi una de alta pentru a distruge şubreda şi fluşturateca lor clădire, întocmai cum fug atomele aburilor şi prefac forma sumei lor totale pînă o fac să dispară dinaintea ochilor.

Şi d. Panu, în viaţa sa de publicist fără nici un scop real pentru ţară, a invocat o sumedenie de idei inconherente după lunile anului, după cum era cald sau frig, după cum bătea vîntul sau era liniştit, după cum trecea d-sa de la o doctrină la alta, de la o evanghelie la alta.

Şi ideile d-lui Panu au fost multe şi acum s-au dus, au zburat ca fumul, ca aburii, şi altele vor veni şi vor dispare dupe cărţile cele mai noi pe care le va citi d-sa şi după prefacerile politice prin care va trece d-sa.

D-sa este omul cel mai liber din lume: n-are nici partid, nici credinţă, nu este legat nici de alţii, nici de ideile altora pe cari le sprijină într-o zi pentru ca a doua zi să treacă la altele. Şi atît de mult este îndrăgit de libertate, încît la nevoie nu recunoaştenici legile: neputind fi liber în ţară, trece graniţa şi-şi găseşte libertatea in cartierul latin.

Pînă aci este o parte din d. Panu. Este adevărat că o sumedenie de idei a invocat d-sa. Dar politiceşte d. Panu va rămînea pururea un om fără trecut şi fără viitor.

Mai întii pentru că are multe idei dodată, cîte citeşte într-o zi într-o monografie în vogă la reformatorii din cluburi şi cafenele, si al doileapentru că ideile d-sale sunt în mare parte ridicule.

Să luăm un exemplu. într-alte ţări, unde masa poporului este compusă în mare parte din uvrieri, intre altele democraţii radicali au luptat şi luptă pentru fixarea numărului de ore de lucru pe zi.

Iacă o idee practică, dreaptă si generoasă.

D. Panu se inhață de această idee și o aplică in programul său la transporturile țăranilor. Nici mai mult nici mai puțin, d-sa voiește că o lege specială sau un articol din acea lege să fixeze pe zi orele de transport ale țăranilor.

Iacă o idee dreaptă, generoasă și practică pentru uvrierii din Belgia și care la noi, aplicată la transporturile țăranilor, devine o glumă de copil, o idee cel puțin barocă.

Dar țăranii transportă noaptea pe drumul drept sau la vale, dar țăranii odihnesc pe călduri ore întregi in pieptul muscelelor și așteaptă sara tocmai cînd uvrierul încetează lucru], dar țăranul în transport nu ține de ore, ci de felul locului și al timpului etc.etc. si d.Panu își are ideea sa luată din programul unui democrat belgian. Ce-i pasă d-lui Panu?

D-sa ține să aibă idei, dar, s-o potrivi nu s-o potrivi cu țara, este destul să aibă idei.

în felul exemplului de mai sus și cu metodul d-lui Panu, ne mirăm că *Lupta* nu deschide o prăvălie specială de idei.

Dar pînă aci e vorba de prima parte din felul de a fi al d-lui Panu. Este însă o altă parte. Este ingîmfarea d-lui Panu cînd afirmă că are idei și nu are nici chiar utopii.

Aci d. Panu este și mai d-sa.

Vom schița și această parte a acestui temperament violent, bogat, dar lipsit cu desăvîrșire de simțul realității si al posibilului.

JUNIMIȘTII

Este un fenomen curios să vezi o grupă de oameni cari nu-și cunosc țara nici în trecutul, nici în prezentul ei, cari nu cunosc firea și menirea românului și cari au foiletat cărți străine pentru a ne reforma pe noi și au cunoscut mediocru pe germani pentru a hotărî definitiv de ale noastre. Este un fenomen curios să vezi pe uni; oameni cari, neavînd rădăcini adinei in poporul românesc, neavînd nici trecut, nemuncind nimic nici în prezent, și totuși ridieîndu-se ca oameni de știință, de metodă, de idei, de reforme, de progres. Și ce vine și mai ciudat este să-i vezi aroganți, siguri, vecinie mlădioși și vecinie făcînd apel la caracter, vecinie greșind și vecinie închipuindu-și păcate grave în pasivul altora.

Să fie prostie? Nu, am fi nedrepți. Sunt printre ei, în cercul conducător, oameni culți și inteligenți.

Să fie iluzie? Nu, ne-am înșela să-i credem iluzionați pe niște oameni atît de sceptici, născuți sceptici, căci scepticismul lor este o blazare de nervi, de carne, iar nu o deziluzie intelectuală, care de multe ori se ridică melancolică la înălțimi egale cu ale entuziasmului. La ei scepticismul, blazarea, deziluzia, toate aceste stări psihice sunt înnăscute, sunt organice și fatale.

Dacă nu este nici prostie, nici iluzie, ce poate să fie?

Cînd auzi de căpitănii ca reformă, cînd auzi de dreptul fatal de a ne guverna, ca fudulie, cînd auzi idei noi

şi eră nouă ea aroganţă, ie înlrebi fără să vrei: «facă urs e nici prostie nici iluzie din partea lor, ce poate să fie?

Şi răspunzi, şi trebuie să răspunzi neted şi liniştit: comedie !

A, este un euvint dulce pentru asemenea actori, şi cu atît mai dulce, cu cît lor le plac glumele, farsele, paiaţarlicurile.

Cum voiţi junimiştilor să nu le placă comedia? Naturi de oameni cari n-ar părăsi o masă copioasă cu un vin generos sau o cafenea cu bere de martie sau o-culisă cu femei frumoase pentru nimic în lume, cum s-ar putea să nu le placă comedia?

De cîte ori Borta Rece şi Luther, pivniţele de lîngă Opera din Viena, şi grădinile din Munehen, şi înfundăturile din Berlin, si Mabilul din Paris n-au răsunat (ie jovialitatea desfătătoare a şefilor lor?

Nici de vorbit că situaţiile cele mai tragice sunt întoarse de ei în blagă, în comedie infinită cu vorbe groase, cu spirit lasciv, cu gesturi dăsfrînate, cu hohote acoperite de nori alburii de bere si cu duhoare de şuncă şi wtirsti.

Poate că vă displace aceste aluri de condei cam libere, ce e drept; ei, d-nii mei, întru ce cel care descrie ceea ce d-voastră aţi făcut şi faceţi este aşa de vinovat?

Şi dacă astăzi aţi juca altceva decît comedia, am înţelege să vă lăsăm trecutul să se odihnească în memoria grotelor în cari aţi petrecut; am zice şi noi ca unii filozofi: trecutul unui om este al omenirei, ei îi aparţine, căci ea 1-a produs; dar nu, d-voastră începeţi din nou să combinaţi ministerele, să vă poftiţi la portofolii, să reformaţi ţara, să distrugeţi partide politice şi, pe presupusurile lor ruine, să ridicaţi partide noi.

Şi dacă chiar aţi face asemenea operaţii ca nişte, lovituri fantastice de bursă, intr-un chip mai omenos, nimeni nu ar simţi cruzimea d-a vă strica jucăriile.

Dar nu, d-voastră, junimiştii, păcătuiţi în aceste jocuri, cu ura d-voastră nemotivată şi neinstrunată, cu aroganţa d-voastră atit de bine cunoscută, cu lăcomia d-voastră atît de desfrînată şi cu insultele din senin cari vă vin ca nişte perioade rabice. la anume epocă şi în anumite împrejurări.

Ceea ce vă caracteriza insă de cîtva timp încoa este mania puterei. Vi să pare c-o aveţi, c-o strîngeţi în braţe, c-o împărtăşiţi noilor voştri apostoli de carton şi că lumea din ţara românească nu are altceva de făcut decît să tremure inainte-vâ • Vedeţi, basmul este plăcut, bineînţeles pentru senzualitatea d-voastră, dar basmul aşa cum îl meremetisiţi este prea obraznic din cale-afară.

Prea bine. Să admitem că pe noi ne-aţi răpus. Liberalii nu trebuiesc să intre in socoteală. Radicalii sunt ridiculi, şi aici aveţi dreptate. Disidenţii sunt nişte papuci în care si Pake... Dumnezeule!... şi-a vîrît picioarele. Conservatorii sunt pierduţi.

Pînă aci fantazia este nevinovată.

Dar cînd vă daţi în petec este atunci cînd pozaţi în partid de guvernămînt.

Ce, n-a înţeles d-nii Carp şi Maiorescu, căci ceilalţi au foarte multe scuze d-a nu înţelege, că conservatorii au dat cea mai cumplită lecţie tuturor facţiunilor, că ele nu pot guverna ţara românească?

Conservatorii, in 12 ani de trîndăvie şi de ură legănată pe canapele moi, au adunat ce-au putut împrejurul lor: bătrîni ramoliţi, parveniţi, gheşeftari, puşcăriaşi, violatori, într-un cuvînt spuza toată a derbedeilor, a izgoniţilor, a şarlatanilor şi a viveurilor cari şi-au mîneat starea părintească.

Ca in lăuntrul şi in jurul unor ruine insultate de ploi şi de trecători s-au adunat tot ce ţinea direct din animal, tot ce nu se ridicase la o completă umanitate.

Şi, cînd au venit la putere, conservatorii s-au trezit fără o grupare serioasă în parlament şi, mai ales, fără partid în ţară.

A fost o crudă si meritată deşteptare din acea epilepsie murdară în care se zvîrcoliserâ 12 ani.

Astăzi văd bine, sunt convinşi că nu pot guverna. Nici convingeri, nici oameni, nici alegători.

Cum putea să guverneze?

Şi junimiştii nu învaţă nimic dintr-aceasta? Dar tocmai ei ar fi chemaţi să mediteze asupra legilor fatale ale lumei constituţionale, ei cari şi-au luat porecla de constituţionali.

Cine sunt?

D-nii Carp şi Maiorescu, plus poeziile proaste ale lui Jak Negruzzi, plus ealamburistica lui Pogor, plus diletantismul lui Laurian. plus comediile luiCaragiale, cari au meritul de a înveseli pe toţi, plus imensul zero-Nika.

Şi atît, Numai atît. încolo pustiul fără margini, în ţară ei apar ca un grup de solitari, şi nici politica lor de peripatetici ambulanţi nu-i poate scoate din viţiile politicilor solitari.

Atît sunt, căci ceilalţi sunt ai lor atît cît pasările călătoare sunt ale ţărilor prin care trec

Sunt numeroşi în Cameră?

întrebaţi pe d. Carp cînd joacă obişnuitul său pichet şi are chef să fie om deştept şi vă va răspunde.

Dizolvarea Camerei ar fi pieirea junimismului şi va fi căci parlamentul acesta nu va purta în istorie numele de „Parlamentul cel lung".

Atunci... atunci ce voiţi să facă nişte oameni fără alegători? Doar nu şi-a pierdut cumpătul ţara românească, ca să populeze'iarăşi băncile parlamentului cu d-alde Crisenghi, Miclescu, Volenti etc. etc.

Fără alegători şi fără poliţie? O, va fi prea cumplit pentru junimişti!

Nu vor intra în parlament decît iarăşi dl. Carp şi iarăşi dl. Maiorescu, miluiţi, bineînţeles, iarăşi de partide binevoitoare.

Şi atunci, desigur, dl. Maiorescu în aforisme şi dl. Carp în citate englezeşti vor deplînge nestatornicia lumii aceştia.

Şi se vor uita unul la altul şi vor juca din nou comedia oamenilor cari cred în idei şi nu le pasă de alegători.

— Eu, d-lor, va începe dl. Carp, voi aştepta 10 ani, 20 de ani, dar d-voastră vă veţi duce, căci nu aveţi nici o idee care să vă ţintuiască pe băncile acelea!...

Da. va aştepta: numai o dată dl. Carp a văzut puterea!

Nu râmîne junimiştilor decît trecutul!

O, trecutul acesta este splendid. Mormanele de oase albe ale nevinovaţilor ţărani vor apoteoza pe junimişti în lipsă de putere şi de alegători.

Dar* toate acestea sunt glume. Să vorbim senost cînd veti veni la putere, d-lor junimişti?

Probabil că în cîteva zile; prea aveţi idei multe şi alegători puţini!

SPĂTARUL FĂRĂ SPADĂ

„Să te ferească Dumnezeu de amici..."

Cînd vorbeşti de un general care şi-a băgat sabia în teacă de frică că sabia poate să fie ascuţită, cînd vorbeşti de un general care şi-a părăsit drapelul de spaimă că sub cutele acestui drapel va curge sîngele în şiroaie, cînd vorbeşti de un general care a preferit să dea dosul în faţa turcilor spre bucuria lor şi spre sănătatea lui, cînd vorbeşti de un general norocos care în urma acestor frumoase isprăvi a scăpat teafăr şi neatins de nimeni şi mai ales cînd auzi pomenindu-se de un *spătar fără spadă,* vrînd-nevrînd trebuie să te gindeşti la *general Mano,* actualul ministru de război.

De, sunt lucruri despre cari nu trebuie să pomeneşti dacă ţii cu orice preţ la un prieten nevoiaş. Este imposibil să aperi pe un om de poltronărie, mai ales dacă acel om ocupă o demnitate mare în stat. Nimic nu poate feşteli mai cumplit pe un bărbat decît frica şi laşitatea, formele egoismului uman celui mai degradator. Şi este monstruos, mai ales cînd te încerci să aperi pe un general de asemenea păcate. Militarului i se cere mai mult decît oricui mîndria poziţiei lui, cinstea şi supunerea nemărginită a drapelului sub care i-a strălucit la mini galoanele de aur şi dispreţul de moarte, marea virtute militărească care face eroi şi transmite secolelor viitoare numele lor, alături cu numele celor mai mari regi ai lumei. Aşa este lumea întocmită, că tocmai pe acela din care îşi face idol să-1 înfiereze de vecie dacă nu este la înălţimea sperantelor ei. Nimeni nu va ponegri pe un negustor care de frică şi-a părăsit prăvălia; dar toţi, chiar cei mai prăpădiţi, se ridică cu scîrbă şi cu dispreţ contra generalului care şi-a lăsat steagul să învingă sau să piară, iar el s-a dus acasă pentru ca să-şi bea în tihnă ţuica înainte de masă şi cafeaua după masă. Aşa e lumea şi cine ar avea curajul trist să facă morala lumei de ruşine? Peste un asemenea avocat îndrăzneţ opinia lumei calcă nepăsătoare, arătînd cu un deget dispreţuitor pe clientul laş al avocatului decăzut.

Iacă ce a scăpat din vedere celor de la *Constituţionalul* cînd se încearcă să mai apere pe *„spătarul fără spadă",* pe generalul dezertor al drapelului românesc, **pe** cavalerul care n-a avut din *Bayard* decît calul, care a ninchezat melancolic şi dureros cînd i-a dat pinteni să fugă de drapelele ce porneau peste Dunăre, pe d. general Mânu, prudentul general cu stofă de salonist, iar nu de erou.

Este cazul trist d-a face **pe** generalul pacinic să murmure: „fereşte-mă Doamne de amici!" Ce zor aveau cei de la *Constituţionalul* să mai pomenească de *spătarul fără spadă,* ce zor aveau ei să mai apere **pe** bietul general? N-au înţeles încă că orice apărare in cazul acesta fatal amintea de ruşinea generalului d-a nu trece Dunărea atunci cind se decidea de soarta noastră, de independenta noastră, de regalitatea noastră, de vitejia şi de gloria noastră? N-au înţeles confraţii noştri că este destul să aminteşti aceste fapte pentru ca orice român să se gîndească: „Galoanele generalului trebuiau desprinse şi lipite de mîneca oricărui soldat care a rămas şchiop, ciung sau orb în grindina de gloanţe şi în trăsnetele de şrapnele".

Dar, Doamne, apărarea junimiştilor este un capdoperă de acuzaţiune. în urma unei asemenea apărări, generalul trebuie să exclame cu dezgust: *desigur nu mi-a mai rămas amici!*

După ce confraţii noştri vorbesc despre *„persecuţiunile cari au silit pe actualul ministru de război să părăsească armata",* încheie: *„Ne aducem aminte că pe cind d. de Cassagnac ataca cu o furie nebună pe generalul Boulanger, unele ziare monarhiste au insinuat*

cu ocazia unui duel că Boulanger n-ar fi tocmai curagios. Atunci d. de Cassagnac a relevat cu indignație această acuzație adusă adversarului său, zicînd: „Sunt vrăjmașul generalului Boulanger; însă nu pot admite ca să se zică că un ofițer francez, oricare ar fi el, nu ar fi viteaz!"

Auziți apărare! Ați înțeles de ce generalul Mânu a părăsit armata română? Ați înțeles de ce generalul este viteaz? Știți de ce? Fiindcă d. de Cassagnac *nu poate admite* că un ofițer *francez n-ar fi viteaz?* Ați înțeles acum de ce generalul Mânu nu a voit să treacă Dunărea cu tot ordinul expres primit de la șeful suprem al armatei? Ați înțeles teoria celor de la *Constituționalul?* Ea este foarte simplă. Viteaz poți să fii, chiar cînd părăsești sîintul drapel in care stă concentrate pentru militari demnitatea și gloria armatei și a națiunei întregi, fiindcă d. de Cassagnac crede că sub uniforma oricărui *ofițer francez* s-ascunde un erou! După această teorie, adevărații eroi sunt niște naivi, voind să cucerească gloria în fața morții, căci eroi ar rămînea și dezertând, și refuzînd d-a ataca, și bînd cafea și bectemis la gura sobei.

Este destul să fii ofițer. Tot eroismul cel adevărat stă în a defila bine la paradă și a obține în timp de pace gradul de sublocotenent sau de general.

Am avut dreptate să zicem: ferească-te Dumnezeu de amici ca cei de la *Constituționalul,* căci apărarea lor este o nouă pedeapsă și-o nouă vestejire a unui grad, deja insultat de acela care n-a știut să-1 iubească și să-1 glorifice.

Dar să răfuim nițel argumentele ridicule ale junimiștilor. *General Mânu a fost persecutat?* Este un neadevăr rușinos, pe care-1 invocați în apărarea unei cauze pierdute de vecie. Ce, a fost generalul pedepsit pentru insubordonanța sa? Ce, a fost dat judecatei și degradat pentru tristul exemplu pe care 1-a dat întregei armate?

Și oare, chiar rând s-ar fi întâmplat așa ceva, nu ar fi meritat generalul care refuză d-a trece Dunărea?

Dar, nu, generalul a rămas tot general, comandantul a rămas tot cu brigadă, cu o brigadă în care cei rămași trecuseră Dunărea și se întorceau încărcați cu gloria în care orice soldat dovedise că este un erou.

Unde sunt dar *persecuțiunile?* Să vă spunem noi adevărul.

Generalul, care nu era obicinuit cu războiul, este un boier, un răsfățat al soartei, care nu s-a obicinuit cu altă *garnizoană decît aceea din București.* Cînd i s-a încredințat o comandă cu reședința în Iași, generalul care n-a voit să treacă *Dunărea, n-a voit să treacă nici Milcovul.* Și generalul și-a dat demisia. Iacă tot adevărul. Unde dar sunt persecuțiunile cari au făcut pe d. Mânu să părăsească armata? Ei, noi cunoaștem bine eroii din stofa generalului Manu.. în București sunt saloane, serate și baluri mai multe, în București sunt teatre, și serbări, și parade mai multe. în București este luxul, este lascivitatea, sunt atîtea ocazii de desfătări fățișe și clandestine mai multe decît la Iași. Unde dar ar fi putut străluci mai luminos acela care n-a știut să învârtească peste Dunăre pala spadei sale, decât în București? Și doar nu refuzase-el d-a-și risca viața, compromițindu-și ceva mai mare,, pentru petrecerile din capitală?

Era dar natural să părăsească armata încinsă denimbul gloriei, el, care era străin de gloria ei. Și s-a retras. Ș-a făcut bine. Singurul bine pe care 1-a făcut armatei. Iacă tot adevărul si toate persecuțiile îndreptate de națiunea ingrată contra eroului care nu și-a încredințat viața pe talazurile bătrinului fluviu.

Cît pentru comparația ce fac junimiștii între Boulanger și Manu și cuvintele d-lui de Cassagnac, ni se par absolut ridicule.

întrebarea e ce-ar fi zis feldmareșalul Moltke de un general care ar fi refuzat să treacă Rinul, iar nu de **re** a zis d. de Cassagnac de un general care s-a bătui în duel și a fost rănit.

Și mai bine junimiștii s-ar gîndi la ce-a făcut tribunalul marțial lui Bazaine, iar nu la discursurile d-lui de Cassagnac.

Și mai bine junimiștii ar asculta armata, care suferă' de monstruozitățile administrative ale generalului! Manu, decît l-ar apăra cu cuvintele d-lui de Cassagnac..

Nu, d-lor junimiști, orice ați zice si orice ați face, generalul Manu va răminea un *spătar fără spadă, căci-*

singur si-a aruncat-o de la brîu, nu atunci cînd şi-a dat demisia, ci atunci cind n-a voit să treacă Dunărea.

Jertfa era prea mare pentru un militar de saloane şi spada era prea grea pentru acela care n-a văzut în militărie decît latul galon de aur şi zuruitul pintenilor.

în cît priveşte insinuaţia d-a pune pe ofiţerii noştri alături de generalul Mânu, noi o declarăm în faţa armatei noastre de eroi că este o infamie.

Noi, izbind în general Mânu, glorificăm armata română, iar voi, cînd apăraţi, insultaţi pe aceia cari prin vitejia lor ne-au croit soarta popoarelor eterne.

încă o apărare ca aceea din *Constituţionalul* şi generalului Mânu nu-i va rămînea decît să se retragă în chilia monahală.

De la coif la pălărie, de la pălărie la potcap, de la spadă la baston, de la baston la cîrjă.

Şi cine ştie? Poate că i-ar şedea mai bine *spătarului fără spadă.*

GENERAL „POLIŞINEL •

„Serbăm astăzi aniversarii! 1 unei zile în care *ne-a fost dat sd deşteptăm gloria strămoşească".*
,,.,ne-a fost dat să lucrăm..."
„...în amintirea acelora cari *şi-au plătit tributul sîngelui..."*
„...ne-a îmbărbătat şi nea alinai suferinţele".

(Din Toa-lul sacralului M<'i)

Auziţi ce cuvinte eroice smulse din adîncul unei conştiinţe de viteaz? Cine putea vorbi astfel înaintea m.-sale cu mai mult drept, decît *generalul Mânu?*

Cui i-a fost dat să dăştepte gloria străbună şi să plătească tributul sîngelui? în capul cui-comandantul suprem al armatei a stat sigur de victorie? Şi cine a avut mai multă trebuinţă de alinarea rănilor glorioase dacă nu generalul Mânu?

Rînd pe rînd toate exclamaţiunile bărbăteşti scoase de generalul Mânu în toastul de la 30 august sunt legitime şi emoţionate.

Cînd armata românească şi-a desfăşurat drapelele în şir lung pentru ca să treacă Dunărea, generalul Mânu şi-a întors calul lui Bayard îndărăt spre capitala ţărei. Ştiţi de ce? Pentru ca să deştepte gloria străbună a tuturor românilor din ţară. Armata trecea în număr de 60.000 de flăcăi viteji, dar în urma lor mai erau încă un milion, cel puţin, de bărbaţi. Generalul Mânu reintra în acest milion, pentru ca să trîmbiţeze gloria străbună.

Este adevărat că Banul Manta, că Calomfireştii, că Părintele Fărcaş şi Buzestii au trecut Dunărea odini-

oară cu voievodul lor Mihai; dar aceşti eroi erau naivi, nu cunoşteau tactica şi strategia generalului Manu. Aceia se gîndeau să dăştepte gloria lui Mircea cel Bătrin numai în armata care trecea Dunărea, iar generalul Manu s-a întors de la malul românesc al Dunărei, ca să redeştepte gloria strămoşească in tot poporul. Şi dacă-1 lăsa familia, generalul Manu, după sistemul generalului Florescu, înmuierea tocmai în creierul munților... pentru'ca şi p-acolo să se puie să redăştepte gloria strămoşească. Națiunea dar trebuie să-i fie recunoscătoare, de curajul cu care a înaintat înapoi pentru a redeştepta gloria ei.

„Ne-a fost dat să lucrăm"... a zis generalul şi nici un general nu putea să spuie că a lucrat mai mult în timpul războiului. Fireşte, de ce credeți că generalul s-a întors de la Dunăre: ca să stea cu mînele în sîn? Vă înşelați. Generalul, crezînd că peste Dunăre n-are ce lucra, s-a întors în capitală şi a lucrat, a lucrat, a lucrat, pînă a dat pe brînci. Cît a lucrat generalul Manu nu ştie nimeni, căci generalul nu este fanfaron: el lucrează pe ascuns, nici chiar cei mai de aproape ai lui nu ştie cît lucrează, căci, încă o dată el lucrează în taină. A avut dreptate să zică că lui i-a fost dat să lucreze în timpul cînd piereau pe cîmpiile cumplite ale Bulgariei, Şonții, Mărăcinenii şi atîția alți copii generoşi şi sfinți ai patriei.

Şi de ce n-ar fi vorbit de aceia cari şi-a plătit tributul sîngelui? Nu ştiți cît sînge i-a curs generalului în timpul campaniei. Pe malul drept al Dunărei, într-o zi, a stat de dimineață pînă seara în soare, căci îşi uitase umbrela acasă. Pe la 6 ore s-a pus la masă. A mîncat cam mult. A băut vin negru şi odată s-a pomenit că-1 podideşte sîngele pe nas: prima vărsare de sînge, primul tribut al sîngelui ! Pe urmă să vedeți căci nu se sfîrşeşte aci. Era călare. S-aude primul bubuit de tun, calul generalului sare din loc şi generalul sare din şea; dar cum a sărit nu ştiu, că si-a belit obrazul: a doua vărsare de sînge, ai doilea tribut al sîngelui. Cînd a văzut că armata trececintînd peste Dunăreabătrinâ, generalul a dat pinteni calului şi fugi, fugi, fugi spre... capitală, ca să redeştepte gloria strămoşească acelor din țară ; dar, fugind cam mult şi foarte iute, se simte jenat, îl rosese şeaua: a treia vărsare de sînge, al treilea tribut al sîngelui. Cînd ajunse acasă, gcnciuu.. că de emoțmri ea eroică şi din multe cauze ale războiului se subțiase şi cureaua îi rămăsese largă. Scoate un briceag cu plasele de fildeş şi vrea să facă o gaură în curea, cînd colo să taie la un deget: a patra vărsare de sînge, al patrulea tribut al sîngelui! Ei, şi cît tribut d-asemenea natură n-a plătit el patriei noastre!

Dar dacă rămînea vorba ca să mulțumească acelora cari l-au îmbărbătat, apoi desigur că ar avea mult, prea mult, de mulțumit. Citi nu i-o fi zis: „Treci, măi omule, Dunărea, că doar nu te-omincaturcii". Chiar cînd a plecat d-acasă spre Calafat o droaie de amici l-au petrecut si-i ziceau: „Nu te lăsa, Gogule ! țin'te bine Gogule ! Sâ învingi, Gogule, sau să nu învingi, să treci sau să nu treci Dunărea, dar ține-ți firea; să-ți scuipi în sin cind vei auzi primul bubuit". Aşa l-au îmbărbătat mulți, iar unul din amici i-a petrecut pe după gît o baiere cu o alună şi în alună era un leac deseîntat, bun pentru spaimă, friguri şi gălbenare.

Acum crez că nimenea nu mai poafecîrti împotriva toastului generalului Manu. A vorbit cum s-a purtat, căci d-sa este omul care prin excelență vorbeşte cum se poartă şi se poartă cum vorbeşte.

SEPARATISM

Izolarea aprinde imaginația individului, îi umflă ambițiunea, eoborîndunvăl gros peste realitate şi uimicindu-i forțele de luptă. Nici oamenii, niei faptele, nici împrejurările nu pot să se oglindească limpede şi în proporțiuni exacte în mintea aceluia care strigă departe de mulțimea pe care n-o înțelege şi exilat de poporul pe care i se părea că-1 iubeşte. După cum va fi firea separatistului, el va fi pornit din ce în ce mai mult spre utopii, vise si feerii sau va trece in domeniul spaimei personale şi a urei desfrinate, rînd pe rînd, contra grupurilor, contra partidelor, sfîrşind chiar printr-o duşmănie adîncă şi ascunsă contra poporului rebel la teoriile şi ficțiunile lui sociale. Sunt separatişti plini de o beatitudine cerească chiar cînd ei au fost izgoniți şi huiduiți de mulțime, ipnotizați de feeriile lor subiective, şi alții, din contră, chiar în luxul cel mai somptuos al vieței s-au crezut pururea prigoniți si amenințați de duşmani imaginari.

Separatismul ca metod d-a lupta n-a produs decît sau asceți fericiți de propriile lor nenorociri, sau norocoşi prigoniți, în îndestularea şi fastul lor, de halucinațiuni, de terori imaginare şi de o ură fără margini contra omenirei întregi. Niciodată însă n-a produs oameni compleți şi echilibrați. Vorbim numai de separatiştii politici.

Gîndiți-vă la un reformator tînăr, zăpăcit de visele unei filozofii sociale străine şi stranii, gîndiți-vă însă la unul din ei, convins şi blînd, cinstit şi resignat chiar cînd îşi crede idealul lui atît de departe de omenire, încît să nu i se pară decît ca o stea a căreia lumină n-a ajuns încă pînă la pămînt. Şi dacă la noi nu veți găsi un asemenea tip, l-ați găsit în cărțile popoarelor unde există asemenea solitari, cari îşi dau, în prada luptelor reale, închipuirile lor bolnave, dar generoase. Revoluția cea mare a avut un Chenier, o victimă mare şi un visător fragil, care nu putea cunoaşte, izolat în armoniile lui intime, imensa şi complicata maşină a omenirei.

Gîndiți-vă însă mai degrabă la acei separatişti cari cad la ambiții colosale, la halucinații teroriste, la ură şi vendictă, la zvîrcoliri dureroase, în mijlocul celei mai vaste opulențe. Aceşti separatişti, umflați de ambiție şi de ură, sunt inamicii pericoloşi ai popoarelor. Gîndiți-vă la Gună Vernescu, acest om care s-a izolat de toate partidele politice, care a trăit în ele duşmănind şi duşmănit, care n-a înțeles nici partidele, nici mulțimea, nici poporul, care n-a ridicat o şcoală, care n-a făcut o milă, care n-a conceput o idee cinstită şi practică, şi veți avea tipul separatistului sordid, închis pe viață în propriul lui egoism ca într-o temniță adîncă şi fără lumină. Şi să nu se crează>un moment că, dacă Gună Vernescu astăzi stă într-un minister şi se află într-o aglomerație reacționară, nu este mai puțin izolat. Separatistul, chiar în mijlocul unui popor, el se află sufleteşte ca într-un vast pustiu.

Urmările fatale ale separatismului individual sunt aceleaşi şi la grupulețele şi mănuehiurile politice. Ar trebui să se gindească mai mult asupra acestei probleme toți cei cari trăiesc, doi-trei laolaltă, separați de întreaga țară.

Şi dacă răstrîngem problema numai şi numai la politică, apoi desigur că cu greu individualitățile politice liberale ar putea să iasă din încurcătura următoare: dacă sunteți liberali, dacă sunteți democrați şi admiteți ca principiu conducător voința poporului, surprinsă şi formulată de aceia cari se ridică la geniul poporului, cum credeți d-voastră că munca d-voastră separatistă va răspunde la dorințele intime şi reale ale națiunei?

Dacă credeţi in virtutea numărului, căci poporul este cea mai mare valoare numerică din naţiune, pentru ce vă izolaţi, vă închideţi, vă supuneţi de bună voie la un arest politic si social? Numărul desăvîrşit este *poporul:* pot să-1 despreţuiască aceia cari cred în elite sociale, în clase şi caste, aceia cari cred în piramide sociale al cărora vîrî provine din ordin divin, aceia cari sunt convinşi că ideile şi reformele mari nu vin decît de sus în jos, aceştia da, pot crede că doi inşi vor cîrmui ţara tot atît de bine ca şi un partid; dar d-voastră liberalii, d-voastră democraţii trebuie să vedeţi in organizarea si mulţimea unui partid dreptul de a face politică şi călăuza sigură în pregătirea şi izbînda reformelor sociale şi politice.

Masa alegătorilor, partidele politice, majorităţile parlamentare şi ministerele, pentru d-voastră, liberali disidenţi, ca şi pentru noi, liberalii-naţionali, sunt cele patru lespezi ale liberalismului democratic, atît de fatal şi de greu pecetluite una peste alta, încît zdrobesc şi distrug orice individualităţi cari nu fac parte integrală din ele. Şi, de fapt, ştiţi prea bine că aşa se întîmplă. Şi aci nu intră in joc decît legile fatale cari guvernează societăţile constituţionale moderne. Iacă de ce ura imensă a individualităţilor politice, rupte din partidul naţional liberal, asupra cîtorva oameni politici a fost monstruoasă atunci si inexplicabilă acum. ÎNici pe d. D. Brătianu, nici pe dl. Vernescu, nici pe alţii nu i-au dat Ia o parte voinţe personale, ci fatalitatea cu care stau strînse între ele, fără a se zdrobi, numai acelaşi partid cu aceeaşi majoritate parlamentară şi **eu** acelaşi minister, toate compacte şi identice în tendinţe şi in ideal. Bucăţile cari se rup din aceşti factori sunt azvirlite spontaneu ;şi nici intrigile, nici ambiţiile **nu** joacă rol în această alungare fatală.

Dar să revenim. Cînd liberalii disidenţi fac apel la **voinţa** poporului, nu fac ei apel la numărul cel mare de voinţe şi gindiri? Şi în acest număr mare nu văd ei izvorul ideilor mari şi generoase? Nu văd ei directivul lor ca şefi politici? în popor, desigur, în numărul cel mai mare ei trebuie să vază o unitate de voinţă mai puternic decît ar avea-**o** doi-trei inşi şi un izvor de

concepţiuni cu mult mai vaste decît ar putea avea două trei persoane politice închise în cabinetul lor de lucru.

Fiecare om din popor poate să nu fie un filozof, un poet, un politic, dar indivizii întruniţi laolaltă într-un singur corp, într-un singur popor, devine un mare filozof, un mare poet, un mare politic.

în orice caz, într-un popor stau potenţial închise adîncimi filozofice, emoţiuni poetice şi vaste concepţiuni politice, la cari niciodată nu s-a putut ridica decît numai aceia cari au trăit în popoare şi au avut geniu! d-a le înţelege.

D-tră disidenţii nu puteţi decît să admiteţi aceste adevăruri, căci numai ele au condus lumea modernă la forma constituţionalismului. Altfel de ce aţi admite că toate puterile emană de la naţiune, de la imensul număr pe care ciocoii şi reacţionarii îl urăsc în cel mai înalt grad al urei. Şi ei sunt consecinţa. Ei sunt învinşii noii faze a omenirei. Ei cred în elite şi în individualităţi; ei nu pot înţelege voinţa, curentul şi idealul marelui număr, nevăzînd în popor decît o apropiere de individe, apropiere artificială, iar nu o singură unitate distinctă şi psihică. Ei nu cred că suma voinţelor şi a minţelor dintr-o naţiune formează o voinţă şi o minte gigantică, cu legile ei speciale şi diferite de ale fiecărui individ în parte.

Ei nu cred în virtutea celui mai mare număr, ci în virtutea cîtorva sau chiar a unuia singur. Pentru ei oamenii mari sunt fenomene separate de mulţime.

Dar dv. liberalii nu puteţi admite această teorie medievală şi îngustă.

Dv. trebuie să vă daţi bine seama că numărul ia politică nu este o abstracţiune matematică, ci o realitate şi o forţă socială şi politică. Altfel pentru ce masa alegătorilor, pentru ce partidele şi pentru ce ar mai exista parlamentele? De ce nu am lua unu, doi sau trei şi aceştia să simtă nevoile şi să pregătească, singuri şi izolaţi, reformele şi legile naţiunilor?

Iacă de ce nu poate fi un geniu politic acela care ar trăi numai în biblioteci, iacă de ce un savant adeseaon ar fi, din cauza izolării sale, un dezastru pentru o naţiune cînd lui i s-ar încredinţa soarta ei.

Dar popoarele sunt mari; nu mai avem a face cu o> Atena, pentru ca in jurul lui Pericles sase adunetoti bărbații atenieni. Oamenii maripolitici cutreieră un popor, dar nu-1 poale acea în față întreg şi în acelaşi moment. D-aci voința vastă a poporului se rezumă în partide. Partidele sunt delegatiunile vastului număr. Şi politicii mari sunt înconjurați de partide mari. Numai prin ajutorul acestui popor mai mic ei presimt în tot minutul necesitățile şi voința poporului cel mare.

Asupra acestei probleme ar trebui să mediteze ceva mai mult şi mai serios fărămălurile disidente de la *Românul* şi de la *Națiunea.* Da, ar trebui să se întrebe dacă aşa cum sunt izolați de popor, căci n-au partide caro =ă le dea în mai mic expresia m?re a națiunei— pot să facă o politică serioasă sau dacă nu fluctuează între un debit vag de utopii şi o sprijinire inconştientă a reacțiunei.

Vom urma cu această analiză.

II

Un partid, după cum am mai spus, este rezumatul unei națiuni, un popor mai mic, o echivalență politică a tuturor trebuințelor şi dorințelor dintr-o țară. Fără îndoială că un mare partid nu este echivalența matematică a unui popor, dar este un rezumat perfect al avîntului general. Toate județele şi regiunile țărei, toate micile diferențieri etnografice, toate activitățile, începînd de la agricultură şi sfîrşind cu academiile unei națiuni, sunt răsfrînte într-un partid organizat şi mare. Interesele agricole, comerciale, industriale şi culturale sunt reprezintate, dacă nu ca într-o fotografie, cel puțin ca intr-un tablou, în care viața stă mai mult în trăsurile generale, iar nu în amănunțimile fotografice, adeseaori indiferente şi, întotdeauna, scoase din calculele unei politici mari şi efective.

Un partid dar s-ar asemăna cu focarul unui popor, iar şefii conducători ai partidului cu centrul ideal al acestui focar. Voința reală a unui popor trece direct într-un partid şi, de la partid, se prelungeşte şi se aprinde in şefii acestui partid.

Nu se va găsi, cel puțin în lumea modernă, un om de stat cu adevărat mare care să fi învins politiceşte, fără să fie şeful unui partid mare. Bineînțeles trebuie să excludem din analiza noastră pe oamenii de stat ai Rusiei, în Rusia nu există partide, există o imensă camarilă imperială, compusă din nobleță decăzută moraliceşte şi în stare de deconfitură din puntul de vedere material. Există panslavismul, care satisface indirect, prin crizele ce provoacă, camarila imperială, şi există o generație nouă, care aspiră la formele moderne de guvernămînt şi pe care robilimea interesată stăruie a o izbi cu numele de nihilism.

în Rusia dar, şi desigur şi în Turcia, cu alte cuvinte în cele două monarhii barbare, oamenii de stat reprezintă şi satisfac camarilele cu vițiile lor, iar nu popoarele, a cărora dezvoltare şi fericire le sunt indiferente, în restul Europei însă, oamenii cari serios vor să facă politică nu sunt nici laterali, nici separatişti, ci înconjurați de partide mari sau confundați în ele.

La noi, de cîțiva ani, lateralismul şi separatismul, din nenorocire, au luat o dezvoltare extraordinară. în cele din urmă a ajuns să se producă fenomene de izolare politică absolut inexplicabile. S-augăsit oameni cari au crezut că sunt meniți ca ei singuri să guverne şi să îndrepte țara. Unul, dar numai unul, umflat de o ambiție bolnavă, avînd direcția unui ziar, şi totuşi i s-a părut că țara pe el 1-a aşteptat ca pe un mesia reformator. Exemplul nu este imaginar. Cine nu ştie şi nu cunoaşte pe faimosul democrat-radical care crede că va învinge în politică dacă va calomnia toate grupările politice din țară şi va publica un program exotic şi va striga ,,eu sunt şeful, iar partizanii mei sunt ideile mele!"

Şi, cu toate acestea, istoria modernă este plină de învățăminte triste pentru asemenea ambițioşi colosali. Un om poate să fie de geniu, poate să aibă în el o exuberanță de publicist neîntrecută, poate să scrie in viața lui mai multe volume de politică decît zecimile d> volume narative ale lui Dumas-pere şi va cădea sau

nu va avea nici un pic de influență reală in politică dacă nu va reprezenta un partid sau dacă nu va trăi într-un partid. Ce a făcut Girardin cu puterea lui extraordinară d-a scrie 40 de ani în fiece zi cîte un articol şi uneori cîte 3 şi 4 articole? Nimic, A făcut bani; a cheltuit milioane: dar n-a făcut nimic în afară de afacerea bănească. Cu Girardin şi fără Girardin, politica Franței n-ar fi făcut un pas înainte sau îndărăt. De ce? Fiindcă Girardin nu să reprezenta decît pe el, şi, chiar cînd se abătea o clipă in vro grupare politică, el nu voia să simtă şi să se mlădie la tendința generală a grupărei; el era acelaşi, singur, cu convingeri de durata unei săptămîni, ca orice convingeri cari nu sunt țintuite într-un om prin forța de presiune a unui partid.

Ş-apoi, dacă am lăsa la o parte exemplele străine nouă, am avea multe exemple edificative în mijlocul nostru. Nu vorbim cu pasiune, aceasta cred că se simte din tonul general al articolului. Dar nu ar trebui să ne slujască de exemplu teribil viața politică a unui bărbat de mare talent, a d-lui N. Ionescu?

Un om a cărei concepțiune a fost întotdauna repede, clară şi mai presus de orice elocinte, un om care are, in gradul cel mai înalt, darul persuasiunei, un om care a ilustrat în atît de numeroase rînduri tribuna noastră parlamentară din puntul de vedere al politicei pozitive a rămas pururea în urma marelui său talent. Oratorul a distrus pe omul politic în loc d-a-1 ridica, parlamentaristul prin excelență şi-a izolat parlamentul în loc d-a-1 aduna în jurul său, privighetoarea cu cît a scos accente mai sublime cu atît a părăsit pămîntul, cu care nu avea de comun nimic, din cauza izolărei sale. S-a ridicat sus, foarte sus artistul, dar sub el nimeni, în jurul lui nimeni, zborul lui 1-a ridicat în sferele inspirațiunilor senine şi personale, şi nici un cablu de comunicație nu s-a ridicat de jos pînă la înălțimile lui solitare pentru ca să-i comunice realele emoțiuni şi aspirațiuni ale țărei, nici un grup care sâ-1 urmeze, care să-i dea forța d-a realiza, lui, care avea darul extraordinar d-a convinge.

De ce dar acest atlet al tribunei n-a realizat decît atît de mărunte lucruri în politica țărei? De ce dar acest fermecător si-a jertfit o viață atît de puternică într-o politică negativă? Vezi bine, fiindcă n-a fost nici şeful unui partid, nici o figură mare într-un partid'. Şi dl. N. Ionescu ar fi fost chemat să fie tot atît om de stal ca şi orator. Separatismul său politic n-a atins forțele oratorului, dar a anihilat pe ale omului de stat,

Voiți un alt exemplu? De ce n-ar fi capabil d. M. Kogălniceanu dacă, în loc de a sta razna, ar lucra în mijlocul unui partid? Şi suntem siguri că acest valoros om de stat s-a convins de mult că anii de separatism politic, pentru d-sa şi pentru țară, au fost ani pierduți cu desăvîrşire. Şi să nu uităm că vorbim de un Mihail Kogălniceanu. Dar ceea ce n-au putut face d. Niculae Ionescu şi ce nu poate face d. Mihail Kogălniceanu cît timp va rămînea afară din partidele politice, desigur că nu va putea face celelalte individualități mai mărunte, oricît ar vorbi, oricît ar scrie, căci nu reprezintă pe nimeni în afară de ambițiile lor personale.

Dar de la individualități să revenim la grupulețele răstrînse, cari duc lupta politică izolate şi de țară şi chiar de grupări cu mult mai răstrînse decît un partid.

Să revenim mai întîi la confrații noştri de la *Românul.* Aci nu e vorba de un răspuns agresiv din partea noastră, nici de maliții de condei, nici chiar de o luptă care să aibă drept țintă o causticitate de publicişti. Rău au înțeles articolele noastre sau au fost prea nervoşi cînd le-au citit şi şi mai nervoşi cînd au răspuns. Noi nu ne temem de mîniile celor de la *Românul* şi mai puțin de nedreptățile lor. Le-am atras atenția, cam rece ce e drept, că nu ei pot să laude un referat monstruos al d-lui Catargiu, care coprindea o murdară insultă națională. Ce, nu aveam dreptate? Noi credem că mai multă onoare este să-i spunem *Românului* ce nu e demn de el şi de trecutul lui, decît să credem că e demn de *Românul* elogii cari s-ar cuveni să le vedem în *Naționalul* şi să tăcem. Atîta tot. Noi am crezut că *Românul* nu vine spre unire în modul cum invoacă trecutul liberalismului pe care trebuie să-1 continuăm. Confrații noştri vin cu o programă rare s-a realizat în mai toate puntele ei mari şi ne spun că pe acel pro-

gram vor unirea. Am dovedit eit este de absurdă o asemenea pretenție. Atîta tot. Dacă în această luptă confrații noștri s-au simțit prea atinși, vina este tot a lor, cari au înțeles mai mult decît trebuia și au alunecat pe calea insultelor, pe cari le trecem cu vederea mai mult pentru binele lor decît pentru al nostru.

Dar să revenim. Nu învață nimic *Românul* din justele noastre aprecieri asupra separatismului politic? Care este statul major al celor de la *Românul* și care este partidul acestui stat-major? Nici stat-major, nici partid, nici chiar un grup mai răstrîns nu există la *Românul.* Aci nu e vorba să fim răi și discreditori. *Românul* are cititori și dorim să aibă cît de mulți; dar cititorii nu formează un partid. în majoritatea lor sunt cititorii tuturor ziarelor. Așa fiind, oricît de inteligenți ar fi 2—3 redactori politici de la un ziar, ei nu pot înlocui un partid. *Românul* politicește este izolat, orcît de mare ar fi extensiunea publicității lui.

într-un partid există un centru conducător și o majoritate parlamentară din care ies cei ce conduc, ies, săridică sau se dau în lături pentru a face loc altora, într-un partid se discută, se votează, se schimbă opiniile și se eîntărese problemele sociale și politice și se caută rezolvarea lor. Cei de la *Românul* sunt lipsiți de această forță decisivă în politică.

Un partid este focarul în care se concentra voința și dorința generală a țărei, și, cînd oamenii politici se găsesc în acest focar, ei, vrînd-nevrînd, înțeleg pe marele popor în imaginea mai răstrînsă a partidului, cu toate defectele și calitățile lui, cu toate tendințele particulare și generale ale lui. Un asemenea partid lipsește confraților de la *Românul.*

Ei trăiesc o viață în doi-trei, izolați de națiune, oricît de mult o iubesc, oricît de mult i-ar dori binele și propășirea. Să nu ne ia în nume de rău, dar *Romînul* în separatismul lui, poate avea elocința exilatului, dar nu pe a omului de stat care trăiește în națiune. De aceea confrații noștri au acele ezitări politice cari sunt fatal legate de oamenii cinstiți și separați de fapt de sentimentele generale ale țărei. De aceea confrații noștri pot da loc la greșeli, pe cari dușmanii lor le interpretează atît de ciudat. De aceea confraților noștri de *la Românul* le lipsește adeseaori de sub picioare terenul real al unei politice pozitive.

Cînd publiciștii sunt izolați de națiune prin faptul că sunt izolați de partid, nu pot, în cazul cel mai bun, să inventeze decît utopii generoase, dar irealizabile.

Cînd publiciștii sunt izolați, pot inventa programe cari să se potrivească minunat pentru insule imaginare și fericite dar nu pentru un popor care există și pe pămînt, iar nu numai în fantazia publicistului.

Un program politic nu este opera unui individ, un fapt mare politic nu este opera unui individ, și fericirea țărei pentru liberalii-democrați nu se poate face de 2-3 individe. Toate acestea sunt rezultatele a unei generații întregi, a unui partid mare cu același ideal comun. Insulile de coraliu nu sunt opera unui infuzoriu, ci rezultatul unei munci de milioane de individe.

Noi credem că forțele *Românului* se consumă și se vor consuma în zadar pe cît timp confrații noștri vor stărui în separatismul lor.

Vom urma cu analiza noastră.

UI

Vom continua iarăși discuția cu confrații noștri de la *Românul,* d-lor cari s-au înșelat d-a crede că erau constrînși d-a ne bate pe noi, cari nu doream să-i învingem.

Sunt unii tineri cari, debutind în politică, șovăiesc. S-a zis și s-a repetat d-atîtea ori că tinerimea de astăzi denotă o lipsă de caracter politic, sprijinindu-se această opinie greșită tocmai pe șovăiala debutanților. Noi împărtășim cu totul altă credință. Este natural ca un începător să nu-și cunoască din capul locului calea pe care va trebui să meargă o întreagă viață. Foarte rar au fost oameni a căror preparație politică să fi fost atît de sigură, încît, fără a mai încerca deziluzii și fără a avea nevoie de experiența propriilor lor

greşeli, să fi pus primul pas locmai în drumul pe care face şi pe cel din urmă.

Oameni mari de stat, dupăeîțiva ani de experiență, s-au întors contra primelor lor convingeri. Politici geniali au trebuit să-şi abată de la primele porniri, să-şi lărgească sau să-şi îngusteze primele lor doctrine, ba unii chiar, şi încă din cei mai mari, s-au întors cu desăvîrşire contra primelor lor convingeri. Un orator de prima forță zicea în parlamentul englez: „Niciodată n-am avut un vrăjmaş de principii mai neînduplecat decît pe mine însumi: ori de cîte ori mă gîndesc la cele dintîi momente politice, roşesc; dar, fiindcă roşesc atît de sincer şi de adînc, de aceea mă iert, neaşteptînd să mă scuzeze acei teribili cari nu admit o greşală de experiență politică, ei cari o comit necontenit după atîtea ani de experiență... productivă...".

La noi în țară cîte exemple nu am avea de produs?

Iacă de ce noi nu admitem că tinerii noştri sunt sceptici, cum cred unii. Ei şovăiesc la început, pînă cînd intră în curentul mare şi potrivit temperamentului şi convingerilor lor. Şi, într-adevăr, este greu să nu se înşele cineva cînd se aruncă pentru prima oară in luptele politice, lupte înverşunate şi conduse cu atîta pasiune cum numai în rasa latină se poate întîmpla.

Din această cauză, criza primelor deziluzii, peste care dacă cineva trece şi rămîne tot cu iluzii, tot cu acel avînt mare şi sincer, va lucra şi va învinge, va fi folositor unui partid şi mai ales țărei.

Dar pînă să ajungă aci mulți din tineri se însală a crede că este bine să facă politică afară din partide. Pentru dînşii este ca o răzbunare, trecătoare bineînțeles, să facă separatism politic, dar în curînd se conving că cine au pierdut din această prudență pretențioasă au fost tot ei, separatiştii politici. Noi vorbim de tinerii oneşti, adică de imensa majoritate a lor; nu vorbim însă de separatiştii politici â la Mîrzescu, căci acest soi de oameni şi-au făcut pururea din lateralismul lor o profesie productivă, o profesie practică, din care pentru țară nu poate rezulta decît miazmele unui cinism periculos şi revoltător.

Noi credem pe confrații noştri de la *Românul* înşelați; noi nu-i credem separatişti din aceia cari îşi transformă izolarea lor in profesie productivă; dar avem dreptul d-a-i întreba: ..Sunteți d-voastră în prima categorie a tinerilor fără experiență, deoarece, desigur, nu sunteți în categoria lateralismului productiv? Sunteți la prima experiență a politicei pentru ca să nu înțelegeți că munca d-voastră separatistă nu poate folosi țărei şi liberalismului?"

Vedeți, onor. confrați, ce veseli sunt conservatorii de poziția d-voastră politică ; ei vă combat ca principii, dar vă aprobă şi vă încurajază în separatismul d-voastră. Şi n-ar fi nimeni în partidul național-liberal pe care e'i nu l-ar aproba şi nu i-ar aduce elogii cînd ar afla că s-a rupt "din partid şi s-a hotărît la o politică separatistă. Dar tocmai aceasta ar trebui să vă puie pe gînduri. Cind te aplaudă ciocoii, să ştii că eşti pe o cale greşită. Şi noi, dacă am discutat direct cu *Românul* problema separatismului, a fost pentru a-i dovedi că şi pentru confrații noştri, şi pentru liberalism, şi pentru țară ar fi bine ca unele elemente liberale să uite disensiunile, cari ar fi trebuit, să înceteze o dată cu venirea reacțiunei la guvern.

NABABUL

I

Domnule redactor,

„Cred, pentru *onoarea tarei noastre,* **că sunt oameni cari se simt mai presus de orice bănuială de infamie.**

A amesteca numele meu în scenele degradatoare ce s-au petrecut la ultimile alegeri județene din Ploiești este a se face ecoul inconștient al unor aserțiuni calomnioase și înjositoare. Cu indignare, dar și cu dezgust, le dau dezmințirea cea mai formală.

Respectul legilor și al tutulor libertăților publice fiind crezul meu politic, nu voi permite a se întina o viață întreagă de integritate și de devotament la binelepublic de către cîțiva calomniatori rătăciți.

Cer ca justiția să facă lumina cea mai deplină asupra orgiilor electorale de la Liceul din Ploiești și ca autorii intelectuali și materiali ai acestor infamii să-și primească răsplata cuvenită.

Este timpul să sfîrșim odată cu asemenea triste moravuri politice și alegătorul român să-și poată, în liniște și cu fruntea ridicată exercita dreptul său suveran de vot.

Primiți, d-le redactor, asigurarea deosebitei mele considerații.

G. Gr. Cantacu/.ino

Așa scrie d. Iorgu Cantacuzino, milionarul căruia oamenii îi mai zic și Cantacuzino-„Nababul". Scrisoarea d-sale este un document rar și prețios, iscăli-

PAGINI LITERARE

Barbu Delavrancea

Delavrancea renunțînd la literatură pentru politică (revista *'Pagini literare,* **1899).**

tura d-sale este un eveniment, eoncepțiunea d-sale în scrieri politice este tot atît de greu de găsit ca şi un mastodont întreg, cu oase, cu muşchi, cu piele, cu păr şi cu creieri, pietrificat şi neştirbit de sute de secole. O asemenea piesă ar fi deliciul geologilor, scrisoarea d-lui Cantacuzino este şi va rămînea deliciul oamenilor care se ocupă de politică.

Din această scrisoare a d-lui Cantacuzino, tinerii şi bătrînii pot învăța multe în privința modestiei, şi dacă nu vor izbuti, vor învăța altceva: curajul în lauda personală. Creşterea şi temperamentul d-lui Iorgu Cantacuzino sunt boiereşti şi, ca boier, bine crescut, să găseşte obligat să lege onoarea țărei de numele d-sale. Cine este Iorgu Cantacuzino? Lumea îl ştie şi îl diferențiază de ceilalți din familia sa prin cuvintele „Nababul", „milionarul". Ce a făcut Cantacuzino in țară? A fost în mai multe rînduri ministru sub Catargiu. Ce scriere sau ce lege mare a creat Iorgu Cantacuzino? Şi lumea răspunde: a exploatat moşii, a făcut negustorie de păcură şi atîta tot, Ce discurs însemnat a ținut Nababul? Şi lumea este de acord a răspunde: nici unul, iar istoria, care nu se ocupă de milionarii închişi în egoismul lor ca intr-o ghioace de melc, istoria atît de ingrată n-a găsit şi nu va găsi un colțişor, fie el cît de mic, pentru un om cu o pungă atît de mare şi cu un cap atît de nebăgat în seamă.

Ce zor avea dar d. Iorgu Cantacuzino să-şi vîre numele în onoarea țărei? Ce motive avea, fie ele cît de mici, casă ajungă laoprezumțiune atît de mare? Este un lucru sfînt şi delicat onoarea țărei, care nu creşte şi nu se micşorează după cum se umflă sau se zbîrceşte punga unui Nabab. Rău face d. Iorgu Cantacuzino crezirid că între onoarea țărei şi avutul personal există o relație fatală ca între atmosferă şi coloana barometrică. Onoarea Franței nu atîrnă de la creşterea sau descreşterea milioanelor lui Rotschild, după cum onoarea Statelor Unite n-are nimic de amestic cu miliardul lui Makay. Dacă Makay, Rotschild şi Iorgu Cantacuzino ar sărăci Intr-o zi, onoarea Statelor Unite, a Franței şi a României ar rămînea întreagă şi mare; aceste țări n-ar avea regrete şi n-ar încerca umiliațiuni.

Ca im nume să fie ceva spre onoarea țărei ar trebui să-1 poarte alții decît lacomii egoiști și neînduplecați, alții decît avarii în veci nesătui, alții decît aceia cari nu-și cunosc patria decît din nume sau renume, alții decît aceia cari ar fi în stare, dacă ar putea, să adune ploile într-un ciur imens ca să le cearnă numai pe dasupra vastelor lor moșii.

Oamenii cari onorează patria lor sunt din alt aluat și au în trecutul lor altfel de fapte decît înmulțirea acțiunilor și a moșiilor. Adeseaori,(.in nefericire, oamenii de bani și numai de bani sunt pacostile țărilor și lașii peste cari nu se scutură razele luminoase ale drapelului național.

Dar dacă d-nul Iorgu Cantacuzino ar fi avut atîta modestie și cuviință măcar cît venit are pe zi, desigur că n-ar fi scris d-sa despre d-sa că este un om politic care face onoare țărei. In orice caz, aceia cari într-adevăr fac onoare țărei n-o spun, n-o scriu, nici n-o subscriu; ei așteaptă, demni și cuviincioși, dintr-o școală cu mult mai naltă, ca alții să o spuie și, ciudat lucru i s-o fi părînd Nababului, cînd aud'acest elogiu, să roșesc și pleacă capul în jos.

Cînd însă d-nul Iorgu Cantacuzino comite o eroare și mai mare este în rîndurile prin cari afirmă că viața d-sale întreagă a fost pururea un devotament pentru binele public.

Putea boierul, îi era iertat fiindcă e boier, să socotească, așa din senin, că este cu stemă în frunte și că ce închide el în cutia osoasă de pe umeri sunt atîtea idei mari și geniale, încît să facă onoare țărei și rasei latine. Sunt boieri cari au rămas înmărmuriți de copiii lor fiindcă au izbutit să vorbească la șase ani. Asemenea precocitate i-au minunat. Cine știe ce are de admirat d-nul Cantacuzino în d-sa! Lumea nu știe; lumea e neroadă și ar trebui să asculte pe acest boier cînd îi afirmă el că el face onoare țărei românești.

Dar să lăsăm onoarea țărei la o parte și să venim la o viață întreagă de devotament pentru binele public. Mărturisim că nu pricepem ce a voit să zică prin aceste cuvinte d-nul Iorgu Cantacuzino. Visăm noi sau visează d-sa? Am uitat noi noțiunea cuvîntului devota-

ment sau d-sa n-a știut-o niciodată? S-a produs la modă vro teorie nouă care confundă binele public cu interesele meschine ale indivizilor de cel mai patent egoism și avariție sau d-sa n-a citit niciodată viețile eroilor mari cari s-au sacrificat pentru binele obștesc? O viață întreagă de devotament pentru binele public și să rămîie un mister pentru toți, mărturisim că acest fenomen social în istoria tuturor popoarelor a rămas necunoscut pînă la epoca care se onorează d-a avea în mijlocul ei un martir atît de excepțional ca d-nul Cantacuzino.

Dar devotamentul pentru binele public mai ales cînd durează o viață întreagă, se simte, se vede, este recunoscut și lăudat de toți, se manifestă prin fapte pozitive, și mai cu seamă prin uitarea intereselor personale din partea aceluia care se devotează unui popor. Cari sunt faptele Nababului cari să dovedească acest sfînt și eroic și curat devotament? Istoria este mută și oamenii rămîn muți cel puțin cînd le ridici asemenea întrebare. Un om cu mai multe milioane venit, devotat binelui public și care să nu fi lăsat în urma sa nici un fapt la care să se închine admirațiunea publică ar fi un fenomen monstruos, și poporul care n-ar recunoaște asemenea jertfe într-adevăr ar fi demn să înnumere numai patrioți ca d-nul Iorgu Cantacuzino.

Cari sunt școalele și bisericele pe cari acest Nabab le-a ridicat poporului pentru ca, mîndru de o dreaptă fală, să-i poată zice: „Vino să-ți dau lumină și credință, căci tu mi-ai păzit moșiile fără a mi le ciunti și cu sudorile tale am înmulțit averea moștenească". Cari sunt bursierii pe cari acest Nabab i-a trimes să aducă din Occident frumosul, binele și adevărul? Cîți ani din viața Nababului s-au consumat în cercetarea problemelor politice și sociale în afară de numeroșii ani pe cari i-a petrecut în socoteli și catastive de moșii?

Ei, ce e drept, a fost d. Iorgu Cantacuzino ministru în multe rînduri sub conservatori și o mulțime de procese personale cu statul și le-a rezolvat prin tranzacțiuni; ce e drept, la 1875, ca ministru de finanțe, vine înaintea parlamentului și îi expune situațiunea

financiară a ţărei, susţinînd că a atins culmea înfloririi, dar după d-sa, tot sub preşedinţia Catargiu, vine răposatul Strat şi dovedeşte parlamentului că d. Cantacuzino a ascuns ţărei un deficit de peste 30 de milioane. Ce e drept, d. Cantacuzino, sub influenţe înalte se hotărăşte în timpul războiului să dea o cantitate de porumb stricat pentru armată. Şi, curios, era şi stricat, era şi război... nu-1 putea vinde.

Asemenea fapte sunt mari, şi e de mirare cum nici anticii, nici modernii nu le-au pus printre virtuţile capitale. Dar aşa cum sunt oamenii şi cum înţeleg virtutea devotamentului pentru binele obştesc, ceea ce a făcut Nababul pînă acum nu este de ajuns nici să onoreze patria, nici să o mărească.

Adevărat e că mărirea republicilor italieneşti au făcut-o, cel puţin pe jumătate, milionarii lor. Veneţia, Genova, Pisa şi mai ales Florenţa datoresc gloria şi mărirea lor bancherilor şi comercianţilor mari din evul mediu şi de la începutul evului modern. Dar milionarii magnificei Veneţii şi ai sublimei Florenţe erau iarăşi din altă stofă decît din acea din care natura a croit pe d. Iorgu Cantacuzino. Pictorii, muzicanţii, poeţii, gramaticii şi geometrii divinelor republici erau amicii si comesenii acelor milionari. Adeseaori luxul palatelor era pregătit numai ca să răpească entuziasmul oamenilor de geniu şi înaintea geniilor milioanele să închinau şi să jertfeau pentru operile lor mari şi eterne, pentru mărirea şi gloria patriei. Dacă d. Cantacuzino ar fi citit cel puţin istoria familiei de Medicis, ar fi învăţat de la Cos'ma de Medicis şi de la Lorrenzo Magnificul ce fac bogaţii patrioţi cari inundă prin banii lor cetatea-patrie cu opere la cari modernitatea să se prosterne umilită de geniul unor bancheri. Dacă d. Cantacuzino ar fi ştiut că o epigramă de patru versuri era plătită uneori de către milionarii Italiei cu sute de ducaţi şi dacă ar şti că bancherul Pitti, cel mai bogat din timpul lui, a dat faliment ridicând în patrie palatul înaintea căruia astăzi oamenii râmîn înmărmuriţi, desigur că s-ar fi redus singur la meritul unui Nabab egoist şi indiferent cu desăvîrşire de binele public.

Cine se condamnă, avînd milioanele de venit pe cari le are d. Cantacuzino, ca să trăiască într-un şir de chilii lungi şi măslinii, cine nu dă cel puţin o faţadă măreaţă pentru pompa sa personală şi cultura ochilor bieţilor trecători, cine nu e capabil cel puţin de atît gust şi atâta jertfă egoistică, de la el şi de la urmaşii lui, în veci nu se va răsfrînge asupra patriei o rază de mărire. Asemenea oameni n-au geniul rasei, nici dragostea neamului românesc. în inima lor mică, idealul patriei este mototolit şi murdar. în capul lor nu se pot petrece decît perpetua adunare şi înmulţire a veniturilor personale şi încolo nimic, absolut nimic: întuneric adine şi nesimţire perpetuă ! Asemenea români nu se gîndesc decît la vastele moşii din patrie şi nici o clipă la patria care închide moşiile lor.

Ce va fi îndemnat pe d. Iorgu Cantacuzino să crează că onorează ţara românească şi că s-a devotat o viaţă întreagă pentru binele public? Mister!

Şi ce va fi îndemnat să ne spuie crezul său politic, libertatea alegerilor? Aci nu mai este mister. Aspiraţiunea sa este clară. Nu ştim dacă d. Catargiu a înţeles-o.

în orice caz n-ar avea nevoie, dacă aspiră la demnitatea de prim-ministru, să invoace onoarea patriei cind n-a făcut nimic pentru ea, nici «să confunde devotamentul pentru binele obştesc cu cea mai cumplită avariţie.

II

Iar el, iar despre el, omul mare, născut cu stemă în frunte, ursit să lege de onoarea lui un popor întreg. Acest din urmă adevăr 1-a afirmat el, 1-a scris şi 1-a subscris; şi cine oare putea fi mai delicat cu onoarea lui şi mai puţin delicat cu onoarea ţărei? Dar ce e onoarea ţărei pe lîngă onoarea Nababului? Nimic sau foarte puţin. Cine dar putea să fie mai drept şi mai senin şi mai generos judecător, cînd i se da balanţa în mînă, pentru ca să puie în înaltă cumpănă cele două onoruri?

E uşor să zici şi să scrii: cu ce ai onorat patria, Nababule? Ce a greşit ţara ca un negustor de cea mai teribilă speţă să-i facă onoare? Atît de sărac şi de bătut de Dumnezeu să fie neamul în care ai adunat tu milioanele, încît să-i apari ca un luceafăr etern strălucitor la zile de paradă şi la zile grele, unde se cer cu totul alte calităţi, pentru ca să apari ca o lumină care îndreaptă şi ca un erou care mîntuie?

E uşor şi este o ingratitudine colosală să se ridice un mojic care a ajuns să ţie o pană în mînă şi să ţie cam astfel de limbaj fericitului Nabab, „le Bayard des millions": N-ai scris o pagină care să fi rămas şi n-ai scris un volum care să fi murit; n-ai vorbit o dată ca lumea să te asculte şi n-ai ţinut un discurs care să nu fie intim şi să nu privească vro tranzacţie cu statul; n-ai încurajat pe nimeni la lucruri mari, şi pentru pleiada de tineri cari se ridicau în numele ţărei şi pentru gloria ei n-ai făcut ca unii boieri, cari erau mai săraci decît năbăbia voastră, adică n-ai deschis punga şi n-ai găsit un irmilic şters şi o sfănţoaică găurită pentru talentele ţărei, ieşite din sărăcia lucie a acestui popor românesc; ţi-au fost indiferente şi politica, şi ştiinţa, şi arta neamului tău, şi nu te-ai uitat la nimic din cîte redăşteaptă, ridică, glorifică şi eternizează un popor; ai fost mut şi surd, cînd mulţi se jertfeau pentru drepturile naturale şi istorice ale naţiunei pe care pretinzi că o onorezi; în jurul năbăbiei voastre poate să colcăie artiştii, literaţii şi oamenii de ştiinţă, operile lor se pot vinde la mezat cu toba şi cu pristavi publici şi la areci de trei; banul tău va rămîne cald la locul lui, căci nici inimă, nici minte nu ai pentru ca să se farmece d-asemenea nimicuri cari eternizează un popor. Cum dar îndrăzneşti să afirmi ceea ce oamenii cu adevărat mari şi salvatori nu aşteaptă decît de la judecata viitoare a istoriei despre trecut, despre oamenii din trecut, cari se nasc o dată şi nu mor niciodată? Poate că acea scrisoare ţi-a scris-o vrun logofăt de moşie, a căruia stimă desigur o ai în raport direct proporţional cu sporirea lefei. Scrisul era de slugă şi iscălitura de boier.

Pe mine vă declar că un asemenea discurs nu mă mişcă; şi cu regret constat că nu mă unesc cu articolul scris tot în *Democraţia* şi intitulat tot *Nababul.*

Eu am alte păreri şi le voi spune. Ocazia e bine venită, căci în mai multe părţi ale capitalei se lucrează portretul distinsului Nabab, pe piatră, în zinc, în cromografie, în fototipie, în cromolitografie, în galvanoplastie, în apă tare, pe piatră moale etc, etc.

Nu se aşteaptă decît ca Nababul să ia preşedinţia Consiliului de Miniştri pentru ca toate vitrinile să se împodobească cu acest document uman, cu acest chip suprauman. Vine la timp şi este aşteptat ca un mesia; ţara îl ştie, ţara îl iubeşte şi îl vrea, tot aşa după cum ştie, iubeşte şi vrea şi el pe această ţară, pusă de Dumnezeu ca o mireasă în mijlocul celorlalte ţări de pe pămînt.

Ceea ce a fost uşor de spus, căci este uşor să ponigreşti, s-a spus despre omul născut şi crescut să ducă poporul românesc la limanul mîntuinţei. Pe mine însă nu m-a convins; şi nu m-a convins fiindcă am aflat fapte mari de omul mare. Voi fi scurt, deşi faptele sunt colosale. Elocinţa lor va înlocui sărăcia pledoariei.

Monseniorul Nabab a iubit ştiinţa. Dovadă este invenţiunea sa, pe care cu drept cuvînt oamenii de ştiinţă au numit-o oometru. A măsura oule fără să le spargi, iacă o invenţie demnă de admirat. E un tel rotund, mobil şi ataşat la un picior fix. Şi toate oule aduse de ţărani se măsoară.

Trece prin cercul de tel, se refuză; nu trece, se admite.

Monseniorul Nabab este un Franklin: adevăratul Franklin. Pe cînd unii au făcut politică, iar alţii economie politică, el n-a făcut decît economie. Şi din acest punt de vedere Franklin cel vechi rămîne un zero vechi pe lîngă monseniorul nostru. Geniul lui economic l-au caracterizat ţăranii de pe moşiile lui: „Noi ne plîngem de sudoarea noastră, şi în zadar ne plîngem, căci pentru boierul nostru se storc şi vinele pămîntului 1" Să nu o luaţi în nume de rău, căci aluzia este la păcură şi petroleu, iar nu la altceva.

încheiem cu un al treilea fapt arhiconvingător, păstrînd pe celelalte cînd vor ieşi portretele. Salubritatea publică a fost un adevărat ideal pentru monsenioria-sa. Dovadă nişte case din strada Verde. Cui le-a închiriat? Şi pentru ce? Desigur pentru binele generaţiunei, care are nevoie de petrecerile *quae non turpia quia naturalia sunt!* Aci mai mult explicaţie nu putem da, căci ceea ce a făcut excelenţa-sa Nababul este o jertfă greu de spus, uşor de înţeles şi întru toate salvatoare numai salubrităţei publice.

Am zis. Şi dacă cineva va compara declamaţiile pătimaşe cu faptele pozitive, desigur că nu se va opri un moment ca să nu exclame: „Nababul este onoarea ţărei! Nababul este salvarea ei!"

IUBITE IvERNBACH,

Ai voit să te baţi, bineînţeles cavalereşte, cu d. Enacovici, primarul Botoşanilor, deputat şi proprietar si redactor al *Vocei Botoşanilor?* Ai făcut rău să încerci marea cu degetul. Mai degrab' se poate scară la Dumnezeu şi pod peste mare decît duci cu un vernescan. E curios, este neexplicabil pentru ca un om cu forţa ta de pătrundere să nu fi observat pană acum că aceia cari dau pe furiş şi bat cu pumnul altuia sunt in veci nişte poltroni de speţa cea mai rea, de speţa vernescană. Un Enacovici te poate împuşca de pe fereastră, te poate prăda la răspintii,te poate bate la alegeri, îmbătînd cu două butoaie de vin o ceată de şnapani, dar un Enacovici cu mina pe spadă... Mărturiseşte că închipuirea ta de artist a mers prea departe. Un Enacovici care să privească drept în ţeava unui pistol întins şi cu cocoşul ridicat... dar se vede că nu te-ai gîndit la cîte perechi de pantaloni ar strica bietul Enacovici! Ştiu că fantazia tp, cînd înfiaţi versul simplu şi sarcastic, nu are limită; ştiu că prozei tale tot este posibil, dar să ajungi a crede că curajul tău va face dintr-un vernescan un om de onoare şi din Enacovici un cavaler, iacă, amice, unde începe şi Enacovici să aibă dreptate contra ta. Ba **rai** zău, dacă Dumnezeu 1-a lăsat fără amor propriu, fără demnitate, fără ruşine, cu obraz gros, murdar ca un soliped

şi curajos ca un iepure, ce voieşti să faci? Să prefaci şopîrlele în lei, broaştele în tauri şi maimuţile urlătoare în oratori? Dacă ai fi avut tu acest dar dumnezeiesc d-a preface ce e ignobil în demn, ce e murdar In senin, ce e laş în eroic, desigur că şi generalul Manu te-ar fi chemat să-i scuipi în sîn şi să treacă Dunărea ca un viteaz, desigur că Vernescu te-ar ruga să-i dregi limba şi mai ales doagele şi desigur că primarul nostru ţi-ar da în genuchi pentru a-i împrumuta bagheta ta magică pentru a închide mai repede ochii văduvilor fără copii, ochii hagiilor fără văduve şi mai ales ochii călugărilor fără nepoţi!

Iubitul meu, poţi să fii un scriitor mare, un poet de prima mînă, un publicist care să arză pînă şi teletinul de pe obrajii unui vernescan, poţi să fii şi Faust, dar nu te crede un Mefistofele; Mefistoîele există şi, desigur, el a creat pe Goethe, iar nu Goethe pe Mefistofele; dar socoteala e că nu eşti tu acela cari să ai o aşa de mare putere diavolească, încît să convingi pe Enacovici că d-aci înainte lumea de onoare îl va crede că este hoţ al formelor umane. Acelaşi fenomen de hoţie transcendentală s-a întîmplat şi cu majoritatea celorlalţi vernescani. In timpul creaţiunei ei au furat, instinct primordial la această speţă, chipul uman din formele naturei, căci altfel ei ar fi trebuit să iasă în formă de şopîrle, de vulpi, de brotăcei, burateci cum ziceţi voi, de şerpi, de maimuţe cinocefale, de catîri etc, etc.

Ceea ce nu ştii tu sunt lucruri elementare: nu poţi face din ciupercă umbrelă, din umbrelă boltă de pivniţă şi din boltă de pivniţă cer înalt, albastru şi infinit.

Iubitul meu, dă-mi voie să-ţi spui că, dupe cîte văz, ai o percepţiune cu desăvirşire falsă cînd priveşti în ceata vernescanilor. Dacă înaintea lor ai ieşi cu sacul primăriei, cu stariţi bolnavi, cu ţărani de robit, toţi ar da năvală ca la vestitul corn al abundenţei; dar dacă ieşi înaintea lor cu o spadă, fug toţi ca pasările cerului. Şi aici or fi avînd şi ei niţică dreptate: toţi sunt nişte cîrpaci şi, ca unii cari îşi cunosc adînc meseria, sunt convinşi că pielea nu se cîrpeşte- cum voieşti dar să primească un glonţ ca pe o bomboană fondantă?

Şi, barim dacă ai fi avut meritul d-a dovedi ceva nou, te-aş fi înţeles, amice, să chemi pe teren pe un vernescan. Dar nici atît. Cine nu este convins pe lume că un vernescan este un poltron?

Vale, amice, şi fereşte-te de bătăuşi.

Viator

O RUINA

Guvernul conservator este o ruină. Dintr-o veche cetate în care erau închise privilegiele şi cu ele destrăbălarea, corupţiunea şi nedreptatea, cetate clădită prin împilare din sudoarea poporului, n-a mai rămas decît un zid crăpat în toate părţile, pe muchele căruia au crescut buruieni printre cărămizile mucegăite de ploi.

Acest zid opreşte vederea, produce o impresie rea şi prin murdăriile puse pe lîngă el şi pe el infectează atmosfera.

Dasupra lui cîntă o bufniţă, pasăre de noapte, care prevesteşte toate relele, care a atins cu ciocul ei prestigiul magistraturei şi augurează viitorul faliment al finanţelor noastre.

Peste crăpăturele zidului se întinde de cîteva zile o hîrtie galbenă şi mucedă, cu care un copil bătrîn vrea să ţie zidul în picioare şi prin care să anunţe publicului că în curînd se va face în Bucureşti apoteoza autorului afacerii Kotzebue.

Decrepitudinea zidului creşte pe zi ce merge; droaia de pungaşi de care e încunjurat proprietarul lui fură în fiecare minut cîte o cărămidă. Crăpăturile se lungesc şi se lărgesc. Un vînt de toamnă mai puternic îl dărîmă cu totul.

Este de interes general ca ruina aceasta să fie dărîmată şi dărîmarea ei este o cestiune de siguranţă publică.

Da; guvernul d-lui Catargiu e un zid vechi, el opreşte mersul înainte al naţiunei; el este lipsit de orice idei, cum e lipsit de tot ceea ce ţine de domeniul materiei brute; e un guvern putred care abia se ţine in picioare, în cari sunt goluri pe care nu le poate împlini cu nici un chip şi în care ar vrea să bage pe d. Ghiţă Mîrzescu, fără a putea spune pentru ce 11 face ministru şi in vederea cărui scop.

Nu e oare o copil;'rie să crerză cineva că se poate întări un minister cu o personalitate ca aceea a d-lui Mîrzescu şi nu este o copilărie a crede azi, cînd îl cunosc şi copiii, că el, Ghiţă Mîrzescu, poate aduce vreun contingent oarecare?

Nu-i vorbă, d. Catargiu, starostea tuturor puşcănaşilor cu cari a împănat ţara, nu poate căuta şi'nu merită un alt colaborator decît pe d. Mîrzescu.

Este însă ceva care ţine de esenţa şi natura ruinei şi care ceva indică oricui că orice sforţare este inutilă, ruina este destinată să cază şi va cădea. Sunt şase luni şi mai bine de cînd avem un minister, în cari două portofolii nu şi-au titulari. Sunt şase luni de zile de cînd Ghcrasi zice că-si dă dimisia şi spune la toţi că el nu se consideră ca fiind ministru. Sunt şase luni de cînd d. Catargiu caută si nu poate să-şi completeze cabinetul şi, de frică să nu remîie numai el singur în minister, ţine de pulpană pe Ghtrasi şi pe Boerescu, care spune cui vrea să-1 audă că vrea să iasă şi el, ca şi Gherasi, pentru a-şi relua profesia de avocat. Sunt şase luni de zile de cînd d. Catargiu colindă şi bate pe la toate uşile fără a putea să reuşească a fi primit undeva.

Ce însemnează un asemenea guvern? Ce prestigiu poate avea el? Ce siguranţă poate inspira?

De şase luni de zile se comit o mulţime de infamii sub un guvern vecinie in stare de existenţă provizorie, vecinie presupus că se schimbă de culoare de azi pe mîine. D. Catargiu guvernă sub jugul unirei sale sau cu junimiştii sau cu lateralii, însă sub jugul unei uniri cu cineva, nefiind sigur decît un singur lucru: acela că el prin el însuşi şi întovărăşit numai cu şleahta sa iu poate guverna.

Azi devine cert că nu se poate uni eu nimeni şi astfel de azi încetează şi speranțele acelor cari sunt într-atît lipsiți de bunul-simț încît cred că o unire cu lateralii i-ar putea aduce d-lui Catargiu o doză cît de mică de prestigiu, cum şi speranțele acelor cari au naivitatea de a crede că d. Catargiu ar mai însemna ceva cînd s-ar uni cu junimiştii!

Azi se poate afirma cu certitudine că este imposibil ca actualul cabinet să se poată completa din cauza numeroaselor competițiuni ale diferiților samsari politici, cari găsesc că a venit momentul să se puie mîna pe portofoliul gheşefturilor.

Nici o idee de guvernămînt, nici un program, nimic nu galvanizează mortăciunea care se află în capul afacerilor statului. Ei se ceartă pe bugetul statului şi nimic mai mult.

Toate acestea însă enervează țara şi o împiedică de a merge înainte. A venit momentul ca toți să puie umărul ca să doboare acest zid murdar şi să curețe terenul pe care se află. El amenință siguranța publică. De căzut el cade de sine; însă trebuie dărîmat cu o oră mai înainte.

MAGNETISM ANIMAL

Acelaşi soare răsare şi apune; fenomenul rămîne acelaşi pentru toată lumea şi, cu toate acestea, influența lui asupra omenirei este atît de deosebită, atît de neaceeaşi, încît rămîi înmărmurit, dacă ai dorul d-a te gîndi dincolo de unde majoritatea lumei se opreşte şi explică tot prin banalele cuvinte: „E natural, aşa a fost de la începutul lumei, aşa va fi în veci".

„Este natural" nu este o explicație, ci o simplă constatare a oamenilor simpli. Că o piatră aruncată cade la pămînt este natural; dar nici chiar gravitatea nu poate explica fenomenul pe deplin, deoarece nici gravitatea nu este o cauză pe deplin înțeleasă, ci mai mult o ipoteză generală şi genială, care coprinde o serie de fenomene ce toate la un loc nu sunt decît un unic fenomen. Curgerea apelor la vale iar nu la deal, căderea pietrei în jos, iar nu în sus, ca şi învîrtirea Lunei în jurul Pămîntului, iar nu a Pămîntului în jurul Lunei sunt fenomene de aceeaşi esență, ba chiar nu sunt trei fenomene deosebite, ci acelaşi fenomen sub trei aspecte deosebite.

Nu, d-lor, e natural nu este un cuvînt sau, de voiți, este numai un cuvînt şi, de voiți să fiu mai corect, sunt: numai două cuvinte, şi nimic mai mult.

Aşa nu trebuie să ne mulțumim cu „este natural" cînd, Soarele apunînd, unii se culcă şi alții se dăşteaptă, unii dorm şi alții benchetuiesc, unii se întreabă de ce-au făcut ziua, alții se întreabă de ce vor face noap-

tea. Ce deosebiri 1 Ce varietate de impresii produce acelaşi fenomen ! E natural? Mulţumiţi-vă cu atît voi toţi a cărora împărăţie a cerului v-a fost dată vouă din naştere. Eu declar că sunt dezmoştenitul tuturor fericirilor, şi mai ales a fericirei d-a zice în faţa oricărei întîmplări: „Este natural, am înţeles".

Că *este natural* tot ce a fost, ce este şi ce va fi nu pot să tăgăduiesc, deşi nu mă angajez s-afirm; dar că am înţeles, iată ceea ce nu pot să zic, cu riscul d-a părea în ochii oamenilor inteligenţi mai inferior decît Gherassi, decît principele Ştirbei şi decît Iorgu Cantacuzino-Nababul.

Eu nu înţeleg cum acelaşi fenomen produce impresii atît de deosebite şi se desface în fenomene atît de eontradictorii şi de contrarii. Constat fenomenele şi faptele, rămîi surprins şi nu mă mai încerc d-a înţelege. A înţelege probabil că trebuie să fie o mare nefericire şi mă mir de toţi aceia cari sunt atît de fericiţi, deşi afirmă că au înţeles atît de multe.

Să revin acolo unde mi se pare că n-am început.

Acelaşi fenomen. A căzut ministerul Catargiu. Un singur şi acelaşi fenomen şi ce deosebite fenomene a produs ! O ! incontestabil că nu se pot explica!

S-au petrecut fapte, fapte mari şi crime imediat după ce a căzut ministerul. Nu doar că s-a văzut curgînd sînge din spicele secerate sau că pui sacri, cum s-ar zice porumbeii, au refuzat d-a mînca; nu, din contra. Asemenea fenomene se produceau numai în timpul romanilor.

Dar altele, de alt soi şi atît de diferite, a produs acelaşi fenomen, căderea ministerului.

1. *Gună Vernescu* are un cîne lăţos cu părul roşcat şi griv cu alb pe bot şi pe labe. 11 adora. Ii da singur, cu mîna lui, să mănînce şi pretindea că, dacă nu-i dă prea mult, e că-1 iubeşte prea mult: se teme de jigodie. Ei bine, sîmbătă dimineaţă după căderea ministerului, Gună Vernescu a bătut singur, cu mîna lui, cînele său iubit aproape două ceasuri! în casă era o jalefăr' de margini. Gunoaia, în desperare, şi-a suflat nasul pe legiunea de onoare şi Gună bătea mereu cînele, care ţipa ca din gură de şarpe. Cînd cinele a scăpat, Gună, galben şi năduşit—o năduşală rece! — a intrat în casă.

— Ce avuseşi cu el? întrebă Gunoaia desperată.

— Lasă-mă f Lasă-mă ! Trebuia să-mi vărs focul! răspunse Gună şi se trînti pe un fotoliu.

2. Vineri sara, tot după căderea ministerului, în curtea lui Pake, bucătăreasa prinse o găină.

Pake: Ce vrei să faci?

Bucătăreasa: S-o tai, avem mai mulţi musafiri decît credeam.

Pake: S-o jumulim de vie, înainte de a o tăia! Oh ! ce ţipete şi cită durere pe această fiinţă înainte d-a-i cădea capul!

„Decît să fi auzit aceste ţipete sîîşietoare, zice un poet dramatic, mai bine ţipam singur de aceeaşi durere şi mă auzea nenorocitul pe care-1 auzeam eu 1"

Cînd toţi ai casei au sărit asupra lui Pake şi l-au întrebat cu un glas de spaimă:

— Ce ai cu ea? Nu chinui pe cel condamnat la eşafod! Pake, mai galben decît gălbenuşul de ou, a răspuns:

— Lăsaţi-mă, trebuia să-mi vărs focul!

3. *Brătescu* bea. Era vineri noaptea. Era tot după căderea ministerului. Era la începutul băuturii. Băuse numai 5 ceasuri: 14 ţuici, 8 ruginite,.7 cafele, 14 romuri, în sfîrşit, era la început. Aţi văzut, cum ar zice Alecsandri, trăsnetul care despică şi doboară stejarul care îşi amestecă creştetul cu nourii? Acelaşi fenomen s-a produs intr-o clipă cînd Brătescu a aflat în acea clipă că guvernul a căzut!

Avea un pahar plin în faţa lui. L-a luat şi cu un gest lung şi nesfîrşit, ca Rossi in Hamlet, a vărsat vinul din pahar pe jos şi cu lacrămile în ochi a strigat:

— Aflaţi, secole viitoare, şi nu uitaţi niciodată că pentru prima oară am vărsat vinul aşa cum îl vărs! Trebuia să-mi vărs focul ! Aduceţi apă ! Aduceţiun deluviu ! Oh! ce apostazie.

Şi pe cînd aceste scene teribile se petreceau după căderea guvernului, tot după căderea aceluiaşi guvern, *Nababul* a dat un ban unui sărac, *Al. Lahovari* a dat mina, fără să şi-o ştergă, unui negustor, Ştirbei a

făcut un calambur, Ghermani a zis „valută" în loc de vlută, *Carp* a zis ministerul George Manu în loc de „Gogu Manu", *general Manu* a scos sabia din teacă, trăgînd, bineînțeles, el de teacă şi feciorul de sabie, şi *Halfon* a zis „România are viitori".

Şi cu toate acestea, deşi tot atît de veseli pe cît cei trei dintîi erau de îndoloriți, totuşi au strigat şi ei aceeaşi frază ca şi cei dintîi: „Trebuie să ne vărsăm focul!".

Cum este cu putință ca acelaşi fenomen să producă fenomene de monstruoasă durere şi de monstruoasă fericire, şi fericirea unora şi durerea altora, fenomene atît de deosebite să producă aceeaşi frază: „Trebuia să ne vărsăm focul!"

Eu nu înțeleg, şi acei cari cred că înțeleg sunt mai mult fericiți decît înțelegători.

Toată speranța stă în magnetismul animal; dacă nici această teorie nu va putea să ne lumineze, istoria contimporană va rămînea plină de mistere.

Unii pretind că d. Lascăr Catargiu va cerca să explice, ajutat de d-1 Iancovescu, toate aceste fenomene cu „darvinismul social".

Se poate, dar nu crez.

POLITICA DOAMNELOR CONSERVATOARE

> **„Est-ce ă direque l'influence cxercee par Ia Reine soit moins considerable? Qu'iln'yait pas une coïncidence voulue entre Ies matinees musicales du Palais et Ies evenements politiques? On a remarque que ces reunions avaient souvent lieu dans Ies moments de crise ou la veille d'un vote important ă la Chambre. Sa majeste sait que Ies femmes, qui, dans leur interieur—Ies femmes des deputes surtout —s'occupent plus de politique qu'on ne croit, ont l'habitude de pousser aux resolutions extremes; elle sait la part d'influence qu'elles exercent sur leurs maris, et il est permis de penser qu'en s'efforțant de detourner leur activite vers des sujets plus feminins, elle poursuit l'idee d'amener dans la politique une detente, â laquelle son charmepersonnel ne serait pas etranger".**

Acela care acum cîteva zile a scris în *L'Independance roumaine* articolul intitulat *La politique de la Reine* sau a fost naiv, sau de o rea-credință cu desăvîrşire vinovată. Dacă a fost naiv, este posibil să fi fost veridic; dacă a fost de rea-credință, desigur că face parte din aceia care complotează contra tronului, chiar cînd în fața treptelor luiapare cu masca amiciei şi a devotamentului. Această dilemă fatală ne obligă să admitem cea de-a doua ipoteză. Sub linguşirile viclene şi complimentele compromițătoare, sub ab-

juraroa vechilor uri şi a comploturilor de ieri, fanarioţii,. poleiţi cu o poşghiţă de franţuzism, ascund ideea lor fixă: compromiterea marilor noastre institutiuni naţionale, de cari sunt fatal legate şi existenţa noastră, si viitorul nostru, şi dinastia noastră. Naţiunea işi cunoaşte duşmanii; credem că pînă în cele din urmă coroana îşi A·a cunoaşte intimii. Şi e foarte posibil că majestatea-sa regina, un spirit absolut literar şi artistic, s-a convins acum că teatrul românesc a avut mare dreptate cînd a tradus titlul piesei *Nos inlimes* cu cuv ir- tu 1 *Neruşinat i i.*

Am răspuns, intrucît priveşte pe majestatea-sa regina, la articolul îndrăzneţ şi necuviincios dăşirat sub numele de *La politique de la Reine.* Am răspuns limpede şi categoric, cuviincios şi demn, aşa cum se cuvine unor credincioşi şi sinceri apărători ai dinastiei, atît de strîns legată cu propăşirea neamului românesc. Am amintit celor cari nu cunosc nici istoria ţărei, nici pactul fundamental al naţiunei, trecutul şi supremele porunci ale *Constiluţiunei,* ştiind de mai nainte că regina noastră cunoaşte adînc şi trecutul de dureri şi de glorie, si *Constiluţiunea* românilor.

Este însă în trivialul articol *La politique de la Reine* o parte care se răsfrînge asupra doamnelor partizanilor actualei stări de lucruri. Suntem datori să relevăm şi să discutăm această parte reală din pretinsa politică a reginei. în minister, în Senat, în Cameră, in ţară, şi poate chiar şi în palat este o atmosferă grea, ameninţătoare, primejdioasă, obscură şi încărcată cu atîta cantitate de electricitate, incit prevenirea trăsnetelor din acest haos n?buşitor şi orb se impune oricărui bun român.

Ţara şi coroana, din cauza unor oameni fără dragoste de una şi de alta, sunt daslul de perplexe pentru ca în grijile naţionale să se mai ameslice şi capriţiul gingaş şi copilăresc al doamnelor. Dacă ele vor să slujească naţiunei, au o menire superioară şi sfintă; n-au decît să şi-o îndeplinească: au de crescut copii, au cămine de îngrijit, onoruri intime de apărat, mingîieri de adus acelora care sunt înghiţiţi cîc afacerile ' "ce şi generale; aci stă ţinta finală a delicateţei şi a virtuţei feminine; delicateţa simţirilor, farmecul dragostei intime, naivitatea blîndă şi senină, divina şi mîngîietoarea iubire a femeii nu pot trece peste fericirea şi puritatea căminului fără a depăşi această margine, fără a produce confuzie, greşeli, păcate şi uneori crime chiar, crime pe cari le comite pasiunea ei fluşturatică şi le plăteşte slăbiciunea lui, care a ascultat atunci cînd trebuia să mustre, care a cedat atunci cînd trebuia să impuie.

Noi nu voim să discutăm intempestiv drepturile femeilor, dar ceea ce putem afirma este că primejdia este sigură atunci cînd acei fără drepturi se amestecă acolo unde nu au chemare prin ordinea naturală şi socială a lucrurilor.

Prejudiţiu sau nu, politica nu aparţine de drept şi de fapt femeilor. Din acest punt de vedere există o mai mare deosebire între rochie şi frac decît cum exista între rasă şi spadă. Şi acest adevăr este atît de dovedit prin fapte, încît, de regulă, amestecul femeii în atribuţiile bărbatului a adus pururea ruina şi dezonoarea casei. Noi nu credem orbeşte în **A**·orba veche „poale lungi şi minte scurtă", dar cerem să ni se admită că cel puţin în politică este trist şi ruinător pentru ţară cînd „tace cocoşul şi cîntă găina".

Femeile in politică, în genere, nu pot să fie inspirate decît de vanităţi de moment, de ambiţiuni deşarte, de dorinţa unei străluciri foarte des primejdioase bunului trai intim, de mici răutăţi şi de uri, cari fac din ele geniul rău al bărbatului docil în loc de a rămînea ceea ce trebuie să rămîie: geniul tutelar al căminului şi farmecul delicios şi blînd al politicului risipit într-o sumedenie de probleme mari şi dificile.

Era un timp eroic cînd doamna ţării şi domniţele, dacă avea, adunau pe jupînese la şezătoare nu pentru trebile ţărei, ci pentru lucru şi artă. Şi p-atunci era o artă, naivă, dar mare, simplă, dar minunată, fără meşteşugiri, dar eroică. Doamna, domniţele, jupîneasa şi jupîniţele înfigeau furca in brîu, sau învirteau rodanul, iar jupîneasa cea mai bună de gură sau cea mai dulce la glas povestea o legendă sau cînta o rapsodie populară şi vitejească. Astăzi timpul a adus

prefaceri de ocupațiuni şi moravuri. Şi contra cuceririlor timpului noi nu ne ridicăm.

Dar de unde a găsit ziarul străin că e bine, drept şi cuviincios ca să laude şi să încurajeze pe doamnele conservatoare în calea grea şi deîinsă a politicei militante? Petrecerile intime, balurile, seratele muzicale şi literare, cîteodată cam denaturate, sunt de fapt şi de drept ale doamnelor, dar politica este, desigur, mărul din care gustînd nu pot aduce decît căderea, decăderea şi alungarea din paradisul adevăratei fericiri.

Eram deprinşi ca acest ziar să se mărginească în reclama ineptă şi plătită a frumuseței unora şi rochiilor altora; ne suna trist terminii bulevardieri adresați doamnelor în genere şi mai ales celora din pretinsa elită socială; ne impresiona dezgustător indiscrețiile decoltajurilor, mai ales cînd aceste indiscrețiuni ne evocau vîrstele respectabile; rîdeam adeseori de acele comparații anodine şi stupide copiate dupe elogiile pariziene ale cronicarilor ovrei şi ne distra imaginea unei doamne care se asemăna cu „un dejun de mai, cu un licurici într-o noapte adîncă", cu o „ramură de liliac plutind p-o apă lucie", cu un „boboc de trandafir care şopteşte primăverei", sau cu o „primăvară care fredonează Lucia lui Donizetti".

Eram deprinşi cu necuviința productivă a ziarului francez şi cu frenezia rece şi platonică, onestă şi plătită a fantaziilor sunătoare ieşite din pana tîmpită a lui Claymoor, dar nu credeam că imprudența va îi împinsă pînă la concepția articolului *La politique de la Reine.*

Femeile galilor priveau de la înălțimi pe bărbații lor cari se luptau şi galul laş nu mai avea dreptul de a-şi îmbrățişa femeia; spartanele erau fericite să-şi trimită la război bărbații şi copiii lor; dar în epocele de civilizație coruptă femeile au jucat un rol însemnat în decăderea statelor. Femeile în timpul lui Ludovic XV şi femeia în timpul lui Ludovic XVI au jucat un rol mare, dar sinistru pentru Franța; ele au pierdut multe din cîte nu se mai pot dobîndi, dar au pierdut mai mult pe Franța decît pe ele.

Ni s-a părut dar o vină aruncată asupra doamnelor conservatoare articolul intitulat *La politique de la Reine;* şi dacă d-lor fac o politică atît de militantă încît să hotărască de un eveniment politic sau de majoritatea unui vot, le prevenim că pe lîngă afacerile țărei, de cari habar nu au, e vorba de capul şi de onoarea bărbaților d-lor; şi cînd ni se afirmă, ceea ce ne e greu de a traduce pe romîneşte, că „leur activite vers des sujets plus feminins" nu are drept țintă decît „une detente... dans la politique", mărturisim că, spre onoarea doamnelor, noi credem că toate au roşit de un stil atît de crud şi de decoltat.

Proh pudori... să sfîrşim.

VĂL SAU ELOCINȚĂ

> „în primăvara trecută, pe cînd se propunea darea în judecată a guvernului liberal, d. Teodor Rosetti. sub un pretext oarecare, făcea o vizită d-lui Ion Brătianu şi-i declara că consideră acea propunere ca o monstruozitate. Pe cînd d. T. Rosetti convorbea cu şeful partidului liberal, majoritatea junimistă vota propunerea, însuşi d. Carp îndemna pe deputatul Slroici să voteze acea propunere".
>
> *(Voința națională)*

Puțină filozofare nu strică.

Şi cînd te gîndeşti că sunt o mulțime de oameni cari se revoltă pe filozofie, amestecând cuvîntul şi înțelesul lui cu cuvîntul poezie şi coprinsul ei, nu poți să-ți dai bine seamă dacă poezia lipseşte din inima acestor oameni sau filozofia naturală n-a prins niciodată rădăcini în capul lor.

Şi fiindcă vom discuta cu confrații noştri de la *Voința națională,* a filozofa este foarte natura!. De vom izbuti să adîncim problema lor față de junimişti, ei vor zice bucuroşi: „Aşa. e, aveți dreptate !", iar de vom greşi să ne suim prea sus de gruparea fetidă a junimiştilor, ei vor simți că inconştientul delicat şi poetic al oamenilor-oameni ne-a aruncat mai sus de cadavrul prozaic şi real a guvernamentalilor descompuşi de pesta minciunii şi a celei mai sordide şarlatanii.

Nu punem la îndoială dăstăinuirile *Voinței naționale.* Aşa e: tot ce spune ea este adevărat. Pe'cînd ministrul junimist, sub un pretext oarecare făcea o vizită d-lui I.C. Brătianu şi prețuia actul de dare în judecată a ministerului liberal ca o monstruozitate, ceilalți junimişti, înțeleşi cu această imensă minciună, stăruiau să obție votul de dare în judecată. Teodor Rosetti îşi luase rolul şnapanului care minte, linişteşte şi adoarme victima mare a asasinilor mici. Ministrul se prefăcuse în polițaiul degradat pentru care nu mai există nici demnitate umană, nici morala socială, nici atîta ruşine de sine cît nu încetează d-a fi în inima celui mai pervers vițios. Omul s-a pogorît atît de jos, încît umanitatea, dacă s-ar putea să existe ca o ființă imensă, eternă, şi deosebită de un om în speță, 1-a confundat atunci cu ceea ce ea trebuie să lapede jos, jos de tot, atît de jos, încît să nu-i atingă simțurile şi pudoarea ei de ființă morală şi pură. Animalul a devenit numai fălci pentru ca să poată roade şi mesteca, numai stomac pentru casă poată digera, numai materie brută pentru ca să poată dormi atunci cîr.d chiar cînele încetează d-a mai privi liniştit. în fața omului pe care-1 muşcă pe furiş fără a fi provocat şi fără a avea ceva de răzbunat.

Vă rog să credeți că arar pungaş nu este mustrat de conştiința sa cînd ține pe un nevinovat de vorbă pentru ca comperul său să-i tragă punga din buzunar; vă rog să credeți că excepțional de rar un asasin nu se turbură şi rîde atunci cînd primeşte rolul d-a asigura pe un bătrîn că acela care bate la uşă pentru a-1 ucide este un om bun şi cu frica lui Dumnezeu.

Şi, cu toate acestea, Teodor Rosettiera liniştit, rîdea cînd comitea cea mai dezgustătoare infamie şi apoi a rămas tot liniştit şi apoi a rîs cu poftă în seratele d-lor Maiorescu şi Carp, aşa cum se cuvine unui om care reprezintă, în esența ei, natura junimistă.

Ce e drept, şi noi, ca şi ceilalți care aflasem de vizita lui Iago, ştiam, ca şi ceilalți, înainte de votul Camerei, reflexiunea şefului nostru: „nu avea nevoie de o nouă infamie pentru a comite pe cea plănuită; aci prepararea crimei întrece cu mult crima însăşi".

Aşa e ; este adevărat ceea ce afirmă confrații noştri de la *Voința națională;* dar se ridică o întrebare: se cuvine ca să spunem tot ceea ce face un om şi atît de clar şi de liniştit, încît oricine să înțeleagă tot ce i se spune? Nu luați, d-lor, această întrebare drept bizantinism.

Vă rog să credeţi că acela care scrie este coprins de un profund respect şi de o sinceră iubire pentru viaţă şi omenire în genere. Nu este un prejudiţiu a pune un văl peste scabrozităţile umanităţei, ci un respect şi o pietate.

Ridicaţi-vă mai presus de pornirea adevărului crud şi veţi vedea dacă adevărul pierde. Rapoartele medicilor adeseaori sunt o dovadă că ştiinţa cea mai cumplită onorează pudicitatea omenirei. Cînd citeşti descrierea unei boale infecte expusă în termeni atît de neînţeleşi pentru mulţime, nu trebuie să vezi imediat pedantismul doctorului, ci, mai degrab', delicateţa omului în faţa conştiinţei lui de rasă umană. Şi adeseaori boalele ruşinoase, despre care omul şopteşte, iar nu strigă, sunt descrise admirabil de adevărat tocmai de aceia cari în viaţa lor n-au văzut decît o parte a adevărului, fără a descoperi că adevărul nu trăieşte separat de omenire şi omenirea nu se desparte de frumos, şi frumosul nu este altceva decît vesmintele cari nu ascund ci prezintă cuviincios goliciunea adevărului.

Ce e drept, e greu să fim destul de clari; tema este grea şi abstractă ; timpul este scurt şi să scurge repede pentru aceia în a cărora mînă condeiul goneşte necontenit; iar cititorii cîrtesc cînd întîrzii, voind să-ţi meşteşugeşti prea mult frazele. Dar cîteva exemple vor convinge mai mult decît teoriile noastre.

Nu este oare o sfială demnă a publiciştilor cînd, vorbind de prefectul Holban îl numesc numai ciclopul Scarvulis? Ce a făcut Holban şi ce a făcut Scarvulis? Publiciştii tac, deşi au spus tot ce se putea spune. Şi fiindcă aruncă numai cuvîntul de Scarvulis, aceasta nu va să zică că nu au spus tot, absolut tot. Nu este oare o amendă onorabilă pe care publicistul o face părţii de frumos din adevărul întreg cînd se mulţămeşte a spune, în treacăt, numai „condeiul feminin" al d-lui Claymoor? Nu este un omagiu pe care publicistul îl aduce celor cu entuziasm de patrie cînd spune numai „cei de la secţia III", cînd vorbeşte de cei de la/,'*Independance roumaine?* Nu este o reticenţă delicată din partea acelora cari, scriind despre o parte a vieţei şi a moralei d-lui Maiorescu, se mulţumesc arunca în treacăt cuvîntul de libidinos?

Ce ar fi dacă s-ar descrie, cu toate detaliile şi cu cuvintele proprii, activitatea d-lui Holban, ingăduiala specială a d-lui Claymoor şi lecţiile tainice de filozofie şi pedagogie ale d-lui Maiorescu?

Desfidem orice elocinţă. Nici geniul lui Shakespeare nu ar putea să treacă omenirei, fără a o scandaliza şi corupe, pagini delicate şi bazate pe acţiunile şi inacţiunile de mai sus.

Şi ceea ce nu se poate tolera nici cînd trece printr-un vast aparat de elocinţă, mai puţin se poate ierta cînd se povesteşte limpede dar liniştit.

Acum cred că ne-am înţeles. Cînd d. Teodor Rosetti primea rolul asasinului care divertizează pentru ca complicii săi să poată izbi mai la sigur în marea victimă, în glorioasa victimă a unor pigmei perverşi, o, desigur, comitea o acţiune în faţa căreia condeiul trebuie să stea la chibzuială. A spune categoric şi liniştit ceea ce d. Teodor Rosetti a făcut, este a trece peste adevărul impus omenirei de la începutul ei: „Pentru o infamie colosală trebuie o elocinţă colosală, altfel omenirea prea se dezgustă de partea infectă ce coprinde în sublimele ei forme".

Voinţa naţională dar a comis o greşală prima oară în faţa junimiştilor şi noi pentru prima oară apărăm oprobriul junimist în faţa *Voinţei naţionale.*

E probabil că, dacă n-am fi fost destul de drepţi cu amicii noştri, cel puţin trebuie să fi strecurat un adevăr în aceste rînduri, fie el cît de mic.

C. C. ARION ŞI MORALA FABULEI

Există oameni cari fac deliciul ochiului, dar cind închizi ochii şi cîntăreşti în adîncul conştiinţei asemenea figuri, rămîi înmărmurit de masca cu care natura, în capriţiul ei bogat, a ştiut să acopere o sinteză de slăbiciuni, de nesiguranţă, de interes trivial, de egoism şi de fluctuaţiuni feminine demne nu de toate femeile.

Au dreptate nemţii cînd despică de multe ori firul de păiajene în patru şi ne strigă fericiţi de mica lor descoperire: căutaţi lucrul în sine, nu vă lăsaţi in prada aparenţelor.

Aşa e, sunt femei care ar fi trebuit să fie bărbaţi şi sunt bărbaţi cari ar fi trebuit să fie femei pentru binele şi scuza şi a femeilor-bărbaţi şi a bărbaţilor-femei. Se vede că uneori natura are ezitări intime şi-şi aruncă creaţia pe hotarul sexului, nefiindu-i milă să lase delicat conceptul său în domeniul sexului frumos, nici avind putere să-1 arunce în cercul bărbaţilor, cerc plin de violenţă şi cruzime, dar ridicat, cel puţin la umărul frumosului şi al delicatului, prin energie şi eroism.

Fără să vrem, începem astfel cînd trebuie să vorbim de dl. C. C Arion; nici premeditare, nici plan, nici invenţie nu se află în această mică introducere, ci numai o afinitate fatală între adevărul excepţional din ea şi natura intimă a d-lui C C. Arion.

A vorbit în Cameră: a făcut o declaraţiune; nici d-sa n-a plănuit mult cînd a vorbit; trebuie exclus calculul profund dintr-un cap atît de frumos şi de bine tăiat în exteriorul lui; desigur, ceea. ce a făcut şi a spus trebuia, era fatal să facă şi să spuie. Dacă am admite un calcul profund, n-am putea să credem că dl. C. C. Arion n-ar fi izbutit să descopere abisul fără fund în care s-a aruncat; tinerii şi frumoşii săi ochi ar fi dăscoperit ceea ce ochii slabi ai unui bătrîn întreg la minte ar fi văzut cu siguranţă.

Nu, dl. C. C. Arion este natura limfatică şi ezitantă, şi d-sa va ezita în mijlocul junimiştilor, cum a ezitat, pe rînd, în partidul naţional-liberal, printre disidenţi, la conservatori şi în penultima fază în balconul d-lui Pake Protopopescu.

Nu trebuie să fim severi şi să afirmăm cu energia revoltei că d-sa a făcut parte din toate grupările politice şi că acum a trecut în ultima improvizare a microscopicului grup junimist. Dacă ne-am da dreptatea aparenţelor, am voi să înşelăm cu bună-ştiinţa fondul problemei.

Pe d-1 C. C. Arion, dacă ar fi să luăm în serios declaraţiunea sa din Cameră, ar trebui să-1 biciuim fără milă ca pe un tînăr călăuzit în viaţă de o ambiţiune dezonorantă .

A făcut parte din naţionalii-liberali fiindcă a cerut să fie ales deputat şi i s-a admis cererea; «-a retras din partid cind a crezut, în vecinica sa ezitare, că liberalii vor cădea de la putere. In prima fază nu înşela pe nimeni: se înşelau ai noştri, nu înşela d-sa: trebuia ei să vază că n-au în faţa lor o pîrghie de oţel, ci o lumînărică de ceară. în a doua fază nu era act de curaj: dacă ar fi fost obligat să renunţe la mandatul căpătat prin partidul naţional-liberal, ar fi renunţat mai degrab' să-1 combată aşa cum îl combătea: mai mult prin melancolia unor ochi delicioşi decît prin energia discursurilor.

Cînd a dat în genuchi la comitetul libcral-conservator, nu era o trădare, ci o poziţie de Madelenă căreia multe trebuie să i se ierte, căci este delicată şi de porţelan de Sevres. Nu trăda, ci se conserva. Cînd a ieşit în balconul lui Pake, ca o nălucă legănată uşor pe picioare, nu era un om, ci o jucărie decorativă care trebuia să figureze în Cameră pentru a împuţina efectul

dezastruos al d-lui Nucşoreanu pentru unele doamne gingaşe din tribuna sexului frumos.

Dacă, în sfîrşit, acum a declarat că el este cu viitorul ţărei, cu junimiştii, iarăşi nu este trădare, ci oscilarea unei creaţiuni aburii pe care un vînt, fie cit de uşor, o mlădie ca pe un zero de rezistenţă.

Iacă de ce morala fabulei se pare uşoară, dar este foarte grea. Nu vă revoltaţi contra d-lui Arion, căci merită mai multă milă decît revoltă; şi dacă v-aţi revolta v-aţi Iovi de o fiinţă atît de diafană, încît aţi trece prin ea şi aţi sfărîma o operă de artă.

Iar voi cei tineri, bărbaţi cu alte podoabe decît un mandat-junimist, nu vă înşelaţi d-a crede că d-l C. C. Arion a trădat. Nu ; d-sa este o natură excepţională al căruia noroc se afirmă în toate afară de politică. Exemplul lui n-ar scuza pe nimeni; purtarea sa nu este un precedent. Lăsaţi-1 să s-ascunză în blana sa delicată sub orice cort; d-sa n-a avut nici sex politic, nici drapel. Este un obiect de artă pe care 1-a cumpărat dl. Carp de la dl. Pake şi d-l Pake de la comitetul liberal-conservator şi acest comitet de la disidenţi şi disidenţii de Ia naţionalii-liberali.

Ce este în acest vaz? întuneric şi ezitare.

Iertaţi pe cel care natura nu i-a permis să fie într-un

APOSTOLEANU

Un individ decrepit, cu figura profesiunii de cămătar pe care a exersat-o toată viaţa, girbovit înainte de timp de turpitudinele ce a săvîrşit în fiecare zi, odios rudelor sale pe care le-a sărăcit prin dobînzile incomensurabile ce le-a luat, cinic şi cunoscut pentru cinismul său în oraşul său natal, în care toată lumea cunoaşte argumentul ce dă pentru a scuza faptul de a-şi fi lăsat rudele în sapă de lemn, argument care consistă în a zice că e mai bine să-i sărăcească el decît alţii, avocat care vinde procesele, acesta este Apostoleanu, membrul comisiei de informaţiuni a Camerei pentru a pregăti darea în judecată a ministerului liberal.

La vedere acest om inspiră o repulsie naturală care se aseamănă cu repulsia ce simt unii cînd văd un şarpe. Faţa sa zbîrcită, ochiul mic şi lipsit de viaţă, mersul său a lene şi cu capul plecat şi băgat între umeri spune oricui că într-acest om orice sentiment nobil este stins, că e lipsit de conştiinţă, că din contra, tot ce e meschin, tot ce e nedrept îi surîde dacă poate să-i aducă profit.

Acest om n-a ridicat niciodată fruntea în sus. Ochii săi nu pot să privească cerul albastru, pentru că cerul e curat şi frumos şi sufletul lui murdar este rău impresionat de tot ce este curat şi frumos; el nu poate trăi decît într-o atmosferă întunecată de ceaţă, căci numai o lumină îndoioasă-i prieşte; el nu se simte bine decît în murdărie, în noroi, şi, cînd întîmplarea-1 duce în-

Ir-un loc curat, caută îndată să-1 întineze, căci altfel este silit să fugă d-acolo.

în viaţa lui n-a întins mina cu plăcere decît oamenilor cari au jăfuit lumea, celor cari au calomniat, celor cari s-au legănat ca el pe dasupra abisului puşcăriei; cu aceştia se simte la locul lui, se înţelege cu ei din clipirea genelor şi n-are frică că are să se uite la dînsul drept în faţă. Cu oamenii cinstiţi nu-i place să se adune şi să vorbească, aceştia nu-1 pricep şi nu-i pricepe nici el.

Natura acestui cămătar s-a arătat sub adevărata ei faţă încă din primii ani ai copilăriei sale, adică de atunci cînd virginitatea sentimentelor nu este încă alterată în cei slabi de îngeri de mizeriile vieţei.

De tînăr acest om este pervers şi hoţ, Pe cînd alţii sunt animaţi la începutul carierei lor de sentimente şi aspiraţiuni frumoase şi mărețe, Apostoleanu, reîntors din Berlin cu diploma de doctor în drept, cu dreptul de a fi avocat, in momentul în care-şi începe cariera începe prin a comite un abuz de încredere, o hoţie care 1-a stigmatizat pentru restul vieţei.

Ştiinţa n-a putut cultiva şi înnobili sufletul său ; sferele sociale în cari a trăit ca student n-au avut nici o influenţă asupra lui. Se vede că cu capul pe carte, el învăța numai pentru a şti să răspunzâ la examen şi a şti cum să fure lumea cu legea în mînă. El medita asupra ideilor morale pentru a afla cari sunt beneficiile pe cari le poate cîştiga acel care le înfrînge. Desigur el căuta să afle cari sunt acele idei cari restrîng interesul personal în favoarea ordinei morale a societăţei numai şi numai pentru a le putea călca pe toate, fără să-i scape vreuna din vedere.

Cînd citea in Codul panal seria delictelor, sufletul său tilhar se cutremura de greutatea pedepselor; el se gindeaeă fiecare articol este făcut pentru el, şi atunci, de tînăr, spaima sufletului îi zbîrcea pielea feţei şi-i încovoia spinarea. Cind vedea conştiinţa popoarelor şi cugetarea învăţaţilor lumei condamnînd uzura, i se încreţea fruntea de frică că nu se va putea îmbogăţi intr-o zi printr-acest mijloc.

Dar un surîs diabolic trecea pe buzele sale groase şi vinete, cînd vedea că legea este un product al omului imperfect, ca mai toate producţiunile omeneşti, şi înţelegea că se pot face acte cu un cuprins, dar cu alt înţeles al faptelor petrecute şi că cel fără scrupul şi fără cinste poate s-o calce şi să se serve de eapentrua-şi protege mişelia săvîrşită. Un surîs diabolic trecea pe sub buzele sale cind vedea că legea a admis că peste un timp oarecare orice faptă rea se prescrie şi de atunci modul în care era să aplice toate legile era pentru el, viitor avocat, ales şi hotărît.

Aşa a şi făcut. Teoriile sale perverse le-a pus în aplicare cu ocazia primului proces însemnat ce i-a fost încredinţat. Din prima zi şi-a vîndut clienţii.

Este cunoscut că I. Prăjescu,C. Luca, şi d-rul Steege i-au încredinţat, în ultimii ani ai domniei lui Cuza, apărarea drepturilor lor într-un proces de succesiune în Basarabia rusască, dîndu-i toate actele cu cari se putea sprijini cererea lor.

Apostoleanu a vîndut aceste acte ale d-lui Prăjescu, C. Luca şi dr. Steege adversarului lor.

Adversarii au fost puşi în posesiunea averii pe baza acelor acte, iar d-nii Prăjescu, Luca şi Steege dezmoşteniţi pentru totdeauna.

Aceşti domni au intentat acţiune civilă la tribunalul de Putna contra avocatului Apostoleanu, care 1-a condamnat la despăgubiri. Procurorul tribunalului, văzînd .hoţia săvîrşită de avocat, îl dă în judecată corecţională.

Apostoleanu, strîmtorat astfel, dă d-lor Prăjescu, Steege şi Luca suma de 5.000 de galbeni drept despăgubire, rugîndu-i a declara înaintea tribunalului că nu mai au nici o pretenţie.

Doctorul Steege a mijlocit ca să nu se dea curs acţiunei penale şi se vede că a reuşit, pentru că dosarul afacerei a fost lăsat în părăsire.

In anul 1867, un d. procuror, aflînd despre această afacere, a cerut dosarul de la arhivă; parte din el dispăruse, parte s-a găsit într-o sobă, şi atunci judecătorul de instrucţie căruia i-a fost înaintată afacerea a declarat că acţiunea era prescrisă.

Astfel a scăpat acest pungaş de puşcărie. Iată încă unul din acei cari cred împreună eu Blaremberg, Catonele României, că dacă s-o face o instrucţie inchizitorială are să se descopere multe fapte necurate în sarcina ministerului liberal. Iată cine este acuzatorul nostru.

Şi ţara suferă asemenea lucruri.

D. MIHAIL KOGĂLNICEANU ŞI G. PANU

„O greşală

Ieri a avut loc prima întrunire publică provocată de colectivişti în scop de a protesta contra dării în judecată a guvernului d-lui Ion Brătianu.

Ne-am rezervat dreptul de a vorbi mai tîrziu despre această mişcare colectivistă şi n-am fi relevat nimic pentru moment dacă la întrunirea de ieri n-ar fi participat şi vorbit d. M. Kogălniceanu.

După părerea noastră, d. Kogălniceanu a comis ieri una din acele greşeli grave pe cari, la vîrsta d-sale, nu mai are timp ca să le poată repara.

A primi cu sau fără ştiinţă să serveşti drept instrument colectiviştilor pentru ca dînşii să se poată spăla de gravele acuzaţii sub cari se aflǎ; a ajuta direct sau indirect pentru ca pe umerii d-lui Kogălniceanu să se urce iarăşi faimosul regim colectivist este din partea bătrînului liberal atît de enorm, încît numai stima şi consideraţiunea ce avem pentru dînsul, precum şi hotărîrea ce am luat de a nu mai insista asupra nici uneia din greşelile ce ar mai putea comite, ne opreşte de a arăta răul exemplu ce dă d-sa tinerilor generaţii".

(Lupta din 19 decembrie^

Auzi prezumţie, obrăznicie şi nebunie! Gută Panu, un băieţoi ieşit de ieri de alaltăieri de pe băncile şcoalei, un pui de vrabie cu caş la bot, un nenorocit de flaşne-

r

tar politic care s-a adăpostit acum cîțiva ani în două sau trei slujbe ce i-a dat partidul liberal, vrea să dea lecții de tact politic şi de cuviință politică bătrînului liberal Mihail Kogălniceanu, vrea să-i spuie el d-lui Kogălniceanu cum trebuie să se poarte pentru a nu compromite cauza liberalismului şi pentru a nu corupe caracterele din viitoarea generație liberală!

Eoticăloşie în spiritul şi inima oamenilor nemaipomenită. E îngrijitor ceea ce se petrece la noi. Un Gută Panu, un om care a fugit ca Andronic de judecata Curței,care a luat în profitul său o sumă adunată prin subscripție publică de opoziția unită pentru a-i plăti amenda la care a fost condamnat, amendă pentru care a invocat prescripția, dar n-a restituit suma adunată sau n-a dat-o unui stabiliment de binefacere, un Gută Panu care n-a făcut nimic într-astă țară, n-a participat la nici un act mare, îşi permite să insulte pe d. Kogălniceanu, făcîndu-1 inconştient pentru că a venit să protesteze contra unei infamii!

„Cu sau fără ştiință" crede băiețoiul, care nu vede mai departe decît lungul nasului, că a venit d. Kogălniceanu să unească vocea sa autorizată la protestul a mii de cetățeni contra dărei în judecată a ministerelor d-lui I. C. Brătianu?

Şi serios crede el că d. Kogălniceanu este grozav de atins „de hotărîrea ce a luat (d. Gută Panu) de a nu rjiai insista asupra nici uneia din greşelile ce ar mai putea comite"?

E curioasă, e ciudată, e neexplicabilă ideea ce acest biet băiat îşi face de el însuşi. Din ceea ce ne spune mai sus ar rezulta că nimeni nu poate trăi în țara românească decît din grația lui; că om cinstit nu poate să fie decît acel pe care l-o proclama el de cinstit; că binevăzut de lume nu poate fi decît acel pe care l-o recomanda el lumei şi că mort şi îngropat este acela pe care l-o ataca el în ziarul *Lupta*.

Această manie, amestecată cu grandomanie, această complicată nebunie am constatat-o de mult; acum constatăm că este incurabilă.

Sărmanul bietul băiat! De mult ia globul pămîntesc în spinare şi-1 transportă într-altăconstelațiune; de mult reformează aşezămintele țării româneşti şi chiar ale celorlalte țări'; de mult face o alchimie politică în care consumă nişte forțe demne de o mai bună întrebuințare si de mult în nebunia sa are cîte o scînteie de sentimente generoase, cari pun foarte bine în evidență starea bolnavă a minții sale.

Această scînteie de generozitate nu lipseşte niciodată. Acum cîtva timp am avut ocazia a o constata manifestîndu-se într-un articol în care vorbea de noi, de naționalii liberali, cărora ne acorda dreptul de a trăi dacă ne vom lua după capul lui. Acum ea se manifestă cătră d. Kogălniceanu. într-adevăr, diferite considerații, precum şi hotărîrea ce a luat de a nu mai insista asupra erorilor ce va mai face d. Kogălniceanu, ne spune el, îl opresc de a strivi cu desăvîrşire pe acest om. Generozitatea nobilului său suflet îl împiedică de a arăta tinerilor generații răul exemplu ce dă d. Kogălniceanu ! Şi vedeți cît este el de generos ! înduioşarea sufletului său merge pînă acolo, încît calcă peste una din cele mai mari datorii ale omului de bine: aceea de a arăta celor tineri greşelele fiecăruia pentru a-i feri de a cădea în ele. Dar această generozitate a lui, bine analizată, se reduce la simplul fapt de a nu despica acest exemplu rău, de a nu-1 dumica, ca să-1 poată înghiți lesne generațiile tinere, căci, în definitiv, spunîndu-le că faptul d-lui Kogălniceanu este un exemplu rău pentru ele, le spune destul de lămurit ceea ce zice că nu vrea să le spuie. Atunci cum rămîne cu „stima şi considerațiunea ce zice că are pentru dînsul"?

Dar a întreba acest lucru este a presupune că Panu ştie ce scrie ; este a pierde vremea degeaba. Pe el trebuie să-1 iei cum este, nu pentru el, nu pentru a discuta cu el, dar pentru acei oameni cari-1 citesc din cauză că le plac lucrurile stranii, pentru ei trebuie să-1 analizezi, casă vază toți ceea ce este in capul şi in mintea lui. în capul lui sunt cîteva teorii din cărți străine cari se potrivesc la noi ca nuca în perete, în inima lui este venin; e un om prezumțios şi nebun.

f

Şi pentru că se adresează tinerelor generaţiuni, le vom spune şi noi:

Mihail Kogălniceanu este acel care a rostit, ca profesor al Universităţii din Iaşi şi a scris în capul *Letopisețelor* Moldovei următoarele:

„Inima mi se bate cînd aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ştefan cel Mare, lui Mihai Viteazul. Da, d-lor mei! Şi nu mă ruşinez a vă zice că aceşti bărbaţi pentru mine sunt mai mult decît Alexandru cel Mare, decît Anibal, decît Cezar: aceştia sunt eroii lumii, în loc că cei dintîi sunt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Războieni are mai mare interes decît lupta de la Termopile şi izbînzile de la Racova şi de la Călugăreni îmi par mai strălucite decît acele de la Maraton şi Salamina, pentru că sunt cîştigate de către români. Chiar locurile patriei mele îmi par mai plăcute, mai frumoase decît locurile cele mai clasice. Suceava şi Tîrgoviştea sunt pentru mine mai mult decît Sparta şi Atena ! Baia, un sat ca toate satele pentru străini, pentru români are mai mult preț decît Corintul, pentru că în Baia, avanul rigă al Ungariei» Matei Corvinul, viteazul vitejilor, craiul crailor, cum zicea Sixtu IV, rănit de sabia moldovană, fu pus pe fugă şi uită drumul patriei noastre".

Mihail Kogălniceanu este unul din aceia cari au deşteptat în Moldova simțul patriotismului şi al libertăţii.

Mihail Kogălniceanu a făcut parte din ministerul I. C. Brătianu în timpul cînd s-a făcut războiul, independența şi, prin urmare, regatul.

Generaţiunile tinere nu pot decît să se închine cu respect în fața acestui uriaş de fapte mărețe, în fața acestui stîlp al ţării.

Şi cînd el, care are o jumătate de secol de muncă pentru întemeierea statului român şi pentru împlîntarea institutiunilor liberale într-acest pămînt, vede un pericol pentru cauza liberală, nu un Gută Panu poate să-i spuie dacă face bine sau rău luînd stindardul în mînă. Prezumția este prea mare; ea n-are seamăn decît în obrăznicia de a zice că acest fapt este un exemplu rău dat tinerimei.

Viermele tîrîtor nu poate să arate şoimului cum trebuie să zboare.

Oameni ca Kogălniceanu fac onoare patriei lor şi constituiesc un ideal pentru generaţiunile care vin după ei.

ÎNGÎMFARE

„Domnia maj.-voastre de ^5 de ani a dat țărei zile de mulțumire și de îngimfare".

(Discursul primului-ministru Gogu-Manu de la 1 ianuarie în fata regelui, mitropolitului primat etc-)

Fac rău ziarele de atacă cu atîta înverşunare pe marele general pe care Fortuna, cea legată la ochi, 1-a aruncat în fruntea unui minister ca preşedinte de consiliu. Şi-1 atacă de ce? De un cuvînt, de două-trei fraze. Chiar şi ziarele național-liberale au depăşit limita criticei drepte şi imparțiale.

Ar trebui să se admită ca un adevăr vecinic că omul rămîne pururea acelaşi orce ai face din el. Aşa fiind, omul nu trebuie atacat sub cuvînt că nu e altfel, nu gîndeşte altfel, nu vorbeşte şi nu se poartă decît îi este lui hotărît de la natură d-a fi, d-a gîndi, d-a vorbi şi d-a se purta. Atît are omul şi atît nu poate avea cît îi dă şi cît îi refuză d-a-i da divina şi eterna natură. A izbi fără milă într-un om fiindcă nu se poate ridica mai sus, foarte sus si nu atinge sublimul este tot una cu a te revolta contra unuia că e prea gras sau prea pitic, sau prea slab, sau că se uită cruciş. Dacă vulturul să ridică în slava cerului, nu e un cuvînt să bați o rață leşască că nu poate zbura peste un prag. Dacă Eminescu este un poet mare, nu este un cuvînt să detestăm pe Prodănescu. Dacă Edison a inventat fonograful, nu este un cuvînt să strangulăm pe Jak Negruzzi că nu vorbeşte în parlament. Ş-apoi trebuie să avem puțintică răbdare, vorba lui Caragiale; cine ştie dacă Edison nu va face să vorbească felinarele şi stîlpii de telegraf, şi în acest caz Jak Negruzzi va deveni, desigur, un Mirabeau, cel puțin un Mirabeau.

Din acest punt de vedere mi se pare nedreaptă acuzațiunea adusă generalului Manu. Ei ce? A spus m.-sale regelui că țara este îngîmfată şi se îngîmfă de 25 de ani şi se va îngîmfa cît va dura dinastia noastră. Ei şi? Dar ce, înainte d-a fi prim-ministru generalul Gogu-Manu vorbea mai bine? Şi nimeni nu-1 acuza că nu e orator. Şi dacă a devenit prim-ministru era un cuvînt d-a-şi schimba natura?

înainte d-a discuta greşala, dacă greşală e, aprimului ministru, rugăm să ni se admită un adevăr foarte simplu; gradul şi onorurile nu schimbă nimic, ca toate podoabele exterioare, pe cel ce le dobîndeşte.

Aci multă discuție nu încape. Vorba fabulelor: dacă măgarul şi-a trîntit în spinare o piele de leu, şi dacă cioara s-a împănat cu pene de păun, şi dacă necăriuraruî lui Anton Pann şi-a pus ochelari de cărturar, şi dacă bufonul lui Cuza, cum spune academicianul Sion, s-a suit pe tron, şi dacă pajul lui Napoleon s-a încins cu sabia împăratului, nici măgarul n-a devenit leu, nici cioara păun, nici omul lui Pann n-a putut citi, nici bufonul domnitor, nici pajul Bonaparte.

Zi că generalului Manu îi vine cheful la un bal mascat să-şi puie în spinare o piele de leu. Ei şi? E un cuvînt ca noi cu toții să facem gaură în cer, strigînd că generalul nu este leu? Dar cum voiți să se prefacă în ceea ce nu-i permite natura şi să nu rămîie ceea ce i-a ordonat să fie?

Şi dacă generalul a aruncat asupra țărei cuvîntul de îngîmfare, ar trebui să vedem că era fatal să-1 arunce, tot aşa după cum e fatal ca Teodor Rosetti să mintă, Titu Maiorescu să dea lecții de morală aplicată şi de metod intuitiv practic şi Carp să pacifice Europa.

Era fatal cuvîntul de îngîmfare pe buzile primului-ministru. Apoi, cînd a mai fost el prim-ministru pentru ca, fără să vrea, să nu pomenească cuvîntul de îngîmfare?

Cînd era sublocotenent, într-o manevră, îi crăpă pantalonii, nu la pulpă, şi cînd un sergent din baterie^

îi atrage atenția, Gogu Manu răspunde îngîmfat: „Sunt sublocotenent, am învățat strategia și eu am descoperit supapele de siguranță în momentele grele !"

Era mic, de vro 8 ani; trăia răposatul său părinte. Il trimisese să întrebe de un amic al său, un boier mare. Cine ești d-ta, îl intraabă o jupîneasă? Copilul Gogu Manu răspunde:

— Spune-i banului B.. că sunt fiul lui Iancu Manu !

Cînd era pe ms>lul Dunărei înainte d-a se hotărî să o tulească spre București, izbutește să trimeață la Nicopole următoarele cuvinte adresate comandantului suprem al cetății:

— încetați cu tunurile; generalul Manu este în fruntea armatei române!

Ce e drept, turcii n-au ascultat, dar generalul i-a desprețuit și, vorba lui Cuza, în loc d-a da piept cu ei, a dat dosul... spre București.

Cînd i s-a pus la mînă gradul de general, după ce s-a pozat cu sabia în teacă, cu sabia scoasă, cu un tun de oțel, călare și pe jos etc. etc, un amic al său ne asigură că și-a pozat mîna dreaptă și mîna stingă de la cot în jos și a scris pe fotografii:

„Mînele generalului Manu !"

în sfîrșit, s-a hotărît să-și pozeze hainele, dar, fiindcă s-a hotărît să și le pozeze imediat după primele bubuituri din război, n-a vrut să pozeze decît tunica și, cu toate insistențele fotografului, a refuzat de a-i prezenta și pantalonii.

Ca firea generalului trebuie să fie și stilul lui. Și e fatal ca actualul prim-ministru să zică: îngîmfare regală, îngimfare națională, îngîmfarea secolului lui Ștefan cel Mare, îngîmfarea lui Ludovic XIV, îngîmfarea regatului României etc, etc.

A mai spus generalul altele și mai și în discursul său, ca „împărtășirea împreună", dar aceasta a fost o simplă eroare. Generalul credea că m. s. regele și m.-sa regina se împărtășesc la Anul nou cu sfînta grijanie.

Din toate acestea reiese un lucru foarte clar: ridicolul celor cari se miră că generalul a zis îngîmfare în loc de mîndrie sau fală. Apoi noi credem că era fatal să zică astfel militarul acoperit de glorie la defileul dintre cele două șiruri de... tei de la sosea !

Ce naivi sunt cei cari să miră de îngîmfarea generalului Manu ! Mîne poimîne o să-i vedem strigînd:

— A mințit Teodor Rosetti!

— A moștenit un călugăr Pake Protopopescu 1

— Jak Negruzzi a făcut o poezie neroadă.

— Al. Lahovari se crede boier !

— Ghermani zice valută în loc de valută ! etc,etc.

Dar desigur că pe această cale acești publiciști vor descoperi și se vor mira că apele curg la vale și bivolii nu zboară.

Generalul Gogu-Manu a vorbit regelui așa cum trebuia să vorbească un Gogu-Man.

Ei, ce? nu vă așteptați la aceasta? Atît mai rău pentru cine înțelege așa de greu și atît de tîrziu lucruri atît de ușoara.

LITTRE ŞI GOGU-MANU

Ştiam, eram sigur că vorba românească *ingimfare* **corespunde exact cu cuvîntul franţuzesc** *fatuite;* **cu toate acestea, m-am adresat la genialul nostru savant, filolog, istoric şi literat d-1 Haşdeu şi l-am întrebat dacă** *îngîmfare* **este** *exact fatuite* **şi d-sa mi-a răspuns:**

— Aceste două cuvinte corespund tot atît de exact ca şi *goguman* **cu** *sot.*

Alunei am căutat cuvîntul *fatuite* **în dicţionarul lui Littre,**

Şi am găsit multe în această capodoperă de lucrare specială. Să nu mai insist asupra noţiunilor de *pretenţie,* de *încredere,* de *orbire,* de *grandomanie,* de *siguranţă,'* de *vanitate* etc, etc, toate nejustificate din partea omului coprins de *fatuitate,* adică pe româneşte de *îngîmfare.* Exemple se pot da cîte vrei de oameni cari au avut *pretenţii* nejustificate şi de oameni politici, şi de literaţi, şi de pictori, şi de muzicanţi, şi de sculptori.

La noi, Cantacuzino-Nababul crede că onoarea ţărei se poate suprapune în toată întinderea ei peste onoarea lui fără a i-o întrece; Carp se socoteşte egal în capacitate cu Bismark, Macedonski se crede superior lui Eminescu, Maiorescu se crede un critic serios şi imparţial, Ghermani un finanţiar de stat; Panu un şef de partid; Jak Negruzzi un orator căruia nu i-a venit timpul ca să dovedească ce poate; Pacu un reformator al bisericei; Lahovari boier de neam; Blaremberg român neaoş din Finlanda; V. A. Urechiă admirator al lui Rosetti; senatorul Tufelcică orator al junimiştilor etc, etc. Tot aşa credea ţiganul că a uitat ţigăneşte, sîrbul că va scoate luna din puţ şi ovreiul că a plecat la bătălie.

Dar să trecem peste toate aceste nuanţe de înţelesuri pe cari le găseşti în omul *îngimfat.*

Littre ne spune că în *îngîmfare (fatuite)* se coprinde o bună doză de *obrăznicie.* Omul *îngimfat* este *obraznic,* vorbeşte grosolan, strigă în biserică, înjură înaintea icoanelor la care se închină ceilalţi, trece înaintea tuturor, dă brînci celui d-alături, este grosolan şi îndrăzneţ la cuvînt, este teribil cu cei mici, despreţuieşte în cuvînt, în scris şi în gest pe semenii săi, inferiori, egali sau superiorii lui.

Şi, cu toate acestea, după părerea generalului Manu, *românul este un neam îngimfat,* stare sufletească de care este pe jumătate, cel puţin, responsabil m.s. regele Carol I, căci, după acelaşi general, m.s. regele a procurat naţiunei româneşti 25 de ani de zile de *mulţumire* şi de *îngîmfare.*

Littre ne spune că *îngîmfarea (fatuite)* nu este slrăină de *nebunie.* îngimfatul calcă bunul-simţ, trece măsura omului întreg la cap, are scaunul minţei răsturnat, despreţuieşte şi calcă în picioare orice adevăr pe care nu 1-a înţeles şi l-au descoperit alţii, nu se cunoaşte absolut pe el şi pe cei dimprejurul lui, are halucinaţie din mînie şi ambiţie, are melancolii şi desperări cari inspiră milă oamenilor sănătoşi, să revoltă, să năpusteşte şi adeseaori moare în convulsiuni de neputincios luat din iele, regretînd că D-zeu 1-a făcut atît de mare şi de genial într-un popor atît de mic şi de nerod.

' Toţi nebunii cari au sfîrşit cu serioasele conversaţiuni cu Cezar şi Alexandru cel Mare, toţi cei cari au sfîrşit prin a se crede Omer, Rafael, Napoleon, Kant, Galileu, Luther, Papa şi Isus, toţi au debutat prin *îngîmfare,* printr-un mers excepţional şi printr-un despreţ manifest al universului întreg.

Şi, cu toate acestea, generalul Manu spune m.-sale regelui că ţara românească este o ţară care se *îngîmfă* de 25 de ani sub domnia m.-sale !

Dar să venim la bunul-simţ al românului. Despre *îngimfat,* românul, în basmele, în poeziile, în pildele şi în vorba lui de toate zilele are fraze caracteristice

şi aproape stereotipe cari descriu starea intelectuală morbidă a *îngîmfărei,* a *îngîmfaiului.*

Ca atitudine, mişcări, adică ca plasticitate, îngîmfatul se deosebeşte de ceilalţi oameni şi românul îl descrie minunat; să luăm numai cîteva fraze d-ale lui:

îngimţatul:
merge cu nasul in sus;
cînd vorbeşte îţi scoate ochii cu mîinele;
calcă ca din pod;
umblă ca vodă prin lobodă;
să nu-i atingi călcîile cu umbra că sare în sus d-un stînjen;
dă coate în biserică;
nu-i ajungi cu strămurarea la nas; etc, etc

Ca stare psihică:

îngimţatul ar răsturna lumea dacă Dumnezeu armai fi făcut unul ca el;
se miră că popa a început cazania, deşi n-a sosit el;
satul e prost că nu-l aude ce gîndeşte;
suntem la ziua d-apoi, că nu-i el, ci suntem noi;
şi-i foarte necaz că coţofana are coada prea lungă;
etc, etc.

Ca stare patologică:

îngîmfatul despică muntele cu pumnul;

la trîntă biruieşte,
la minte prididеşte,
dar nu se trînteşte
şi nici nu vorbeşte
fiindcă nu-ntîlneşte
nici zmeu
nici Dumnezeu 1
etc, etc, etc

Concluzie:

După generalul M\nu, pop irul românesc, pe lingă altele mai mici, este un popor *obraznic* şi *nebun,* iar m.s. regele este vinovatul de căpetenie care în timp de 25 ani i-a făcut să-şi piarză cuviinţa şi minţile.

Maiestate, eu ca sergent de artilerie, fără o mînă şi eu un picior de lemn, cu „trecerea Dunărei" şi cu „virtutea militară", vă cer iertare, dar discursul generalului Manu s-ar putea tălmăci şi mai rău dacă eu, ca român şi ca soldat, pe general nu l-aş despreţui şi pe maiestatea voastră nu v-aş iubi.

„SA LE" ÎN LOC DE „SĂ SE"!!!

> **„Rectificare. în** *Monitorul Oficial,* **no. 215 din 3 ianuarie curent, la pagina 4978, coloana II, rîndul 7, strecurindu-se o eroare de tipar la o** *singură literă,* **se va citi « să le» în loc de « să se»".**
>
> ***(Monitorul Oficial,*** 9 ian.)

Naivitățile sau impertinențile primului ministru, primului Gogu-Manu ca prim-ministru, cresc, se înmulțesc cu o repeziciune de fulger; abia pridideşte *Monitorul Oficial* cu atîtea *buclucuri* pe cari le comite şi le tipăreşte generalul.

După faimosul discurs, vine rectificarea lui; după rectificarea lui va veni adnotarea lui, după adnotare comentariile lui, după comentarii... generalul se va da peste cap... tot în *Monitorul Oficial.*

Cînd am citit discursul, şi eu, ca şi ceilalți, am crezut că este o glumă, că nu e adevărat, că mă înşală ochii, că am uitat să citesc?

Cînd am citit *rectificarea lui* şi eu, ca şi ceilalți, am crezut că n-am găsit ochelarii cu care să învăț a citi, vorba lui Anton Pann.

Ce e drept, datorim mult generalului Manu. Cu toate suferințele pricinuite de *influență,* mulți au rîs, au chefuit, au leşinat de rîs pe contul generalului. Suntem datori dar lui momentele de veselie, într-un an atît de trist şi de zăpăcit. Paulus a fost bătut de generalul Manu. Să zice chiar că primul caraghios, citind comediile celui d-al doilea, ar fi exclamat: „Păcat că nu m-am născut în Țara Românească... Ajungeam în lo-ui lui Manu !"

Cine nu cunoaşte discursul, faimosul discurs al generalului Manu pronunțat în fața m.-sale regelui?

Dar *rectificarea* lui? Rectificarea lui este bună pentru melancolici, căci vor rîde cu lacrămi citind-o şi este pericoloasă pentru oamenii veseli, căci vor leşina sau vor crăpa de rîs.

Citiți, zice generalul, *să le....* în loc *de să se !!!.......*

Autentic. *Monitorul Oficial* de la 9 ianuarie 1890.

Să le în loc de *să se*! ! Ce-a vrut să zică generalul? Ce a vrut? Nu e vorba de ce a vrut, ci de ce a spus.

A spus ceea ce cu greu s-ar califica.

Dar în româneşte a spune să *le...* şi numai atît, este o obrăznicie, după cum obrăznicie şi porcărie estea zice:

Să ne...
Să mă...
Să vă ...
Să-i....
Acum vă...
Poi vă...
Nu mă.... că te!... etc, etc

A te opri pe particule, fără a pune nici substantiv, nici verb, în româneşte nu este permis nici în cafenea, darmite în *Monitorul Oficial* şi mai ales cînd vorbeşti de maiestățile-lor regele şi regina.

Ce-a vrut să facă generalul? Să fie prea scurt? Dar scurt este şi se scurtează pe fiecare zi.

Ce-a vrut să zică? Iată un mister pe care trebuie să-l pipăim foarte uşor ca nu cumva să dăm peste o... o nu ştiu ce şi nu ştiu cum. Şi mai înainte de orice întrebăm pe generalul Manu: într-un salon, în fața doamnelor din elita socială, poate să zică: mă...mă... mă... că mă... că mă ... şi vă... şi vă... şi vă...?!

Poate să vorbească astfel primul-ministru? Nu, de sigur. Cred că generalul a înțeles partea drolă... a acestui discurs. Atunci cum şi-a permis ca, vorbind de o frază adresată M.M.L.L., să o rectifice astfel: „citiți *să le* în loc de să se"?

Ca şi la discurs la *rectificarea* lui, dacă ar fi consultat pe *bucătar,* pe *fecior,* pe *vizitiu* şi pe *rindaş* desigur că ar fi făcut o rectificare mai deşteaptă şi cel puțin mai cuviincioasă.

Dar mai este o parte şi mai şi! Întrebam pe generalul Manu: într-un *salon* poate, dacă ar greşi *o literă* în loc de alta, o labială în loc de alta, poate să zică: „Mă iertaţi doamnelor, am greşit, am zis litera cutare în loc de cutare şi am vroit să zic . . . .în loc de..."?

Nu e aşa că o rectificare în acest sens şi în acest caz este o sub-li-ni-e-re?

Balzac credea, şi întrucîtva şi Flaubert, că există un raport *intim* şi *fatal* între om şi numele lui.

In urma discursului şi a rectificăiei lui Gogu-Manu, este o dovadă extraordinară că Balzac şi Flaubert aveau uneori perfectă dreptate.

Dar să revenim. Ce-a vroit să zică generalul? Nu putem să-1 lăsam, că este prim-ministru şi dovedeşte că ar trebui să fie şef de grajduri la m.-sa regele.

Ce-a vroit să zică? Ce-a înţeles prin rectificare? Cel puţin ce-a înţeles, căci ce-a spus este imposibil de discutat cu toate detaliile.

Fraza discursului era... „să se împărtăşească înpreună cu m.-sa regina. Adică m.-sa regele să se împărtăşească împreună cu m.-sa regina. Şi acum rectifică ca la grajd şi ar vrea să zică că noi trebuie să citim.... Să le împărtăşească împreună cu m.-sa regina"!!!

Atunci ce să le.... împărtăşească? Ce să *impartăşească* împreună? Înainte de această frază stupidă generalul a spus în discurs: *Şi una şi alta.*

Să împărtăşească dar m.s. regina cu m.s. regele *„şi una şi alta"?*

Ia ascultă, generale, eu sunt ţăran şi abia am ajuns la gradul de sergent, dar aşa de prost la cuvînt şi de gogoman la cap cum eşti d-ta n-am fost niciodată. Eu, cînd n-am ştiut ce să răspund'm.-sale regelui, i-am strigat, ticăindu-mi inima: să trăiţi! să trăiţi! să trăiţi! Şi am scăpat cu faţa curată.

Dar ca d-ta, d-le general, dacă aş fi vorbit chiar cînd eram de 8 ani, m-ar fi plesnit mama cu dosul palmei peste gură.

Nu ştiu dacă m-ai înţeles, dar tu nu te-am înţeles.

UN MINISTRU

A apărut în ziarul *România liberă,* V, nr. 1 .195, 6 iunie 1881, p. 2 ; nr. 1.196, *1* iunie 1881, p. 2 ; nr. 1.197, 9 iunie 1881, p. 2; nr. 1.201, 13 iunie 1881, p. 2.

Semnat: „Sugra", anagrama lui „Argus", pseudonim cu care semnase încă din 1880 mai multe foiletoane în acelaşi ziar.

Fiecare dintre cele patru foiletoane din *România liberă* au ca moto strofa:

„Ştiinţa-i a adus-o din Spania frumoasă,
Şi joacă de minune fandango literar;
B-n stare să susţie cu faţa serioasă
Că gloaba Rosinantă era un armăsar".
(Ron. Roman)

S-a retipărit antum într-o plachetă intitulată *Un ministru* de Sugra, Bucureşti, Tip. Ştefan Michalescu, 1881, 28 p. Moto-ul este tipărit pe copertă.

Placheta este dedicată:

„Domnului Dumitru Brătianu
Domnule,

Cînd aţi suit treptele ministeriale, aţi declarat într-un avînt de român mare la inimă şi minte: «Trebuie să punem pe hoţi la puşcărie, *pe aceia cari speculă binele public In interesul lor, in carantină».*

Drept aţi grăit; şi totuşi v-aţi înşelat cumplit, judecind potrivit întru a dirige instrucţiunea publică pe acela care pururea a stors-o în interesul său. D-voastră veţi înţelege îndestul că prin aceste pagine mi-am împlinit o datorie de conştiinţă.

Vi le dedic".
SUGRA

După titlu, autorul dă explicaţii privind împrejurările care au -determinat scrierea sa:

„Cu ocaziunea examenelor generale de licee în sesiunea de la mai, ziarul *L'Independance roumaine* a provocat un scandal fără asemuire în trecut. S-a insultat juriul examinator, s-a amenințat şi se amenință cu casarea examenelor; s-a cerul destituirea rectorului Universității.

S-a discutat. Unul din profesorii acuzați a răspuns. Nimeni însă n-a dat pe față pe izvoditorul scandalului. Era şi bine ascuns.

Opiniunea publică se inducea în eroare.

Trebuia dar sfîşiate aparențele la adăpostul cărora se răsfăța cei vinovat".

Nu s-a mai retipărit în periodice sau în volum, nici antum, nici postum.

Reproducem textul din plachetă.

Vasile Boerescu (1830 — 1883) — profesor la Facultatea de drept din Bucureşti, militant pentru Unire. în 1881, ministru de externe In cabinetul Ion Brătianu.

Petre I. Cemătescu (1825—1892) — profesor de istorie universală la Universitatea din Bucureşti.

Ioan Crăciunescu (1845 — 1909) — profesor de pedagogie şi estetică la Universitatea din Bucureşti.

(p.31) MI-CAREME

A apărut în ziarul *România liberă,* VI, nr. 1.428, 21 martie 1882, p. 2-3.

Semnat: „Argus". N-a fost niciodată reprodus. Nu s-a tipărit în volum.

Ediția de față reproduce textul din *România liberă.*

La Roquette — veche închisoare din Paris, construită în 1830 şi dărîmată în 1900.

(p.37) CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ. IMPRESIUNI

A apărut în ziarul *România liberă,* VI, nr. 1.457, 28 aprilie 1882, p. 2-3.

Semnnat: „Argus". Datat din Paris, 1 mai 1882, dată la care Delavrancea credea că va apărea în *România liberă.*

Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum.

Ediția prezentă reproduce textul din *România liberă.*

Leon Gambetta (1838 —1883) — avocat şi om politic francez, fervent republican, mare orator; contribuie la căderea imperiului, organizează rezistența din 1871. Fn 1831, după succesul Uniunii republicane, «ste prini-ministru de la 14 noiembrie 1881 la 27 ianuarie 1882 cînd atacurile radicalilor privind problema proiectului de reformă a *Constituției* îl înlătură de la guvern.

Charles de Freycinet — inginer de mine, colaborator al lui Gambetta; îl urmează pe acesta la preşedinția Consiliului de Miniştri în februarie 1882. Academician francez.

ţp.43) CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

A apărut în ziarul *România liberă,* VI, nr. 1.490, 9 iunie 1882, p. 2. Semnat: „Argus".

Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum.

Ediția prezentă reproduce textul din *România liberă.*

Kaunitz-Reitberg (Wenzel Anton, conte, apoi prinț, 1711 — 1794) — om politic austriac, cancelar sub Măria Thereza, Iosif al II-lea şi Loopold al II-lea; conduce politica externă a Austriei timp de 40 de ani.

Doctrina Monroe — ansamblu de principii politice enunțate de James Monroe în mesajul anual al Congresului Statelor Unite la 2 decembrie 1823, în baza cărora continentul american nu mai putea fi colonizat, îndeosebi de europeni.

Camille Barrere (1851 — 1940) — diplomat francez, ambasador la Roma. Contribuie la apropierea franco-italiană.

Waddington (William Henry — 1826 — 1894) — om politic, arheolog şi numismat francez.

<p.49) INAUGURAREA MONUMENTULUI LUI MICHELET

A apărut în ziarul *România liberă,* VI, nr. 1.517, 11 iulie 1882, p. 2 — 3, de unde îl reproducem.

Semnat: „Argus". Datat: „Paris, 1 iulie".

Nu s-a retipărit niciodată, nici în volum, nici în periodice.

Antonia Mărcii (1845 — 1916) — sculptor şi pictor francez. Printre •operele sale de seamă: *Gloria victis,* aflat la curtea de onoare a Primăriei din Paris, monumentul lui Alfred de Musset, monumentul lui Jules Michelet.

Casimir Ddavigne (1793 — 18 43) — poet şi autor dramatic francez, în a cărui operă se întîlneşte structura clasică şi culoarea romantică.

Jean Jacquis Regis de Combaceres (1753 — 1824) — duce de Parma, jurist şi om politic francez; contribuie la elaborarea Codului lui Napoleon I.

Baryc (Antoine Louis, 1796—1875) — sculptor francez. Sculpturile sale *Leul şi şarpele, Leul culcat, Jaguar devorind un iepure* sînt realizate după îndelungi studii ale animalelor din Grădina Plantelor din Paris. (Delavrancea ortografiază greşit Barrye.)

Soulie (Mclchior-Frederic, (1800—1847) — romancier şi autor dramatic francez.

Buloz (Francois, 1804—1877) — jurnalist francez, redactor-şef la *Revue des Deux Mondes.*

Pelletan Camille (1846—1915), ministru al marinei, om politic şi jurnalist francez, radical, anticlerical.

(p.56) CORESPONDENTĂ PARIZIANĂ. SUFRAGIULUNIVERSAL ŞI MITINGURI

A apărut în ziarul *România liberă,* VI, nr. 1.606, 29 octombrie 1882, p. 2.

Semnat: „Argus". Datat: „Paris, 2 noiembrie".

Nu s-a reprodus niciodată, nici în periodice, nici în volum. Reproducem textul din *România liberă.*

Dufaure Armând (1798—1881) — avocat şi om politic francez, ministru de justiţie în 1871, după demisia lui Leon Gambetta, prezident al consiliului în 1876 şi 1877—1879.

Duclerc Charles Theodore-Eugene (1812—1888) — om politic francez, ministru al afacerilor externe şi prezident al consiliului în 1882, după Freycinet.

(p.62) CORESPONDENŢĂ PARIZIANĂ

A apărut in ziarul *România liberă,* VII, nr. 1.676, 27 ianuarie 1883, p. 2. Semnat: „Argus". Datat: „Paris, 28 ianuarie 1883", dată ia care Delavrancea credea că va apărea în *România liberă.*

Nu s-a retipărit niciodată, nici în vreun periodic, nici în volum.

Semnalat de A. Martin in *B. Delavrancea, Opere,* II, E.S.P.L.A., 1954, p. 379. Reproducem textul din *România liberă.*

Thiers Adolphe (1797—1877) — om politic, jurnalist şi istoric francez, prezident al Republicii Franceze în 1871, şef al opoziţiei republicane.

Jerome Napoleon Bonaparte (1822—1891), senator şi ministru în al doilea Imperiu, partizan al unităţii Italiei; se opune violent politicii imperiale după 1860.

A urna le (Henri Eugene I'hilippe d'Orlcans, duc d'AumaU, 1822—1897) — al patrulea fiu al lui Ludovic-Filip, guvernator al posesiunilor franceze din Africa.

Aristide (540—468 î.e.n.) — om de stat atenian, supranumit „cel Drept"; ia parte la bătălia de la Maraton. Ostracizat de rivalul său Temistocle, este chemat din nou la Atena, cînd perşii ameninţă cetatea şi Aristide se distinge din nou in lupta de la Salamina.

Delavrancea îşi exprimase părerea despre Leon Gambetta cu cîteva zile înainte de redactarea *Corespondenţei pariziene,* într-o scrisoare adresată Mărgăritei Miller-Verghi la 6 ianuarie 1883:

„Moartea celui mai mare om al Franţei ca orator, politic şi minte vastă, proprie d-a înfrîna turpitudinile omeneşti, m-a abătut, m-a descurajat, a mărit scepticismul cu care mă lupt de atîta vreme [...]. Mă supără toate şi libertatea ce iubesc, ca ochii din cap m-a părăsit. Un cer cu nori e prea posomorit; un cer senin şi limpede ca lacrima e prea indiferent; ploaia e o murdărie de care se descarcă cerul; veselia vreunui uvrier e brutală; iubirea e un egoism cu două feţe; amicia, în fine, şi ea e monotonă. Numai fatalitatea e mare, oarbă, crudă, canalie, eternă. Ea e tiranul. Ea c voinţa şi legea.

In aşa stare de nemulţumire m-a găsit scrisoarea ta. Venisem de la înmormîntarea a d-o mie de ori nefericitului de geniu Gambetta. Nu pot citi nimic despre el. îl iubeam. Mi-era un ideal pentru mai toate preocupaţiunile vieţii mele,."

(p.68) DOMNULE REDACTOR

A apărut în ziarul *România liberă,* VII, nr. 1.688, 11 februarie 1883, p. 1., la rubrica „Bucureşti, 10 februarie"; nr. 1.69-4,18 februarie-1883, p. 1, precedat de următoarea notă:

„Un amic ne trimete din Liege o preţioasă dare de seamă asupra unei noi broşure apărută acolo în lăudabilul şi cavalerescul scop de-a apăra drepturile românilor în grava problemă ce frămîntă actualmente-sagacitatea puterilor europene.

In restrişte se cunosc adevăraţii prieteni şi ne grăbim a ne uni cu îndatoritorul nostru corespondent spre a exprima vocei nepărtinitoare ce se ridică din Liege cordialele noastre mulţumiri.

Pe lîngă datoria ce avem de a ne ţinea în curent cu tot ceea ce se zice şi se petrece in Europa cu privire la Dunăre, ne facem o deosebită plăcere publicînd analiza primită de pe ţărmurile Meusei".

Semnat: „Traian". Primul articol este datat: „Liege, 17 februarie 1883", contînd pe această dată de apariție a dării sale de seamă; al doilea, cu aceeaşi semnătură, datat: „Liege, 12 februarie 1883".

Sub semnătura „Argus", la 9 iunie 1882, Delavrancoa consideră poziția Franței în problema Dunării „un atentat la demnitatea şi independența României".

Cursivitatea traducerii şi unitatea de stil a fragmentelor citate şi a comentariilor lui „Traian"-Delavrancea, precum şi faptul că mai tîrziu, în parlament, îşi va zice „țăran de la Dunăre", Iasă Ioc ipotezei că autorul broşurei pe care o analizează ar putea fi însuşi Delavrancea, deşi autorul declară că a venit prima oară în România în 1857 şi a mers pe Dunăre de la Porțile-de-Pier pînă in Deltă.

Reproducem textul din ziarul *Romînia liberă.*

Saint-Vallicr — comitat la nord de Tournon.

:{p.75) BUCUREŞTI, 15 IANUARIE [183 5]

A apărut în ziarul *Voința, națională,* II, nr. 150, 16 ianuarie 1885, p. 1. Nesemnat.

Articolul a fost reprodus în *Voința națională,* II, nr. 413,11 decembrie 1885, p. 1, şi repetat în nr. 416, 14 decembrie 1885, p. 1, cu titlul: *D. Barbu Ştef. (de la Vrancea),* însoțit de specificația următoare, care afirmă paternitatea lui Delavrancea:

„Reproducem următorul articol al d-lui Barbu Ştef. (de la Vrancea), publicat in *Voința națională* de la 16 ianuarie 1885; ținem la dispoziție oricui manuscrisul d-lui Barbu Ştef. (de la Vrancea)".

După reproducerea integrală a articolului se adaugă: „Pînă aci am avut de a face cu d. Barbu Ştef. *(de la Vrancea)* ediția I; acum să ascultăm pe d. Barbu Ştef. (de la Vrancea) ediția II, adică în calitate •de prim-rodactor al *Epocei,* şi să reproducem un fragment din articolul, semnat *De la Vrancea, Abstracția in discuții* de la 27 noiembrie 1885".

Urmarea a fost o provocare la duel a redactorului de la *Voința națională,* care însă nu s-a declarat. Al. G. Djuvara, ca secretar de redacție, a luat asupra sa vinovăția, şi în ziua de 17 decembrie 1885 spadele s-au încrucişat, aşa cum arată procesul-verbal publicat în *L'tâtoile roumaine* şi reprodus in *Voința națională,* II, nr. 420, 19 decembrie 1885, p. 3.

După şase pase de cîte 3 minute, în care Delavrancea a primit o uşoară zgîrietură la brațul drept, Al. G. Djuvara n-a mai vrut să lupte. La 19 d3cembrie 1835, Dalavrancea răspunde în *Epoca,* I, nr. 29, p. 2, prin articolul *Laşii.*

Reproducem textul din *Voința națională,* II, nr. 150, 16 ianuarie 1885, p. 1.

(p. 79) CUM SUNTEM GUVERNAȚI

A apărut în ziarul *Epoca,* I, nr. 2, 17 noiembrie 1885, p. 1. Semnat: „de la Vrancea".

Nu s-a reprodus niciodată in periodice sau în volum.

Semnalat de Lucian Predescu, în *Barbu Delavrancea,* Bucureşti, f.a., p. 113.

în ediția prezentă se reproduce textul din *Epoca.*

Tubalcain — personaj biblic, descendent al lui Cain şi strămoşul mitic al fierarilor, născut către anul 2975 înaintea erei noastre. Numele, ca şi îndeletnicirea personajului sînt asemănătoare cu ale lui Vulcan-Hefaistos din legendele grecilor antici.

(p. 84) URIAŞILOR DE LA „ETOILE ROUMAINE"

A apărut în ziarul *Epoca,* I, nr. 4, 20 noiembrie 1885, p. 1. Semnat: „Mirmidon".

N-a fost niciodată reprodus, nici în volum, nici în periodic.

Reproducem textul din ziarul *Epoca.*

Deşi Delavrancea-Mirmidon vorbeşte de un „sir Pandarus al Troiei", credem că de fapt se gîndea la legenda lui Pandarus cretanul, caracterizat prin avariție şi voracitate, prin mărturii.false în favoarea lui Tantal, care a furat clinele de aur din templul lui Jupiter din Creta şi, drept pedeapsă, a fost schimbat în piatră.

Pandarus din *Iliada* era fiul Iui Lycaon şi a sărit în ajutorul troienilor. Zeul Apolo, care-1 iubea, i-a dăruit un arc şi 1-a învățat cum să se slujeascădeel. Acest Pandarus s-a remarcat prin curajul său, a rănit pe Menelaus şi a pierit sub loviturile lui Diomede.

Tonul acestui scurt articol-pamflet nu permite să ne gîndim la Pandarus al Troiei, ci la primul personaj mitologic menționat.

Djuvara Trandafir (1856—1935) — membru în Comisia europeană a Dunării. *Coarde sparte,* volumul său de poezii, apare la Bucureşti, în 1884, poezii lipsite de valoare, datate din Brăila natală, Amsterdam, Paris; Trandafir Djuvara era şeful diviziunii politice din Ministerul de externe în 1885.

Articolul la care se referă Delavrancea este *La rage des Mirmidons* din *L'lŞioile roumaine,* I, nr. 5, 19 noiembrie 1885, nesemnat decît cu trei stele. Pseudonimul „Mirmidon" reiese clar că a fost folosit de redac-

torii *Epocii,* Delavrancea şi Vlahuţă, nu numai de Vlahuţă. Articolele •semnate „Mirmidon" n-au fost toate incluse de Vlahuţă în volume antume, poetul ştiind că unele nu-i aparţineau. Printre acestea, *Visul d-lui Brătianu* şi *Visul regelui* îi aparţin eu siguranţă lui Delavrancea, oricît de sumară analiză de vocabular, stil şi concepţie s-ar face, deşi ele au fost cuprinse în ediţia *Al. Vlahuţă, Scrieri alese,* din 1963.

(p.86) ABSTRACŢIA ÎN DISCUŢII

A apărut în ziarul *Epoca,* I, nr. 9, 27 noiembrie 1885, p. 1. Semnat: „De la Vrancea". Nu s-a retipărit niciodată, nici înperiodice, nici în volum. Menţionat de Lucian Predescu, *op. cit.,* p. 113.

Reproducem textul din ziarul *Epoca.*

Stolojan Anastase (1836 — 1901) — magistrat şi om politic, ministru al agriculturii, industriei, comerţului şi domeniilor intre 2 februarie 1885 şi 17 octombrie 1886.

Cimpineanu Ion (1841 — 1888) — om politic, ministru de domenii între 1 aprilie 1883 şi 2 februarie 1885; ministru dc externe de la 2 februarie la 28 octombrie 1885.

Marţian P. Dionisie (1829—1805) — publicist, director general al statisticii din Bucureşti.

(p- 91) „FIII POPORULUI" ŞI „SĂRĂCIA" POPORULUI

A apărut în ziarul *„Epoca",* I, nr. 16, 5 decembrie 1885, p. 1.

Semnat: „De la Vrancea". Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau in volum. Menţionat de Lucian Predescu, *op. cit.,* p. 113.

Prezenta ediţie reproduce textul din ziarul *Epoca.*

(p. 96) LAŞII

A apărut în ziarul *Epoca,* I, nr. 29, 19 decembrie 1885, p. 2. Semnat: „de la Vrancea".

Nu s-a reprodus niciodată în vreun periodic sau în volum.

Menţionat de Lucian Predescu, *op. cit.,* p. 113.

Reproducem textul din ziarul *Epoca.*

ţp. 98) PREMIERUL NĂZDRĂVAN

A apărut in ziarul *Epoca,* I, nr. 30, 20 decembrie 1885, p. 2. Semnat: „de la Vrancea".

Nu s-a republicat niciodată, nici în periodice, nici în volum. Semnalat de Lucian Predescu, *op. cit.,* p. 113.

Reproducem textul din ziarul *Epora.*

Cu mai puţin de o lună înainte, la 27 noiembrie 1885, în articolul său *Abstracţia in discuţii,* Delavrancea spunea despre I. Brătianur „...Numai el singur face crîmpeie de legi şi le distruge, inventînd miniştri şi răsturnindu-i.,", idee comună cu a articolului-pamflet *Premierul năzdrăvan.*

Nacu Constantin (1844— 1920) — profesor de drept civil la Universitatea din Bucureşti. A făcut parte din comisia de profesori care au aprobat teza de licenţă în drept a lui Delavrancea. în guvernul I. Brătianu este ministru de justiţie de la 2 februarie la 16 decembrie-1885; ministru de finanţe dc la 16 decembrie 1885 la 1 martie 1888.

(p. 102) CURIERUL BĂILOR

Au apărut trei numere cu acelaşi titlu în ziarul *Românul,* XXX, 27 iulie 1886, p. 646-647 ; 29 iulie 1886, p. 650 ; 31 iulie 1886, p. 658. Am dat numerotare romană şi am păstrat o singură dată titlul reportajelor lui Delavrancea. Semnat: „Viator".

Trebuie menţionat că aşa cum în *Epoca* din 1885 sub pseudonimul „Mirmidon" scrie şi Delavrancea, şi Vlahuţă, la *Românul* din 1886—1887, semnează cu pseudonimul „Viator" nu numai Delavrancea, ci şi alţi corespondenţi ocazionali. Analiza limbii şi a stilului demonstrează clar că „Viator" din 29 iulie 1887, care semnează *Curierul băilor. Bălţăteşti,* nu are nimic comun cu „Viator"-Delavrancea, care în acel an publica volumul său *Trubadurul.*

N-au fost niciodată semnalate aceste reportaje, nici reproduse în periodice sau în volum.

Prezenta ediţie reproduce textul din ziarul *Românul.*

Colaborarea lui Delavrancea la ziarul *Românul* 'este explicabilă prin admiraţia sa nedezminţită faţă de CA. Rosetti, întemeietorul ziarului, şi prin prietenia care 1-a legat de fiul acestuia, Vintilă CA. Rosetti, în 1886 director al ziarului.

în acelaşi timp, scriitorul publica în *Epoca* şi în *Lupta* lui G. Panu, ceea ce pe plan ideologic ar fi de neconceput: la un ziar liberal,, la altul conservator şi la ziarul radicalului G. Panu. Delavrancea este încă în căutarea drumului, iar personalitatea sa, plina de făgăduinţe, atrage simpatia şi interesul a numeroase cercuri de intelectuali şi oameni politici angajaţi în lupta de idei a epocii şi incontestabil, mulţi dintre ei de bună-credinţă în efortul spre progresul obştesc.

Romniceanu Grigore (1845-1915) - medic primar al spitalelor de copii şi al Eforiei, decan al Facultăţii de medicină între 1886 şi 1894.

La grande Duchesse de Gerolstein — personaj din opera cu acelaşi nume a compozitorului francez, de origine germană, *Jacques Offenbach.*

Sfintul Laurenţiu — martir creştin din Spania (210 — 258), torturat pe un grătar de fier înroşit în foc.

<p. 113) ŞEPTE ZILE LA CONSTANŢA. NOTE CONSTANŢIANE. MEMORIU „PRO NASONE"

A apărut în ziarul *Românul,* XXX, 2 septembrie 1886, p. 765—766; 3 septembrie 1886, p. 770; 4 septembrie 1886, p. 774; 10 septembriel886,p. 794;15s3ptembrie 1886,p. 806; 16septembrie 1886,p. 810.

Deşi titlul anunţă un reportaj a şapte zile petrecute la Constanţa, numărul foiletoanelor este doar de şase, toate purtînd acelaşi titlu, pe care noi l-am folosit o singură dată, mareînd cele şase părţi ale reportajului prin cifre romane, aşa cum a făcut-o de altfel şi Delavrancea. Semnat: „Viator".

N-a fost niciodată retipărit şi nici semnalat antum. Comentat de Emilia Şt. Milicescu in *„Delavrancea la Constanţa în 1886,* în revista *Tomis,* III, nr. 6, iunie 1968, p. 7.

Reproducem textul din ziarul *Românul.*

Opreanu Remus (1844 — 1908) — magistrat, prefect de Dobrogea.

Unter den Linden—bulevard în Berlin, care pleacă de la Poarta •de Brandenburg; în traducere: „Sub tei".

Ga.nymede— în mitologia greacă, fiulluiTros, de o mare frumuseţe, pe care Zeus, sub înfăţişarea unui vultur, îl răpeşte de lingă turma lui ^i-Iduce tnOlitnp, unde îi încredinţează misiunea de paharnic al zeilor.

Midh%t-pa}a (1822 — 1884) — om politic otoman, şeful partidului progresist, guvernator al Siriei, condamnat la moarte ca vinovat de asasinarea lui Abdulasiz.

Castellamare (di Stabia) — port al Italiei in golful Neapol.

Poenaru-Bordea Ioan (1842 — ?) — magistrat; deputat liberal.

Orsini - familie rivală familiei Colonna, in evul mediu (Roma).

Colonna — familie celebră în evul mediu pentru rolul pe care 1-a jucat în istoria papalităţii.

Massimo — familie princiară din Roma in secolul al XlX-lea, «are pretindea că se trage din *Fabius Maximus Verrucosus,* zis „Cunctator" (275 — 203 î.e.n.), dictator roman, a cărui tactică în războiul -cu cartaginezii a foit liirţuireaşi slăbirea dişmiiulor prin prelungirea războiului.

Barberini — familie de origine florentină, stabilită la Roma in secolul al XVI-lea.

Culoglu Emanoil — ziarist şi avocat, coleg de redacţie al lui Delavrancea atît la *Democraţia,* cit şi la *Voinţa naţională.*

Fortuny Mariano (1838 — 1874) — pictor spaniol care însoţeşte-In 1860 armatele în războiul din Maroc. Tablourile inspirate de tipurile marocane la care se referă Delavrancea pot fi *Sărbători de kabili şi de negri, Odalisca, Obiceiuri marocane.*

Ziem Felix (1821 — 1911) — pictor francez, ale cărui tablouri, cu subiecte din Provenţa, Veneţia şi din Orient în cea mai mare parte,, Delavrancea le-a putut vedea în colecţia oraşului Paris.

Stanley John Rowlands, sir Henry Morlon (1841 — 1904), ziarist şi călător englez. însărcinat să regăsească pe Livingstone în Africa ecuatorială, el reuşeşte după 11 luni să-1 descopere pe malul lacului Tanganica. Ulterior, el explorează lacurile Victoria şi Uganda, descoperă lacul Leopold al II-lea şi merge pe cursul rîului Congo pînă la Oceanul Atlantic.

Savorgnan de Brazza Pierre (1852 — 1905) — explorator francez:, de origine italiană; merge pe urmele lui Stanley în Congo.

Ferrari Gaudenzio (1480—1546) — pictor, sculptor şi arhitect italian, elev al lui Leonardo da Vinci.

Gabrielescu Grigore — vestit tenor român, angajat al Operei de-la Scala din Milano; organizează şi conduce conservatorul „Cornetti"" din Craiova.

(p.135) BEIZADEAUA (PORTRET POPULAR)

A apărut în ziarul *Epoca,* I, nr. 288, 8/20noiembrie 1886, p. 2, la rubrica „Dintr-o zi într-alta". Semnat: „Fra".

N-a fost reprodus niciodată, nici în periodice, nici în volum. N-& fost semnalat de presa timpului.

Menţionat de Emilia Şt. Milicescu, *op. cit.,* p. 40.

Reproducem textul din ziarul *Epoca.*

Beizadeaua — nume ce se da în epocă lui Grigore Mihai Sturdza,.. poreclit „Viţelul" (1821 — 1901), fiul domnului Mihail Sturdza. A contribuit la înăbuşirea mişcării revoluţionare din Moldova în 1848; a făcut parte din armata otomană sub numele de Muklis-paşa. în 1859» a candidat la tronul Moldovei.

(p.141) LA HERĂŞTI

A apărut în ziarul *Românul,* XXXII, 27 iulie 1887, p. 646—647-Semnat: „Vr..."

N-a fost reprodus in periodice sau în volum. N-a fost semnalat de-niei un material bibliografic.

Reproducem textul din ziarul *Românul.*

•ţp.146) CONSERVATORISM ŞI NEOCONSERVATORISM

A apărut în ziarul *Voinţa naţională,* V, nr. 1.018, 20 ianuarie 1888,p.1,1a rubrica „Bucureşti"; nr. 1.019, 21 ianuarie 1888, p.l. Semnat: „Barbu Ştef. de Ia Vrancea".

Am dat o singură dată titlul, notînd cu cifre romane cele două părţi ale articolului.

Nu s-a retipărit în periodice sau în volum. N-a fost niciodată semnalat de materialele bibliografice.

Rîproducem textul din ziarul *Voinţa naţională.*

(p. 160) SCRISOARE DESCHISĂ D-LUI GEOROE BIBESCU

A apărut în ziarul *Voinţa naţională,* V, nr. 1.020, 22 ianuarie 1888, p. 3. Semnat: „Un oltean".

Nu s-a retipărit în periodice şi nici in volum.

N-a fost menţionat de materialele bibliografice.

Reproducem textul din *Voinţa naţională.*

<p. 165) NEOCONSERVATORISM ŞI INSTINCTE

A apărut în ziarul *Voinţa naţională,* V, nr. 1.021, 23 ianuarie 1888, p. 1. Semnat: „Barbu Ştef. de la Vrancea".

Nu s-a reprodus niciodată in periodice sau în volum.

N-a fost S3mnalat de materialele bibliografice.

R3producem textul din *Voinţa naţională.*

<p. 171) A DOUA SCRISOARE DESCHISĂ PRINŢULUI GEORGE BIBESCU

A apărut în ziarul *Voinţa naţională,* V, nr. 1.039, 16 februarie 1888, p. 1. Semnat: „Un oltean". Nu s-a reprodus în nici un periodic sau volum. N-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Rîproducem textul din *Voinţa naţională.*

Absalon — fiul lui David, care conspiră contra tatălui său. Pe cînd fujJa din Ierusalim, părul lui lung i se prinde in crengile unui copac, unde rămîne suspendat. Joab, care-1 urmărea, îl omoară.

<p. 17.5) SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE DOMNIŞORUL ALEXANDRU CUZA

A apărut în ziarul *Voinţa naţională,* V, nr. 1041, 18 februarie 1888, p. 1.

Semnat: „Un oltean". Nu s-a reprodus în nici un periodic sau volum. N-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Voinţa naţională.*

(p. 181) LATUL SĂBIEI

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 24, 12 aprilie 1888, p. 1-2.

Nesemnat. Nu s-a reprodus niciodată în vreun periodic sau volum nici antum, nici postum ; n-a fost semnalat de materialele bibliografice.

Reproducem textul din ziarul *Democraţia.*

Se ştie că Delavrancea a fost timp de doi ani redactor principal şi secretar de redacţie permanent al ziarului *Democraţia,* înfiinţat de liberali în vederea folosirii lui Delavrancea, a cărui forţă combativă în presă se dovedise în scurtul timp al colaborării sale la *Epoca* în 1885 şi la *Lupta* în 1886—1887. Fiindobligat deseori să scrie două-troi articole pe zi, scriitorul a renunţat la semnătură. în felul acesta lăsa sase creadă că forţele gazetei sînt mult mai numeroase decît erau în realitate, iar semnătura sa nu se devaloriza prin uzare cînd cerinţele periodicului impuneau să se consemneze evenimente minore.

în consecinţă, cele mai multe din articolele sale sînt nesemnate. Cîteva poartă semnătura: „Viator".

Am crezut că profilul ediţiei de faţă permite şi publicarea unora dintre articolele nesemnato care, prin analiza limbii, a stilului şi a ortografiei, se vădesc ale lui Delavrancea, adesea semnalate de altele, a căror paternitate nu mai este pusă la îndoială.

(p. 185) GUVERN ŞI GAZETĂ

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 29, 17 aprilie 1888, p. 1. Nesemnat. Nu s-a reprodus, n-a fost semnalat sau comentat niciodată.

Prezenta ediţie reproduce textul din *Democraţia.*

(p. 189) TURPITUDINILE„LUPTEI"

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 32, 21 aprilie 1888, p.l.

Nesemnat. Nu s-a reprodus în nici un periodic sau volum, antum ori postum.

N-a fost menţionat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democraţia.*

(p. 193) CHEMAREA LUI PETRE ÎN LUME

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 34, 23 aprilie 1888, p. 1.

Nesemnat. Nu s-a reprodus în periodice sau în volum, nici în timpul vieţii lui Delavrancea, nici postum. N-a fost semnalat do materialele bibliografice.

Reproducem textul din *Democrația,*

(p. 196) POLITICA ÎN JUSTIȚIE

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 97, 16 iulie 1888, p. 1. Nesemnat. Nu s-a reprodus niciodată ; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 200) JOS LOGICA!

A apărut în ziarul *Românul,* XXXII, 27 august 1888, p. 826. Semnat: „Un mîhnit", pseudonim pe care Delavrancea nu 1-a mai folosit altădată.

Conținutul articolului dezbate aceeaşi problemă a dârîmării Turnului Colțea, pe care Delavrancea, sub pseudonimul său frecvent întrebuințat, o repune trei zile mai tîrziu în paginile ziarului *Democrația.*

N-a fost niciodată reprodus, semnalat sau comentat, antum sau postum.

In prezenta ediție se reproduce textul din *Românul.*

(P. 203) TURNUL COLȚEA

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 132, 31 august 1888, p. 2. Semnat: „Viator".

Dedicat lui Pake Protopopescu, primar al capitalei, cu formula ironică „Prea s-ției-sale primarului", aluzie la testamente ale călugărilor în favoarea primarului.

Reprodus postum deŞerban Cioculescu în *Delavrancea, folclorul şi Turnul Colțea* în *Gazeta literară,* VI, nr. 37 (287), 10 septembrie 1959, p.3.

N-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului. Menționat de Al. Săndulescu, tn *Delavrancea,* Buc, E.P.L., 1964, p. 249.

Reproducem textul din *Democrația.*

(P- 206) IOAN HAGI-POP

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 135, 3 septembrie 1888, p. 3. Semnat: „Viator".

N-a fost retipărit niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa contemporană, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 208) ACROBAT 1SM

A apărut in ziarul *Democrația,* I, nr. 150, 23 septembrie 1888, p. 2. Nesemnat. Nu s-a retipărit niciodată; n-a fostremarcat de presa antumă sau postumă; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 211) MAIORESCU, YOUNG, MAIRE, DA Şl MAR-GIRL-MAN

A apărut în ziarul *Democrația,* 1, nr. 151, 24 septembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator".

Nu s-a reprodus niciodată şi n-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului, nici de bibliografii ulterioare.

Joc de cuvinte batjocoritor la adresa celor numiți, frizînd trivialul. Presa epocii este plină de asemenea exemple.

Se reproduce textul din *Democrația.*

(p. 214) CARNETUL PRINCIPELUI DE GALLES

A apărut in ziarul *Democrația,* I, nr. 152, 25 septembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator". Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau In volum.

N-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului, nici de bibliografii ulterioare.

Se reproduce textul din *Democrația.*

Delavrancea atacă pe Pake Protopopescu, primar al capitalei, pentru incultura, lăcomia şi lipsa de spirit gospodăresc în administrație ; pe Theodor Rosetti pentru incapacitatea de a rosti un discurs în calitate de prim-ministru şi pentru ilegalitatea activității sale politice în timp ce era membru al Curții de casație; pe prințul Ştirbei, pentru totala sa lipsă de însuşiri necesare unui om de stat; în ceea ce priveşte pe Maiorescu, face aluzie la procesul ce i s-a intentat la Iaşi; întregul partid junimist, în frunte cu P.P. Carp, este persiflat pentru concepția lui politică.

Prințul de Galles — titlu britanic, purtat de fiul cei mai mare al suveranului. A fost creat in 1301 de Eduard I in favoarea fiului său Eduard.

Ştirbei Barbu Alexandru (1836-1895) - fiul domnului Barbu Ştirbei. A fost ministru al lucrărilor publice în cabinetul junimist de la 12 noiembrie 1888 la 30 martie 1889.

(P- 218) JAK ŞI MINUNILE ŞTIINŢEI

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 164, 9 octombrie 1888, p. 3. Semnat: „Viator".

N-a fost reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de nici un material biobibliografic.

Prezenta ediţie repoduce textul din *Democraţia.*

(p. 221) GUNĂ VERNESCU - „DURA LEX, SED LEX"

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 172, 19 octombrie 1888, p. 1—2. Nesemnat.

N-a fost retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democraţia.*

(p. 224) GENEZA D-LUI P.P. CARPP

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 180, 29 octombrie 1888, p. 1 — 2. Nesemnat,

N-a fost retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democraţia.*

(P- 227) LACRĂMILE „ROMÂNIEI LIBERE"

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 182, 1 noiembrie 1888, p. 1 — 2. Nesemnat,

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presă nici antum, nici postum; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice din timpul vieţii lui Delavrancea sau ulterior.

Reproducem textul din *Democraţia.*

(p. 231) GENEZA MESAJULUI

A apărut in ziarul *Democraţia,* I, nr. 183, 2 noiembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator".

Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum.

N-a fost semnalat de presa contemporană lui Delavrancea, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democraţia.*

Barozzi Constantin (1883 — 1921) — general, şef de stat-major, întemeietorul Institutului geografic al armatei, ministru de război în guvernul P.P. Carp (1888).

Max— pseudonimul lui Dumitru Rosetti (1830—1903)— om politic, fratele Elenei Cuza, membru al „Junimii".

Nica Theodor — membru al „Junimii", conservator-junimist.

Germani Menelas (Ghermani) (1836 —?) — mare financiar de origine macedoneană; ministru do finanţe în guvernarea junimistă din 1888—1889.

Ollănescu-Ascanio Dumitru (1849 — 1908) — poet, publicist şi om politic român, membru al „Junimii", traducător al lui Iloraţiu.

Laurian Dimitrie (1846 — 1906) — fiul lui August Treboniu Laurian, fondator al ziarului *România liberă.*

Săndulescu-Nenoveanu I.G. (1843 — ?) — magistrat, în I888, deputat.

Aemilius Papinianus (Papiuian) — jurisconsult roman, perfect al pretoriului sub Seplimiu Sever, ucis in 212 din ordinul lui Caracalla.

p. 234) DISCURSUL LUI JAK !!! ETC.

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 187, 6 noiembrie 1888, p. 2. Ncsemnat.

Nu s-a reprodus niciodată ; n-a fost comentat în presă ; nu s-a menţionat în materialele biobibliografice antume sau postume.

In ediţia prezentă se reproduce textul din *Democraţia.*

(p. 237) CRONICĂ. CULISE PARLAMENTARE.

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 189, 10 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de nici un material biobibliografic antum sau postum.

Ediţia prezentă reproduce textul din *Democraţia.*

(p. 240) JAK

A apărut în ziarul *Democraţia,* I, nr. 190, 11 noiembrie 1888, p. 2. Semnat: „Prele".

Nu s-a reprodus niciodată, nici în periodice, nici în volum.

N-a fost semnalat de presa contemporană, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democraţia.*

Acest pseudonim mi-a fost indicat ca al lui Delavrancea de poetul Radu D. Rosetti şi de Victor Bilciurescu. Analiza ideilor şi a stilului confirmă indicaţia celor doi contemporani ai lui Delavrancea.

(p.242) CRONICA. CULISE PARLAMENTARE

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 191, 12 noiembrie 1888, p. 2. Semnat: „Tom".

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația.*

Ca şi pseudonimul „Prele", acest nou pseudonim no-a fost semnalat de Radu D. Rosetti şi Victor Bilciurescu.

Explicația acestor pseudonime — folosite rar de altfel — care înlocuiesc pe frecventul „Viator", este că la ziarul *Democrația,* scriitorul era nevoit adesea să completeze mai multe rubrici. Folosirea altui pseudonim dădea impresia de opinie mai largă, defavorabilă celor atacați.

Mirzescu George (1834—1911) — profesor de drept civil la Universitatea din Iaşi, apoi din Bucureşti. Şi-a început activitatea politică alături de M. Kogălniceanu. In 1887 — 1888 rosteşte în Cameră mai multe interpelări, pe care apoi ie publică în broşuri.

Florescu Em. Ioan (1819 — 1893) — general, ginerele lui Bibescu Vodă; fondator al şcolii militare.

Max Rosetti Teşchici (Rosetti Teşcanu Dumitru) (1853 — 1897) — fiul lui Costache Rosetti; preşedinte al Ligii culturale — Bacău; subvenționează ziarul *Muncitorul.*

(p.244) O ADRESĂ DE FELICITARE

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 196, 18 noiembrie 1888, p. 2.

Nesemnat. Nu s-a reprodus în periodice, nu s-a retipărit în volume antume sau postume; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice din timpul vieții scriitorului ori ulterior.

Se reproduce textul din *Democrația.*

(p. 246) CALEIDOSCOP

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 198, 20 noiembrie 1888, p. 1 — 2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus în alte periodice; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Ediția prezentă reproduce textul din *Democrația.*

(p. 250) TESTAMENTUL LUI JAK

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 198, 20 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Ediția de față reproduce textul din *Democrația.*

(p.253) PROSTIE ŞI LAŞITATE

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 199, 23 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnat.

Nu s-a retipărit în periodice sau în volum; n-a fost comentat; n-a fost menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p.257) MĂŞTI ŞI ILUZII

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 203, 27 noiembrie 1888, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit în alte periodice sau în volum ; nu a fost menționat de materialele biobibliografice.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p.262) INCHIZITORUL ŞI MAIMUȚA

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 207, 2 decembrie 1888, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată în vreun periodic sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; materialele biobibliografice antume şi postume nu l-au menționat.

Se reproduce textul din *Democrația.*

(p-265) „CACEALMALE JUNIMISTE"

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 208, 3 decembrie 1888, p. 1; nr. 209, 4 decembrie 1888, p. 1. Nesemnat.

Am dat o singură dată titlul, mareînd cu I şi II cele două articole cu acelaşi titlu şi conținut atît de strîns legat.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presă; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 270) PARACLISERUL PACU

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 214, 11 decembrie 1888, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată ; n-a fost comentat în presă ; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 272) A (CRONICĂ)

A apărui în ziarul *Democrația,* I, nr.216, 14 decembrie 1888, p. 2.

Nesemnat, Nu s-a retipărit nici în periodice, nici în volum antum sau postum. N-a fost menționat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 274) CE ASEMĂNARE! (LIRISM ÎN PROZĂ)

A apărut în ziarul *„Democrația",* I, nr. 219, 17 decembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator".

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat în presa timpului, nici în bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația.*

Canova Antonio (1757—1822) — sculptor italian, principal reprezentant al neoclasicismului european; a fost sculptorul favorit al lui Napoleon I. Arta lui se caracterizează prin grație, perfecțiunea execuției şi puritatea contururilor.

(p. 276) UN BĂTRÎN NEBUN

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 225, 24 decembrie 1888, p. 1. Nesemnat,

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(P.279) CIOCOIUL

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 226, 25 decembrie 1888, p. 1. Nesemnat,

Nu s-a reprodus niciodată ; n-a fost comentat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(P.281) CELEBRULGUNĂ

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 227, 29 decembrie 1888 p. 1 — 2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată ; n-a fost comentat şi nici semnalat sau atribuit lui Delavrancea de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p.284) SORCOVA

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 230,1 ianuarie 1889, p.2, Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată ; n-a fost comentat de presa vremii; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p.287) ELITA SĂ AMUZĂ!

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 231, 3 ianuarie 1889, p.l. Nesemnat,

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p.291) NOUL PREŞEDINTE AL CAMEREI

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 245,21 ianuarie 1889, p .1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în epocă, nici ul terior; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume şi postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 294) NAUFRAGIUL LUI CARP

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 249, 26 ianuarie 1889, p. 1 —2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat; nu s-a menționat în nici un material biobibliografic antum sau postum.

In prezenta ediție se reproduce textul din *Democrația.*

(p. 297) D. PANU

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 251, 28 ianuarie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum ; materialele biobibliografice antume şi postume nu l-au menționat.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 299) TURNURILE ÎN PARLAMENT

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 256, 5 februarie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume și postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 302) DUMITRU BRĂTIANU

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 263, 14 februarie 1889, p.l. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentai; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 305) CARP ŞI LAHOVARI

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 280, 5 martie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presa vremii; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume șipostume.

Se reproduce textul din *Democrația.*

(p. 309) MIC ŞI NEBUN

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 283, 9 martie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Se reproduce textul din *Democrația.*

(p. 312) PERSONALITĂȚI EMINENTE

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 286, 12 martie 1889 p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată ; n-a fost comentat în presă ; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Se reproduce textul din *Democrația.*

(p. 315) BANCHETUL „DEMOCRAȚIEI"

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 289, 16 martie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presă; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antum? sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

ţp. 318) ACADEMIA NOASTRĂ ŞI NEMURITORUL ODOBESCU.

A apărut ia ziarul *Democrația,* II, nr. 294, 22 martie 1889, p. 1-2; nr. 296, 24 martie 1889, p. *1-2.* Nesemnat.

Am dat o singură dată titlul, mai ales că în al doilea articol se continua numerotarea capitolelor cu cifre romane din primul articol.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat în presa vremii.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p.327) AFARĂ!

A apărut in ziarul *Democrația,* II, nr. 296, 24 martie 1889, p. 1—2. Nesemnat. N-a fost reprodus niciodată; nu s-a menționat in materialele biobibliografice antume sau postume.

Se reproduce textul din *Democrația.*

(p. 330) STÎLPI ŞI LUCEFERI

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 353, 6 iunie 1889, p. 1- Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau volum, antum sau postum. N-a fost menționat în materialele bibliografice.

Se reproduce textul din *Democrația.*

(p.334) DOMNUL BIBESCU ŞI EXPOZIȚIA ROMÂNĂ DIN PARIS

A apărut in ziarul *Voința națională,* VI, nr. 1.4.35, 29 iunie 1889, p. 1; nr. 1.436, 1 iulie 1889, p. 1; nr. 1.441, 7 iulie 1889, p.l; nr. 1.442, 8 iulie 1889, p. 1; nr. 1.448, 15 iulie 1889, p. 1; nr. 1.449, 16 iulie 1889, p. 1.

Semnat doar cu inițiala „D".

Nu s-a retipărit în periodice sau în volum. N-a fost menționat sau comentat în presa vremii, nici în materialele bibliografice ulterioare.

Ediția de față reproduce textul din *Voința națională.*

(p. 348) ORDGESCII, IATOUR, TROXICA ŞI TAIVAIOSA

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 373, 1 iulie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost semnalat în presă, nici în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 352) MESCHIN ŞI CANALIE

A apărut în ziarul *Democrația,* I, nr. 375, 4 iulie 1889, p. 1 — 2. Semnat: „V..."

Nu s-a retipărit niciodată în volum sau in periodice.

N-a fost semnalat de presa timpului, nici de bibliografii ulterioare. Ediția de față reproduce textul din *Democrația.*

Inițiala este a pseudonimului *Viator.*

Brătianu Dimilrie (1818—1890) — fratele mai mare al lui I.C. Brătianu, ministru plenipotențiar Ia Constantinopol intre 1 876 şi 188$. Formează cu Lascăr Catargiu şi G. Vernescu „opoziția unită", care in 1888 contribuie la răsturnarea guvernului liberal.

Lahovari Em. Gheorghe (1854—1897) — diplomat, proprietar al ziarului *L'Inde'pcndance roumaine,* deputat în 1888— 1891 ; polemizează cu N. Filipescu şi *Epoca;* moare ucis în duel de N. Filipescu.

Manu George Ion (1833 - 1911) - genera], fiul vornicului Ion Manu; în 1888 ministru de război, iar în 1889 formează pentru scurtă vreme un cabinet de concentrare conservatoare.

Păucescu Grigore George (1842—1897) — om politic român, iubitor al artelor, supranumit în epocă „Mecena". în casa sa se întîlneau tinerii literați, concurind în oarecare măsură şedințele „Junimii". A fundat revista *Dreptul* şi a condus ziarele conservatoare *Timpul* şi *Epoca.*

Aslan Sicoluc Ceaur (1839 — ?) — partizan al Unirii Principatelor. A condus *Monitorul Oficial,* funcție încredințată de M. Kogălniceanu.

Catargiu Lascăr (1823— 1899) — membru al *Divanului ad-hoc* din Iaşi; participă la răsturnarea iui Cuza. in 1889 priin-ministru şi ministru de interne conservator.

Vernescu George D. (Gună; 1830—1900) — om politic, ministru de justiție junimist în 1888—1889; ministru de finanțe în 1889—1891 in formația liberal — conservatoare.

(p.355) **IDEI, IDEI, IDEI !**

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 414, 22 august 1889, p.1—2. Nesemnat,

Nu s-a retipărit niciodată; nu a fost semnalat de presă, nici de materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p.359) **JUNIMIŞTII**

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 423, 2 septembrie 1889 p. 1—2. Nesernnat.

Nu s-a retipărit, n-a fost semnalat de presă şi nici menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

In această ediție reproducem textul din *Democrația.*

(p.364) **SPĂTARUL FĂRĂ SPADĂ**

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 425, 5 septembrie 1889, p. 1—2. Nesemnat.

N-a fost niciodată retipărit şi nu a fost menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p.369) **GENERAL„POLIŞINEL"**

A apărut in ziarul *Democrația,* II, nr. 426, 6 septembrie 1889, p. 2—3 Semnat: „Viator".

S-a reprodus, cu acelaşi titlu şi cu aceeaşi semnătură, în ziarul *Voința națională,* VI, nr. 1.491, 7 septembrie 1859, p. 2—3, specificîndu-se: „din *Democrația".*

Reproducem textul din *Voința, națională.*

N-a fost semnalat de presa timpului, nici de bibliografii ulterioare.

Bayard Pierrs Terrail senior de supranumit *„cavalerul fără frică şi fără vină"* (1476—1524) — luptător francez glorios în războaiele Iui Carol al VÎII-lea, Ludovic al XH-lea şi Francisc I.

Calomfirescu Radu, boier al lui Mihai Viteazul, se face vestit în luptele cu tătarii; moare în 1593. A inspirat poporului balada care-i poartă numele.

Şonțu Gk. (1851—1877) — maior, mort în fruntea batalionului său la asaltul Griviței în 1877.

Mărăcineanu Valter (1840—1877) — ofițer român, mort eroic în fruntea companiei sale la asaltul Griviței.

Farcaş Popa Stoica, căpitan de oaste sub Mihai Viteazul.

(p.372) **SEPARATISM**

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 429, 10 septembrie 1889, p. 1—2; nr. 430, 12 septembrie 1889, p. 1—2; nr. 431, 13 septembrie 1889, p. 1. Nesernnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat de presă, n-a fost menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația.*

(p.384) NABABUL

Prima parloa apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 446, 1 octombrie 1889, p. 1. Nesemnat. Partea a doua a apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 470, 1 noiembrie 1889, p. 1—2. Semnat: „Viator".

S-a reprodus antum, numai partea a doua, în ziarul *Secolul XX,* I, nr. 50, 20 iunie 1899, p. 1, cu titlul: *Nababul* de „Viator" (Barbu Şt. Delavrancea).

N-a fost inclus în volume antum sau postum. N-a fost menţionat în nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația.* Am dat o singură dată titlul, marcînd cu cifre romane cele două părţi constitutive.

Caracterul de pamflet este mai accentuat în partea a doua în care „Viator" se declară în dezacord cu autorul articolului cu acelaşi titlu de la 1 octombrie 1889, ca şi cum n-ar fi fostei însuşi — modalitate de a relua în noiembrie subiectul şi a stîrni interesul opiniei publice cu privire la G. Gr. Cantacuzino-Nababul.

Cantacuzino George Gr. (1837 — 1913) — cunoscut sub porecla de „Nababul", preşedinte al Camerei, şef al partidului conservator.

„Arecide trei" — formulă folosită în vînzările la licitaţie. *Areci,* sau *hareci,* interjecţie de origine turcă, însemnînd „adjudecat". Se repeta de trei ori preţul ultimului ofertant pentru un obiect, după care se spunea „areci de trei ori" şi obiectul devenea proprietatea acestuia, oricare ar fi fost ulterior preţul oferit de un alt cumpărător.

Pitt (William Piti, zis *Al doilea Piti)* (1759 — 1806) — om politic britanic din grupul patrioţilor, care restabileşte echilibrul financiar al ţării, creînd un fond de amortizare a datoriei publice şi încheind un tratat de comerţ cu Franţa. A luptat contra corupţiei.

Lorenzo Magnificul de Medici (1449 — 1492) — conducător al Florenţei, protectorat artiştilor; favorizează înflorirea artelor în Renaşterea italiană şi dezvoltarea umanismului.

Cosma de Medici (Cosimo il Vecchio) (1389-1464), fratele lui Lorenzo. Familia de Medici este la origine o familie de bancheri chemată să domnească asupra Florenţei, dar gloria lor este gustul artistic şi generozitatea cu care au sprijinit pe creatorii timpului lor.

Strat Ioan D. (1836 — 1879) — profesor de economie politică Ia Universitatea din Iaşi.

(p. 393) IUBITE KERNBACH

A apărut in ziarul *Democrația,* II, nr. 455, 12 octombrie 188°, Semnat: „Viator".

Nu s-a republicat niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa vremii, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația.*

Kernbach George I, cu pseudonimul *Gheorghe din Moldova* (1859 — 19091 — poet; debutează în *Revista nouă* a lui Haşdeu.

(p. 396) O RUINĂ

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 465, 25 octombrie 1889, p. 1—2. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat de presă, nu s-a menţionat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 399) MAGNETISM ANIMAL

A apărut in ziarul *Democrația,* II, nr. 475, 7 noiembrie 1889, p. 2. Semnat: „Viator".

Nu s-a republicat niciodată, nici în periodice, nici in volum. N-a fost semnalat de presa epocii, nici de bibliografii ulterioare.

Ediţia de faţă reproduce textul din *Democrația.*

Gherassi Nicolae — jurisconsult. Face parte din cabinetul Lascăr Catargiu, ministru de justiţie în 1890.

Lahovari Alexandru (1841-1897) — conservator, de mai multe ori deputat, ministru de domenii în cabinetul Teodor Rosetti (18t8-1889).

lancovescu Ioan — director politic al ziarului *Naționalul,* avocat; membru al opoziţiei unite, colaborator la *Epoca.*

Halfon Avram (1800-1884) — mare bancher. A contractat în 1866 cu statul român, in numele unui grup financiar străin, împrumutul „Oppenheim", cel dinţii făcut de ţara noastră. Delavrancea a considerat totdeauna că pe această cale situaţia economică a ţării s-a înrăutăţit.

(p. 403) POLITICA DOAMNELOR CONSERVATOARE

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 491, 28 noiembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat în presă şi nici menţionat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 408) VĂL SAU ELOCINȚĂ

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 496, 3 decembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat de presă şi nu s-a menționat în nici un material bibliografic antum sau postum.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația.*

(p. 412) CC. ARION ŞI MORALA FABULEI

A apărui în ziarul *Democrația,* II, nr. 505, 15 decembrie 1389, p.l. Nesemnat,.

Nu s-a reprodus niciodată, n-a fost comentat în presă şi nu s-a menționat în nici un material bibliografic antum sau postum.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 415) APOSTOLEANU

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 506, 16 decembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată, n-a fost comentat de presă şi n-a fost menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Raprodueem textul din *Democrația.*

(p. 419) D. MIHAIL KOGĂLNICEANU ŞI G. PANU

A apărut în ziarul *Democrația,* II, nr. 509,20 decembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat de presă şi nici menționat în vreun material bibliografic antum sau postum.

Reproducem textul din *Democrația.*

(p. 424) ÎNGÎMFARE

A apărut în ziarul *Democrația,* III, nr. 521, 9 ianuarie 1890, p. 2. Semnat: „Acelaşi sergent".

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat în presa vremii.

Reproducem textul din *Democrația.*

Cum în ziua de 10 ianuarie apare un articol semnat „Alt sergent", iar în ziua de 11 ianuirie altul ssmnat „Un sergent", putem presupune că toate trei articolele au fost redactate odată, dar cu intenția de a le publica în ordine inversă, aşa cum indică logic pseudonimele folosite, dar din motive necunoscute şi neimportante pentru valoarea articolelor, ele au fost inserate în ziar altfel.

Mirabeau llonore Gabriel Riqueti, conte de ... (1749 — 1791) —nobil, •ales deputat revoluționar. în şedința din 23 iunie 1789 rosteşte o -apostrofă rămasă celebră: „Sintem aici prin voința poporului şi nu vom ieşi decît prin forța baionetelor".

ip- 428) LITTRE ŞI GOGU-MANU

A apărui în ziarul *Democrația,* III, nr. 522, 10 ianuarie 1890, f>. 2—3. Semnat: „Alt sergent".

Nu s-a reprodus niciodată in periodice sau ea volum.

N-a fost remarcat de presa timpului.

Ediția de față reproduce textul din *Democrația.*

Dragostea lui Delavrancea pentru limbă ca mijloc subtil de comunicare şi expresie artistică, elaborare milenară a unei comunități naționale, se manifestă frecvent şi în formele cele mai diverse.

Littre Emile (1E01 — 18;-1) — filozof, medic, om politic şi lexicograf francez, a cărui operă — *Istoria limbii franceze* (1S62) şi *Dicționarul limbii franceze* (1863 — 1 873) — I-a recomandai ca membru al Academiei Franceze.

{p. 432) „SĂ LE" ÎN LOC DE „SĂ SE"!!!

A apărut în ziarul *Democrația,* III, nr. 523, 11 ianuarie 1890, p. 2. Semnat: „Un sergent".

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa epocii.

Reproducem textul din *Democrația.*

Paulus, Jean-Paul Ilabans, zis *Paulus* (1 £45 —? j — cintăreț popular francez, foarte cunoscut în epoca studiilor lai Delavrancea în •capitala Franței.

TABLA ILUSTRAȚIILOR

CUPRINSUL

PUBLICISTICĂ. ARTICOLE POLITICE (1)

